

קדושין תלמוד בבלי

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ה

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשרי מהג"מ ישראל מקרעמו ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוח קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה לייב ז"ל דיין בפפ"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה, (פמני מגין הדינים שנשמנו בעין משפט). ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלמי הנכורים להר"ף, חלופי גרסאות. הגהות לש"ס ותוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפ"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפ"מ בשנות תע"ד – תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

- (א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.
 - (ב) חדושי הלכות (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי
 - (ג) חדושי אנרות אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.
 - (ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.
 - (ה) חדושי הלכות מהר"ם שיק להג"מ מאיר שיק ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.
 - (ו) מעדני יום טוב { בתחלה נקרא על הרא"ש מטעמי מלך } להג"מ יום טוב
 - (ז) דברי חמודות { בתחלה נקרא כרית והלכות קפנות ליפמאן ה ל ו י } להג"מ חמודות וחילוקי וכשרות ונדה העליר ז"ל (בעה"ש תוספות י"ט).
 - (ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין. (תוספות י"ט).
 - (ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).
 - (י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.
 - (יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי דורוויץ ז"ל (אביו של בעל השליח).
- (ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלערו כמש"נ בש"ס חוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ז).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה תוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדשים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנויים עד כה בכתבי יד בגנוי הספרים אשר להממשלות או ליהודים זה בכה וזה בכה, ועין הרפים לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

וויילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראָם

א"ל, אתה הוצאה. הוא התייבש, שהוא חשב שהוא מופקע מלימוד וטיפש, או שאתה עושה שטויות וכאלו משחק עם קנים (הוצא). א"ל, כך אמרתי. רב אסי מעיר הוצל סובר כמותך.

ונאמר שזה [אם טובת הנאה ממון או לא] כמחלוקת תנאים [הזה:]: הגונב טבלו של חבירו, משלם לו דמי טבלו של חבירו, דברי רבי, ר' יוסי בר' יהודה אומר, אינו משלם אלא דמי חולין שבו [אבל דמי תרומה ומעשר הרי הם ממון השבט, ואינו יכול לגבות ממונם, שהוא לא התורב, ואפילו יבא כהן, הוא יגיד, תביא ראיה שזה היה הולך אליך ולא אל כהן אחר]. ונכון שחולקים בזה, שאחד סובר, טובת הנאה ממון, ואחד סובר, טובת הנאה אינה ממון. לא, לפי כולם, טובת הנאה אינה ממון, וכאן בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ובמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין חולקים¹, אחד סובר, זה דומה למי שהורמו [ורבי סובר שאבי אמו זכה בתרומה ומעשרות שבו, שהרי מעשר ראשון ניתן לכהנים אחרי שעזר קנס ללוים (עי' יבמות פו ע"ב)], ואחד סובר, אינם דומים למי שהורמו [רבי יוסי סובר שצריך הירוש לתתם לכהן ואין לו בהם אלא טובת הנאה, והיא אינה ממון].

ואם תרצה לומר, לפי כולם [מתנות שלא הורמו] דומים כאילו הורמו, וטובת הנאה אינה ממון [ולא מדובר שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, אלא שגדלו בארצו], וכאן חולקים בהלכה של שמואל, שאמר שמואל, חיטה אחת פוטרת את הכרי, שאחד סובר כשמואל [רבי סובר כשמואל, ולכן בעל הטבל יאמר לגנב, שהיה מפריש רק חיטה אחת, ולכן הגנב צריך לשלם לו על כל התבואה, אבל במעשר רבי מודה לר' יוסי בר' יהודה שאין לו זכות תביעה, שהרי זה כסף של שבט לוי או כהנים], ואחד לא סובר כשמואל.

ואם תרצה לומר, לפי כולם לא סוברים כשמואל, וכאן טעמו של רבי, שהרבנים קנסו לגנב [שלא תהא תרומה אצלו ממון שאין לו תובעים ונמצא החוטא נשכר].

ואם תרצה לומר, לפי כולם סוברים כשמואל, וכאן טעמו של רבי יוסי בר' יהודה, שנקסוהו רבנן לבעל הבית, שלא היה לו להשאיר טבליו.

למדנו במשנה, המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, במי חטאת, ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואף על פי ישראל. ושאלו סתירה, הנוטל שכר לרון, דינו בטלים, להעיר, עדותו בטלה, להזות [על הטמא] ולקדש [מי חטאת], מימיו מים סרוחים² ואפרו אפר בא מקלוי באש [ואיננו קדוש כמי חטאת]. אמר אביי, אין קושי, כאן בשכר הבאת [האפר ממקום למקום] ומילוי [המים שאלה הם טרחה והתורה לא הטילה עליו ומותר לקחת כסף, ולכן מקודשת בהם שיכול למכור את השכר הבאה³], כאן בשכר הזאה וקידוש [שאינו טרחה והוא לוקח שכר על זה שלמד את ההלכות שלו, והתורה צוותה שצריכים ללמד תורה בחינם]. וכן מדויק [שהמשנה שלנו מדבר על שכר הבאת המים ולא הזאה עצמן], שלמדנו כאן במי חטאת ובאפר פרה [הרי שאינם מעורבים עדיין], ושם כתוב להזות ולקדש, וכך מובן?.

הדרן עלך האיש מקדש.

מתני'. האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית, והלך וקדשה לעצמו, מקודשת לשני⁴. וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר

¹ עי' ספרי (קרח פסקא קכא): כן תרימו גם אתם תרומת ה' למה נאמר לפי שהוא אומר ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל, ישראל נותנים מעשר ללוים אבל כהנים אין נותנים מעשר ללוים ואיל ואתם נותנים מעשר ללוים שומע אני יהיו אוכלים אותו וביבולו ת"ל כן תרימו גם אתם תרומת ה'.

ועי' שעה"מ (מעשר פ"א ה"ד): ואולם מדברי רש"י ז"ל פ' הא"מ דנ"ח ע"ב ד"ה לא דכ"ע שכתב רז"ל יזכה אבי אמו בתרומות ומעשרות שבו שאף מעשר ראשון לכהנים מדקנסינהו עזרא ללוים עכ"ל מבוואר דס"ל דכהן המפריש מעשר מטבלו חייב ליתנו ללוי מד"ת קודם דקנסינהו עזרא והנראה דלעיל שם דמוקמינן למתני' דהמקדש בתרומות ובמעשרות כו' בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו לא הוצרך רש"י לפרש כן משום דאיכא למימר דתלמודא חדא מינייהו נקט לחלוקת מקדש בתרומות ובמעשרות דקתני מתני' מיירי נמי בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו לוי וכן כתב הריטב"א שם וכו'.

² רש"י אמנם תוס' למד שזה מים מכונסים ואינם מים חיים הנצרכים למי חטאת.

³ עי' תוס' לא שמעינן מיניה היכא דעבד בשכר דלא מהני אלא אסמכתא בעלמא הוא דלא מהני אפילו דיבעד.

⁴ אע"פ שאמר השליח לאשה בשעת קדושתו פלוני שלחני לקדשך לו ובתוך כך אמר הרי את מקודשת לי, והיא ידעה דקידשה לעצמו, ולולא זה איננה מקודשת, ולומדים שאין צד שהוא אמר "לי" והתכוין למשלחו (תוס').

שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת לשני⁵. בת ישראל [שנתקדשה לאדם השני והוא] כהן תאכל בתרומה [שהיא מקודשת ודאי]. מעכשיו ולאחר שלשים יום⁶, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת ואינה מקודשת [לשני הגברים, עד שאחד מה יתן לה גט, והיא אסורה לאדם אחר עד ששניהם יתנו לה גט], בת ישראל [שנתקדשה לאדם השני והוא] כהן או בת כהן [שנתקדשה לאדם השני והוא] ישראל לא תאכל בתרומה [הבת כהן שמא היא התחתנה עם ישראל, ואז הוא פוסל אותה בקידושין שלו מהתורה, והבת ישראל שמא לא התחתנה עם כהן].

גמ'. האומר לחבירו צא וקדש. למדנו, מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות. והמחבר של המשנה שלנו גם כתב "הלך", ופירושו ש[הלך ברמאות.

מה שונה כאן שכתוב "האומר לחבירו" שיש משמעות הלשון שלא שלחו לשם כך אלא אם יודמן לו במקום פלוני דרך אצלה].

עי' רמב"ם (אישות פ"ט ה"ז): העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח, ואסור לעשות כן, וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע.

עי' שו"ע (אה"ע סי' לה ס"ט): העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך שליח וקדשה לעצמו, הרי זה מנהג רמאות ומה שעשה עשוי, אם לא קדשה במעות המשלח. אפי' אמר לה תחלה: פלוני שלחני לקדשך לו, (ובשעת קדושתו אומר לה: הרי את מקודשת לי, הרי זו מקודשת לשליח) (טור). ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקדושתו שאמר: הרי את מקודשת לי, דאם לא כן אדעתה דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושתו. אבל אם טעה השליח ואמר: מקודשת לי, אין כאן בית מיחוש, דהקדש בטעות לא הוי הקדש. (נאמן השליח לומר דטעה). ויש מי שמחמיר להצריכה גט.

ועי' ב"ש: אם לא קידשה במעות כו'. ל"ד במעות שאין מקדשין במטבע [עי' אות] וכשמקדש במעות המשלח היינו כשיש קפיד' אם יחלוף דאז הוי גזל בידו אבל דבר שאין קפיד' ויש לשליח להחליף לא הוי גזל.

ועי' ט"ז: דאי במעות המשלח ה"ל גזל כן כתב המרדכי בשם רמב"ם והקשה בדרישה דבלאו טעמא דגזל הוה כן דהא בחו"מ סי' קפ"ג כתב בשם רמב"ם דאם שולח לקנות סחורה וקנה השליח במעות המשלח ואומר לו זקפתי עלי המעות במלוה ולדידי קנתי דאין בדבריו כלום וצריך ליתן הסחורה לבעל המעות והתם לא שייך טעמא משום גזל, ונראה לי דלא קשה מידי דשם נמי משום גזל הוא דלא חשידינן ליה בגזלן שנוטל מעות חבירו בלא ידיעתו דרך הלוואה.

עי' אב"מ: [לתרץ ה"טז] גבי סחורה אמרינן כיון שקנה במעות המשלח אע"פ שקנה במשיכה וכיוצא אפ"ה אין דעת המוכר אלא לבעל המעות אבל בקידושין כיון דאשה לא נתרצית אלא לזה ודאי לא ה' דעת האשה לבעל הפרוטה דאולי בעל הפרוטה אינו הגון לה ולכן צריך לומר הטעם משום גזל וא"כ קידשה בדבר שאינו שלו וזה פשוט. ועיין ב"ש שכתב במעות המשלח לאו דוקא דאין מקדשין במטבע, וכבר כתבנו בסי' כ"ז סק"א דשפיר מקדשין במטבע.

ועוד עי' ט"ז בחו"מ ששיקר שאפילו אם אמר בפני עדים שהוא זוקף המעות למלוה קנה למשלח.

⁵ עי' שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ג): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו מעכשיו ולאחר ל' יום, ובא אחר וקידשה בתוך השלשים יום, הרי זו מקודשת מספק לשניהם; לפיכך שניהם נותנים גט, בין בתוך ה' יום ובין לאחר ה' יום.

ביאור: מספק לשניהם. דמספק' ליה לרב דס"ל הכי בקידושין ד' נ"ט ע"ב אי תנאה אי חזרה הוא (ופרש"י מספק' ליה האי לאחר שלשים יום אי תנא' הוי אם לא אחזור בי תוך ל' יום יהיו קידושין מעכשיו אי חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו וקאמר אינו אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' הילכך לעולם דאמר מעכשיו דאי הוי תנאה קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואי חזרה הוי קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי) ועיין בב"ח אם א' מגרש וא' כונס מי נקר' ראשון דק"ל בעלמ' לא יגרש שני וישא ראשון (ח"מ).

האומר פרק שלישי קידושין

נמ

עין משפט
ער מצוה

ה א עוש"ע א' סימן
לה סעיף ה' :

ו ב מ"ו פ"ו מהלכות
מירוב ה"ו יא סג
עשין פ"ו עוש"ע ח"מ
סימן קפ"ט סעיף ב' :

ז ח מ"ו ט"ז מהל'
אבות ה"ו יז עוש"ע
ט"ז ס"י ר"ל סעיף ה' :

ח ד מ"ו פ"ב מהל'
זכיה ה"ו יז עוש"ע
ח"מ ס"י רמט סעי' ה' :

ט ה ו מ"ו פ"ו מהל'
זכיה הלכה י' סג
עשין מט עוש"ע א"ע
סימן ט סעיף ה' :

[כספרי חכמים סימן
תקצ"ז לזכיה רב עשר]

י א מ"ו פ"ד מהלכות
תמונות ה"ו ט עוש"ע
י"ד סימן ט"א סעיף לו :

יא ח מ"ו פ"ו מהלכות
גירושין ה"ו יא סג
עשין כ עוש"ע א"ע
סימן קמ"א סעיף נט :

יב ח מ"ו פ"ח מהל'
כלים הלכה י' :

גמ' ומאי שנא החם : דקמיני האומר לשנותיו. לא
וקדם לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה
מקדשת מתי שנא הכס דנקט לשון שלוחות ששלחו לשם כך והכא נקט
חברו שלא שלחו לשם כך אלא אם יודמן לו במקום פלוני דרך אלהה :

דפטר האי משלה לא טרח האי שליח
לבקשה לי במקום אחר ולא סמכה
דעתיה לנאויי שליח אלא בחיותו מקום:
מראה מקום הוא לו . אם תמלאתה
שם קדשה לי שם ואינו ממתיק
למקום אחר ומינה אם עבד עבד :
לא יכנסו ניהלים . לא רלו ליתנה ללוך
כנו : **ומקמיני איבעי ליה לאודועיה** .
להוילע עלמנו מן מנהג רמאות : **באגא
דאלימי** . בקעה של עבלי זרוע היתה
ולא יניחו לכל אדם לקנות קרקע
אלא : **מהפך ביהויה ארעא** . מחזר
עליה לקנותה : **תבליס** . קבל עליה
כיוצא דברי נעמנו לר' זורא : **רגל** .
כשורשין בהלכות הרגל היו מקבלין
פני הרב : **עני מהפך בחררה** .
מחזר אחריה לזכות בה מן ההפך
או שיתנהג לו בעל הבית : **נקרא רשע** .
שירד לחיי חברו : **לא סופ ידענא** .
שרב גידל מתעסק בה : **לארעא
קמייתא** . לי האי זו רשונה שלקחתי
מעולם : **ולא מסמנא מילתא** . אינה
סימן טוב שימכור אדם מקחו הראשון :
ארעא דרבנן . הפך לתלמידים :
ואט"ס שנאלכו המעות . בחוק ל'
יום דכי צבו קידושין למיחל ליתנייהו
למענת א"כ' חילי : **לא מלמיה דמו** .
דימחל המקדש כמלוה אינה מקודשת:
ולא נלקיחו דמו . דימחל אם לא כשתייר
בה שזה פרוטה אינה מקודשת כדאמר
בהאיש מקדש (לעיל דף נוו) . התקדשי
לי בפקדון והלכה ומלאתו שנגנב או
שנאבד אם כשתייר בו שזה פרוטה
מקודשת בו : **לסולא יתנה** . מקמי
דימחלי קידושין וכו' אמר לה התקדשי
לי בה לאו דריה וכו' ולאו מידי יהיב
לה אבל אלו לא ניתנו לה להוילין
אלא ע"מ שתתקדש בהן ולהכי כי
אכלה דיהא אכלה ולכי מנחא זמנא
מקדש : **ומורה כה** . בחוק ל' אמרה
אי אפשי בהן : **ביטל אם עד שלא
תרס ביטל** . האומר לשלוחו לא והרוס
וחזר וצטלו מלוהות שלוחו או בצפוי
או שלא בצפוי : **דכי מעשה דמו** .
ואע"פ שלא חלו מיד הוי מעשה מיהא
לחול אחר שלשים והא דקרי ליה דיבור
מזום ללאו מעשה מעשה הוא : **ופגיש
בשליח** . רבותא אשמועינן אע"פ
שלא יא אחרינו לשם כך אלא שפגע
בו ואמר לו הכי בטל וכו' אמרינן
ללעוירי בעלמא קא מטיין והכי
מפורשת בפי' השולח : **כל כמה דלא
מעט גיטא** . ליד האשה ללא מידי הוא :

לעיל כ

[לעיל מה' זכ"י]

[הוספתא דינמות פ"ד]

הגהות הב"ח
(ב) ב"ב ב"בא דאלימי
הוא לרב כ"ל ויתנה
ליה נמחך :

ב"ב י"ג : [מגילה כת
חולין מה']

מדיס כט: בצורות מט.

[בצורות איתא תעובי
רש"י שאין בנין וכו' וכו'
גמרינן]

גיטין לב: [מדיס כט:]

תמונות פ"ג מ"ד

גיטין לב:

הוספתא דכלים ב"ב פ"ג
דפ"ז ע"ז כ"ה מה' הוספה
גי' [כלים פ' כה מ"ט
נמחז כט:]

לקדושי איתמא לבריה . ומיירי דלרצוי ארלי קמיא ושתיק
לנאויי שליח אמר לעיל (דף מה) : **דלא חתיף איניס**
דמשוי אבוי שליח אכל הכא דלרצוי ארלי ושתיק איכא למומר דסמך
עליו : **עני** המהפך בחררה ובא אחר ונטלה בו' . פי' בקונטרס
דמיירי בחררה של הפקר וקשה מהא
דמתן בשנים אוחזין (ב"מ דף ק"י) . ראה
אח המליאה ופול לו עליה וזו שפירש
עליה עליה ובא אחר ונטלה הרי היא
שלו וכן הא דקאלמר ההם (ס"ט) מי
שליקט מקנת הפאה ופירש עליה
עליה מעבירים אותה הימנה ואמאי
עני מהפך בחררה הוא ואומר ר"ת
דאיכור דמהפך דנקט הכא לא שייך
אלא דוקא כשרולה העני להרויח
בשכירות או כשרולה לקנות דבר אחר
וחזירו מקדוש וקונה והוי דומיא דרב
גידל ומש"ה קאלמר דנקרא רשע כי
למה מחזר על זאת שנטר בה חברו
יך וישתכר במקום אחר אבל אם
היתה חררה להפך ליכא איכור
שאם לא זכה בזאת לא ימלא חררה
ומינה קשה מההיא דפרק לא יחפור
(ב"ב דף ק"א) : **דקאלמר ההם**
מרחיקין מן הדג כמלא ריפת הדג
אע"פ שהוא של הפקר ונראה דהם
הייט טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו
כי היא דקאלמר ההם (ס"ט) האי בר
מבואה דלוקין ריחא וזאת בר מבואה
ולוקין בזהיה מני לעבובי עליה
דקאלמר ליה דקא ספקת לחיותא ועוד
אומר רבינו מאיר אבוי של ר"ת דמיירי
בדג מת שגן דרך הדגים להסיס
במלוות דג מת והדגים מתאכלים
שם סביב אותו הדג וכיון שזה פירש
מולדתו תחילה וע"י מעשה שטעה זה
מתאכלים שם סביב ודלוי אם היה
חברו פירש הוה כאלו גזול לו ויכול
לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר
ומכאן נראה לומר ר"י יתקף שאכור
למלמד להשכיר עמלו לבעל הבית שם
לו מלמד אחר בביתו כל זמן שהמלמד
בביתו שמאחר שהוא שכיר שם יך
המלמד במקום אחר להשתכר שם אם
לא שיאמר בזה"כ דלוי רלוטו לעכב
לאדם שיהיה חושב
המלמד שלו אבל אם שכר בזה"כ מלמד
אחר יוכל בזה"ה אחר לשכור אותו מלמד
עמלו ואינו יכול לומר לו בזה"כ לך
ואכור מלמד אחר דימחל ליה אין
רלוטו אלא לזה שהרי כמדומה לי
שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר :

ומאי שנא החם *דקתני האומר לשלוחו
הכא רבותא קמ"ל והתם רבותא קמ"ל הכא
רבותא קמ"ל דאי תנא שלוחו הוה אמינא
שלוחו הוא דהוי רמאי דסמכה דעתיה סבר
עבד לי שלוחותי אבל חברי דלא סמכה
דעתיה אימא לא ליהוי רמאי החם רבותא
קמ"ל דאי תנא האומר לחברו הוה אמינא
חברו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה
מקודשת דסבר לא טרח אבל שלוחו דטרח
אימא *מראה מקום הוא לו קמ"ל *רבין
הסידא אויל לקדושי ליה איתמא לבריה
קדשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי
אלא שנהג בו מנהג רמאות *לא יהודה
ניהליה איבעי ליה לאודועי סבר אדהכי והכי
אתא איניש אדרינא מקדש לה רבה בר בר
חנה דהיב ליה זוזי לרב אמר זבנה ניהלי להאי
ארעא אול זבנה לנפשיה והתניא *מה שעשה
עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות *באנא
דאלימי הוה (ה) ליה לרב נהגי ביה כבוד
לרבה בר בר חנה לא נהגי ביה כבוד איבעי
ליה לאודועי סבר אדהכי והכי אתא איניש
אדרינא זבין לה רב גידל הוה מהפך בההיא
ארעא אול רבי אבא זבנה אול רב גידל
קבליה לרבי זורא אול רבי זורא וקבליה לרב
יצחק נפחא אמר ליה המתן עד שיעלה
אצלנו לרגל כי שליח אשכחיה אמר ליה עני
מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו מאי
אמר ליה *נקרא רשע ואלא מר מאי טעמא
עבד הכי א"ר לא הוה ידענא השתא נמי
ניתבה ניהליה מר א"ל זבוני לא מזבנינא
אי דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא
לה בעי במחנה נישקליה רב גידל לא נחית
לה *כרתיב *ישנא מחנות יהיה רבי אבא לא
נחית לה מושם דהפך בה רב גידל לא מר
דרבא : **וכן האומר לאשה התקדשי לי בו' :**
**לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים מהו
רב ושמואל דאמרי תרייהו "מקודשת "ואע"פ
*ישנאבלו המעות מאי מעמא הני זוזי לא
למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו
פקדון ברשותא דמרא קא מתאבלי והני
ברשותא דיהא קא מתאבלי למלוה נמי לא**

בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקדשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן
*אמר 'חזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי
דיבור ומבטל דיבור איתביה ר' יוחנן לריש לקיש *ביטל' אם עד שלא תרם ביטל
אין תרומתו תרומה והא הכא דדיבור ודיבור הוא וקאתי דיבור ומבטל דיבור
שאני נתנית מעות ליד אשה דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבטל מעשה
*איתביה "השולח גמ לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר
לו גמ שנתתי לך במל הוא הרי זה במל הוא נתנית גמ ליד שליח דכי נתנית
מעות ליד אשה דמי וקתני הרי זה במל התם נמי כל כמה דלא מנא גיטא לידה
דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור איתביה ר' ל' יוחנן *כל הכלים
יורדין ליד מומאתן במחשבה ואין עולים מידי מומאתן אלא בשינוי מעשה

מעשה
הני
דמו מלוה להוציא ניתנה הני
ביתר קידושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקדשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן
*אמר 'חזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי
דיבור ומבטל דיבור איתביה ר' יוחנן לריש לקיש *ביטל' אם עד שלא תרם ביטל
אין תרומתו תרומה והא הכא דדיבור ודיבור הוא וקאתי דיבור ומבטל דיבור
שאני נתנית מעות ליד אשה דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבטל מעשה
*איתביה "השולח גמ לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר
לו גמ שנתתי לך במל הוא הרי זה במל הוא נתנית גמ ליד שליח דכי נתנית
מעות ליד אשה דמי וקתני הרי זה במל התם נמי כל כמה דלא מנא גיטא לידה
דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור איתביה ר' ל' יוחנן *כל הכלים
יורדין ליד מומאתן במחשבה ואין עולים מידי מומאתן אלא בשינוי מעשה

מציאין אותה מיד : רשע . שירד לחיי חברו : קמייתא . ראשונה שלא קניתי מעולם ואם אסמכה אינו סימן טוב : ארעא דרבנן . הפך לתלמידים : מהו . דין אלו הקדושין : ואע"פ שנאכלו כל המעות . ל' וכו' וכו' למיחל הני קדושין ליתנהו למעות בעולם אפ"ה מקדשת : לא למיחל דאניה מקדשת ולא לפקדון שאם אין בפקדון שיהיה פרוטה ענין אינה מקדשת . מלוה להוציא ניתנה ולא ריחיה הוא ולא יחב למידי . וחזרה בה תוך שלשים יום שאסרה בפני שנים או אפשי בקדושין . אבל אם היה הוא הוה חוק ל' יום פשיטא שלא נגמרו הקדושין אינה זקוקה ליכנס והוא סותר בקדושה . אתי דבר דהשתא ומבטל

רשע . שירד לחיי חברו : קמייתא . ראשונה שלא קניתי מעולם ואם אסמכה אינו סימן טוב : ארעא דרבנן . הפך לתלמידים : מהו . דין אלו הקדושין : ואע"פ שנאכלו כל המעות . ל' וכו' וכו' למיחל הני קדושין ליתנהו למעות בעולם אפ"ה מקדשת : לא למיחל דאניה מקדשת ולא לפקדון שאם אין בפקדון שיהיה פרוטה ענין אינה מקדשת . מלוה להוציא ניתנה ולא ריחיה הוא ולא יחב למידי . וחזרה בה תוך שלשים יום שאסרה בפני שנים או אפשי בקדושין . אבל אם היה הוא הוה חוק ל' יום פשיטא שלא נגמרו הקדושין אינה זקוקה ליכנס והוא סותר בקדושה . אתי דבר דהשתא ומבטל

ומה שונה שם [לעיל דף נ"ע] שכתוב "האומר לשלוחו" [צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת]. כאן הריבוי מלמד אותנו [הלכה] ושם הריבוי מלמד אותנו [הלכה], כאן הריבוי מלמד אותנו, שאם היה כתוב במשנה "שלוחו", הייתי אומר "שלוחו" הוא רמאי, שסומך עליו, וסובר, שהוא יעשה לי שליחותי, אבל חבירו שלא סומך עליו, נאמר שאיננו רמאי. ושם ריבוי מלמד אותנו, שאם היה כתוב ל"חבירו", הייתי אומר "חבירו" כאשר קדשה במקום אחר אינה מקודשת, שסובר שהוא לא יטרח [לחפש אותה במקום אחר ולא עלה בדעתו לעשותה שליח אלא באותו המקום], אבל שלוחו יטרח, ונאמר מראה מקום הוא לו [ואם תמצאנה שם קדשנה לי שם, ואיני מבקשך ללכת למקום אחר, אמנם אם אכן כן עשה, הוא שלוחו], לכן לומדים [שלא]. רבין חסידא הלך לקדש אשה לבנו, וקדשה לעצמו. והרי למדנו במשנה? מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות. לא נתנה אליו [פ] לא הסכימו לתנה לצורך בנו. אם כן הוא היה צריך להודיע [לבנו] - כדי להוציא את עצמו ממנהג רמאות]. הוא חשב, בינתיים איש אחר יקדש אותה.²

רבה בר בר חנה נתן כסף לרב, אמר, תקנה לי שדה פלונית, והלך וקנאו לעצמו. והרי למדנו בברייתא, מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות.³ [כאן מקרה מיוחדת שמדובר] בבקעה של אנשי קשושים [ולא מסכימים לכל א' לקנות שם]. ונהגו כבוד לרב ולא לרבה בר בר חנה. [אם כן] הוא היה צריך להודיע [לרבה בר בר חנה] - כדי להוציא את עצמו ממנהג רמאות]. הוא חשב, שבינתיים יבא אדם אחר ויקנה אותה. רב גידל היה מחזור על חצר מסוים [לקנותה], רבי אבא הלך וקנאו, רב גידל הלך לרבי זירא וסיפר [דברי צעקתו]. רבי זירא הלך וסיפר לרב יצחק נפחא, אמר לו, המתן עד שיעלה אצלנו לרגל [כאשר הרב דורש בהלכות הרגל מקבלים פניו, ואפשר לדבר איתו]. כאשר עלה, מצאוהו, אמר לו, עני המחזור אחרי לחם⁴ [לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל

² ע"י לקמן הערה 8.

³ ע"י שו"ע (ח"מ ס' רלז ס"א): המחזיר אחר דבר לקנותו או לשכרו, בין קרקע בין מטלטלים, ובא אחר וקנאו, נקרא רשע. והוא הדין לרוצה להשכיר עצמו אצל אחר. ויש אומרים שאם בא לזכות בהפקר או מקבל מתנה, מאחר ובא אחר וקדמו, אינו נקרא רשע, כיון שאינו דבר המצוי לו במקום אחר [תוס']. והקונה קרקע על מצר חבירו, אע"פ שאין בה משום דינא דבר מצרא, יכול בעל מצר לקדמו לקנותה, ולא מקרי רשע, דהוי כמציא. וכן אף קונה דבר אחד, ורב חבירו ויוכל לקנותו בזול, שאינו מוצא לקנותו כך במקום אחר, הוי כמו מציא ויוכל לקנותו, כל זמן שלא זכה בו הקונה. ויש אומרים דלא שני [רש"י]. הגה: וסברא הראשונה נראה עיקר ואפילו לסברא זו דוקא בעני אבל בעשיר לא אם לא בדבר שאינו מצוי דאז אפילו בעשיר מקרי רשע, וע"ל סימן קנו ס"ה, וכל זה לא מיירי אלא כשכבר פסקו הדמים שביניהם ואין מחוסרין אלא הקנין אבל אם מחוסרין עדיין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו בין אם המוכר עכ"ם או ישראל, ויש מי שכתב שהוא חרם רבינו גרשום שלא להשיג גבול בשכירות בתים מן עכ"ם והוא הדין במקום שנהגו לשכור ההלואה מן העכ"ם:

המחזיר כו' - שני שדרו בעיר אחד מכמה שנים ולא היו להם חנות עד הנה והנה אחד מהפך לקנות החנות מן שר ואדון של העיר והקדימו האחר דאינו נקרא רשע דהוה לו כמו מציא מאחר שלא יכול למצוא עוד חנות באותו העיר כי אין המנהג רק להשכיר החנות להלוואות רבית רק לאדם אחד ולא נימא שיחפש לו מקום אחר למחייתו אפילו לא יצטרך לילך מן העיר רק שלא ימצא מחייתו בהשקט ומנוחה מעניין אחר כמו זה שפיר חשוב כמו מציא, אמנם בקנה בסתם ודעתו לדורי דורות שיהיה לו הרשות להלוואות ביחודי וידע ששום גוי אינו מלוה ברבית ואיש אחר בא לקפח מחייתו אשר טרח בה הראשון הוה כמו שקנה ישוב מן השר כמו שמביא ג"כ ראייה בתשובה, וה"ה נמי מי שהוחזק בחנות אחד מכמה שנים ואין לו מחייה אלא זו וידוע ששום גוי לא יסיג גבול אפשר מן הנכון שגם כן ישראל לא ירד לתוך אומנתו [ש"ך בשם המהרש"ל], כל שיש לו רשיון מהממשלה ובא אחר לקחת הרשיון ולדחות הראשון אסור [ש"ך בשם משאת בנימין] המחזיק בחזקה, ובא אחר והחזיק נקרא רשע, אבל אם הממשלה דוחפים אותו עליו, אין לו איסור להשתמש בו [ש"ך בשם האלשיך], ויש חולקים שאינו נקרא רשע במחזיק בחזקה [רע"א בשם הכנה"ג], לא מצינו דיקרא רשע במי ששכר בית ובא אחר ולקחה [רע"א].

נקרא רשע - ומכריזין עליו בבית הכנסת שעשה מעשה רשע כזה [סמ"ע]. יש ספק אי הוה דבר תורה, או מדברי סופרים נמי רשע מיקרי, וי"א דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, ויש חולקים, ואפשר דיש ביד ב"ד לענשו עונש אחר דרך קנס כדי שלא יעשה כזאת, ובשו"ג דלא ידע פשוט דאין עליו שום דין כולל [פ"ת].

כיון שהפקר והמתנה] דבר המצוי - משא"כ כשכבא לקנות דבר דיכול להשתדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו טירחא בזה. והחולקים סבירא להו דאף במתנה והפקר נקרא רשע, דכיון דזה כבר בא ליקחנו ולקבלו ה"ז השני כנוטל במה שכבר זכה בו הראשון [סמ"ע].

הבית⁵] ובא אחר ונטלה הימנו, מה דינו. אמר לו, נקרא רשע [שיורד לחיי חבירו]. אם כן למה הרב עשה כך. א"ל, לא ידעתי [שרב גידל מחזיר אחריו]. אם כן שגם עכשיו הרב יתנהו [ימכר לו אותו]⁶. אמר לו, אני לא אמכור אותו, שזה הקרקע הראשונה שלי [שלקחתי מעולם], ולא סימן [טובה] הדבר [שימכור אדם מקחו הראשון], אם הוא מבקש, אני אתן לו במתנה. רב גידל לא ירד בה, שנאמר "ושונא מתנות יהיה", רבי אבא לא ירד בה, משום שרב גידל חזר אחריו. לא זה ירד בה ולא זה ירד בה, ונקרא קרקע של הרבנים [הפקר לתלמידים].

וכן האומר לאשה התקדשי לי כו'. [ואם] לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים, מה דינו. רב ושמואל, שניהם אמרו, מקודשת⁷, ואף על פי שהמעות נתאכלו [אינם בעין בתוך ה' יום, שבזמן שרוצים שיחול הקידושין אינם], למה [חלה הקידושין אם אין מעות]. הדמים האלה אינם דומים לא למלוה [שנאמר המקדש במלוה אינה מקודשת] ולא לפקדון [שנאמר אם לא נשאר בה שוה פרוטה אינה מקודשת כדלעיל דף מז]. לא דומים לפקדון, שהפקדון הוא ברשות הבעלים כאשר הם נאכלים, ואלה נאכלו ברשותה. גם כן אינם דומים למלוה, שמלוה ניתנה להוצאה [לפני שהתחיל הקידושין, וכאשר אמר התקדשי לי בה, אינם שלו ולא נתן לה כלום, אבל הרי המעות האלה לא נתנו לה להוציאם אלא] בתורת [על מנת] שתתקדש בהם, [ולכן כאשר אכלה אותם היא אכלה דבר שהוא שלה, וכאשר הגיע זמן היא מקודשת].

לא בא אחר וקידשה, וחזרה בה [ואמרה בתוך ל' יום, איננה רוצה בהם], מה דינו. ר' יוחנן אמר, חוזרת, שדיבור בא ומבטל דיבור. ריש לקיש אמר, אינה חוזרת, דיבור לא יכול לבטל דיבור. ר' יוחנן שאל לריש לקיש שאלה מברייא, [האומר לשלוחות לך ולתרום, וחזר הבעלים ו]ביטל [אותו מלהיות שלוחו הן בפניו והן שלא בפניו], אם עד שלא תרם, ביטלו, אין תרומתו תרומה. והרי כאן שזה דיבור ודיבור, ובא דיבור ומבטל דיבור. [כאן] שונה [שהרי יש] נתינת מעות ליד אשה, שהם כמו מעשה [ואע"פ שלא חלו מיד, עכ"ז הוה מעשה לחול לאחר ל' יום, ונקרא דיבור שאינו מעשה ממש], ודיבור לא יכול לבטל מעשה.

שאלו שאלה מברייא [משנה], השולח גט לאשתו, והגיע [אפילו במקרה נפגש] בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתי לך בטל הוא, הרי זה בטל [ולא חוששים שהוא מדבר כך רק לצער אותה, אבל לא ביטל את השליחות], והא נתינת גט ליד שליח דומים כמו נתינת מעות ליד אשה, וכתוב, הרי זה בטל. שם גם כן, כל זמן שלא מגיע הגט לידה [אין במעשה שלו כלום], זה דיבור ודיבור הוא, בא דיבור ומבטל דיבור.

שאל ר"ל לר' יוחנן מברייא [משנה], כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה [מי שיוצר כלי שאפשר להשתמש בו איך שהוא, וגם אפשר ליצור אותו לכלי אחר, ברגע שהוא חושב, שהוא רוצה אותו לכלי איך שהוא, חשיב כלי, ומקבל טומאה], ואין עולים מידי טומאתן [אם נטמאו] אלא בשינוי מעשה [שיעשה מעשה לגרום שאינם חשבים כלי בכלל].

⁵ ע"י ח"מ (סי' קפג ס"ב): הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מטלטלים והניח מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו מה שעשה עשוי והרי הוא מכלל הרמאים ואם היה יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכדו ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו הרי זה מותר לקנות לעצמו והוא שיודעו ואם מפחד שמא יבא אחר ויקדמו לקנות הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיעו. הגה קנאה סתם במעותיו יכול לומר אחר כך לעצמי קניתי [ר"ן כב ע"ב בדפי הר"ף]. ודוקא בקרקע סתם אבל בקרקע מיוחד הואיל והוא מנהג רמאות ודאי מעיקרא קנאה משלח ולא יכול לחזור בו, קנאה באחד מדרכי הקנאה בלא מעות זכה המשלח ואפילו מכרה השליח אינו כלום [שו"ת הרשב"א ח"א ס' קלב].

ועי' סמ"ע: לעצמו במעותיו - פירוש, במעות של עצמו דהיינו של השליח. שם: היה יודע שזה המוכר כו' - לשון "היה יודע", משמע שידע זה משעה ראשונה שא"ל לקנותו לו, ומשו"ה אמר שחוביב להודיעו מיד כדי שלא יסמוך עליו זה, ואפילו ככה"ג אם מפחד שמא יאמר לו לא תקנה עד שאשלח ואשתדל שימכרו לי, וביני ביני יקדמו אחר, מותר לקנותו בלא הודעתו מיד, רק שיודיעו אחר"כ. ועי' ט"ז שהקשה על הסמ"ע הרי הגמ' מדבר שלא ידעו מהשינוי עד שעת המקח עצמו.

שם: ואח"כ מודיעו - כדי להוציא נפשו מהחשד וגם כדי שלא יסמוך ע"ז.

[הכלל הוא] מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה [שאם יש כלי והוא מתחיל לשפשו לתקנו ולהפוך אותו לכלי אחר, נבטלה הגמר מלאכה לשם כלי, גם אם נהיה כלי על ידי מעשה תיקון, וגם אם נעשה כלי על ידי מחשבתו להשאיר אותו איך שהוא]. מחשבה אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה [שאם יש כלי שמוכן על ידי מעשה, או שחשבו שהוא ישתמש בו איך שהוא, ואחר כך הוא חשב לשפשו ולתקנו, מחשבתו השניה לא מוציאה מידי המחשבה הראשונה].

זה מובן [שמחשבה] לא מוציאה מיד מעשה, שלא אתי דיבור ומבטל מעשה, אלא מיד מחשבה שתוציא תפיק. מחשבה של טומאה שונה, שזה דומה כמעשה [שהרי התורה קוראו מעשה]. וכמו ההלכה של רב פפא, שרב פפא שאל סתירה, כתיב "כי יתן" [מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם. - והרי הלשון כי יתן משמע בידים] וקרינן "כי יתן" [וזה נעשה ממילא]. איך [מבינים את זה]. "כי יתן", דומה ל"כי יתן". כמו ש"יתן" [משמע] שהוא רוצה בו [והוא מעשה בידים אע"פ שהוא רק מחשבה?], אף "יותן" שהוא רוצה בו.⁹

רב זביד למד את ההלכה [פי' המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש] על זה, וכן אם היא נתנה רשות לשלוחה לקדשה¹⁰, והלכה היא וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו, קידושה קידושין. ואם של שלוחה קדמו, אין קידושה קידושין. לא קדשה את עצמה, וחזרה בה [בין בפני השליח ובין שלא בפניו], מה דינו. רבי יוחנן אמר, חזרת¹¹, ור"ל אמר, אינה חוזרת. ר' יוחנן אמר חוזרת, בא דיבור ומבטל דיבור, ר"ל אמר אינה חוזרת, לא בא דיבור ומבטל דיבור. רבי יוחנן שאל לר"ל, [השולח שליח לתרום תרומה]. ביטל [את השליח], אם עד שלא תרם ביטל, אין תרומתו תרומה. אמר רבא, כאן במה מדובר, כגון שקדם בעל הבית ותרם את כריו, שהוא מעשה.

ריש לקיש שאל [לרבי יוחנן], כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה [מי שיוצר כלי שאפשר להשתמש בו איך שהוא, וגם אפשר ליצור אותו לכלי אחר, ברגע שהוא חושב, שהוא רוצה אותו לכלי איך שהוא, חשיב כלי, ומקבל טומאה]. ואין עולים מידי טומאתן [אם נטמאו] אלא בשינוי מעשה [שיעשה מעשה לגרום שאינם חשובים כלי בכלל. הכלל הוא] מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה [שאם יש כלי והוא מתחיל לשפשו לתקנו ולהפוך אותו לכלי אחר, נבטלה הגמר מלאכה לשם כלי, גם אם נהיה כלי על ידי מעשה תיקון, וגם אם נעשה כלי על ידי מחשבתו להשאיר אותו איך שהוא]. מחשבה אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה [שאם יש כלי שמוכן על ידי מעשה, או שחשבו שהוא ישתמש בו איך שהוא, ואחר כך הוא חשב לשפשו ולתקנו, מחשבתו השניה לא מוציאה מידי המחשבה הראשונה].

זה מובן [שמחשבה] לא מוציאה מיד מעשה, שלא אתי דיבור ומבטל מעשה, אלא מיד מחשבה שתוציא תפיק. מחשבה של טומאה שונה, שזה דומה כמעשה [שהרי התורה קוראו מעשה]. וכמו ההלכה של רב פפא, שרב פפא שאל סתירה, כתיב "כי יתן" [מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם. - והרי הלשון כי יתן משמע בידים] וקרינן "כי יתן" [וזה נעשה ממילא]. איך [מבינים את זה]. "כי יתן", דומה ל"כי יתן". כמו ש"יתן" [משמע] שהוא רוצה בו [והוא מעשה בידים אע"פ שהוא רק מחשבה?], אף "יותן" שהוא רוצה בו.

שאלו שאלה מברייטא [משנה], השולח גט לאשתו, והגיע [אפילו במקרה נפגש] בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא, הרי זה בטל [ולא חוששים שהוא מדבר כך רק לצער אותה, אבל לא ביטל את השליחות]. וזה פורך את ריש לקיש, וההלכה כמו רבי יוחנן, ואפילו בצירור הראשון [שאם לא בא אחר וקידשה וחזרה בה תוך ל' היא יכולה לבטל את הקידושין]. ואע"ג שיש מקום לומר שנתנת המעות ליד האשה שונה, שזה כמו מעשה, עכ"ב בא דיבור ומבטל דיבור.

קשה [שיש סתירה] בין הלכה להלכה. שאמרת, שההלכה כרבי יוחנן, ואנו לומדים שההלכה כרב נחמן. ששאלו אותו, [השולח גט לאשתו, ואמר לשליח] גט שנתתי לך בטל הוא" [מהו שיחזור ויגרש בו. רב נחמן אמר, חזור ומגרש בו, רב ששת אמר, אינו חוזר ומגרש בו, ואנו

לומדים שההלכה כמו רב נחמן. אפילו שבטלו מתורת שליח, מתורת גט לא בטלו¹².

מקודשת לשני. אמר רב, מקודשת לשני לעולם¹³ [שהרי היה לה זמן לחול בתוך ל'?,] ושמואל אמר, מקודשת לשני עד ל' יום, לאחר ל' יום נפקעו קידושי שני וחלו קידושי ראשון. ישב [והתבונן] רב חסדא והתקשה, במה נפקעו קידושי שני. אמר לו רב יוסף, הרב [אתה] לומד את זה על ההתחלה של המשנה [שלא אמר מעכשיו], וזה קשה לך, רב יהודה לומד את זה על סוף המשנה, וזה לא קשה לו.

[סוף המשנה היא:] מעכשיו ולאחר שלשים יום וכו', אמר רב, מקודשת ואינה מקודשת לעולם [ואפילו ולאחר ל' היא עומד בספק קידושי שניהם ואסורה לשניהם ללא גט של א' מהם]¹³, ושמואל אמר, מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום [שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקידושין שלו ואז חלו קידושי השני למפרע], לאחר ל' נפקעו קידושי שני [וחלון] וגמרו קידושי ראשון. רב מסתפק, אם זה [פי' מה שאמר לאחר ל'], הוא תנאי [אם לא אחזור בי בתוך ל'¹⁴, יהיו קידושין מעכשיו] או חזרה [שהרי אמר מעכשיו, ולאחר ל', ולכן אם זה תנאי לא חלו קידושי שני לאחר ל', אבל אם זה חזרה, חלק קידושין שני ולא קידושי ראשון]. וזה פשוט לשמואל שזה תנאי [ולכן כל זמן שלא חזר בו תוך ל' הוה קידושין גמורים אחר ל'].

[והם באמת חולקים] במחלוקת של התנאים האלה, שלמדנו בברייטא, [הנותן גט לאשתו שיחול] מהיום ולאחר מיתה, גט ואינו גט¹⁴ [פי' זה ספק גט, שאם "ולאחר מיתה" פי' תנאי מהיום יהיה גט אם אמות, ולכשימות נמצא גט למפרע מאותו היום, או אולי זה חזרה וחזר בו מהיום, ואמר זה גיטך לאחר מיתה, ואז לא אמר כלום, שהרי אין גט לאחר מיתה, שהרי מאחר שמת איך הוא יכול לגרש], דברי חכמים, רבי אומר, כזה גט [שזה ודאי תנאי]. ונאמר שרב סובר שהלכה כרבנן, ונאמר ששמואל סובר שהלכה כרבי. [אלא] צריכים [לגרוס איך שגרסנו], שאם רב היה אומר הלכה כרבנן, הייתי אומר, שם [יש להסתפק בדבריו ולומר אולי זה חזרה] שבא להרחיקה [וקשה בעינינו לרחקה ולגרשה, ולכן חזר בו מ"מעכשיו"]. אבל כאן שבה לקרבה, נאמר [שרב] מודה לשמואל שזה תנאי [שהרי הוא יגיד כל מה שיכול כד לקרבה, ומה שאמר לאחר ל' לא חזר בו מ"מעכשיו" בכלל]. ואם שמואל אמר הלכה כרבי, הייתי אומר, ששם הוא [אמר שזה תנאי ולא חזרה שכל א' יודע] שאין גט לאחר מיתה [ואין אדם עושה כזה דבר על כלום, ולכן אין צד של חזרה], אבל כאן שיש קידושין לאחר ל' [אם לא קדשה אחר בינתיים], נאמר שהוא מודה לרב [שאפשר כוונתו הוא לחזרה, שלא רצה לקדשה מעכשיו שמא דעתו על אחרת, וימלוך בתוך ל' יום, אלא רואים שצריכים [את שניהם].

אמר אביי, ולפי טעמו של רב [שמספק בחזרה או תנאי, אם] בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום, ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום [אם הראשון הוא חזרה השני מקודשת שהרי הראשון חזר בו],

¹² ע"י ש"ע (אה"ע סי' קמא ס"ו): השולח גט ביד שליח וביטל הגט, ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו, כגון שאמר: גט זה בטל הוא, אינו מגרש בו לעולם. וכן אם פירש בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט, אינו מגרש בו; ואם גירש, הרי זו ספק מגורשת.

ביאור: אינו מגרש בו לעולם. ואם גירש ה"ז ספק כמ"ש בסמוך משום דאפגלי בזה הפוסקים אם יכול לבטל הגט אחר שנכתב, ואם ביטל קודם שנכתב עיין סימן קל"ד (ב"ש).

¹³ ע"י לעיל הערה 5.

¹⁴ ש"ע (אה"ע סי' קמא ס"ג): הרי זו גיטך מעכשיו, או מהיום, ולאחר מיתה, ומת, ה"ז ספק מגורשת, שמא אחר שאומר: מעכשיו, חזר בו מלשון מעכשיו, וסמכה דעתו על לאחר מיתה.

⁹ ע"י רמב"ם (טומאת אוכלים פ"א ה"ב): ואלו הן השבעה משקין שמכשירין את האוכלין לטומאה: המים והטל והשמן והיין והחלב והדם והדבש, ואינן מכשירין עד שיפלו על האוכלין ברצון הבעלים, ולא יהיו סרוחין שהמשקה הסרוח אינו מכשיר וכיון שהוכשר האוכל אף על פי שישב והרי הוא נגוב הרי זה מקבל טומאה.

¹⁰ ע"י לקמן הערה.

¹¹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' לו ס"ו): מי שקדש ע"י שליח לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה, שלא להוציא לעז על הקדושין הראשונים, שיאמרו: אין קידושי שליח כלום [ועיין לעיל סוף סימן ל"ד]. חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל הקדושין, הרי הוא בטל, ואינה מקודשת. ואם אין ידוע אם ביטלה השליחות קודם קבלת הקדושין או אחר כך, הרי זו ספק מקודשת.

האומר פרק שלישי

קידושין

ס

עין משפט
נר מצוה

ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרה - וה"ה בהאי אחר אם קדשה סהם הואיל ולא בא אחר אחרייו מה לי ולתנאו אלא סודרה נקט והנא : אי מורה סוי דבמרה סוי קידושין - שלא בא אחר אחרייו וגמרו קידושין לאחר עשרה (6) : האי ליטנא משמע תנאה ומשמע מורה -

כ א מ"י פ"ו מהלכות
אבות הלכה ז סמג
ע"ש נא נכ טו"ע אה"ע
סימן קמט סעיף ד :

כב ב מ"י פ"ו מהלכות
אבות הלכה ז סמג
ע"ש נא נכ טו"ע אה"ע
סימן קמט סעיף טו :

כג ב מ"י פ"ו מהלכה ג
טו"ע ע"ש סמג ט"ז :

כד ב מ"י פ"ו מהלכה ד
טו"ע ע"ש סמג י"ח :

כה ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

כו ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

כז ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

כח ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

כט ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

ל א מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לא ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לב ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לג ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לד ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לה ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לו ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לז ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לח ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

לט ב מ"י פ"ו מהלכה
ג טו"ע ע"ש סמג י"ח :

אפילו מאה תופסין בה - פירוש דהא קונון ומשיירי שרי תוקדש ר"ל מעכשיו יתחילו הקידושין ולאחר ל' יום יגמרו ופי' בקונטרס לליכא למימר דעמס דרבי יוחנן מאוס דקסבר תנאה או חזרה דא"כ לא שייך למימר ולמימי לשון תופסין דהא אין קידושין תופסין אלא בחדר מהן ואכן לא ידעינן הי כינה ומספיקא לרד גט מכולהו ולשאל דתופסין משמע דכבידא ליה שיש בטולס לך קידושין ואם תאמר אמאי אמרי' הכא דמקודשת והא אמר לעיל בפ"ק (דף ז') האומר לאשה חליך מקודשת לי אינה מקודשת ויש לומר דהסא היינו טעמא לפי שאין אשה מתקדשת לתלפין והוא שייך בגוף האשה אבל הכא לא שייך בגוף האשה כלום אלא גומרין (ב) כולם : כ"ר גיטא דמשייר ביה לא כלום הוא - פירש בקונטרס' דלא היו גט כריתות כיון דשיר בה ולא נהירא דאם כן תקשי ליה מקידושין גופייהו דהיי אומר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין בה כיון דמשייר לכו כלום הוא דהא איתקש הויה לניאיה לך נראה לומר דודאי כפי האי גוונא הוי כריתות אלא ה"פ כל גיטא דמשייר בה לכו כלום הוא כיון שאינו יכול להיות נגמר אלא אחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה ה"ה בקידושין אס אמר מהיום ולאחר מיתה דאינה מקודשת והיא כלום היא ולאלתר ל' יום מקודשת דהא קידושין תופסין בה אחר ל' כמו לפני ל' איכא

ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה צריכה גט מה נפישך אי תנאה הואי דקמא קידושי דהנך לאו קידושי אי חזרה הואי דבתרא קידושי דהנך לאו קידושי פשיטא מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קמ"ל עולא אמר רבי יוחנן "אפי' מאה תופסין בה וכן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין בה אמר ליה רב משרשיא בריה דרב אמי לר' אסי אסברה לך מעמא דרבי יוחנן שווי נפשיה כי שרנא דליבני דכל חד וחד רוחא לחבריה שבק מתיב רב חנינא *מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט יאם מת חולצת ולא מתייבמת בשלמא לרב מסייעא ליה לשמואל נמי הא מני רבנן היא ואנן דאמרי כרבי אלא לר' יוחנן דאמר שיורא הוי כל גיטא דמשייר בה ולא כלום הוא יבומי מייבם אמר רבא גט דהוציא מיתה הוציא מה ששייר גט גמורתו מיתה אמר ליה אביי מי דמי גט מציאה מרשות יבם מיתה מבנסה לרשות יבם אלא אמר אביי התם מעמא מאי גזירה משום מהיום אם מתי הרי זה גט נגזור מהיום אם מתי דתחלוץ אמו מהיום ולאחר מיתה *אם אתה אומר חולצת מתייבמת הכא נמי אם אתה אומר חולצת מתייבמת תתייבם ואין בכך בלום חששא דרבנן הוא : **מתני'** 'האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן 'על מנת שאתן לך מאתים זוז בתוך שלשים מקודשת ואם לא אינה מקודשת 'ע"מ שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת ויש לו 'על מנת שאראך מאתים זוז הרי זו מקודשת ויראה לה ואם הראה על השלחן אינה מקודשת : **גמ'** *איתמר רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשתן רב הונא אמר 'והוא יתן תנאה הוי מקיים תנאה ואזיל רב יהודה אמר לכשתן לכו ידויב הו קידושי השתא מיהא לא הו קידושי מאי בנייהו איכא בנייהו 'שפשטא ידה וקבלה קידושין מאחר לרב הונא לא הו קידושי לרב יהודה הו קידושי ותנן נמי גבי גישין כי האי גוונא *האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת והיא אתמר *רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן לכו ידויב ליה הוא דהוי גט השתא מיהא לא הוי גט מאי

הוי גט כלל : ומשני אס אסא מזריכה חליה אפו נמי ליבומה - דאמר מוזלרכוה חליה קיס להו לרבנן דלאו גיטא הוא ואחו לייבומי גרושה והיא כזרת ופרכינן הכא נמי במהיום ולאחר מיתה נישום דלמא אחי ליבומה שאס אסא אחר אומר חולצת מתייבמת ומשני תתייבם ואין בכך כלום דגיטא דשירי ביה לאו גיטא הוא כלל והא דקתני לא מתייבמת משתא דרבנן היא דגזרו אטו מואים אס מתי - אחרת דייבם מוקמינן לה לא שייך למייתי הכא אלא ביבמות גבי מילתא אחריית דמשום ספיקא דמקודשת לי - אפילו דלפילו ספיקא ליכא לא בעי חוקה דהא דהאי ופירשתי : **מתני'** הרי את מקודשת לי - בפרוטקו זה על מנת שאתן לך מאתים זוז : **ה"ג** ואם הראה על השלחן אינה מקודשת והכי ביבמה וסא הוה שולחן - והוא לה מעות שאין של וס על שלחן שלפני אינה מקודשת דלא תנחומה זו אלא לראות משלו : **גמ'** אמר רב הונא והוא יתן - לכשריה חליך ומפער קידושין ומשע קידושין ומינה מורה רב הונא דאם מת קודשת עניהו אינה לריכה חליה שהרי לא קיים תנאו : וקיבלה קידושין מאחר - קודם שיקיים תנאו ואח"כ עמד זה וקיים תנאו : **לרב הונא לא הו קידושי** - שני קידושין דהא גמרו קידושי רשאון למפער : **לרב יהודה הו קידושי** - שני קידושין שהרי הראשון לא נתכוון לקדשה בפרטות אלא במאחיס זוז דלית ליה לרב יהודה בלומר זה מנה כאומר מעכשיו דמי והרי קדמו קידושי שני : מאי

דבני גט פסולני אינה מגורשת ה"נ בקדושין דעין פסולני אינה מקודשת ר' יוחנן אל ס"ל חבי דה"נ אשכחן לר' יוחנן פ' האיש מקדש דלית ליה ויצאה וזיתה שהיה כלל בכל מקום : כדאמרנן צותה ריש לקיש כדכריא ויצאה וזיתה וליכא דאשנה ביה דקאמר ר' יוחנן דהיא דקאמר מעכשיו ולאחר ל' יום שירי מקום לכל מי שיקדש תוך זה היום' כאלו אחר חוץ מפי שיקדש תוך ל' יום מ"ה הפס' קידושי כולם ואפי' אה מאה : כשינא דליבני - כלומר עושה שירות הלבינן מניר ריח הוה השירות והשלישית (תקח מוה ומו) [ומנחת על זו ועל זו] : חולצת דילמא חזרה הוה ואין גט לאחר מיתה וחוקקה היא ולא מתייבמת דלמא תנאה הוי כלומר אם אמת ומגורשת היא בזה שירותא היא והוי דאמר הוה מפי שיבא עליך או שיקדשך עד שאבת : גט דפשיטא ליה דתנאה הוה : מהיום אם מתי תנאה הוי ומגורשת' יסוף מהיום ולאחר מיתה דל' יוחנן ודאי שיראהו ולי הוי נכ"ל' וסבתה הנתא מהיום ולאחר ל' יום מספיקן או אי תנאה הוי או חזרה הוה יאם קדשה אנשיים רביב במהיום ולאחר עשרים ואחר מהיום ולאחר עשרה) א"כ גט דלמא תנאה הוי או דלמא חזרה הוי מ"ה חולצת ולא מתייבמת גט מהיום ולאחר ל' יום ואלו יוחנן גבי גט הוה גט כלל מן הדין ואם תתייבם אין בכך כלום' ולבני קידושי צריכה גט מבטל וכן כתיב הוי מקודשת ומסבתה דהא מילתא אמרתי היא ופירשתי : **עבד'** גבי נכ ספקי' כרב הוה ספק ולא מתייבמת דתנאה הוה והוה חולצת דלמא חזרה הוה : גבי קידושין ספקי' כ"ר יוחנן שצריכה גט מבטל גט הוי : הוי א"כ קדושת לי חוץ מפסולני מקודשת מספק ר' יוחנן דעת ר' יוחנן דתנא ר' יוחנן דקדשה תנא מהו מזה' וכן נראה דעת הר"ם שפסק לר' יוחנן כ"ש ב' ביאטת פ' ויש כתב דהיא דרוחן פסולני וכתיב מקודשת מספק' ובגרושין פ"ם כתב שרלמא חזרה הוי : הרי את מקודשת בפרטות על ע' מנת שאתן לך מאתים זוז והוא יתן' - לכשתתן קידושין חליך למפער משהה ראשונה והם קבלת בנינים קידושין מאחר היאיל נתן לא הוה קידושין : מיהו אם מת ולא נתן קידושין

לעיל נכח גיטין ע"ב כ"ב
ק"ל. תוספתא דגיטין
פ"ט

הנרות הב"ח
(6) רש"י ד"ה אי חזרה
וה' לאחר עשרה ימים
קתני לכו קידושי סמ"ד :
(3) תוס' ד"ה אפילו וכו'
וגמירין כגולה הס"ד :

ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים¹⁵. מ[האי]ש[ן] ראשון ומ[האי]ש[ן] אחרון צריכה גט, מאמצעי אינה צריכה גט. מה דעתך¹⁶ [וכי יש טעם לזה]. אם זה תנאי, [אז קידושין] הראשון הוא קידושין, ואלה [פי' כל השאר] אינם קידושין. ואם זה חזרה [אז] האחרון הוא קידושין [שאינן אחריו], ואלה [פי' כל השאר] אינם קידושין. זה פשוט? מה הייתי אומר, שהלשון משמע גם תנאי וגם חזרה [ומאחר וכל אומר את זה בלשון שהוא רוצה, יש לחשוש בכל א' אולי הוא לבד תנאי, וכל האחרים הם חזרה, ולכן] תצטרכי גט מכל א' וא', לכן לומדים [שלא, אלא יש לו משמעות אחת, אבל אנו מסתפקין באיזה מהם הוא העיקר, אבל כולם יהיו או תנאי או חזרה, ובכל ענין האמצעי לא חלה קידושין].

עולא אמר [בשם] רבי יוחנן, אפי' מאה תופסין בה¹⁷, וכן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן, אפילו מאה תופסין בה. אמר לו רב משרשיא בנו של רב

¹⁵ ה"ה אם קדשה סתם, מאחר ולא היה מי שבא אחריו, וע"ז כתוב עשרה ימים שזה המשך הלשון (רש"י).
¹⁶ רש"י עירובין צז ע"א.

¹⁷ ע"י שר"ע (מ"ס ד): אמר לה: הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום, ובא אחר ואמר: הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' ימים, אפילו הם מאה, על הסדר הזה, קדושי כולם תופסין בה וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא ספק מקודשת מכולן.

ע"י גר"א שהתקשה למה הרמב"ם (שהוא מקור לדברי השו"ע) פסק כר' יוחנן שכולם צריכים לתת גט, והוא מטעם ספק ולא מטעם שיוור.

וע"י ב"ש: על הסדר הזה. משמע דאם אחד קידש אותה מעכשיו ולאחר מ' שהוא אחרי כלות זמן הראשון, אינה מקודשת לשני כלל אלא רק לראשון. אבל אין כתב אף בכה"ג קדושין תופסים בה לרבי יוחנן שאמר רווחא שביק כל א' לחבירו. גם לפי מש"כ המגיד משנה, שהר"ף לא פסק כאב"י, אם כן חיישינן שמא אחד אמר בלשון תנאי ואחד בלשון חזרה, א"כ שמא זה שאמר מעכשיו ולאחר ל' יום אמר בלשון חזרה וכן כולם, וז"ש מעכשיו ולאחר מ' יום אמר בלשון תנאי [אם כן צריכה גט משניהם]. והנה לכמה פוסקים הלכתא כר' יוחנן שאמר רווחא שביק ואז הוא דואי קדושין [לראשון וזה שאמר מהיום ולאחר מ' איננו כלום], אף על גב שיוור בקדושין לא היו קדושין [כמו בחצין מקודשת לי (לעיל דף ז ע"א)], מ"מ בכה"ג לא היו שיוור דלא שיוור אלא עד ל' יום כמ"ש בר"ן. עוד נ"מ דיכול לגרש כל א' מיד, דהא הקדושין חלין מיד, ולהני פוסקים דפסקו כרב שאמר ספק הוא אם תנאי הוא או חזרה כמה פוסק הרמב"ם והמחבר, אינו יכול לגרש מיד שמא תנאי הוא ועדיין לא חלין הקדושין [רשב"א בתשו' סי' תש"ז - וקשה על דבריו שהרי לרב רק הראשון ואחרון צריכים לתת גט]. מיהו נראה הרא"ש לא ס"ל כן דהא הבין דהרמב"ם פוסק כרב שאמר מספק לן אם תנאי או חזרה והרמב"ם כתב שניהם נותנין גט בין תוך ל' יום בין אחר ל' יום וכן פירשו המגיד והב"י דברי הרמב"ם א"כ ע"כ ס"ל דכ"א יכול לגרש מיד אפי' אם תנאי הוא וי"ל הטעם הוא שאמרין ממ"נ אם נתקיים התנאי אם כן מעכשיו היא מקודשת ושפיר חיל הגט ואם לא נתקיים התנאי אז נתבטלו הקדושין וכאלו מגרש לאשה אחרת שאינה אשתו, אלא קשה א"כ אתה מצריך כרוז לכהונה שמא לא נתקיים התנאי והגט בטל, ואפשר דדומה כאלו מגרש על התנאי וכשלא נתקיים התנאי מותרת לכהונה וא"צ כרוז משום דידוע הוא שיגרש על תנאי כן ה"ג, מיהו נראה דיש להחמיר כדעת הרשב"א.

וע"י ח"מ: מפני שהיא ספק מקודשת מכולן. וחיישינן דלמא איש א' אמר לשון של תנאי וא' אמר לשון של חזרה וחיישינן נמי לדרב יוחנן דס"ל דאפילו מאה תופסין וכו' כי שרגא דליבני וכו'. וע"י ט"ז רק הביא הצד הראשון ולא של ר' יוחנן.

וע"י אב"מ [להסביר דברי הרשב"א בשו"ת]: טעמא דרשב"א דלא מהני גט אף על גב דאיגלאי מילתא למפרע שנתקיים התנאי (ע"י תוס' יבמות לה ע"ב ד"ה יתגלי), כל ספק שתלוי בעתידות אינו ראוי להתברר עכשיו לא מהני הגט בקידושין על תנאי ואף על גב דבתר שנתקיים התנאי איגלאי מילתא למפרע דהגט ה' בהכשר מ"מ כיון דבשעת נתינה אין יודעין עתידות לא מהני. וע"י שר"ע (אה"ע סי' לח ס"ל): אמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת שאתן לך מנה, ואח"כ אמר שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם, אין כופין אותו לקיימו, אלא קידושיו בטלים ואינה צריכה גט. ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט, שמא אח"כ יאמר שרוצה לקיים התנאי, לקלקלה על השני. [ע"י שם בט"ז] אמנם רואים מכאן דמהני גט היכא דתנאי בקידושין אף על גב דעדיין לא נתקיים התנאי בשעת נתינת הגט. אלא זה שיטת הרמ"ה (מקור לשו"ע) גנד תוס', ומסביר האב"מ שהרשב"א בב"ש לומד כמו הרמב"ם (גירושין פ"ח ה"ד) שאין תנאי בגט, משום דאין ברירה בכתיבת הגט, ואם כן מובן למה אי אפשר לכתוב גט. [ולי נראה שהרי אין גט כל זמן שלא חלה הקידושין].

וע"י אב"מ דלפי הר"ן לקמן הערה יד, אם קידושי כולם תופסין בה, צ"ל דכה"ג באומר מעכשיו ולאחר שלשים דכבר התחיל בקניינו הוי ל' מעשה ושוב לא אתי דיבור ומבטל מעשה (ע"י לעיל נט ע"א), אך קשה הא תינח חזר בדיבור אבל כל שנתקדשה לאחר דה"ל נמי מעשה, א"כ ה"נ דנתקדשה לאחר נימא דמוציא מידי מעשה. וע"י רשב"א: דגמרא לא נסיב טעמא משום מתחיל וגומר אלא כל

אמי לר' אסי, אני אסביר לך טעמו של רבי יוחנן [שאי אפשר לומר שטעמו שהוא משמע ב' לשונות, שאם כן אין מקום לומר "תופסין" שהרי אין נתפס אלא א' מהם, ואנו מסופקים בו, ומזה שכתוב תופסים צ"ל שיש צד קידושין לכל א' וא'. האנשים האלה], עשו עצמם כמסדר לבינים¹⁸, שכל א' וא' משאיר רווח לחבירו¹⁹.

רב חנינא שאל, [אדם שנותן גט לאשתו שיחול] מהיום ולאחר מיתה, גט ואינו גט, ואם מת, חולצת [שמא איננו גט וזקוקה ליבם] ולא מתיבמת [שמא גט והוא והיא אשת אחיו שלא במקום מצוה]¹⁸, זה מובן לרב [וזה אפילו] ראה לו [לדבריו אם א' אמר מהיום ולאחר ל', והשני אמר מהיום ולאחר כ' וכו'] שהיא מקודשת ולא מקודשת לעולם. לשמאל [שאמר שהיא מקודשת ולא מקודשת עד ל' שבה חלה של הראשון] גם [איננו קושיא עליו, שהוא יענה] מיהו [המחבר של המשנה]. רבנן היא [המספקים אם זה לשון תנאי או חזרה], ואנו סוברים כרבי [שזה ודאי לשון של תנאי]. אלא לר' יוחנן שאמר שזה שיוור [שכל א' משאיר לשני מקום לחול הקידושין שלן], כל גט שמשאיר בה [משנה] אינו כלום הוא¹⁹, והיא חייבת ביבום. אמר רבא, גט להוציא ומיתה להוציא, מה ששייר גט גמרתו מיתה. אמר לו אב"י, וכי הם דומים. גט מוציאה מרשות יבם, מיתה מכינסה לרשות יבם. אלא אמר אב"י, שם טעמו [שצריכה חליצה] הוא, גזירה משום [מקרה שהבעל אומר, הרי זה גיטך] מהיום אם אני ימות, [ודינן] מזה גט [ודאי, ואין צורך של חליצה, שברור שכוונתו לתנאי, והוא גט למפרע כאשר מות, אבל כאן הרי איננו גט, ונופלת ליבום, אבל חוששים שאנשים יבלבלו בין המקרים, ולכן בשניהם אסור ליבם]. ושגזור "מהיום אם מתי" שתחלוץ אטו "מהיום ולאחר מיתה" [לרבי יוחנן שזה פשוט שזה שיוור ואינו גט כלל]. אם אתה אומר חולצת [יש חשש שיאמרו גם] מתיבמת [שמוזה שאמרת שהיא צריכה חליצה, אם כן איננו גט, ויבא ליבם גרושה והיא איסור כרת. אם כן] גם כאן, אם אתה אומר חולצת, מתיבמת. תתיבם, ואין בזה כלום, [שהרי הגט היא איננה כלום, וכל האיסור של יבום הוא סה"כ] חשש דרבנן.

מתני'. האומר לאשה הרי את מקודשת לי [בפרוטה זו] על מנת שאתן לך מאתים זו, הרי זו מקודשת, והוא יתן²⁰. [ואם אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שאתן לך כמאן ועד ל' יום, [אם הוא] נתן לה בתוך שלשים, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. [ואם אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שיש לי מאתים זו, הרי זו מקודשת, אם יש לו²¹. [ואם אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שאראך מאתים זו, הרי זו מקודשת, ויראה לה [מאתיים זו שהם שלן]²¹. [ואם הראה על השלחן פי' הוא פרטן כספים והוא מראה לה מעות שאינן שלן], אינה מקודשת [שכוונתה היתה שיראה לו כסף משלן].

גמ'. למדנו, רב הונא אמר, "והוא יתן" [פי' מתאי שירצה, ומאז הקידושין חלין למפרע משעת הקידושין, אבל אם מת קודם קיום התנאי, אינה צריכה חליצה, שהרי לא חלו הקידושין אף פעם]. רב יהודה אמר, "לכשיתן". רב הונא אמר והוא יתן, שזה תנאי, [והוא יכול] לקיים התנאי והולך? רב יהודה אמר לכשיתן, וכאשר יתן הווי קידושין, אמנם עכשיו לא הווי קידושי. מהו [ההבדל הלכתי] ביניהם. יש [הבדל] ביניהם, אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר. לרב הונא לא הווי קידושין, לרב יהודה הווי קידושין.

ולמדנו במשנה גם גבי גיטין באותו אופן, האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זו, הרי זו מגורשת, והיא תתן. למדנו, רב הונא אמר, והיא תתן²², רב יהודה אמר, לכשתתן. רב הונא אמר והיא תתן, הוא תנאי, והיא מקיימת התנאי והולכת? רב יהודה אמר לכשתתן, כאשר תתן לו הוא גט, עכשיו איננו גט.

חד וחד רווחא שביק לחברי' כלומר שייר בה זמן שיחולו גם קידושי אחרים. ולפי שיטתו לר' יוחנן במעכשיו גומרין הקידושין תיכף אלא דשייר רווחא שיחולו גם קידושין אחרים.

וע"י ב"ח: יש נפק"מ לדינא לר"ח דלאו כל שלשתן שוה (דקידושין) ודאי הן דאורייתא ואי מית חד מינייהו והיא ערוה לאחיו פוטרת צרותיה מחליצה ומיבום אבל לר"ף דקידושי ספק הן אינה פוטרת ומ"מ לגבי גט השווי דצריכה גט משלשתן. ומקשה ה"ט: ודאי אינה פוטרת מחליצה זו האשה דהא אסורה לו לאחיו שקידשה להיות לו לאשה כיון שהיא תפוסה לאנשים אחרים ג"כ בקדושיהן ממילא לענין פטור הצרות הוי כאלו זו לא היתה אשתו של אחיו המת כמפורש לקמן סי' קע"ג ס"ד דאם היתה היבמה באיסור על הבעל אינה אשתו ואינה פוטרת הצרה שלה מחליצה. והאב"מ חולק על ההוכחת ה"ט שהרי יש לחלק בין ערוה ודאי לכאן.

¹⁸ ע"י שר"ע (אה"ע סי' קעג סט"ו): היו לאחיו באשתו ספק גירושין, ונפלה לפניו ליבום, חולצת ולא מתיבמת. אבל אם היה לאחיו ספק קדושין, הרי זו יכולה להתיבם.

ביאור: חולצת ולא מתיבמת. שהיא ספק גרושת אחיו שהיא בכרת משא"כ בספק קידושין מותרת ממ"נ (ב"ש).

¹⁹ ע"י לעיל ה' ע"א כריתות, דבר הכורת בינו לבינה (רש"י). אמנם ע"י תוס' שזה גט לאחר מיתה, ואין גט לאחר מיתה.

מהו [ההבדל הלכתי] ביניהם [שהרי פשוט לרב הונא אסורה להתחתן עד שתתן שמה לא יתקיים התנאי והגט בטל ובונה מהבעל החדש יהיו ממזרים]. יש [ההבדל הלכתי] ביניהם שנתקרקע הגט או שאבד, לרב הונא הוא גט, לרב יהודה לא הוא גט.

וצריכים [ללמד את שני המקרים], שאם היינו מלמדים בענין קידושין, בזה אמר רב הונא, משום שבא לקרבה [וממנה לקרבה אליו וגמר הקידושין בפרטה שנתן בין אם יתקיים התנאי או לא], אבל בגירושין שבא להרחיקה, נאמר שהוא מודה לרב יהודה [שלא החליט שיהיה גט עד שתתן אולי יתפייסו, שאין אדם ממנה להרחיק את אשתו]. ואם נאמר בזה [בגירושין], בזה אמר רב הונא [שמגורשת מיד והבעל לא חושש לעכב גירושיה עד שיקבל הכסף], משום שהוא לא מבייש לתבוע [הכסף לקיום התנאי], אבל כאן שהיא מביישת לתבוע [הכסף לקיום התנאי], נאמר שהוא מודה לרב יהודה [שהיא לא מתרצת בקידושין עד שיתן, אלא רואים שצריכים [את שניהם].

שאלו שאלה מברייטא, [אדם אומר לאשתו] הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז, אף על פי שנתקרקע הגט או שאבד [טרם שנתן המאתים זוז], הרי זה מגורשת, [עכ"ז אסור לה] לינשא לאחר לאחר עד שתתן²⁰. ועוד למדנו, אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת, [אם היא] נתן [לו הכסף קודם שמת], אינה זקוקה ליבם. [ואם] לא נתנה [לו הכסף קודם שמת], זקוקה ליבם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, [היא יכולה] לתתה לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים. עד כאן לא חלקו [התנא קמא ורשב"ג], אלא שאחד סובר, [המתנה לתת לי, פירושו] לי ולא ליורשי, ואחד סובר, [פירושו] לי או אפי' ליורשיי²¹. [אבל אכן כן רואים] שלפי כולם זה תנאי [ואפילו לת"ק אם אמר הבעל "לי או ליורשיי", אפילו אם מת, יכולה היא לתת הכסף ליורשו, ולמפרע חל הגט, ואינה צריכה חליצה], וזה פורח את רב יהודה.

אמר לך רב יהודה, מיהו [מחבר של המשנה]. רבי היא, שאמר רב הונא אמר רבי, כל האומר על מנת, דומה כאילו אמר "מעכשיו" [יחול הדבר ולא בשעת קיום התנאי], ורבנן חולקים על רבי, ואני אמרתי כרבנן.

מה שלמדנו לפני כן, אמר רב הונא אמר רבי, כל האומר ע"מ, דומה כאילו אמר "מעכשיו". אמר רבי זירא, כאשר היינו בבבל, היינו אומרים, זה שרב הונא אמר בשם רבי, כל האומר על מנת, דומה כאילו אמר "מעכשיו", רבנן חולקים עליו. וכאשר עליתי לשם [לארץ ישראל], מצאתי לרבי אסי שישב ואמר בשם רבי יוחנן, הכל מודים, האומר על מנת דומה כאילו אמר מעכשיו. לא נחלקו, אלא מהיום ולאחר מיתה. והרי למדנו בכרייתא, [כראיה לדברים האלו. הנותן גט לאשתו ואמר לה שיחול] מהיום ולאחר מיתה, [זה] גט ואינו גט דברי חכמים, רבי אומר כזה גט. ולפי רב יהודה שאמר שגם חולקים בפירוש מהן על מנת, לפני שיחלקו ב"מהיום ולאחר מיתה", שיחלקו בעל מנת. [חלקו בזה כדי] להודיע לך כח [החידוש של] רבי, שמהיום ולאחר מיתה גם כן זה גט. ושיחלקו ב"על מנת" להודיע לך כח [החידוש של] רבנן. זה יותר [חידוש ללמד] כח של התיר [מאשר כח של אסור].

על מנת שנתן לך מכאן וכו'. זהו פשוט [ששם לא נתן לה בתוך ל' אינה מקודשת א"כ למה היו צריכים לכתוב את זה במשנה]. מה הייתי אומר, שזה איננו תנאי, ואינו מקפיד על ל' יום, ורק אמרן כדי לזרזו, לכן לומדים [שלא].

על מנת שיש לי מאתים זוז וכו'. ושנחשוש אולי יש לו. ועוד הרי למדנו, חוששים שמה יש לו. אין קושי, כאן [שמקודשת רק אם יש לו] מדובר בקידושי ודאי [אם אני יודעים שיש לו, ואם בא אחר וקידשה אינה מקודשת לשני ואינה צריכה גט מהשני], וכאן [שחוששים שמה יש לו, מדובר] בקידושי ספק [ואם בא אחר וקדשה צריכה גט משניהם]²¹.

²⁰ ע"י ש"ע 'אה"ע סי' קמ"ג: אמר לה: ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום, ומת בתוך השלשים יום, קודם שנתנם לו, אינה יכולה לקיים התנאי, שאם נתן ליורשו אינו כלום, וכיון שכן, כיון שלמו שלשים יום ולא נתנה לו, בטלו הגירושין וחולצת ואם אמר לה: ע"מ שתתנו לי מאתים זוז, ולא קבע לה זמן, ומת קודם שתתן לו, אף ע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות, הרי זו לא תנשא לזר עד שתחלוץ.

ועי' פ"ת: שאם נתן ליורשו אינו כלום. דוקא באמר "שתתני לי" ומשום דמלת "לי" מיותרת שהיה לו לומר שתתני, אבל אם באמת אמר שתתני ולא אמר לי, לא אמר לי ולא ליורשי, ויש חולקין.

ועי' ב"ש: בטלו הגירושין. כל זה שפיר לשיטות הפוסקים דפסקו כרבנן בס"ח אבל ל"א שהביא בה"ג שם דפסקו כרבנן אז הוי כה"ג נתקיים התנאי וע"ש מה שכתבתי. וז"ל הרמ"א שם [דכל שאין העיכוב ממנה, הוי גט].

²¹ ע"י ש"ע 'אה"ע סי' לח ס"ד: על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה, מקודשת בודאי, ואם אין ידוע, מקודשת מספק, אפילו הוא אומר: אין בידי.

ע"י ח"מ: אם ידוע בעדים שיש לו מנה. היינו כשאין אנו רואין מנה בידו אבל אם אנו רואין מנה בידו אנו סהדי דיש לו דכל שבידו חזקה שהם שלו, ואם

ע"מ שאראך מאתים זוז וכו'. למדנו, לא נתכוונה אלא לראות [כסף] משלו [לפיכך אם הראה על השלחן שלפניו והוא שולחני והמעות אינם שלו אינה מקודשת].

ואם הראה לה על השלחן, אינה מקודשת. זה פשוט. [זה] לא [פשוט, אלא] צריכים [את זה], שאע"פ שלקח כסף בעסקא [למחצית שכר היו לפניו על שולחנו להחליף ולהשתכר]²².

מתני'. [האומר לאשה, הרי את מקודשת לי] על מנת שיש לי בית כור עפר [מקום הראוי לזרוע ל' סאה]²³, הרי זה מקודשת, [ובתנאי שיש לו ר"ס]. [האומר לאשה, הרי את מקודשת לי] על מנת שיש לי [בית כור] במקום פלוני²³, אם יש לו באותו מקום, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. על מנת שאראך בית כור עפר²³, הרי זה מקודשת, [ובתנאי שיראנה, ואם הראה בבקעה [מקום הפקר], אינה מקודשת] שהיא התכוונה להראות לו משלו].

גמ'. [כנ"ל למה אמרו שאינה מקודשת] שנחשוש שמה יש לו. ועוד למדנו, חוששים שמה יש לו. אין קושי, זה [שאמרו אינה מקודשת, פי' אינה] מקודשת ודאי, וזה [שאמרו חוששים שמה יש לו] בקידושי ספק²³. למה למדו את זה בענין קרקע, ולמה למדו [גם] בענין כסף [הרי שניהם בדיוק אותו הלכה]. צריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים בענין כסף, [היינו אומרים שזה], משום שאנשים אמורים להצניע אותו [ולכן בו רואים אם יש לו זה קידושי ודאי ואם לא זה קידושי ספק], אבל בקרקע, נאמר אם שיש לו ארעא, זה [צריך להיות] שיש לו קול [פי' שזה מפורסם שיש לו קרקע פלונית, ואם לא יודעים שיש לו קרקע, אז לא חוששים לספק קידושין, אמנם מזה שלמדו את שניהם], לומדים [שאינן הבדל בין קרקע לכסף].

על מנת שיש לי במקום פלוני, אם יש לו וכו'. זה פשוט [ששם אין לו אינה מקודשת, שהרי הוא לא קיים את התנאי]. מה הייתי אומר, [שיש לו] לומר לה מה זה משנה לך [אם זה קרוב או רחוק]. אני אטרח ואביא, לכן לומדים [שזה כן משנה, ואין לו זכות לומר כך].

על מנת שאראך בית כור עפר. למדנו, לא נתכוונה זו אלא לראות משלו.

ואם הראה בבקעה, אינה מקודשת. זה פשוט. לא [זה איננו פשוט אלא] צריכים [את זה, שאפילו אם], לקח [את הבית כור] באריסות [זהו מספיק לקיים את התנאי, ולכן לומדים שלא]²³. בענין הקדש למדנו במשנה,

אומר יש לי מנה במקום פלוני, ושניהם מודים שלא היה לו, לא מהני שניהם מודים שאין לו. ע"י ב"ש: אם ידוע בעדים שיש לו. היינו שראו אצלו מנה אף שא"י של מי הם אומרים חזקה כל מה שיש ביד אדם הוא שלו, ואם עדים מעידים ידוע להם שלא היה לו מעולם מנה אינה מקודשת. ע"י ב"ש: אפילו אומר אותו פלוני: ע"י לקמן (ס"ס"ט) אם היא ג"כ אומר שיש אצלו הוי כאלו שניהם אומרים שנתקיים התנאי.

²² ע"י ש"ע 'אה"ע סי' לח ס"ח: על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: ו"א דאפילו הגיע מחלקו מן הריח מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו. הראה לה מנה משלו, והיא משועבדת לבעל חוב, מקודשת. לא היה לו בשעת קדושין, והרויח אח"כ והראה לה, "א דמקודשת. אבל באומר לה: ע"מ שיש לי, ל"כ בכה"ג אינה מקודשת, ולא חיישינן דילמא מראה לה בתר הכי למהו ספק קדושין. אמר לה: ע"מ להביא לה ר' ז, וזו דינו כמו בע"מ שאראך מנה, וצריך להיות משלו.

ועי' ח"מ: עד שיראנה מנה שלו. אפילו יש עדים שיכול להראות לה לא הוי קדושין דלא ניח' לה לסמוך אסהדי עד שתראה בעצמה כפי תנאו.

ע"י ח"מ: מאחר שעדיין לא חלקו. לשון הר"ן אינו כן וזה לשונו דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווח' לקרני' משתעבד לא חשיבי כשלו משמע שאם הגיע זמן החלוקה אף שעדיין לא חלקו הרי הריח שלו מאחר שבידו לחלוק וליטול חלק ריח שלו. ומוסיף הב"ש: אף על גב בסמוך כתב אפילו משועבד לב"ח הוי כשלו שם איירי כשהוא בידו וע' בח"ה סימן קע"ו שם אית' המקבל עיסק' מחבירו יכול המקבל לחלק אימת שירצה ושנים שקבלו עיסק' מאחר א"י לחלק תוך הזמן צ"ל הכא איירי נמי כשקיבל עם אחר דא"י לחלק תוך הזמן. ועי' אבני מילואים לא קשה קושיית הב"ש דנהי דיכול לחזור בו מלאיעסקוי ב' אבל ברווחא מיתה אית ל' שעבוד לקרנא ולא מצי לאפלוגי עד עת הזמן זהו בריא ועיסקא דהאי מלתא.

²³ כל סאה נזרע בחמישים על חמישים אמה, והוא חצי שטח של חצר המשכן, אם כן שלשים כור היא נזרע בשטח של 30 * 50 * 50 = 75,000 אמה מרובע, והוא במרובע 273.85 אמה.

האומר פרק שלישי קידושין

איכא בנייהו שנתקרת הגב או שנאבד • ולא רלה לשטיי איכא בנייהו דפסקה ידה וקבלה קידושין מאחר כדלעיל דא"כ היה נרדף לומר לרוב הונא לריבה גם משני ולרוב יהודה אינה לריבה גם משני והא ליחא דהא אפילו לרוב יהודה גמי לריבה גמי מספק (בבב"א פ"ג ק"א) פרק מי שאלחו (גיטין ע"ד) לכשתקן דמגורשת ואינה מגורשת עד שתקן ועליל נמי גבי קידושין לא מלי לשטיי איכא בנייהו שנאבדו הקידושין שנתן לה בשעת קידושין כדמשני הכא גבי גיטין שנאבד הגט והכי נפרש לעיל לרוב הונא הו קידושין ולרוב יהודה לא הו קידושין דהא ל"כ"ע אפילו נתאלמו המעות הו קידושין כיון דבתורת קידושין יבייחנה כדלמרינן בפרקין (לעיל דף ע"ט) האומר לנאשה הרי את מקודשת לי לחחר לי יום מקודשת אפילו נתאלמו המעות : **אבר** ד"כ"ע תנאה הוי • פירוש ואפילו ח"ק מודה שחם פירש ע"מ שתתני לי או ליורשיי שח"פ' מת עומת ליורשים ופטורה מן החליצה דהוה ליה גיטא למפרע משקבלתו ותובתא דרב יהודה דלמר לעיל לכשתקן לדידיה לא הו גמי דהא לבי יבשה ליה הו גיטא והשאל מיהא לא הו גיטא דלין גמי לחחר מיתה ואם תאמר מלי מקשה לרוב יהודה ומהא דכ"ע סברי לי ואפילו ליורשיי ובהא פליגי בין ח"ק לרשב"ג דת"ק סבר כרב יהודה דלמר לכשתקן ולא הו גמי ורשב"ג סבר כרב הונא ומש"ה קאמר דעומת ליורשים שהגט חל עליה למפרע וי"ל דמשמע ליה לגמרא דהלשון דקאמר לא נתנה זקוקה ליבם ר"ל דמתייבמת איה תרלה ולרוב יהודה מגורשת מיהא מספק למפרע כדפרישתי לעיל לכשתקן מגורשת ואינה מגורשת עד שתקן וח"כ הו ספיקא של אשה אחו שלא במקום מוהה שהרי אם תתננה לאחר מן הקרובים מגורשת מספק למפרע ולא מתייבמת ומהא לא הו ריהה למזל דתקישתי לעיל לרוב יהודה דלמר לכשתקן הו גמי ואיני גמי עד שתקן דלס לא כן לישיני הכא נמי דקאי כת"ק :

בז א מוי' ס"ח מה' גיטין הלכה כב סתם עינין פושע' א"ע סימן קמח ע"ג :

גיטת רש"א וי"ל גרם ובה דלמרינן
כב ב מוי' ס"ח מה' אשעת הלכה כב סתם עינין פושע' א"ע סי' לח ספיק יד :

כב ג מוי' ס"ח הלכה ד עוש' ע"ש ספיק יד :
ל ד מוי' ס"ח עוש' ע"ש ספיק יד :

לא ח מוי' ס"ח הלכה ג עוש' ע"ש ספיק כ :

לב ו מוי' ס"ח הלכה ד עוש' ע"ש ספיק חל :
לד ח מוי' ס"ח הלכה ד עוש' ע"ש ספיק כ :

מאי בנייהו • על כרחיך לרוב הונא גמי חכורה לישא עד שתקן שמה לא יתקיים התנאי וגט בטל וצניח ממוזים : **דלקרובה אמר** • ומישר לקרבה אליו וגמר קידושין בצרופה שנתן לה : **אימא מודה ליה לרוב יהודה** • ולא גמר למיחוי גיטא עד שתקן אולי יתפייסו בנייהו שאין אדם ממהר לרמק רח אשתו : **בבב**

קאמר רב הונא • דמגורשת מיד לא חשש הבעל לעכב גירושיה עד שיקבל המעות מאוס דלא כסוף למחבע לה : **אימא מודה ליה לרוב יהודה** • שהרי לא נתלית בקידושיה עד שיתן : **שנתקרת** • קודם שנתנה נהנה • קודם שמת : **אכל לרי"ע תנאה הוי** • ואפילו ח"ק מודה קלם פירש על מנת שמתן לי או ליורשיי שאפילו מנת עומתה ליורשו ופטורה מן החליצה דהוה ליה גמי למפרע משקבלתו : **כאומר מעכשיו** • ע"מ כך וכך דמי : כי סלקי לספס • כשעלינו לארץ ישראל : **לא נתלכו** • כלומר לא מספקא להו לרבנן אי תנאה לי או חורה אלא בצמיהו ואלחר מיהא : **וסמיל** • בנימוחא : **פשיטא** • דלס לא נתן לה בתוך ל' אינה מקודשת : **לאו תנאה הו** • ולא קפדה אשליש יום אלא לזיווייה בצמיהו קאמרה : **יש לו** • משמע שיש עדים שיש לו הא לאו הכי אינה מקודשת ומותרת לאחר ואמאי ניהוש שמה לי : **קידושי ודלי הו** • אם אלו יורשים שיש לו ונפקא מינה שאם בא אחר וקידשה אינה מקודשת וכי לא ידעין חיישין שמה יש לו ואינה מותרת לאחר ומיהו לריבה גמי מן השני דשמה לא הו דהאששים קידושין : **לא נתכוננה וו אלא לראות משלו** • לפיכך אם הראה על השלחן שלפניו והוא שולחני והמעות אינם שלו אינה מקודשת : **בשפיטא** • למחליט שכן הו לפניו על שולחני להחליף ולהשתכר : **מתני' בית כור** • מקום הראוי לזרוע ל' סאין ותצביקן לכל סאיהם מזהה על חמשים כחלר המשכן חמשים על חמשים לבית סאה ובית כור אלק ות"ק אורק על ל' רומח וחס אשה מרבעו *תמאלגא מחליט וסאיהם (ה) ושלישה ו' טפחים על מחליט ושבעים ושלישה ו' טפחים ועוד דבר מועט : **ואם סרסא בצקטא** • הרי לך צקטא גדולה ובה כמה כתי סרין וחין אחד מהן שלו : **ג' וזו הוה דעבידי אינשי דמלגטי** • והסא הוה דחזיקא אי יש לו הו קידושי ודלי לא חזיקא הו קידושי ספק : **אכלו ארעא** • אי לא ידעין דיש לו אפילו קידושי ספק ליכא דמאן דאית ליה ארעא קלא אית ליה קמ"ל מדתננה גבי הדדי למימרל דארעא כי זוי מה הסא יש לו ודלי חין לו ספק אף קרקע יש לו ודלי חין לו ספק : **איניקליך מינה** • אם רחוק הוה אלא תחנא ומייתניא התצובה לביית : **בדיסחורא** • אריכות : **בשעת**

מאי בנייהו איכא בנייהו שנתקרת הגב או שאבד לרוב הונא הו גמי לרוב יהודה לא הו גמי וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין בהא קאמר רב הונא משום דלקרובה קאתי אבל גירושין דלרחקה קאתי אימא מודי ליה לרוב יהודה ואי איתמר בהך בהך קאמר רב הונא משום דאיהו לא כסוף ליה למחבעה אבל הכא דאיהו *כסיפא לה למחבעיה אימא מודי ליה לרוב יהודה צריכא מתייבתי *הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו אע"פ שנתקרת הגט או שאבד הריזו מגורשת לאחר לא תנשא עד שתתן ועוד תניא *אמר לה *הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו ומת נתנה אין זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נתנת לארוה לא לביו או לאחר מן הקרובים עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשיי ומר סבר אפי' ליורשיי דכולי עלמא מיהא תנאה הוי תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה הא מני רבי היא *ראמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה ואנא דאמר רבנן גופא אמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אמר רבי זירא כי הוינן בבבל הוה אמרינן הא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי פליגי רבנן עליה כי סלקי להחם אישכחיה לרבי אסי דתייב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נתלכו אלא מהוים ולאחר מיתה *יהתניא מהוים ולאחר מיתה גמי ואינו גמי דברי חכמים רבי אומר כזה גמי ולרוב יהודה דאמר בעל מנת גמי פליגי אדמיפליגי במהוים ולאחר מיתה גמי פליגי בעל מנת להודיעך כח דרבי דמהוים ולאחר להודיעך כח דרבנן *בחד היתורא עדיף : על מנת שאתן לך מבאן וכו' : פשיטא מהו דתייבא לאו תנאה הוה ולזרוזיה קאמר קמ"ל : על מנת שיש לי מאתים וזו וכו' : וניחוש שמה יש לו ועוד תניא *חיישינן שמה יש לו ללא קשיא הא בקידושי דאי הא בקידושי ספק : ע"מ שאראך מאתים וזו וכו' : תנא *לא נתכוננה אלא לראות משלו : ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת : פשיטא ללא צריכא דאע"ג דנקט דמי בעיסקא : **מתני' • על מנת שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו על מנת שיש לי במקום פלוגי אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת על מנת שאראך בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה ואם הראה בבקעה אינה מקודשת : **ג' וניחוש שמה יש לו ועוד תניא** *חיישינן שמה יש לו ל"ק הא בקידושי דאי הא בקידושי ספק למה לי למיתנא גבי ארעא ולמה לי למיתנא גבי אינשי דמזנעי אבל ארעא אימא אי דאית ליה ארעא קלא אית ליה קמ"ל : על מנת שיש לי במקום פלוגי אם יש לו וכו' : פשיטא מהו דתייבא אמר לה מאי נפקא לך מינה אלא שרחנא ומייתניא קמשמע לן : על מנת שאראך בית כור עפר : תאנא *לא נתכוננה וו אלא לראות משלו : ואם הראה בבקעה אינה מקודשת : פשיטא ללא צריכא דנקיט בדיסחורא גבי הקרש תנן המקדיש**

הגרות הב"ח
(ה) רש"י ד"ס בית כור ובי' תמאלגא מחליט ושבעים ושלישה ו' טפחים על מחליט ושבעים ושלישה ו' טפחים ואמאי תמאלגא מחליט ושבעים ושלישה ו' טפחים ועוד דבר מועט כי"ב והדרי מועט הוה פהוה מחליט רומח אצבע וימק על שלש עינין בפרש"ב ר"פ בית כור וגם לסס י"ט טעות סופר והגהתי כדלוי כד"ע ע"ש :

ע"י בסוף הספר
(בכרות סי' ע"ג)
מוספתה דקדושין פ"ג גס זכ ע"ש
גליון הש"ס
מתני' פ"ט ט"ז בית כור עפ"י עינין כי"ב דף ס"ד תורה דלא וע"ג :
ג"ז ע"ש

על מנת שיש לי במקום פלוגי אם יש לו וכו' : פשיטא מהו דתייבא אמר לה מאי נפקא לך מינה אלא שרחנא ומייתניא קמשמע לן : על מנת שאראך בית כור עפר : תאנא *לא נתכוננה וו אלא לראות משלו : ואם הראה בבקעה אינה מקודשת : פשיטא ללא צריכא דנקיט בדיסחורא גבי הקרש תנן המקדיש

המקדיש
בית כור מקום הראוי לזרוע ל' סאין • ובית מאתים הוא ע' אמה ושיריים על ע' אמה ושיריים או ע' אמה כחצר המשכן והכל עולה לחשבון א' חיישינן ואע"ג דאמר אין לו וכן פ' הר"ם למתני' הכי יש לו הו קידושי ודאי ובי אין יודע הו קדושי ספק (על) במקום פלוגי איכא מ"ד דאית כור עפר לזרוע קא פתור אבל סמיהו לא אכתב לו שחיי ליה להביאן לכל מקום שירצה וכן נראה מפי' ר"ש שפירש אנא סתתנא ומייתניא התבואה *ותר"ם ל"פ' דאשעת נמי קיי דתנאה הוה ולא גמי נתקייא התנאי ואינה מקודשת וכן הוה בתוספתא [ומה] שכתב הר"ם שאע"פ שאמר לו במקום פלוגי חיישינן שמה יש לו ולא כן נראה מהתוספתא ז"ע • (ב) תוספתא מקודשת ספק : בבקעה • שיש שם כמה כרין ואין א' פתן משלו • ביריתורא • אריכות • (ח) אולי ל' דלתי ספק כי אם במיחוס ולאחר מיתה דלרבנן מספקא וכו' אי חורס כיו אולי ל' ואסר דהתוספתא ל' דלתי מקודשת ודלי אכל מקודשת מספק •

המקדיש
בית כור מקום הראוי לזרוע ל' סאין • ובית מאתים הוא ע' אמה ושיריים על ע' אמה כחצר המשכן והכל עולה לחשבון א' חיישינן ואע"ג דאמר אין לו וכן פ' הר"ם למתני' הכי יש לו הו קידושי ודאי ובי אין יודע הו קדושי ספק (על) במקום פלוגי איכא מ"ד דאית כור עפר לזרוע קא פתור אבל סמיהו לא אכתב לו שחיי ליה להביאן לכל מקום שירצה וכן נראה מפי' ר"ש שפירש אנא סתתנא ומייתניא התבואה *ותר"ם ל"פ' דאשעת נמי קיי דתנאה הוה ולא גמי נתקייא התנאי ואינה מקודשת וכן הוה בתוספתא [ומה] שכתב הר"ם שאע"פ שאמר לו במקום פלוגי חיישינן שמה יש לו ולא כן נראה מהתוספתא ז"ע • (ב) תוספתא מקודשת ספק : בבקעה • שיש שם כמה כרין ואין א' פתן משלו • ביריתורא • אריכות • (ח) אולי ל' דלתי ספק כי אם במיחוס ולאחר מיתה דלרבנן מספקא וכו' אי חורס כיו אולי ל' ואסר דהתוספתא ל' דלתי מקודשת ודלי אכל מקודשת מספק •

המקדיש
בית כור מקום הראוי לזרוע ל' סאין • ובית מאתים הוא ע' אמה ושיריים על ע' אמה כחצר המשכן והכל עולה לחשבון א' חיישינן ואע"ג דאמר אין לו וכן פ' הר"ם למתני' הכי יש לו הו קידושי ודאי ובי אין יודע הו קדושי ספק (על) במקום פלוגי איכא מ"ד דאית כור עפר לזרוע קא פתור אבל סמיהו לא אכתב לו שחיי ליה להביאן לכל מקום שירצה וכן נראה מפי' ר"ש שפירש אנא סתתנא ומייתניא התבואה *ותר"ם ל"פ' דאשעת נמי קיי דתנאה הוה ולא גמי נתקייא התנאי ואינה מקודשת וכן הוה בתוספתא [ומה] שכתב הר"ם שאע"פ שאמר לו במקום פלוגי חיישינן שמה יש לו ולא כן נראה מהתוספתא ז"ע • (ב) תוספתא מקודשת ספק : בבקעה • שיש שם כמה כרין ואין א' פתן משלו • ביריתורא • אריכות • (ח) אולי ל' דלתי ספק כי אם במיחוס ולאחר מיתה דלרבנן מספקא וכו' אי חורס כיו אולי ל' ואסר דהתוספתא ל' דלתי מקודשת ודלי אכל מקודשת מספק •

המקדיש
בית כור מקום הראוי לזרוע ל' סאין • ובית מאתים הוא ע' אמה ושיריים על ע' אמה כחצר המשכן והכל עולה לחשבון א' חיישינן ואע"ג דאמר אין לו וכן פ' הר"ם למתני' הכי יש לו הו קידושי ודאי ובי אין יודע הו קדושי ספק (על) במקום פלוגי איכא מ"ד דאית כור עפר לזרוע קא פתור אבל סמיהו לא אכתב לו שחיי ליה להביאן לכל מקום שירצה וכן נראה מפי' ר"ש שפירש אנא סתתנא ומייתניא התבואה *ותר"ם ל"פ' דאשעת נמי קיי דתנאה הוה ולא גמי נתקייא התנאי ואינה מקודשת וכן הוה בתוספתא [ומה] שכתב הר"ם שאע"פ שאמר לו במקום פלוגי חיישינן שמה יש לו ולא כן נראה מהתוספתא ז"ע • (ב) תוספתא מקודשת ספק : בבקעה • שיש שם כמה כרין ואין א' פתן משלו • ביריתורא • אריכות • (ח) אולי ל' דלתי ספק כי אם במיחוס ולאחר מיתה דלרבנן מספקא וכו' אי חורס כיו אולי ל' ואסר דהתוספתא ל' דלתי מקודשת ודלי אכל מקודשת מספק •

המקדיש שדה [אחוזות] בשעה שהיובל [נוהג], נותן [כפדיונו לא כפי שריון אלא כל שדה נפדה] בורע חומר שעורים [מקום שיכולים לזרוע בו כור שעורים כשזורעים במפולת יד ובוריעה בינונית²⁴] חמשים שקל כסף. [אם] היו חריצים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים, אין נמדדים עמה²⁴. פחות מזה [בגובה או בעומק], נמדדים עמה.

ושאלנו בה, אע"פ שלא נתקדשו יחד בקרקע זו [שהמדרון שלהם יחשב כשטח], שיתקדשו בפני עצמם [וששטח שלהם יחשב כחלק אבל שטוח ולא במדרון]. ואם תאמר, כל זמן שאיננו בית כור, לא נחשב [כשדה בכלל], אבל שאלנו סתירה, "שדה" מה מלמד הפסוק [הרי היה יותר מתאים לכתוב "ואם מאחוזותו יקדיש" ולמה נוסף המילה "שדה"]? לפי שנאמר "זרע חומר שעורים בחמשים", אינני יודע אלא שהקדיש בענין הזה [שיש בו כדי לזרוע כור שעורים]. מנין לרבות [שדה שאין בו אלא כדי לזרוע] לתך [פי' חצי כור] או חצי לתך, [או אפילו רק] סאה, תרקב [פי' חצי סאה] וחצי תרקב, ואפי' רובע [רובע של קב] קב היא ששית של סאה [שהוא שלישי תרקב] מנין. מלמד הפסוק "שדה", בכל ענין.

אמר מר עוקבא בר חמא, כאן מדובר בחריצים מלאים מים, משום דאינם ראויים לזריעה. וכן גם מדויק, שלמדנו [חריץ וסלע] דומה לסלעים גבוהים [והרי אי אפשר לזרוע על סלע], וכן לומדים? אם כן, אפילו גם פחות [מכזה גובה או עומק]. לא, אם יש כאלה שהם פחות מעשרה טפחים גובה או עומק [החריצים] נקראים כלים [מקום כינוס מים?] של הקרקע, [מקום הסלעים] נקרא שדרה של הקרקע [ולא נקראים סלעים לעצמם].

לגבי מר למדנו במשנה, האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, והיו שם חריצים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים, אין נמדדים עמה, [אמנם אם היו חריצים עמוקים או סלעים גבוהים] פחות מזה, נמדדים עמה. ואמר מר עוקבא בר חמא, אף על פי שאין מלאים מים, למה. אמר רב פפא, לפי שאין אדם רוצה שיתן את מעותיו בשדה אחת, ויראה לו כשנים וכשלשה מקומות²⁵.

מהו [ההלכה] כאן [בענין תנאי של קידושי אשה]. מדרמים את זה להקדש [והחריצים וסלעים נמדדים עמה] או למכר [ואינם נמדדים עמה]. זה מסתבר שמדרמים את זה להקדש, [שהגבר] יגיד לה, אני אטרח ואזרע ואביא [ולכן זה לא משנה לך]²⁶.

²⁴ עיי' תוס': פירש בקונטרס [בערכין דף כה ע"א: אין נמדדין עמה] להיות נגאלים בדין חומר שעורים אבל ליגאל בשוויין מיהא קדשי, דאין לומר דלא קדשי כלל דהא לא גרע מבור וגת ושובך דתנן ס"פ המוכר את הבית (ב"ב דף עא ע"א) המקדיש שדהו הקדיש כולו ואפילו בור וגת ושובך וכל שכן סלעים ונקעים.

²⁵ עיי' ש"ע (ח"מ ר"ח ס"א): האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והוא הדין אם אמר בית כור לבד, והיה בתוך השדות גאיות קטנים עמוקים עשרה טפחים אע"פ שאין בה מים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים ורחבן ארבע ואין בהם רובע הקב, אין נכללים בתוך הבית כור שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ונראים כשנים או שלשה מקומות, ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים. הגה: ויש אומרים דנשאר למוכר, ומכל מקום הלוקח צריך ליקח שדה השדה בלבד שיכול לעבור המחרישה ביניהם:

בית כור - הוא שדה שרגילו לזרוע עליה ל' סאין (סמ"ע). **והוא הדין אם אמר בית כור לבד -** ולאפוקי ממאן שאמר דדוקא בית כור עפר דגילה דעתו דקנהו לזריעה, משא"כ בית כור סתם דאיכא למימר לבנות עליה בית או למשטח עליה פירות קנהו (סמ"ע). **אף על פי שאין בהם מים -** פירוש, ואז ראוי לזרוע בתוכו, ומינה דה"ה בסלעים דאע"פ שיש עליהן עפר הרבה מלמעלה עד שראויין לזריעה (סמ"ע). **ורחבן ד' טפחים -** שאז הן חשובים מקום בפני עצמן ולענין שבת מחשבי רשות היחיד (סמ"ע). **ואין בהם רובע הקב -** הוסיף הרמ"א וכתב "דלא יהיה בהן רובע הקב", משום דהמחבר מסיק וכתב דלוקחן הלוקח בלא דמים, וכתב עליו, בתנאי שלא יהיה באחד מהן רובע הקב, דאם יש בו רובע הקב לא נמכר בכלל שאר בית כור שילקחם הלוקח בלא דמים, אמנם שיתת המחבר לא ברור למסקנה. אבל "א דנשאר להמוכר והלוקח צריך לקבל השדה אע"פ" שהגאיות והסלעים בתוכו והוא ה"א ברמ"א הבא (סמ"ע). **הלוקח צריך ליקח כו' -** ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים, ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה שאז לא היה יכול לעבור מחרישה ביניהן (סמ"ע). ועיי' ש"ע (ס"ב) היו פחות מכאן ואפילו מלאים מים נמדדים עמה, וכו'.

אפילו מלאים מים - פירוש, דאז אינן ראויים לזריעה כלל, וה"ה בסלעים שאינן גבוהים ל' טפחים אפילו אינן ראויין לזריעה כלל נמדדין עמה, משום דאין לך שדה שאין בה טרשים או גאיות, והיה ללוקח להתנות ע"מ שתתן לי הכל במישר דוקא (סמ"ע).

²⁶ עיי' ר"ן: וכתב הרשב"א ז"ל דנהי דהללו מצטרפים לבית כור ואף על פי שנראים כשנים או שלשה מקומות אפי' הכי אם היה לו בית כור מוחלק לגמרי בשנים ושלשה מקומות אינה מקודשת דהני אף על פי שחולקין רשות לעצמן מ"מ מכלל השדה הן והיינו שאמרין לפי שאין אדם רוצה שיתן מעותיו בשדה אחת ויראה לו כשנים ושלשה מקומות ולא אמרין ויתנו לו בשנים וג' מקומות ומיהו כי מלאים מים שאמרין דלא מצטרפי דוקא לבית כור הוא דלא מצטרפי

מתני'. ר' מאיר אומר, כל תנאי שאינו [כפול] כמו התנאי של בני גד ובני ראובן, אינו תנאי²⁷ [ואפילו אם לא נתקיים התנאי הדברים מתקיימים]²⁸, שהרי משה אמר אם יעבור חלוצים לפני אחיכם, ינחלו בעבר הירדן, ואם לא יעברו חלוצים לא ינחלו שם, ולולא הכפל היו נוחלים בעבר הירדן, שלא משמע מזה שאם לא יעשו לא יקבלו וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאם אמר הכי לא אתא תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו מדלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם], שנאמר "ויאמר [וכו'] אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן", ונאמר "ואם לא יעברו חלוצים". רבי חנינא בן גמליאל אומר [כל תנאי לא צריך לכפלו, שמזה שנאמר תנאי מבינים שאם לא מתקיים התנאי לא מתקיים המעשה, ובבני גד ובני ראובן]²⁹ צריך הדבר [חיובי ושלילי] לאומרו, שאלמלא כן, משמע [שאם לא יעברו חלוצים] שאפי' בארץ כנען לא ינחלו [שהם שונאים אותה].

גמ'. ר' חנינא בן גמליאל אמר לר"מ דבר [שאלה] יפה. רבי מאיר יענה, אם תחשוב שזה לא בא [ללמדנו] תנאי כפול, שיכתוב "ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם" [והייתי מפרשת שאם לא יעברו לא יפסידו]. למה נאמר "בארץ כנען" [זה משמע שהוא בא למעט, שלק ינחלו חלק בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען, אלא רואים שהוצרך לכפול, ולולא זה מתנת משה היה קיימת, שלא מובן השלילי מהחיוב].

אבל אם היה שם בית כור עפר חוץ מאלו מקודשת דאף על גב דנראין כשנים ושלושה הא אמרין דלא איכפת לן.

עיי' ש"ע ("אה"ע ס"י לח ס"ב): היה לו בית כור עפר והיו בו בקעים עמוקים ל' טפחים או סלעים גבוהים ל' טפחים, אם היו הבקעים מלאים מים, הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו, מפני שאינם ראויים לזריעה. ואם אינם מלאים מים, נמדדים עמו, מפני שהם ראויים לזריעה. ובור מלא מים, אף על פי שאינו בר זריעה, נמדד עמו.

ועיי' ח"מ: עמוקים עשרה. ושיעור רחבן לא נתפרש ועיין בר"ן. וכן אם אינם עמוקים ל' אבל רחבן ל' טפחים או ד' אמות [ב' דעות בירושלמי] עיין שם דשיעור סלעים [איננו כמו חריצים אלא] כמו במכר.

ועיי' ב"ש: מלאים מים. אף על גב לענין מכר ק"ל אפילו אם אין בהם מים אין נמדדים כמ"ש בח"מ ס' ר"ח שאני קדושין ד"ל מה איכפת לך אלא טרחנא ומייתי לך. אף על גב אם התנה אם יש לי בית כור במקום זה ויש לו במקום אחר לא מהני מה שאומר אלא טרחנא ומייתי לך שאני התם דהא עבר על התנאי דהא אין לו במקום שהתנה ויש קפידא קצת אבל כאן לא עבר על התנאי, ושיעור רחב ועומק ע' בח"מ שם.

²⁷ עיי' ש"ע ("אה"ע ס"י לח ס"ב): כל תנאי צריך להיות בו ארבע דברים, ואלו הן: שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה מקודשת מיד, כאלו לא התנה כלל. (הזכיר לאו קודם להן וחזר והזכיר הלאו אחר הן, הוי תנאי כאילו הזכיר הן קודם ללאו).

ועיי' ב"ש: התנאי קודם למעשה. גם צ"ל שיכול לקיימו ע"י שליח כמ"ש ס"ס קס"ט אלא בקדושין אתקש הווי' להדידי כי היכא קדושי כסף וטור מהני תנאי כי יכול להיות ע"י שליח כן מהני תנאי בביאה. אפילו באמירה צריך להקדים תנאי ולא כרמב"ם שכתב הקדים המעשה היינו שעושה המעשה ואם נותן הקדושין ולא אמר לה דמקדש אותה ואח"כ אומר לה הרי את מקודשת ומתנה תנאי כפול אף על גב דהנתינה היה בתחלה מ"מ הוי התנאי קודם משום כל זמן שלא אמר לה כלום הוי כפקדון בידה ומעת שאמר לה מתחילין הקדושין ואז אמר התנאי קודם והיינו שהיא אומרת הן כמ"ש בסי' כ"ז. ואם אמר בעת הנתינה ה"א מקודשת ואח"כ אפי' תוך כדי דיבור אמר על תנאי כך וכך לא הוי תנאי וכן בעלמ' מי שנותן מתנה לא' ואחר הנתינה אפי' תוך כדי דיבור אומר על תנאי כך וכך לא מהני התנאי כיון שקודם לזה זכה בסתם. וכל התנאים שמתנה עם השליח אפי' לא כפל התנאי קיים שלא התרצה את עצמו אלא בתנאי זה.

ועיי' ח"מ: הוי תנאי כאלו הזכיר הן קודם ללאו. דין זה הוא גמרא ערוכה בגיטין דף ע"ה אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ולא היה צריך לכתוב דין זה בשם הר"ן ובאמת המעיין בר"ן (פרק מי שאחזו דף תק"ץ ע"ב) יראה מלשונו כי יש להוציא דין אחר מדבריו כי הוא כתב שם בזה הלשון ונ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו היינו שלא יהא מסיים דבריו בהן דבגמרא דבריו אדם מתפס ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל הלכך אף על גב דמקדימין לאו להן כי היכא דלא לקדים פורענותא לנפשיה כיון שגומר דבריו בלאו סגי עכ"ל נמצא אתה למד מדבריו כי אם הקדים לאו להן ואח"כ הן ללאו ואחר כך לאו להן אינה מקודשת מאחר דסיים דבריו בהן ואין קפידא על שמתחיל דבריו בלאו רק שלא יסיים בהן.

עיי' המשך הענין הערה 30.
²⁸ כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה הוי גט (רש"י).

לומדים מזה שהוא בא [ללמדנו] תנאי כפול. ור' חנינא בן גמליאל [יענה] אי לא כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "בארץ כנען", הייתי אומר "ונאחזו בתוככם" בארץ גלעד, אבל ארץ כנען כלל לא [פי' שהפסוק לא בא לכפול התנאי, אלא לפרש, שאפילו אם לא יעברו לא יפסידו נחלתם בארץ ישראל²⁹]. ורבי מאיר, "בתוככם", משמע [כולל] כל מקום שיש לכם [אם כן מה שמוזכר ארץ ישראל הוא בא למעט ארץ גלעד, שלא יטולה כולה על פי מתנתו של משה, ומשלילי לא מובן החיובין³⁰].

²⁹ רש"י, אמנם עי' תוס': אם יעברו חלוצים בראשי הצבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קממע לן דאף על פי כן יטלו, כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמו שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען, ולכן היה מקום לחשוב שלא יקבלו בכלל.

³⁰ המשך ענין הלכות תנאי כפול: עי' רמב"ם (אישות פ"ה ה"ד): אם אמר לה הרי את מקודשת לי בזה ונתן בידה והשלים ואמר אם תתן לי מנה הרי את מקודשת ואם לא תתני לי לא תהי' מקודשת הרי בטל התנאי מפני שהקדים המעשה אעפ"י שהי' הכל תוך כדי דיבור.

והקשה עליו הטור, שזה פשוט, שהרי אחרי המעשה הוא יכול להתנות. והבי' תירץ, דאע"ג דגמר דברי הקידושין הוא התנאי, שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי על תנאי כך וכך, אעפ"י שנתן לה הקידושין קודם זכירת התנאי, מכל מקום כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק לולא הלימוד מתנאי בני גד ובני ראובן, היתה חלה התנאי.

ועי' ט"ז: משמע מזה [מדברי הטור] הנותן מתנה לחבירו ואומר הנני נותן לך מתנה זו ונותנה לו ואח"כ אומר איזה תנאי במתנה לא מהני אפילו אם [הוא] תוך כדי דיבור אין בתנאי זה כלום כיון שקודם לזה זכה בסתם וכו' נמצא דלפי האמת ידש לנו לימוד מבני גד גם בכל דבר שיש בו תנאי בטל התנאי והמתנה קיימת.

והקשה האב"מ מח"מ ס' קצה ס"ז: בשאר דרכי הקנייה [חוץ מחליפין] אין שום אחד מהם יכול לחזור בו לאחר כדי דיבור. [וכן הובא שם בקצה"ח]. והא דהקשה הטור דהוא מלתא דפשיטא כו' נראה בטעמו משום דבקיודשין ק"ל תוך כדי דיבור אינו כדיבור וליתיה בחזרה וכו'.

עי' חו"מ רמ"א ס"ב: במה דברים אמורים: כשהיה תנאי זה כדן התנאים הקיימים על הדרך שיתבאר בטור אבן העזר סימן לח או שכתוב בסוף השטר וקנינא מיניה כחומר כל תנאים וקנינים העשויים כתיקון חכמים, שאם לא כן המתנה קיימת והתנאי בטל.

פי': מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ואף על גב דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד וכו' ואף על גב דליכא תנאי כפול, דלא בעיא כפול אלא בגיטין וקדושין משום חומרא דעריות אבל בממון בגילוי דעת בעלמא סגי דהא אזלינן בממונא בתר אומדן דעתא (ש"ך ס"ו בשם הרא"ש), ראובן נתן ממונו לשני בניו וריבה לזה ומיעט לזה והטיל תנאי במתנתו על מנת שלא יוכל אחד למכור שום דבר מכל אלו הקרקעות ושלא ימשכנם ולא יתן עד שיהא לקטן עשרים שנה, ועמד הגדול ומכר מאחוזתו קודם שיהיה לקטן עשרים שנה. מאחר והיכא דליכא אומדנא דמוכח וגם אין הוכחה במעשיו בעינן תנאי כפול, לכן המתנה קיימת (ש"ך בשם הרא"ש), כשהיה תנאי זה כדן התנאים הקיימים - דגבי ממון נמי בעינן תנאי כפול ושאר דיני תנאי, אמנם לא כן הוא במתנה על מנת להחזיר, דאפילו לא כפל התנאי מחויב להחזיר כעין מה שהתנה, כיון שנתן לו על מנת שיחזיר מחויב הוא בכך, והיכא דאינו כדיני תנאי, מחויב הוא עכ"פ לקיים תנאו כמו שהתנה, אלא שאם אינו מקיים תנאו היכא שאינו כדיני תנאי בני גד ובני ראובן המעשה לא נתבטל, וא"כ ה"נ כיון דהתנה על מנת להחזיר מחויב הוא בכך כמו התם בחליצה דמחייבין במאתים זוז אי לאו משום משטה, וכי היכי דהתם מחייבין מדין שכירות שפסקה ה"נ מחייבין אותו עבור משיכת האתרוג וכמ"ש (קצה"ח), ויש חולקים וכל שלא נעשה בדיני תנאי חשבינן אותו לפטומי מילי בעלמא (נתה"מ).

ועי' שו"ע (אה"ע ס' לח ס"ד): "א דלא בעי שיהיה בתנאי ארבעה דברים אלו אלא במקום דאיתי מינייהו חומרא, ולא היכא דאיתי מינייהו קולא. וז"ל הב"ש: טעמא משום דס"ל דלא ק"ל כר"מ שאמר דצריך תנאי כפול אלא בגיטין וקדושין חיישינן לחומרא אבל הלכתא כחכמים, ובאומרנו תנאי כפול ה"ה כל הג' דברים אחרים, אמנם צ"ע שהרי נראה עיקר דלא בעינן תנאי כפול אבל ג' דברים אחרים כן צריכים. ועי' נתה"מ רמ"א ס"ב: המנהג דבקרע צריך תנאי כפול משא"כ במטלטלין. ולענין אי ביטול התנאי או מחיל אי נתקיים המתנה למפרע, יש בזה מחלוקת "א דדוקא בתנאי של ממון מהני ביטול דה"ל כאומר הריני כאילו התקבלתי, משא"כ בשאר תנאים או בתנאי דשב ואל תעשה, ו"א דאין לחלק, דאפילו בתנאי דמומין ונדרים ושאר תנאים ואפילו בשב ואל תעשה מהני ביטול, דה"ל כאילו אמר בשעת התנאי אם אהיה מקפיד, ומש"ה בשאינו מקפיד כשנתודע לו, הוי קדושין למפרע. ואי הקפיד כששמע ואח"כ מחל, אי היה בדברים שאינן של ממון ונתבטל המעשה לא מהני מחילה לאחר שהקפיד, אבל בדברים של ממון הוי כקיום התנאי. ויש חולקים (קצה"ח סימן רמ"ג ס"ק ב') דגם בממון כל שהקפיד והיה יכול לחזור בו מש"ה אף שמוחל אח"כ אף השני חוזר.

למדנו, אמר רבי חנינא בן גמליאל, משל [של משה], למה הדבר דומה. לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו. אמר, פלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יירש שדה פלונית, ואם לא יתן, יירש עם אחיו בשאר נכסים. מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים, כפילות [התנאי] גרם לו.

והנה המשל לא דומה למשנתנו. שם כתוב, יש במשמעות [דבריו] שאפילו בארץ כנען [שלא אהוב להם] לא ינחלו [אם לא יעברו חלוצי מלחמה], אם כן כפילות [התנאי] לארץ גלעד גם מועיל [שיקבלוהו גם אם לא יעברו חלוצי מלחמה]. וכאן כתוב, מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים, כפילות [התנאי] גרם לו. אם כן הכפילות מועיל לשאר נכסים.

אין קושי, זה [ששמע שכל שכן ירשו בארץ גלעד מדובר], לפני שרבי מאיר אמר [הדרשה שלו על הפסוק] "ונאחזו" [ואז סבר רחב"ג שכל הפסוק ר"מ דורש לתנאי כפול, ולכן אמר לו שלולא זה שהפל משה תנאו, יש משמע שאפילו בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום שאהוב להם, שהחיובי מובן השלישי, והברייתא שכתוב שלא עזר הכפילות אלא לארץ כנען, רחב"ג אמר את זה אחרי שרבי מאיר אמר את הדרשה על "ונאחזו"?], וכאן לאחר שאמר ר' מאיר [הדרשה על הפסוק] "ונאחזו".

זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "אם תיטיב שאת [תקבל שכר] ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ [פורענות מוכנה לך, רואים כפילות הנצרכת, ולולא הכפילות השכר היתה בכל ענין]". אלא לר' חנינא, למה [כתוב בפסוק] "אם תיטיב, הרי זה היה מובן מהשלישין. הייתי חושב לומר, אם תיטיב, שכר, אם לא תיטיב, לא שכר ולא דין, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לר' מאיר, היינו שנאמר "אז תנקה מאלתי" [מאחר והשביעו אם לא אל בית אבי תלך חול עליך השבועה ולא משמע שאם תלך לא תחול³¹], אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה [אברהם פירש לאליעזר אם תלך תנקה, אלא רואים שאם לא כפלו לא היה מבטל את התנאי לשבועה, ואפילו אם ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען. לא צריכים את זה, הייתי חושב לומר, איפה שנעים לאשה ולא נעים להם [לקרובים שלה], שיביא [אותה] בעל כרחם, לכן לומדים [שלא]. למה [נאמר] "אם לא תאבה האשה". צריכים את זה, הייתי חושב לומר, איפה שנעים להם [לקרובים שלה] ולא נעים לה, שיביא אותה בעל כרחם, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לר' מאיר, היינו שנאמר "אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו", אלא לר' חנינא בן גמליאל, למה [צריך לכפול, זה היה מובן מאליו שמהשלישין מובן החיובין]. צריכים את זה, הייתי חושב לומר, "אם בחקותי תלכו", ברכה, "אם בחקותי תמאסו", לא ברכה ולא קללה, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לר"מ, היינו שנאמר "אם תאבו ושמעתם וגו' ואם תמאנו ומירתם וגו'", אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה [כפלן]. צריכים את זה, שהייתי חושב לומר, "אם תאבו", טובה, "ואם תמאנו", לא טובה ולא רעה, לכן לומדים [שלא].

מהו

³¹ רש"י אמנם עי' תוס': בשלמא לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אף על פי שסברא הוא כשאדם מתנה עם חבירו אם תעשה זה אתן לך זה ואם לא תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אף על פי שהוא סברא שלא השביעו אלא על מנת שיתנו הוצרך לפרש אם לא יתנו תהיה נקי אבל לר' חנינא דאזיל בתר סברא לפי דעת בעלי הפרש אלא לא יתנו לך פשיטא אם לא ירצו ליתן דיהיה נקי. ולמה"ר יצחק נראה ששתי שבועות השביעו אחת שיקח אשה לבנו ממשפחתו ושבועה אחרת שאם לא יתנו לא תקח אשה מבנות כנען ודייק מדכתיב ונקית משבועתי זאת משמע שיש שבועה אחרת.

"חַרְבַּתְּ אֶתְּ לִי" ³² [שמשמע שתאכלו את החרב, ותשבעו ממנו]. אמר רבא, מלח גס, ולחם שעורים קשה ³³ ובצל. [כמו ש]אמר מר, פת מתנור גדול ללא שמן במלח ובצלים, קשים לגוף כחרבות.

זה מובן לרבי חנינא בן גמליאל, היינו שנאמר [באשה סוטה, שהתייחד עם גבר שבעלה אסר עליה להתייחד איתו, וכאשר מביאים אותה לכהן, הוא משיביעה אותה] "אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי" [שלא צריכים לכתוב החיובי, אלא זה מובן מתוך השלילי, ומתוך הברכה מובן הקללה, וכל זה השבועה השניה שמשביעים את האשה סוטה]. אלא לרבי מאיר, היו צריכים [לכתוב נוסף החיובי, שאם כן עשית] תחנקי. אמר ר' תנחום, כתוב "הנקי" [ללא "לדרשו כקריאתו שאם לא שכב תהא הנקי מהשבועה הראשונה, ומובן אם כן שאם שכב איש אז תחנקי].

זה מובן לר' מאיר, היינו שנאמר "הנקי" [ללא "י?], אלא לרבי חנינא ב"ג, למה [לא כתוב בלשון אחר כמו תחיה או כדומה]. צריכים [לכתוב הנקי, שולוא זה] הייתי חושב לומר אם לא שכב איש, הנקי, ואם שכב, לא הנקי ולא תחנקי, אלא איסור? בעולם, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא וגו'", אלא לרבי חנינא ב"ג, למה [צריכים לכתוב גם חיובי וגם שלילי, מספיק לכתוב הוא יתחטא, ומובן שאם לא יתחטא]. צריכים [לכתוב את שניהם, ולולא זה] הייתי חושב לומר מצות הזאה בשלישי ובשביעי, ואיפה שעשה באחד מהם עשה [שהלשון "והוא יתחטא" הוא או לשון של תנאי שרק בזה הוא נטהר, ואפשר ללמוד אותו כלשון מצוה וצווי בעלמא, שזה בזה מצוה ולא אם עשה כך הוא ג"כ טהור], לכן לומדים [שלא, אלא צריכים לעשות בשניהם, ולולא זה איננו טהור].

[ולפי כולם] למה נאמר "והזהה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי". צריכים [לכתוב כך, ולולא זה] הייתי חושב לומר, שלישי, למעוטי שני, שביעי, למעוטי ששי, שהוא ממעט בימים [הנצרכים] לטהרה, אבל איפה שעשה בשלישי ובשמיני שהוא מוסיף בימי טהרה, נאמר שזה מעויל. [לכן לומדים [שלא]. למה נאמר "וחטאו ביום השביעי". צריכים [לכתוב כך, ולולא זה], הייתי חושב לומר שזה [דרוקא לענין] קדשים, אבל לתרומה [בהזאה] אחת זה מספיק, לכן לומדים [שלא].

מתני'. המקדש את האשה, ואמר [אחרי הקידושין] כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה, [או אם אמר כסבור הייתי שהיא] לוייה והרי היא כהנת, [או אם אמר כסבור הייתי שהיא] עניה והרי היא עשירה, [או אם אמר כסבור הייתי שהיא] עשירה והרי היא עניה, הרי זו מקודשת, מפני שהיא לא הטעה אותו [אלא הוא הטעה את עצמו, וכיון שלא פירש שהתחתן בתנאי שהיא כהנת או כדומה, אינו נאמן לבטל הקידושין, שזה דברים בלבד, ולא נחשבים לכולם] ³⁴. [גוי] האומר לאשה ³⁵ הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיייר, [או עבד כנעני האומר לאשה הרי את מקודשת לי] לאחר שאשתחרר או [ישראל שאמר לשפחה כנענית הרי את מקודשת לי] לאחר

³² הפסוק בשלימות היא: ואם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חֲרֵב תִּאָּכְלוּ כִּי פִי יִי דָּבָר.

³³ ע"י רש"י כתובות לט ע"ב.

³⁴ כל הסוגיא של דברים שבלב היא לעיל דף נ ע"א.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' לח סכ"ד): אם כנסה סתם ואמר: כסבור הייתי שהיא כהנת, והיא לוייה, או לוייה והיא כהנת, עשירה והיא עניה, עניה והיא עשירה, הרי זו מקודשת.

פשטות זה ודאי מקודשת אע"פ שיש משמעות בדף נ ע"א שזה ספק.

ע"י בירושלמי שאמר שם מקודשת אפילו בעדים ר"ל אף אם אמר זה בפני עדים כיון שלא התנה זה בפניה בגדר תנאי לא הוה תנאי. וע"י לעיל הערה.

היכא דידוע לכל העולם מה שבלבו כגון שלש שנים דחזקה מחיל לא הוי דברים שבלב, אבל היכא דאינו ידוע לכל מחשבתו ה"ל דברים שבלב ולא מהני, ולכן זה שמחל בלב ואינו ידוע מחשבתו לשום אדם, ואפילו כתב שובר נמי לא מוכח דמוחל עכשיו דאפשר רוצה למוחלו אח"כ בנתינת השובר, א"כ דברים שבלב בלבד הוי ולא הוי דברים (קצה"ח סי' יב).

³⁵ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ"ה): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שאתגיייר, לאחר שאתגיייר, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחרר, לאחר שימות בעליך, לאחר שתמות אחותיך, אינה מקודשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה.

ע"י ב"ש: אינה מקודשת. אפילו אם הקדושין בעין מ"מ קדושין הראשונים לאו קדושין הם וצריך לקדשה מחדש אחר שנתגיייר ויאמר אז שמקדש אותה בזה ודוק! כשה' בעין מיהו קדושין אלו לאו לטבועי' נתנו מאחר שהקדושין בטילים וצריכה היא להחזיר לו ולא אמרינן במתנה נתן אלא המקדש אחותו [ע"י לעיל הערה] אמרינן במתנה נתן ולא אמרינן רוצה למוחלו אח"כ בנתינת השובר, א"כ דברים ואמר לה לאחר שימות בעלך הרי זו מקודשת דהא בידו לקדש' מיד אפילו אם אמר מעכשיו ולאחר ל' יום מ"מ ביד השני לקדשה קדושי ספק לכן גם עכשיו ספק קידושין הם.

שתשתחרר, [או ישראל האומר לאשה נשואה הרי את מקודשת לי] לאחר שימות בעליך או [ישראל הנשוי לאחות של אשה, ואחות אשתו היא ערוה לו, והוא אומר לאחות אשתו, הרי את מקודשת לי] לאחר שתמות אחותיך, [או ישראל האומר לאשה שמתה בעלה, וזקוקה ליבום או לחליצה, הרי את מקודשת לי] לאחר שיחלוץ לך יבימתך [התנא הזה סובר שאין קידושין תופסין ביבמה לשוק] ³⁶, אינה מקודשת [שכל אלה הם דברים שלא באו לעולם ואם אין בידו לקדשה עכשיו, אינו יכול לעשות מעשה שיחול לאחר מכאן]. וכן האומר לחבירו ³⁷ אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי, אינה מקודשת. (אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר עוברת, דבריו קיימין, ואם ילדה נקבה, מקודשת).

גמ'. למדנו במשנה שם, אין תורמין מן התלוש על המחובר [טעם הדבר שהרי המחובר אינו חייב בתרומה, שרק חייב בגמרא מלאכתו] ³⁸, ואם תרם, אין תרומתו תרומה [אלא התלוש הוא טבל וגם המחובר כאשר יגמר מלאכתו יהיה טבל ויהיה חייב בתרומה].

שאל רב אסי מר' יוחנן, [אם] אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים [לכשיתלשו ונתלשו, או אם אמר] פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו ונתלשו, מהו [האם אומרים שלמפרע נהיה תרומה, והוא כמקדש דבר שלא בא לעולם או לא]. א"ל, כל [דבר] שהוא בידו [כזה] שהרי בידו לתלוש ולהפריש מיד, לא נחשב כמחוסר מעשה.

שאלו שאלה, האומר לאשה את מקודשת לי לאחר שאתגיייר, לאחר שתתגיייר, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחרר, לאחר שימות בעליך, לאחר שתמות אחותיך, לאחר שיחלוץ ליך יבמייך, אינה מקודשת. זה מובן שכולם אינם בידו, חוץ מהגר, הוי זה בידו [להתגיייר]. גם גר איננו בידו, שרבי חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן,

³⁶ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ו): האומר ליבמה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שיחלוץ ליך יבמייך, הרי זו ספק מקודשת.

וע"י ח"מ: לאחר שיחלוץ לך. ה"ה אם קדשה מיד הוי ג"כ ספק קידושין דק"ל כשמואל [ע"י יבמות צב ע"ב] לקמן סי' קנ"ט דיבמה שנתקדש' צריכ' גט מספק אלא קמ"ל אפילו לאחר שיחלוץ אינם רק קידושי ספק ולא ודאי.

³⁷ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ח): האומר לחבירו: אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי, אינו כלום. ולהרמב"ם וקצת מפרשים, אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר, הבת מקודשת, וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתולד, כדי שייכנסנה בקדושין שאין בהם דופי.

ע"י ח"מ: והוכר העובר הבת מקודשת. משמע דהוי קידושין גמורין [לדעת הרמב"ם] ואף על גב דק"ל המזכה לעובר לא קנה שאני קידושין דהאב בעולם והוא זכה בכסף הקידושין מיהו קשה במה שפסק בח"מ סימן ר"ט ס"ד מה שתלד פרתי או שפחתי אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת לא קנה כלום ומ"ש הכא דבהוכר העובר מקודשת אף על גב דיש לחלק דדעתו של אדם קרובה אצל בתו ואצל אשתו לפיכך יכול לקבל קידושי בתו ולהקנותה אף על גב שלא בא לעולם משא"כ בפרה ושפחה מ"מ הלא דברי הרמב"ם נלמדים מקידושין סב ע"ב, דס"ל דכולהו מודו דשחת דבי כבשא דבר שבא לעולם הוא ומהני בתרומה (פרש"י שחת דמי כבשא שדה בית הבעל שדייה במי גשמים) ואשתו מעוברת כשהוכר עוברת מקודש' ולפי זה מזכה לעובר כשהוכר' עוברת דקנה וא"כ קשה דברי הש"ע אהדדי דכאן הביא דברי הרמב"ם דהוכר עוברת בא לעולם מיקרי ובח"מ סימן רי ס"א פסק סתם דהמזכה לעובר לא קנה והיה לו להביא דעת הרמב"ם דאם הוכר עוברת מיקרי בא לעולם והמוכר עובר שפחתו כשהוכר עוברת קנה הלוקח.

וע"י אבנ"מ: כבר כתבנו בישוב דברי הרמב"ם בספר קצה"ח סי' ר"ט סק"א ובסי' ר"י סק"ב שם כתבנו לחלק בין קדושת הגוף דחיייל גם בדבר שלא בא לעולם.

ובמח' זו תלוי אם גורסים המוסגר.

³⁸ רש"י, וע"י תוס' הא דמחובר פטור נפקא לן מדכתיב ממנו דדריש בספרי ממנו ולא מן המחובר.

וע"י רע"א (תרומות פ"א מ"ה): אף ממה שנתייבש כל צרכו ולא צריך עוד לינוק מן הקרקע מקרי מחובר לענין דלא הוי תרומה. כך נ"ל מוכח בסוגיא דפסחים דף ל"ג ע"א במה דמוקי שם דאחמיץ במחובר. ואפ"ה אמרינן שם דלא היה לו שעת הכושר לענין תרומה. ומ"מ יש לדחות ד"ל דהברייתא דהתם ס"ל דעומד לתלוש לאו כתלוש דמי. אבל למאי דק"ל פ"ו דשבועות מ"ו דעומד לתלוש כתלוש דמי כמ"ש הרע"ב שם י"ל דגם לענין תרומה כן. אח"ז ראייתי דמדברי תוס' סנהדרין דט"ו ע"א ד"ה שערו וכו' מבוואר דס"ל בפשיטות דאף למ"ד דעומד לקצור כתלוש דמי אעפ"כ לא הוי כתלוש לענין תרומה. וע"י דרך אמונה (תרומות פ"ה ה"ט): אבל אם צמקה ונסתלק החיות ממנה ואינה עומדת בשום יניקה עם האילן דינו כתלוש ויכול לעשרה [חזו"א לקוטים לזרעים סי' ג' סק"א].

גר צריך שלשה³⁹ ישראלים שיתאספו יחד להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות]. למה. שנאמר בו "משפט" [משפט אחד יהיה לכם כגד כארז⁴⁰], וממילא צריך להיות] כדין "פי" כמו בית דין, ואם כן להתגייר אינו בידן], שמי יכול לומר שיתאסף שלשה [יהודים ה]אלה. ר' אבא בר ממל שאל, אלא מעתה, הנותן פרוטה לשפחה, ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאני אשחרר אותך, גם כן הוא קידושין [שהרי בידו לשחררה]. איך הם דומים⁴¹, שם מתחילה [היא] בהמה, עכשיו [יש לה] דעת אחרת [וכי אין לך מחוסר מעשה גדול מזה⁴⁰]. ואלא זה שאמר ר' אושעיא, הנותן פרוטה לאשתו⁴¹, ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך, אינה מקודשת. אמנם גם כאן לפי [דברי]

³⁹ ע"י יבמות מז ע"א. ע"י שו"ע (יו"ד רסח ס"ג): כל ענייני הגר, בין ההודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בג' הכשרים לדון, ובינם. מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' (או קרובים) ובליה, אפילו לא טבל לשם גרות, אלא איש שטבל לקרוי ואשה שטבלה לנדתה, הוא גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלשה. ולהר"ף ולהרמב"ם, אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה, מעכב, ואסור בישראלית, אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן, לא פסלינו ליה.

וע"י ש"ך: אבל בדיעבד אם לא מל או טבל כו'. אבל בקבלת המצות אם לא קיבל בפני ג' אפי' בדיעבד מעכב דקבלת מצות הוי כתחילת דין שנתבאר בח"מ ס' ה' אבל טבילה ומילה הוי כגמר דין שנתבאר שם דגמרין בלילה.

אלא בפני שנים. לאו דוקא שנים אלא בפני אחד וכן מוכח בהתוס' פרק החולץ ב"ה יש לך עדים (דף מ"ז) מיהו "ל דנקט שנים כיון דאם מכירין היינו אותו שהיה עובד כוכבים אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן וא"כ צריכין שיהיו ב' לפחות שידעו שנתגייר כראוי ואף באשה נראה בשעה שטבלה רואים היו צריכין לאנשים רואים אותה שטבלה להיות עדים בדבר.

וע"י שו"ע (יו"ד ס' רסח ס"ב): כשבא להתגייר אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דחופים סחופים (פי' אבודים וסחופים מן מדוע נסחף אבירך (ירמיה מו, טו)) ומטורפים, ויסורים באים עליהם. אם אמר: יודע אני ואיני כדאי להתחבר עמהם, מקבלין אותו מיד ומודיעים אותו עיקרי הדת שהוא יחוד ה' ואיסור עבודת כוכבים, ומאריכין עמו בדבר זה, ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעים אותו מקצת עונשין של מצות, שאומרים לו: קודם שבאת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה חייב סקילה, ועכשיו אכלת חלב אתה ענוש כרת, חללת שבת אתה חייב סקילה. ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו. וכשם שמודיעים אותו עונשין של מצות כן מודיעים אותו שכן של מצות, ומודיעים אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העוה"ב, ושאיין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודעם. ואומרים לו: הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל זה שתראה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם שאינם יכולים לקבל רוב טובה בעוה"ז כעובדי כוכבים, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר עולם הבא, ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רוב פורענות כדי שלא יאבדו, אלא כל העובדי כוכבים כלים והם עומדים. ומאריכין בדבר זה כדי לחבבן. אם קבל, מלין אותו מיד וממתינים לו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו טבילה הוגנת בלא חציצה. (ו"א שיגלח שערוותיו ויטול צפרני ידיו ורגליו קודם טבילה) (טור ור"ף ורא"ש) ושלשה (תלמידי חכמים) (ג' טור) עומדים על גבי מודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנייה, והוא עומד במים. ואם היתה אשה, נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, והדיינים מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת במים, ואח"כ טובלת בפניהם והם מחזירים פניהם ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מהמים, ויברך על הטבילה אחר שיעלה מן המים, וכיון שטבל הרי הוא כישאל, שאם חזר לסורו הרי הוא כישאל מומר שאם קדש קדושו קדושוין.

⁴⁰ לי נראה שכוונת הגמ' היא שהרי הסכמת גויה איננה הסכמת יהודיה, ואולי זה כוונת רש"י.

וע"י רשב"א: דלגבי גר לא שייך למימר מעיקרא בהמה דבעבד דוקא הוא דאיכא למימר הכי משום דאיתו איתקש לבהמה דכתיב שבו לכם פה עם החמור אבל גוי לא וכדמשמע נמי ביבמות פרק כיצד (כ"ב א') גבי חוץ ממי שיש לו מן השפחה והנכרית דשפחה נפקא לן משום דאין לו חיים ומהיקשא דחמור, ונכרית מבן בןך הבא מן הגויה קרוי בנה.

וע"י ריטב"א: הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת. פי' וכדבר שלא היה בעולם דמי, והוא הדין דמצי לתוציני הכי בפירכא דלעיל דגר, אלא דהתם קושטא בעי לשנויי ליה דגר לאו בידו הוא, ודכוותה בתלמודא.

⁴¹ ע"י שו"ע (אה"ע ס' מ ס"ז): הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: הרי את מקודשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך, הרי זו מקודשת, וכשיגרש אותה תהיה ספק מקודשת. אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר לה: הרי את מקודשת לאחר שתגרשך, או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה: הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך, אינו כלום.

וע"י אב"מ, שהגמ' לא פשטה את הספק, והרמב"ם (אישות פ"ז ה"ה) פסק שמקודשת ודאי, וכתב הר"ן (דף כו ע"א מדפי הר"ף) בשם הרשב"א דאיפשטא

ר' יוחנן [שאמר כל שבידו לא מחוסר מעשה] הוה קידושין. [לא, כאן אחרת ש]אע"פ שבידו לגרשה, [וכן] בידו לקדשה [אולי היא לא תתרוצה]. [לפי זה, שאמרנו אין בידו לקדשה] תפשוט שאלת רב אושעיא, הנותן שתי פרוטות לאשה, באחת אמר לה התקדשי לי היום, ובאחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשך. תפשוט מזה שאינם קידושין. אולי [הם כן קידושין] וכמו שתפסי קידושין עכשיו, תפסי גם לאחר כן [אבל הרי באשתו לא תפסי בה קידושין שהרי היא מקודשת ועומדת].

יש ברייתא כמו רבי יוחנן [דכל דבר שבידו אינו כאילו מחוסר מעשה], אין תורמין מן התלוש על המחובר, ואם תרם, אין תרומתו תרומה. אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת, פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין, לא אמר כלום. אבל [אם] אמר לכשיתלשו ונתלשו, דבריו קיימין [מאחר ובידו לתלוש ולהפריש].⁴²

יותר מזה [אפילו מה שאין בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דבר שלא בא לעולם] א"ר אליעזר בן יעקב, אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת, פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין, לכשיביאו שלישי⁴³ ויתלשו [הרי עדיין לא הביאו שלישי, ואין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שלישי איננה תבואה]. והביאו שלישי ונתלשו, דבריו קיימין. אמר רבה, לא א"ר אליעזר בן יעקב, אלא בשחת [פי' שראוי לקצור ולהאכיל לבהמה שהוא דבר הניכר וחסוב], אבל באגם [שאינה אלא צמחים רכים], לא [מאחר ואיננו חשיב ככלום, לא חל עליהם שם תרומה למפרע]. רב יוסף אמר, אפילו באגם. איך משמע [הלשון] הזה "אגם" שהוא לשון מבצל [ועולה מן הארץ ויש בו כדי לכוף]. אר"א, שנאמר בפסוק, "הלכוף כאגמון ראשו".

כמי הולך זה [פי' שיטת ר' חנינא] שלמדנו בברייתא, האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי, לא אמר כלום, וא"ר חנינא, לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת, דבריו קיימין [אם כן רואים שדבר שלא בא כלל לעולם הוא דאין מקנה אבל בא מקצתו, כן מקנה]. כמי [מהגמ' שלנו זה מתאים]. אם זה כמו רבה [שמצריך שחת, היינו דווקא] כשהוכר עוברת. ואם זה כמו רב יוסף, אף על פי שלא הוכר עוברת [ורבי חנינא אמר מקודשת לפי ר' אליעזר בן יעקב וכדרכי אליעזר בן יעקב קי"ל דמשנתו קב ונקי (גיטין סז ע"א)].

ויש שאמרו, אמר רבה, לא א"ר אליעזר בן יעקב, אלא בשחת של בית הבעל [שמספיק לה במי גשמים], אבל בשחת של בית השלחין [שרק גודל עם משקים אותן] לא [שהרי אינה דבר שבא לעולם, שלולא ההשקה שלו היא מפסידה]. רב יוסף אמר, אפילו בשחת של בית השלחין.

כמי הולך זה שלמדנו בברייתא, האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי, לא אמר כלום, ואמר רבי חנינא, לא שנו אלא אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת, דבריו קיימים, כמי. [אם זה] כשהוכר עוברת [זה] דברי הכל.

אמר אביי, רבי אליעזר בן יעקב ורבי מאיר, כולם סוברים, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

רבי אליעזר בן יעקב, זה שאמרנו.

רבי,

ממקום אחר, והיינו מפ' אעפ"י (דף נ"ט) שאמרין באומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש דקדשה אלמא כל שבידו עכשיו להקדישה אעפ"י שיבא בנתיים שלא יכול להקדישה, ואף כאן כל שניהם רוצין עכשיו ובידם להתקדש לעולם אעפ"י כשנותן לה גט לא תהא ברשותו להתקדש לו כיון שעכשיו ביד שניהם שתתקדש לעולם אפי' קידושין דלאחר גירושין מהני כו', ואני חוץ להחמיר ולומר דלא איפשטא בעיא דרב אושעיא מהאי דפ' אף על פי דהתם היינו טעמא כיון שבידו להקדישו עכשיו יכול הוא ג"כ להקדישו אחר זמן לפי שאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאחר זמן אף מעכשיו יכול הוא להקדישו משא"כ בקידושי שאותם קידושי שניים אי אפשר להם שתחול עכשיו שהרי היא מתקדשת קידושי ראשונה דבבת אחת הוא נותן שתי פרוטות הללו ואומר כן ואיכא למימר דקידושי שניי' שלאחר גירושין לא חיילי עכ"ל, וכ"כ הר"ן בנדרים (דף כ"ט) ונראה מזה דאם לא נתן לה אלא פרוטה אחת ואמר לה התקדשי לי לאחר שתתקדש לאחר ותתגרש דמקודשת דבזה גם הר"ן מודה דהרי זה דומה לאומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש כיון דהשתא פנוי' היא ויכול לקדשה היום ואף על גב שיבא בנתיים זמן שלא תוכל להתקדש וממילא דה"ה כשתתקדש אח"כ לדידך' עצמו כבר חיילי קידושין הראשונים לאחר שתתגרש, וכן נראה מבעי' דרב אושעיא דבעי לה בנותן שתי פרוטות אבל בחד פרוטה לאחר שתתקדש ותתגרש מהני וכמ"ש אלא דוקא בשתי פרוטות הוא דבעי לה ומשום דכיון דבבת אחת מקדשה א"כ קידושי ראשונה מונעין מלחול קידושי שני' וכמ"ש הר"ן.

שלמדנו, "לא תסגיר עבד אל אדוניו", רבי אומר, הפסוק מדבר בלוקח עבד על מנת לשחררו [שהרי אם שחררו כבר, אינו נקרא עבד]. איך מדובר. אמר רב נחמן בר יצחק, כגון שכתב לו [לעבד שטר הכתוב בו] "לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו" [והרי אין בידו לקנותו, אם כן הוה דבר שלא בא לעולם, ועכ"ז, וראים שרבי סובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם].

רבי מאיר, שלמדנו בברייתא, [גוי] האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיר או [ישראל שאמר לגוי הרי את מקודשת לי] לאחר שתתגירי, [או עבד כנעני האומר לאשה הרי את מקודשת לי] לאחר שאשתחרר או [ישראל שאמר לשפחה כנענית הרי את מקודשת לי] לאחר שתשתחררי, [או ישראל האומר לאשה נשואה הרי את מקודשת לי] לאחר שימות בעליך או [ישראל הנשוי לאחות של אשה, ואחות אשתו היא ערוה לו, והוא אומר לאחות אשתו, הרי את מקודשת לי] לאחר שתמות אחותיך, [או ישראל האומר לאשה שמתה בעלה, וזוקקה ליבום או לחליצה, הרי את מקודשת לי] לאחר שיחלוץ לך יבימתך [התנא הזה סובר שאין קידושין תופסין ביבמה לשוק], אינה מקודשת [שכל אלה הם דברים שלא באו לעולם ואם אין בידו לקדשה עכשיו, אינו יכול לעשות מעשה שיחול לאחר מכאן]. רבי מאיר אומר, מקודשת, רבי יוחנן הסנדלר אומר, אינה מקודשת, רבי יהודה הנשיא אומר, מקודשת, ולמה אמרו אינה מקודשת. משום שנאה [של זה שמתנים את הקידושין במיתתן. אם כן רואים שגם רבי סובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וברשימה בעמוד א' של רבי אליעזר בן יעקב, רבי ור"מ], שימנה גם רבי יהודה הנשיא. רבי, היינו ר' יהודה הנשיא.

ושימנה גם רבי עקיבא [בכלל אלה שסוברים אדם מקנה שלא בא לעולם]. שלמדנו בברייתא, מעשה ידי קונם [פי' יהיה אסורים כקרבן] לך, אין [בעלה] צריך להפר [נדרה, שהרי לא חלה שהיא משועבדת לך]. רבי עקיבא אומר, [בעלה צריך] להפיר, שמא תוסיף עליו יותר ממה שראוי לו [פי' יותר ממה שהיא חייבת לעשות לו]⁴², והרי העדפה אסורה אע"פ שלא באה לעולם בשעת הנדרת⁴³. הנה למדנו על [ברייתא] זו, אמר רב הונא בנו של רב יהושע, [כל זה מדובר דווקא] כשאומרת "יקדשו ידי למי שבראם"⁴⁴, וידיים נמצאים בעולם [עכ"ז במה שידיה משועבדת לבעלה לא יכולה להקדיש]⁴⁵.

⁴² עיי' כתובות סד ע"ב: עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהם עשר סלעים בגליל וכו'.

⁴³ עוד אפשר לתרץ שנדר היא קדושת הגוף וחלק אפילו בדבר שלא בא לעולם עיי' כתובות נט ע"ב.

עיי' שו"ע (אה"ע סי' פא ס"ב): האשה שאמרה: יקדשו ידי לעושיהן, או שנדרה שלא יהנה ממעשה ידיה, אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משועבדים לו. אבל צריך הוא להפר לה, שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו.

עיי' ח"מ: דעת הר"ן אם אמרה קונם שאני עושה לפיך לחוד פי' מה שאני עושה יהיה קונם לפיך יהיה עלי כהקדש מליהנות לו מאחר שהמלאכה אינה בעולם שעדיין לא נעשית אינה יכולה להקדישה דהוי דבר שלא בא לעולם וכן אם אמרה בל' הקדש יקדשו ידי לעושיהן מאחר דהשת' אינו חל גם לאחר גירושין אינו חל דהוי כאומר שדה זו לכשאקחנה תקדוש דלא קדשה משום דאין בידה ה"נ דאין בידה לגרש עצמה. ע"כ צ"ל דלא הקדישה הידים לאחר גירושין לכל העולם לקדושת הגוף וכו' והיה ראוי לחול מיד רק דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל בעודה תחתיו ולאחר גירושין חל הקונם אף שעדיין לא נתגרשה, ועי' ביר"ד סי' רל"ד כתב שם הב"ב דמייירי שאומרת בזה הלשון יקדשו ידי לעושיהן על פיך כל' שידיה יהיו אסורים על פיך כהקדש. אבל דעת הרמב"ם אינו כן בדקונם לחוד סגי לאסור דבר שלא בא לעולם מאחר שאין לו פדיון. וכן באומר יקדשו ידי לעושיהן הוי קדושת הגוף שידיה נעשו הקדש וחל עליהן ההקדש לפחות לכשתתגרש, ואז מעשה ידיה אסורות על כל העולם. ונראה דלדעת הרמב"ם כשם אם אמר הבעל לאשה יקדשו ידיך לעושיהן דהוי הקדש ה"ה אם אמר קונם מעשה ידיך נמי חל אף קודם שעשתה המלאכה מאחר שמעלה לה מוונות דהא הרמב"ם בקונם לחוד נאסר דבר שלא בא לעולם.

ועיי' ב"ש: כאן סתם [השו"ע] כדעת הרמב"ם דס"ל אם אמרה קונם חל אפילו על דבר שלא בא לעולם וכן הוא דעת הגמ' גם קונם מפקיע' מידי השיעבוד, והא דמעשה ידיה אין אסורי' מיד משום דאלמוה חז"ל שיעבוד הבעל ולאחר הגט חל האיסור וכן אם אמרה יקדשו ידי אף על גב הידים משועבדים לו ובש"ס דהקשה הא משעבד' ליה ואין חל הקדש היינו לפי הס"ד דאין הקדש מוציא מידי שיעבוד אבל לפי המסקנ' דהקדש מוציא מידי שיעבוד חל הקדש אף על גב הידים משועבדים לו אלא קודם הגט לא חל משום דאלמוה שיעבוד הבעל דאין חל מיד אבל אחר הגט חל אף על גב בעת שקדשו היו הידים משועבדים לו וכו', מיהו לדעת הר"א שו"ר צ"ל דווקא בלשון קונם ולהקדיש הידים וכן פירש הרמ"א ביר"ד סוף סימן רל"ד ואינו יודע למה לא הגיה כאן, ואם היא אינה ניוזנת ממנו ואמרה יקדשו ידי אז מ"י מיד אסורים הג"א ולמ"ד העדפה עיי' דחק שלה הוא והוא אוכל פירות אם אמרה יקדשו ידי לכ"ע צריך להפר דאל"כ חל הקדש מיד על העדפה כיון דאין לו אלא הפירו' לא אלמוה חז"ל שיעבוד שלו.

מתני'. האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל [פועלת יום אחד], דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת⁴⁴.

גמ'. אמר ריש לקיש, והוא, שנתן לה שוה פרוטה [ואמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת וכו']. אבל בשכר לא [מקדשה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומלוה הוא]. והרי למדנו בברייתא, [האומר לאשה הרי את מקודשת לי] בשכר שהרכבתיך על החמור [כבר נתחייבה לו והוי מלוה גבה, או בשכר] שהושבתיך בקרון או בספינה, אינה מקודשת. [אמנם אם אמר הרי את מקודשת לי] בשכר שארכיבך על החמור [פי' בלשון עתיד, ואחר כך הרכיבה, או בשכר] שאושיבך בקרון או בספינה, מקודשת. ואם תאמר גם כן [מדובר] בשנתן לה שוה פרוטה [וההושבה וכו'] הוא רק תנאי, והרי אמר "בשכר".

ועוד למדנו, [האשה שאמר לגבר] שב עמי ביחד [ובזה לא אשב יחיד] ואקדש [אני] לך⁴⁵, [או שאמר] שחוק לפני, [או שאמרה] רקוד לפני, [או שאמרה] עשה לי כמו הבנין הזה [ואקדש אני לך, אז], שמים [את מה שעשה], אם יש בו [כ]שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. ואם תאמר שגם כן [מדובר] שנתן לה שוה פרוטה [ואמר ע"מ שתקוד לפני וכו'], והרי אמר "שמין אותי", זה פירכה לריש קיש.

אמר לך ריש לקיש, התנא החיצוני [פי' בברייתא] הזה סובר, אין [חיוב תשלום] שכירות אלא לבסוף. והתנא שלנו סובר, ישנה [חיוב תשלום] שכירות מתחילה ועד סוף. ומה דחק את ריש לקיש, להעמיד את המשנה בישנה [חיוב תשלום] שכירות מתחילה ועד סוף⁴⁶, [ומדובר] כשנתן לה [שו"פ]. אמר רבא, היה לו קשה המשנה, מה שקרה שלימד "על מנת" [שהוא משמעות של לשון תנאי] שילמד "בשכר". אלא לומדים מזה, כל "על מנת" מדובר כשהוא נתן לה.

מתני'. [האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שירצה אבי. [אם] רצה האב, מקודשת. ואם לאו, אינה מקודשת. מת האב, הרי זו מקודשת. מת הבן, מלמדים את האב לומר שאינו רוצה [כדי לעקור את הקידושין למפרע ולא תזקק ליבם]⁴⁷.

גמ'. מהו "על מנת שירצה אבי". אם תאמר [שכוונת הדבר היא] "עד שאמר אבא כן". [הרי] כתוב [בחלק] האמצעי [של המשנה]. מת האב, הרי זו מקודשת, והרי לא אמר "כן". אלא

ועיי' אב"מ שמתרץ קושיית הב"ש על הרמ"א.

⁴⁴ עיי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ב): אמר לה: התקדשי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כפועל או אדבר עליך לשלטון, אם יש עדים שעשה עמה כפועל או דבר עליה לשלטון, מקודשת בודאי, ואם אין עדים, מקודשת מספק.

עיי' ח"מ: או שאדבר עליך לשלטון. ואם היא אומרת לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצנה מדברי התוס' שהביא הרא"ש והטור דגרסינן התם אם דבר עליה לשלטון כדרך המדברים דמשמע שדברים ידועים הם מה שיש לו לדבר עליה ואם שינה ודיבר דברים אחרים אינה מקודשת אבל אם אינם דברים ידועים אינה יכולה לומר לא הייתי צריכה לדברים אלו דהא מכל מקום קיים הוא תנאו. ועיי' בית מאיר.

ועיי' ח"מ: אם יש עדים שעשה עמה כפועל. ואם היא מודה שעשה הודאתה כעדים דמי ואם היא מכחישתו בודאי אינו נאמן לגבי דידה ואם היא אומרת איני יודע על זה פסק כאן דהוי מקודשת מספק ובסוף הסי' כתב הרב בהג"ה ד"א דלעולם נאמן כל שאין כנגדו מכחישו.

⁴⁵ עיי' הערה, שהוא צריך לומר "כן".

⁴⁶ עיי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ג): לא נתן לה כלום, ואמר לה: התקדשי לי בשכר שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון, אינה מקודשת, שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה ליה מקדש במלוה. ועיי' הערה.

ועיי' לעיל מח ע"א ושו"ע (אה"ע סי' כח ס"ו).

[שנאמר שכוונת הדבר היא] "על מנת שישתוק אבא" [כשישמע רצה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת לא רצה שמיחה, אבל הרין כתוב בסוף [המשנה], מת הבן, מלמדים את האב לומר שאינו רוצה. ולמה [צריך האב לומר שאינו רוצה]. והרי [הוא] שתק [עד עכשיו, וחלו הקידושין]. אלא [כוונת הדבר ש]אמר לה "על מנת שלא ימחה אבא", ההתחלה [של המשנה] בטעם אחת [פי' על מנת שישתוק אבי, ואז שתק הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת], והאמצע והסוף [של המשנה] בטעם אחת [פי' על מנת שלא ימחה אבי, ואז מת האב עד שלא מיחה הרי זו מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קידושין מת הבן מלמדין וכו']. א"ר ינאי, כן.

אמר ריש לקיש, למדנו מדברי רבי ינאי, שדוחקים [פשוט במשנה] ומעמידים את המתנה כב' טעמים ולפי תנא אחת, ולא מעמידים [את המשנה] כב' תנאים ובטעם אחת [פי' וחולקים במשמעות לשון שהתנא של התחלת המשנה סובר "על מנת שירצה" הוא לשון שתיקה, וכיון ששתק חלו קידושין מיד, והתנא של סוף המשנה סובר "על מנת שירצה" הוא לשון שלא ימחה הוא, ואינם קידושין עד שימות].

רב יוסף בר אמי אמר, לעולם טעם אחת הוא, ומהו על מנת שירצה אבי. ע"מ שלא ימחה אבי מכאן ועד שלשים יום [ומאחר וקבע זמן למחאתו, הלכך רצה האב, פי' שעברו שלשים ולא מיחה, הרי זו מקודשת. לא רצה, פי' שמיחה תוך שלשים, אינה מקודשת. ואם מת האב בתוך שלשים, מקודשת שאומרים, מי עוד יכול למחות. ואם מת הבן בתוך שלשים מלמדין את האב למחות].

מתני'. [אדם אומר] קדשתי את בתי [קטנה⁴⁷] ואיני יודע למי קדשתי⁴⁸, ובא אחד ואמר אני קדשתי, [הוא] נאמן⁴⁹. [בא ב' אנשים]

⁴⁷ צ"ע שרשי רק מוזכר בגמ' ולא במשנה.

⁴⁸ עיי' שר"ע (אה"ע סי' לז ס"כ): האב שאמר: קדשתי את בתי ואיני יודע למי, אסורה לכל העולם עד שיאמר: נודע לי למי קדשתי. ואפילו לא נודע לו עד שבגרה. ו"א דאם החתן עמד לפניו תחלה ולא הכירו, ואחר כך אמר שמכירו, אינו נאמן.

עיי' פ"ת: אבי הבת שאומר שהנער היה גדול כשקדש את בתו נאמן לאסור את בתו אפי' אם יש עדים שיאמרו שהיה קטן באותו פרק ויש חולקים דהא כל עיקר דין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא מדין נדרי איסור נגעו בה ועיקר דיעמא דשויה אנח"א הוא משום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים וכיון שהתורה האמינה לאב בעד בתו הרי הוא כמעיד על עצמו.

עיי' ט"ז: ואח"כ אמר שמכירו וכו'. כתב ב"י בשם רבינו ירוחם בשם התוס' בזה ואמר קדשתי בתי ושתק ואחר שעה אמר לאיש הזה אינו נאמן דכיון דלא אמר מיד תוך כדי דיבור משמע ודאי שאינו מכיר חתנו ולכך לא פירש מיד עכ"ל משמע דתוך כדי דיבור מהני וקשה ממ"ש רמ"א ס"ט"ז אפילו חזר תוך כדי דיבור ואמר בתך פלונית אינו מועיל דבגי קידושין לא אמרינן כדיבור דמיא ונראה דלעיל סיים דיבורו תחילה שאמר בתך מקודשת לי אלא שאח"כ בא לפרש ובה לא מהני וכן אם בא לסמוך דבריו הראשונים כהיה דפ' יש נוחלין דף ק"ג אבא כן שאמר קדשתי בתי אין כאן סיום עדיין אלא הסיום הוא במ"ש לאיש הזה על כן מהני אם הוא תוך כדי דיבור דהוי הכל דבור אחד ואם כן ה"ה לעיל מקודשת לי בתך תוך כדי דיבור סיים פלונית ה"נ דמהני.

ועיי' שר"ע (אה"ע סי' לז סכ"א): בא אחד ואמר (בפני האב): אני קדשתי, נאמן, ומותרת לו כיון שהאב אומר: איני יודע. וכשכונסה, אינו צריך לקדשה. אבל אם האב מכחישו, יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט.

ועיי' ב"ש: מה נאמן. אף על גב דבדר שבערונה בעינן שנים היינו להוציא מחזקת אבא כן נאמן דהוא המקדש ה"ן:

ועיי' רע"א: ואם אמר א' מבנותי קדשתי ואיני יודע למי כתב המהרי"ט ע"פ הירושלמי דא"נ דהוא חושב דזאת היא הפנויה מש"ה אמר שהוא קידש אותה, ועיי' פ"ת שהביא ק"ע שחולק.

⁴⁹ ועיי' שר"ע (אה"ע סי' לז סכ"ב): באו שנים וכל אחד אומר: אני קדשתי, שניהם נותנים גט. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. (וצריך קדושין כשכונסה, מאחר שנתגרשה כבר מאחר).

ועיי' ח"מ: שניהם נותנים גט. ואם קדם א' מהם וכנס מוציאין מידו, ונראה אפילו הא' נתן אח"כ גט מוציאין מזה דהא כנסה באיסור ואסורה לבעול ונ' דגם להשני אסורה מספק דכשם שאסורה לבעול כך אסורה לבעול.

ועיי' ב"ש: וצריך קידושין. משום דחיישינן שמא המגרש הוא המקדש ועיין בסוגיא לשיטות רש"י ותו' מוכח להאי תירוץ אירתותי מרתת א"צ הכונס לקדשה משום שאמרינן האי דמגרש הוא מרתת והשני הוא קידש אותה ולהפוסקים אלו דס"ל דצריך לקדשה קשה לישיב הסוג' ארתותי מרתת ואם כנס זה קודם שגרש השני אסורה לו משום דהוי ביאת זנות ואסורה ג"כ לשני דשמת הוא ביאת זנות ואסורה לבעול ולבעול:

ועיי' שר"ע (אה"ע סי' לז סכ"ג): בא אחד וכנסה, ואח"כ בא אחד ואמר: אני קדשתי, אינו נאמן לאוסרה עליו. ו"א דאפילו לא כנסה ממש, אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי.

זה אמר אני קדשתי, וזה אמר אני קדשתי, שניהם נותנים גט [להתירה לאחר], ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.

גמ'. אמר רב [מה שכתוב במשנה אם בא אחד ואמר אני קדשתי נאמן, פי'], נאמן ליתן גט ואין נאמן לכונס. [הוא] נאמן ליתן גט, שאין אדם חוטא ולא בשביל עצמו [פי' אין אדם חוטא כשלא נהנה ממנו, ולהתיר אשת איש לחינם, אין הנאה עבורו.], ואין נאמן לכונס, [שמא] נאמר יצרו תוקפו. רב אסי אמר, אף נאמן לכונס [שאין אדם חציף לומר לפני האב שקבל הקידושין, אני הוא שנתתי לך, שהוא מפחד אולי הוא יכחיש לו, ויאמר, אני יודע זה לא אתה שנתן לי הקידושין]. ומודה רב אסי, [באשה ש]אומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי, ובא אחד ואמר [אני] קדשתי, שאין נאמן לכונס⁵⁰.

למדנו במשנה, רצו, אחד נותן גט ואחד כונס, זה פורה את רב. אמר לך רב, שם שונה, מאחר ויש אחר איתו [שאומר אני קדשתי], הוא מפחד [שמא יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא, והוא אומר אמת, והשני שמשקר מפחד לכונסה ונותן גט בחינם].

למדנו בבבביתא כרב אסי, קדשתי את בתי [קטנה] ואיני יודע למי קדשתי, ובא אחד ואמר קדשתי, אף נאמן לכונס. כנסה, ובא אחר ואמר אני קדשתי, אינו נאמן לאוסרה עליו. האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי. ובא אחד ואמר אני קדשתי, אין נאמן לכונס, מפני שהיא מרחמת עליו [ולכן אינו מפחד לשקל, שהיא תרחם עליו ותרצה בו, ותכחיש כל הבא לומר עוד אני הוא].

שאלו, מהו לסקול על ידו של האב, פ' אם הוא אמר קדשתי את בתי ועדי קידושין אינם באין לפנינו, וזינתה, מהו להחזיק על פיו כדן נערה המאורסה ולסוקלה. רב אמר, אין סוקלין⁵¹, ורב אסי אמר, סוקלין. רב אמר אין סוקלין, כאשר הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] האמין לאב [כמש"כ את בתי נתתי לאיש הזה], הוא [רק] לענין האיסור [פי' לאסור אותה על כל העולם, אבל] להרגה לא האמינוהו. רב אסי אמר סוקלין, לכל דבר הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] האמין לאב.

אמר רב אסי, אני מודה לך, ב[אשה עצמה ש]אומרת נתקדשתי [וזינתה] שאין סוקלים [ואף על פי שהחזיקה עצמה קודם הזנות בחזקת ארוסה]. ואמר רב אסי, הדברים האלה שלי משברות גגים [פי' קשים לשמוע אותם, שטעמם לא מוכנת], עכשיו ומה⁵⁰ במקום שאם בא לכונס כונס [פי' האומר לפני האב אני קדשתי, כונס, אם כן לא מחזיקים לה כל כך כמקודשת על פי האב שנחמיר עליה לאוסרה על זה, ועכ"ז], אמרת שסוקלים [על פי האב]. במקום שאם בא לכונס, אין כונס [כשהיא אמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי, שהחמרנו עליה לאוסרה למי שבא ואמר אני קדשתי, אלמא בחזקת מקודשת היא, ואין אנו יודעים למי, אינו קל וחומר שסוקלים. [רב אסי מסיק] היא לא [קושיא למי שמביין בעומק דברי תורה], הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] האמין לאב [ולכן סוקלים], ולא האמין לה [ולכן אין סוקלין, דלענין דיני נפשות לא הורגים משום חשש, ולענין איסור, הוא טעם אחר, שהיא עשתה את עצמה כחתיכת איסור, והוא לא מפחד בגלל רחמנותה ואין פחד מהאב].

ורב חסדא אמר, אחד זה ואחד זה, אין סוקלים. ורב חסדא הולך לטעמו [שאמר אין הב נאמן להחזיק את הבן ליענש על פי, לא הוא ולא אחר], שאמר רב חסדא, בני זה בן תשע שנים ויום אחד⁵¹ [ואז ביאתו ביאה לחייב אחת מן העריות שהיא גדולה מיתה], בתי זו בת ג' שנים ויום אחד [אז ביאתה ביאה לחייב העריות הגדולים מיתה], נאמן [רק] לקרבן [חטאת על ביאת שוגג], אבל לא למכות ולא לעונשים [ולזה צריכים עדים על הגיל שלהם]. למדנו בבבביתא כמו רב חסדא, בני זה בן י"ג שנה ויום אחד, בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד [שרק אז הם גדולים⁵¹].

עיי' ח"מ: אינו נאמן לאוסרה עליו. אבל אם הביא שני עדים שהוא קדשה אף ע"פ שהאב מכחיש את העדים אין נאמנות של אב מועיל נגד עדים ואסורה לבעול ולבעול כ"כ ר' ירוחם ופשוט הוא, ועיי' לעיל הערה 48.

⁵⁰ נמחק ברש"י. נ"מ?

⁵¹ עיי' מח' מעת לעת לעיל הערה.

האומר פרק שלישי קידושין

סדר

עין משפט
נר מצוה

והמרמים - אם התירמו ממכסההו הו חרס לבדק הבית וקדשים וכן
אם אמר ערכי עלי נעקר: **אבל לא למכוס** - להחזיק שעבודתיה
בחזקה וסמני לנאות והעגים: **מתנתו** - גירשהו. קבלתי את
גיטה: **והרי סוף קטנה** - עכשו כשלאמר עליה כך: **נאמן** - לפסלה
מן הכהונה: **והרי סוף גדולה** - תורה אר

רבי עירות סמינין ארבי עירות דאין לרסם לנא קודם י"ג
שנה חי נמי אס הגדולים בקומה יש למכור על הסמינים והקומה
ואפי' אין לו כי אס 'ש עירות אבל הכא מיירי שלא הביא רק 'ב'
עירות ולא הגדיל בקומה ולכן קאמר גמרה ללמדת ועונשן אנו
נאמן עור פרי' שיטה אחרת דבמקום

א א מיי' פ"ח מהל' חסדו בינה הלכה כד מתנ' לנא רכא עוש' אה"ע סימן לו טעף כו

ב ב מיי' ט עוש' טס טעף כו

ג ג מיי' ט עוש' אה"ע סי' י' טע' ה

ד ד מיי' ט עוש' מהלכות דאמרי הלכה יושע' אה"ע סי' לו טעף כה

ה ה מיי' פ"ג מהלכות יוס' הלכה א סנה עשין נא עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

ו ו מיי' טס הלכה ב ופנה ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

ז ז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

ח ח מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

נאמן לגדרים ולחרמים ולהקדשות ולערכים
אבל לא למכות ולעונשין: **מתנתו** - קדשתי
את ברי' * קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה
והרי היא קטנה נאמן * קדשתיה וגרשתיה
כשהיא קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן
נשיבות ופיריתיה בין שהיא קטנה בין שהיא
גדולה אינו נאמן: **ג' מאי שנא רישא ומאי**
שנא סיפא רישא בידה סיפא לאו בידה ולא
והרי בידו להשיאה לחלל דקא פסלה
מכהונה הא לא קשיא * רבי דוסתאי בן
יהודה דאמר בנות ישראל מקוה מהרה
לחללין והרי בידו להשיאה לממור רבי
עקיבא * דאמר אין קדושין תופסין בחייבי
לאוין הרי בידו להשיאה אלמנה לכהן גדול
וכר' סימאי * רתניא ר' סימאי אומר מן הכל
עושה ר' עקיבא ממור חוץ מאלמנה לכהן
גדול שהרי אמרה תורה 'לא יקח 'ולא יחלל
חלולים עושה ואין עושה ממורים כן ישבב
דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה
אומר כל שאין לו ביהא בישראל הורד ממור
הניחא לר' ישבב אי למעמיה דנפשיה שפיר
אלא אי לאפוקי במעמא דר' סימאי קאתי

הרי בידו להשיאה לחייבי עשה אמר רב אשי
דבידו הוא נתי דבידו לקדשה בידו לגרשה ועוד אילו אמר האי דלא
ניחא בגוה מי מצי מקדש גיהליה בעל כרחיה אלא אמר רב אשי רישא
רחמנא הימניה כרב הונא * דאמר רב הונא רב 'מנין לאב שנאמן
לאסור את בתו מן התורה שנאמר * את בתי נתתי לאיש הוה לאיש אסרה הוה
התירה בנישואין הימניה רחמנא לאב כשבוייה לא הימניה: **מתנתו** * מי 'השאמר
בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן ישי' או אחים אינו נאמן: **ג' אלמא נאמן**
להתיר ואין נאמן לאסור נימא תישתין דלא כר' נתן דתניא 'בשעת קידושין
אמר יש לי בנים בשעת מיתה אמר אין לו בנים בשעת קידושין אמר אין לו
אחים בשעת מיתה אמר יש לו אחים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי
רבי ר' נתן אומר אף נאמן לאסור אמר רבא שאני התם כיון דבשעת מיתה
קא הדר ביה אימא קושמא קאמר אמר ליה אביי ולא כל דכן הוא השתא
ומה התם דקא מרע ליה לרברביה אמרת קושמא קאמר מתני' דלא קא מרע
ליה לרברביה לא כ"ש אלא אמר אביי 'מתני' דלא מוחוק לן באורי ולא מוחוק
לן בבני דאמרינן כיון דלא מוחוק לן בבני ולא באחי אמר יש לי בנים נאמן
יש לי אחים אינו נאמן דלא כמנינה דאמר לה אבולי עלמא ברייתא
דמוחוק

ס ס מיי' טס הלכה ב ופנה ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

ט ט מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

י י מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

יא יא מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

יב יב מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

יג יג מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

יד יד מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טו טו מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

טז טז מיי' ט עוש' אה"ע סי' קט טעף ו

הקדמה ר"ע לזכ"ה כח"ק ור"ע

[למן סד עד: עז: עז:]

[נימט ז' עז:]

טס מעי' כחכות כע: למן סה.

כחכות ככ. ע"ש סיטק

כ"ז קול:

תוס' ר"י הוקן
שלא יתנה יכול לומר
לעולם עד שמת ואע"ג
דאמר אין ליתע על
התשלמה ולרעת אחרים
עד שמת ואדאמר אין
ע"מ שישתוקי כשישטע
לשע' אלמא למע קדשת
למי' רשע' ו' ולרעת
הדאג' לא שטע אנה
קדשות עד שישטע
וישתוק ע"מ שירצה
אבא סמא לני' קא
לני' קדשתיה הוא - לני'
בתיה דאמר אין
וב' המורי (דף ע"ג)
לני' אסורא דאסורא דבתיה
פאינא ר' שטען ח"ק
ח"ק סבר ע"מ שישתוק
לשטע ר' שטען סבר
עד דאמר אין שטעם
ומסתברא) לחומרא עד
דאמר אין שטען ומכאן
איה לפר דליכא מ'
דע"מ שירצה ע"מ שלא
יבחה משטע' ואע"ג
דב' כל חב' דאמרין
קדשות סבר אין
בתיה דרסורא דאיה
ביריה ומסתברא אין
שטע איליא דמאן דלית
ליה ע"מ כפכשתי הוא
אין קדושין כלום
משעת נתינה אלא בשעת
ציו האב הוא דריכתי
למפר כשנתרצה האב
התיר והריב דבשעת
נתינה הוא קדושין אבל
ל' ר' ע"מ כפכשתי אבל
דמי תנאה דריה ולא
צריכתי לרביה שהרי
בשעת משטע האב
ויקדתי התנא והיינו
דמאן לן תנא כפכשתי
בשעת נתינה הוא
שטען שטען שטען
ואפיריתיה והרי דהא
אחירית

א) אנו מובן להרכיב קולא הוא דלג זמן דלא תאן אין אינה מקודשת ועוד ודאי הלכה כח"ק וע' נכנס' כפי' מלכות אישית וז"ע (ב) כאלה דל' דכפ' כל הטע משמע דלמ"ד דלא תמרינן גירסה אפי' לכה האב
אינה מקודשת וקול' ביוט וכו' (ג) אולי צ"ל אלא דיכול לומר כשנכנס למי שירצה לקדש - (ד) כאלה דל' דקא סדר כפי מהא דאמר בשעת קידושין והרי קושא קאמר וכו' (ה) אולי צ"ל וכן כהן כרש"ס ז"ל ע"מ וכו' עור
כאן ור"י אומר נראה דיש איה ט"ס בזה וצריך חוקן.

נאמן לנדרים⁵², ולחרמים [אם א' מהם חרמים פי' הקדיש נכסיהם לבדק הבית, הוה קודש, או אם אמר ערי עלי, מעריכים אותו לחייבו], ולהקדשות, ולערכים, אבל לא למכות [לודאות שעצם זה שיש להם ב' שערות הם סימן יחד עם הגיל שאב אמר] ולעונשין.

מתני'. [איש שמעיד] קדשתי את בתי, קדשתי⁵³ וגרשתי [פי' קבלתי את גיטה] כשהיא קטנה, והרי היא [עוד] קטנה [בשעה שהוא אמר כן], נאמן [לפוסלה לכהן, כגורשה]⁵⁴. [אבל אם הוא אמר] קדשתי וגרשתי כשהיא קטנה, והרי היא גדולה [בשעה שהאב אמר כן], אינו נאמן⁵⁵ [כל שלא אמר כך כשהיתה קטנה, והיא מותרת לכהן. האב שאמר] נשבית [בתי, והיא פסולה לכהונה, משום ספק זונה] ופדיתה, בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה, אינו נאמן⁵⁶.

⁵² ככל עד א' נאמן באיסורים. ועל אף שזה דווקא כאשר הוא בידו, אבל כיון שסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו. אבל רק אב שמדייק טפי לדעת שניו לפי שעליו מוטל להודיעו לאחרים, ולכן רק לאב עשאוהו כבידו ולא לאחרים. ⁵³ נמחק בכתי'. ⁵⁴ עי' שו"ע (אה"ע ס' לז ס"כה): האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה, קדשתי וגרשתי, נאמן לפוסלה מן הכהונה. ודוקא שאמר, גרשתי תוך כדי דיבור לקדשתי, אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו, אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתי [עי' סכ"ז שהרשב"א חולק].

עי' ט"ז: תוך כדי דיבור. [עי' רמ"א ס' לז ס"ט] שאין תוך כדי דיבור בקידושין דגם בזה מועיל תוך כדי דיבור דאכתי לא סיים דבריו ואין כאן פירוש דבריו ולא חזרה מדבריו אלא סיום דבריו. אמנם עי' ב"ש: תוך כדי דיבור וכו'. משום כשאמר קדשתי ואח"כ אמר גרשתי אינו מפרש דבריו אלא אומר מלתא אחרית, ואינו נאמן אלא מחמת מיגו, משום הכי אינו נאמן אלא תוך כדי דיבור דאז שייך לומר מיגו דלא אמר כלום אבל אחר כדי דיבור לא אמרין מיגו דלא היה אומר כלום משום דהוה מיגו למפרע ומגו למפרע לא אמרין ולא דומה להא דק"ל בקדושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור הוא דשם לא איירי לענין מיגו אלא כשהוא מקדש ועושה מעשה בפני עדים ואח"כ רוצה לחזור אפי' תוך כדי דיבור א"י לחזור אף על גב בעלמא תוך כדי דיבור יכול לחזור מ"מ בקדושין א"י לחזור. ועי' אבנ"מ: הא שאמרין גבי קידושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור היינו דוקא כשמקדש ועבד מעשה אבל העדים שהעידו פלוני קידש יכולין לחזור תוך כדי דיבור ע"ש, אבל הכא דליכא מעשה קידושין אלא שאומר האב או האשה ולא עדיף מעדים שאמרו דיכולין לחזור תוך כדי דיבור, וא"כ הוי מגו שפיר וזה פשוט וברור.

עי' ח"מ: אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתי. לכאורה משמע דלאו דוקא גרשתי אינו נאמן לפוסלה לכהונה דה"ה באומר קידושי תנאי היו או פסולי עדות היו עידי הקדושין וכיוצא בדברים אלו ג"כ אינו נאמן להחזיקה בפנויה כל שהוחזקה א"א על פיו ואינו נאמן להתירה לעלמא רק כמשמעות פשט הכתוב בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה (פרש"י לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר הזה התירה לזה).

⁵⁵ עי' שו"ע (אבן העזר ס' לז ס"ז): אם אחר שבגרה אמר: קדשתי וגרשתי כשהיתה קטנה, אינו נאמן. ועי' ח"מ: קדשתי וגרשתי כשהיתה קטנה. נראה דמכ"ש אם אמר קדשתי בלבד כשהיתה קטנה דאין נאמן לאוסרה על כל העולם אחר שעכשיו היא גדולה.

עי' שו"ע (מהר"ש ס"ז): אב שאמר שקידש בתו, ואח"כ קדשה לאחר ואמר: קדושי ראשון הוי בפסולי עדות דאורייתא ואינו כלום, נאמן. (ול"נ דוקא תוך כדי דיבור נאמן, וכמו שנתבאר בסמוך סעיף כ"ה).

ביאור: ול"נ דוקא תוך כ"ד נאמן. וכבר כתבתי בסמוך סעיף כ"ה דלאו דוקא לומר גרשתי אינו נאמן לאחר כ"ד להחזיקה בגרוש' לאוסר' לכהן דה"ה כל דבר המבטל הקדושין ומחזיקה בפנויה אינו נאמן לאחר כ"ד אבל ב"ח בקונטרס אחרון חילק ביניהם דדוקא לענין גירוש לא הימניה רחמנ' אבל בכל מה שיאמר בקדושי ביתו נאמן אף לאחר כ"ד ובאמת לא ידעתי אם אין לאב נאמנות בגירושין למה נאמן אף תוך כדי דיבור ואם הטעם מכח מיגו דאי בעי שתק והוה אסורה על כל העולם מיגו זה שייך נמי אף לאחר כ"ד (ח"מ).

ואמר קידושי ראשון הוי בפסולי עדות. ומשמע דבזה אפי' אחר כדי דיבור יכול לומר כן והא דבענין גבי גרשתי דוקא תכ"ד כתב בט"ז לחלק משום דכל האומר קידושי ראשון הוי בטעות ה"ל אמתלא לדבריו ויכול לחזור ע"י אמתלא אבל בגרשתי דאינו אמתלא להודאת הקידושין מש"ה בעינן דוקא תכ"ד ודבריו נכונים ועמ"ש בקונטרס שב שמעתתא (שו"פ פ"ח) (אבנ"מ).

⁵⁶ עי' שו"ע (אה"ע ס' לז ס"ח): האב שאמר: נשבית בתי, ופדיתה, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה, אינו נאמן לאוסרה. (ה"ה אם אמר שנבעלה בעילת איסור).

ועי' ח"מ: אינו נאמן לאוסרה. פשוט דמ"מ הוי כעד א' דעלמ' ומצטרף עם אחר לאוסרה אף קאמר רק לו לבדו לא נתנה תורה נאמנות כמו שנתנה לו תורה לנשואין. והקשה הב"ש: לענין שבויה אינו אפילו כע"א לצרף עם עד אחר להעיד על בתו או על אשתו [שהרי הוא קרוב] וכו' כל דבר שאומר שנפסל מחמת ביאתו או נישואים שלו נאמן ולא דבר אחר לכן כתבתי דאם אמר דמאמין לדבריה מה שאמרה שנאנסה תחת בעלה או היא זונה ובניה שהי' לה ממנו הם חללים נאמן.

גמ'. מה שונה ההתחלה [שהאב נאמן], ומה שונה הסוף [שהאב אינו נאמן]. ההתחלה [כשהיא עודנה קטנה] בידו [כל זמן שהיא קטנה בידו לקדשה לאחר ולחזור ולקבל גט ממנו, ולכן נאמן, שהרי למה שהוא ישקר⁵², אם הוא רוצה פסולה], והסוף אינו בידו [לקדשה משגדלה, וכן אין בידו⁵³ למוסרה ביד עכו"ם כשבויה לא קטנה ולא גדולה].

ולא. והרי בידו להשיאה [כשהיא קטנה] לחלל [בן שנולד מגרושה שהתחתנה עם כהן⁵⁷], שפוסלה מכהונה. זה לא קשה, [המשנה שלנו הולך] כרבי דוסתאי בן יהודה, שאמר, בנות ישראל מקוה טהרה לחללים [פי' דבת של חלל כשרה לכהונה, שאשתו טיהרה את הזרע⁵⁸]. והרי בידו להשיאה לממזר [ובזה היא פסולה לכהונה⁵⁹]. המשנה שלנו הולך] כרבי עקיבא, שאמר, אין קדושין תופסין בחייבי לאוין [וממזר איסור לאו, וממילא אין ביד האב להשיאה לממזר].

הרי בידו להשיאה [כשהיא קטנה והיא] אלמנה לכהן גדול וכרבי סימאי. שלמדנו בכרייתא, ר' סימאי אומר, מן הכל עושה ר' עקיבא ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול, שהרי אמרה תורה "לא יקח" [נסמך לו כתוב] "ולא יחלל", [קידושין כזה] עושה [זרע שהם] חלולים [מן הכהונה], ואין עושה ממזרים [אם כן קידושין תופסין לו בה, ונתחלל. אלא משנתינן] כרבי ישבב, שאמר, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף, שהיה אומר, כל שאין לו ביאה בישראל, הולד ממזר [שמרבה פסולין בישראל]. זה מובן לר' ישבב אם [הוא אומר משום] טעם של עצמו [ולא שהוא בא לאפוקי משיטת רבי סימאי], זה מובן, אבל אם [רבי ישבב] בא לאפוקי מטעמו של ר' סימאי [ולא להוסיף אלא חייבי לאוין של כהונה, אבל מציר ואדומי וכו' שהן חייבי עשה מודה דקידושין תופסין לו בה], הרי בידו להשיאה לחייבי עשה, [והן מחללין אותה מתרומה ומן הכהונה].

אמר רב אשי, וכי זה מובן [מה שאמרנו], שההתחלה [הוא נאמן] משום שהוא בידו. אע"פ שזה בידו לקדשה, [וכן] בידו לגרשה. ועוד, אילו אמר [הגביר⁵⁹] הזה שאינו רוצה בה [לקדשה], וכי יכול לקדשה אליו בעל כרחו. אלא אמר רב אשי, [הטעם של] התחלה [של המשנה], שהרחמן [פי' ה' ית' בתורה] האמינו [לאב על ביתו], כרב הונא, שאמר רב הונא אמר רב, מנין לאב⁶⁰ שנאמן לאסור את בתו מן התורה. שנאמר "את בתי נתתי לאיש הזה". "לאיש", אוסרה [על כל העולם, שאין אנו יודעים למין, "הזה", התירה [לכולם אחרי גט]. בנישואין האמינו הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] לאב, בשבויה לא האמינו.

מתני'. מי [גבר נשוי ללא ילדים] שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים [מאשה אחרת חוץ מאשה הזאת], נאמן⁶¹ [והיא לא חייבת חליצה להתחתן. אמנם אם האיש הזה, ואמר בשעת מיתתו] יש לי אחים [ולפי דבריו אשתו אסורה להתחתן אחרי מיתתו עד שהיא מקבלת או יבוס או חליצה, ועד עתה היא היתה בחזקת שאינה זקוקה ליבוס], אינו נאמן⁶².

גמ'. רואים, [שהוא] נאמן להתיר ואין נאמן לאסור. שנאמר, משנתינו שלא כר' נתן. שלמדנו בכרייתא, בשעת קידושין אמר [הגבר לאשתו], יש לו בנים [ואינה זקוקה ליבוס, והוא אמר כך כדי שלא תדאג מן היבוס, ותתמצה לו, ומיהו כשקידשה לא אמר הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי בנים. ואם] בשעת מיתה אמר אין לו בנים. [או במקרה ש]בשעת קידושין אמר אין לו אחים [ואינה זקוקה ליבוס, ואין לדאוג מן היבוס]⁶³, [אבל] בשעת מיתה אמר יש לו אחים [וזקוקה ליבוס], נאמן להתיר [פי' מה שאמר בשעת קידושין הוא נאמן ואינו נאמן במה שאמר בשעת המיתה] ואין נאמן לאסור, דברי רבי. ר' נתן אומר, אף נאמן לאסור.

אמר רבא, שם שונה, כיון דבשעת מיתה חזר בו [מדבריו הראשונים], שנאמר שהוא אומר את האמת [שלא יהא עון תלוי בו אבל מתני' שלא אמר בשעת קידושין אין לי אחים כי אמר השתא יש לי אינו נאמן שהוא אמר כך רק לצער אותה]. אמר לו אביי, וזה אינו קל וחומר. עכשיו, ומה שם שהוא מחליש דיבורו [שאמר בשעת קידושין], אומרים שהוא אמר את האמת. המשנה שלנו שלא מחליש דיבורו, אין קל וחומר [שהוא נאמן].

אלא אמר אביי, המשנה שלנו [מדובר] שלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני, שאמר, כיון שלא מוחזק לן [לא] בבנים ולא באחים, [ממילא האשה בחזקת שאינה זקוקה ליבוס, אם] אמר יש לי בנים, נאמן [שזה כמו המוחזקות. אבל כשהוא אומר] יש לי אחים [ואין לי ילדים], אינו נאמן [שזה נגד המוחזקות], הוא אינו נאמן שהוא אומר אתה על כל העולם.

הכרייתא [שרבי נתן אמר נאמן לאסור]

⁵⁷ עי' רש"י שמדגיש אלמנה לכה"ג וקשה, למה לא גרושה לכהן הדיוט.

⁵⁸ ואע"פ שיכול לפוסלה לכהונה על ידי קידושין וגירושין כנ"ל, אבל זה רק פוסלה כגרושה, אבל אם היא בת כהן היא מותרת בתרומה, אבל נשבית היא פסולה לתרומה.

⁵⁹ בפשטות זהו היה בגריסת הגמ' של רש"י.

⁶⁰ עי' לעיל הערה 48.

[מדובר] שהוא מוחזק לנו באחים ולא מוחזק לנו בבנים [ולא שיש עדים בדבר אלא רק חזקה בעלמא, פי', כך שמענו עליו קודש קידושין וכאשר אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחין אי לאו דהדר ביה בשעת מיתה הוה מהמינינן ליה], שאמרו מה לי לשקר. מהו אמר [פי' למה עוזר דיבורו, אם זה] לפטור אותה מיבום, הרי הוא יכול לפטור אותה בגט [מחיים סמוך למיתתו], רבי סבר, מה לי לשקר דומה [הנאמנות שבו] כעדים [וכאילו באו עדים בשעת קידושין בדבר זה], ובאים עדים [פי' ה"מה לי לשקר"] ועוקרים את החזקה [וממילא מה שאמר בשעת מיתה להוציא מהחזקה שאינה זקוקה ליבום, אינו נאמן עליו]. ורבי נתן סובר, "מה לי לשקר" דומה [הנאמנות שלו] כמו חזקה, ולא בא חזקה ועוקר חזקה לגמרי [ואע"פ שהיא בחזקת שאינה זקוקה ליבום, כל שלא חוזר הוא בו, היא מותרת לעולם, אע"פ שלא עוקר החזקה לגמרי, עכ"ז הוא מחליש את החזקה, ואם הוא חוזר בו, הוא נאמן, שאין אדם חוטא כשלא נהנה ממנו]⁶²

מתני'. [אב] המקדש את בתו סתם [פי' אמר לאיש, "בתי מקודשת לך" ולא פירש איזו מהם], אין הבוגרות בכלל [כל הבנות הקטנות נכללים בדברים האלה כספק, אמנם כל הבוגרות מותרות לכל אדם ואינם צריכות גט מזה, לפי שאינם ברשות האב לקדשם]⁶³. מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים [שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה], ואמר, קדשתי את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות [פי' שבכת הראשונה], או גדולה שבקטנות [פי' שבכת השניה], או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות שבקטנות, כולן אסורות [שכל אחת קרויה גדולה ביחס לקטנה ממנה], חוץ מן הקטנה שבקטנות, דברי ר' מאיר. רבי יוסי אומר, כולן מותרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות [שאין אדם מכניס את עצמו לדבר שיבא לידי ספק לחכמים, וכאשר אמר גדולה, הוא התכוין לגדולה שבגדולות]⁶⁴. [וכן אם אמר] קדשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה

⁶¹ עי' לעיל סג ע"ב.

⁶² עי' שו"ע (אה"ע סי' קנז ס"ח): לא היה מוחזק באחים, ויצא קול שיש עדים שיעידו שיש לו אחים, והעדים במדינה אחרת, אפי' אמר הוא בשעת מיתתו: אין לי אח, הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו עדים שאמרו, וישאלו. ועי' ב"ש: ויצא קול. אפי' אמר אין לי אח ואח"כ יצא קול חיישינן לקול ואפי' קול דלא אתחזק בב"ד חיישינן.

⁶³ עי' שו"ע (אה"ע סי' לז סט"ו): המקדש בתו, סתם, או שאמר לו: אחת מבנותי מקודשת לי, אין הבוגרת בכלל, אפילו נתנה לו רשות לקבל קידושה ושיהיה הכסף שלו. ודוקא דשויתיה שליח לקבל קידושין, סתם, ולא אמרה: מפלוני, אבל אמרה: מפלוני, גם היא ספק מקודשת, ושאר הבוגרות אינן בכלל. ועי' ס"ז: אין הבוגרת בכלל. דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליה דהיינו להשיאה אותה דכתיב ותנו בנותיכם לאנשים ועביד מצוה דלא רמיא עליה דהיינו הבוגרת וכשאמרה מפלוני יש קצת סברא דעליה קאמר וקיי"ל קידושין שלא נמסרו לביאה דהיינו שאסר בכל אחת מהם שמא קידש אחותה אפילו (הכי) הוי קידושין וכולן צריכות גט.

ועי' ב"ש: גם היא ספק מקודשת. עיין בח"מ סימן קפ"ג [אם עשה שליח לקנות לו קרקע ידוע וקנה אמרינן מסתמ' קנה אותה להמשלח צ"ל שאני הכא ד"ל דלא קידש אלא הבנות שהן ברשותו דמצוה רמ' עליו לכן כולן בספק ואפשר אפילו לא אמרה שהכסף יהיה שלו מ"מ היא נמי בכלל כיון דעשתה אותו לשליח לקדשה לפלוני.

ועי"ש סט"ז: מי שיש לו שתי בנות, אפילו שתיהם קטנות, ושידך אחת מהן לאחד, ואחר זמן קבל ממנו קידושין ואמר, סתם: בתך מקודשת לי, אפילו היו עסוקים בה, שתיהן אסורות לו וצריכות גט ממנו. הגה: ואפילו חזר תוך כדי דיבור ופירש: בתך פלונית, אינו מועיל (מרדכי) ריש קידושין בשם רבא"ה) וכל כי האי גוונא דהוה קידושין שלא נמסרו לביאה, כופין אותו לגרש (רשב"א סימן אל"ף רל"ו). המקדש את בתו, סתם, אין הבוגרות בכלל.

עי' ח"מ: זמן קבל ממנו. משלון זה משמע דוקא לאחר זמן האם תכף אחר השידוכין יקבל הקדושין מסתמ' לזו ששידך קידש וכן פסק במרדכי בשם רבא"ה דכשם שעסוקים באותו ענין מהני אף שנתן בשתיקה דק"ל כ"ר יוסי ה"ה ה"נ מהני דמסתמא לאותו ששידך לה קידש אך אחר זה משמע אפילו היו עסוקים בה מדברין מעסק קידושי פלונית ואח"כ נתן קידושין סתם לא מהני לאפוקי לאחרני מידי ספק:

⁶⁴ עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ז): מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים, וכולן ברשותו לקדשן, ואמר למקדש בשעת הקדושין: קידשתי לך את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות, אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות, כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות.

עי' ח"מ: וכולן ברשותו שלו לקדשן. כלומר לאפוקי בוגרת דאינה בכלל הספק אפילו שוותיה שליח ומיהו אם עשתה שליח לקבל קדושין מפלוני נתבאר לעיל סט"ו דגם היא בכלל וא"כ אם היא הגדולה שבגדולות היא לבדה מקודשת כמו אם היו כולן בוגרת ונתנו לו רשות. ועי' אב"מ: [כחולק על הח"מ:] ולענ"ד נראה דמידי ספיקא לא נפקא דע"כ לא אמרינן בכולם בוגרות ונתנו לו רשות דהגדולה שבגדולות קאמר משום דלא מעייל אינש לספיקא ואמרינן מסתמא

שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות, כולן אסורות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, כולן מותרות, חוץ מן הקטנה שבקטנות⁶⁵.

גמ'. [מה שאמר המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל] הרי הקטנות בכלל [אפילו אם יש שתיים או יותר, ואז יש ספק לאיזה הוא התכוין, אם כן כל א' אסורה מספק אחות אשתו]. לומדים מזה, שקידושין שאין מסורים לביאה [בגלל איסור] הוה קידושין [שהרי מצריכים גט. לא, אין כזה משמעות], במה מדובר כאן, כשאין שם אלא גדולה וקטנה [ואם אין הבוגרת בכלל הספק קידושין, אז יש רק בת אחת, ואין ספק. אך אפשר לומר כך] והרי כתוב "בוגרות" [לשון רבים, משמע שגם היו כמה קטנות]⁶². מהו "בוגרות". בוגרות של העולם [של כל איש ואיש המקדש את ביתו].

[דין זה הוא] פשוט, [מאחר ואין שם אלא גדולה וקטנה אחת] בוגרת מהו מעשיהם [של אבות קשור אליהם]. כאן במה מדובר, [שהבוגרת] עשאתו שליח [לקדש אותה למי שהוא רוצה]. מה הייתי אומר, כשמקבל קידושין, הוא מקבל עבורה [והיא בכלל הספק, וזה קידושין שלא מסורים לביאה], לכן לומדים [שלא], שאדם לא עוזב דבר שיש לו הנאה ממנו [שכסף קידושיה שלו] ועשה דבר שאין לו הנאה ממנו. וכי לא מדובר [שהבוגרת] אמרה לו [כסף] קדושין שלי, הם שלך. עכ"ז, אין אם עוזב מצוה שמוטלת עליו [בתו קטנה דרמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים (ירמיהו כט)], ועושה מצוה שאינה מוטל עליו.

מי שיש לו שתי כיתי בנות. וצריכים [את שני המקרים של "בתי גדולה" ושל "בתי קטנה"], שאם היינו לומדים את הראשון, בזה אמר ר' מאיר, שמאחר ויש קטנה ממנה, לזאת קרואים לה גדולה [דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אם יש קטנה ממנה], אבל בזה [בקטנה], נאמר שהוא מודה לר' יוסי, ד"קטנה" הוא קורא לזאת שהיא קטנה מכולם [דכל שהוא יכול לקרות בתו גדולה אין קורא אותה קטנה]. ואם היינו לומדים בזה [פי' רק בקטנה, שר"מ חושש לכל א' חוץ מהכי גדולה], בזה ר' יוסי אמר [שרק ההכי קטנה בכלל, שזה גנאי לקרא לבת קטנה], אבל בזה [בתי גדולה], נאמר שהוא מודה לר"מ, [אלא רואים שצריכים את שניהם].

זאת אומרת, דר"מ סובר, אדם מכניס את עצמו לספק. ור' יוסי סבר, אין אדם מכניס את עצמו לספק. והרי שמענו להיפך. שלמדנו במשנה, הנודר [דבר זה אסור עלי בהנאה] "עד הפסח", אסור עד שיגיע [פסח. ואם נדר, דבר זה אסור עלי בהנאה] "עד שיהא פסח", אסור עד שיצא [פסח, דכיון שאמר לישנא יתירא בעוד שיהא פסח קאמר. ואם נדר] "עד פני פסח", רבי מאיר אומר, אסור עד שיגיע [ומשיגיע אין כאן פני פסח, ואף על פי שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו, אין אדם מכניס את עצמו לספק שיהא צריך לשאול איזה הוא. וכשאמר "פני", הוא אמר הראשון שבכולם שהוא פני שבכולן]. רבי יוסי אומר, עד שיצא אחד ואחד הוא פני לחבירו, ולא יודעים איזה⁶³. אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב, מחליפים השיטות [של נדרים, שר"מ אומר עד שיצא, ור' יוסי אומר עד הכלל, כל שזמנו קבוע ואמר עד פני, רבי מאיר אומר, עד שיצא, רבי יוסי אומר, עד שיגיע].

אמר אביי, מחלוקת, בשתי כיתי בנות [דדווקא במקרה כזו יש לומר שכל הכת הראשונה נקרא גדולה כלפי הכת השניה וכל כת שניה נקרא קטנה ביחס לכת הראשונה], אבל בכת אחת [פי' שנולדו מאשה אחת], דברי הכל הגדולה ממש, [אין] הקטנה ממש, [שאם היה מקדש את הבת] האמצעית היה קורא אותה בשמה [ואין קורא לה לא גדולה ולא קטנה]. אמר לו רב אדא בר מתנה לאביי, אלא מעתה,

לישנא גדולה קא מכוין על גדולה שבגדולות אבל שוית' שליח לקבל קידושין מפ' היא ספיקא אחרני מי אמרינן כיון דשוית' שליח לקבל קידושין מפ' מסתמא שליח עושה שליחותו דכה"ג גבי מקח וממכר היכא דשוויא שליח לקנות קרקע פ' אמרינן דודאי לשליחות קא מכוין ולא מהימן לומר לידי קניתי או דלמא כיון דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליו מסתמא מצוותו קא עביד וכיון דזה הספק אינו מחמת לשונו לומר בזה לא מעייל אינש לספיקא דאם כונתו למצוה דרמיא עלי' ודאי אין הבוגרת בכלל וא"כ מידי ספיקא לא נפקא וה"ל ספק קידושין אפי' היא גדולה שבגדולות ודר"ק.

עי' ט"ז: מן הגדולה שבגדולות. דלא מחית אינש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שבאם יסתכל הדבר שלא יהא בספק.

⁶⁵ עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ח): וכן אם אמר לו: קידשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות, אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות, כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות. עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ט) הובא לעיל הערה.

[כשאמר קדשתי בתי הגדולה, ויש ב' כיתות, אז הבת ה]אמצעית שבכת השניה [פ' הכת הקטנה] צריכה להיות מותרת [כמו הקטנה שבכת הקטנה, ולמה כתוב שכולם אסורות]. במה מדובר כאן, כשאין שם [בכת הקטנה] אלא [רק ב' בנות] א' גדולה וא' קטנה [וממילא אין אמצעית, ואם היה, היא היתה מותרת]. וכך הוא גם כן מסתבר [שמדובר שאין אמצעית אלא רק ב' בנות], שאם יש [בת אמצעית, היו צריכים] לכתוב אותה [ו"אינו יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או אמצעית שבקטנות כולן אסורות"].

ולטעם שלך [שאם האמצעית היתה אסורה היו צריכים לכתוב אותה], האמצעית שבכת ראשונה [האומר קדשתי את בתי הגדולה, ויש ג' בנות גדולות], דודאי [האמצעית בכלל] הספק, ואסורה, וכי היא כתובה [פ' הרי היא לא מוזכרת בכלל, ולמה]. עכשיו, שם כתוב שהקטנה שלה אסורה, והוא הדין לזאת שמבוגרת ממנה. כאן אם יש, שיכתבוהו.

רב הונא בנו של רב יהושע אמר לרבא, הרי פסח [פ' הנודר עד פני פסח] שדומה לכת אחת [שיש צד שהימים האמצעיים נקראים פני מאחד ויש מאחור ממנו], וחולקים [ר"מ ור"י]. אמר לו, שם בלשון [של בני עולם] בעולם חולקים [שמי שאוסר, לא אוסר משום שסובר שכל שיש מאחור ממנו נקרא פני, אלא חולקים בלשון בני אדם], אחד סובר, עד פני הפסח, עד לפני פסח, ואחד סובר, עד שיפנה פסח.

מתני'. האומר לאשה קדשתיך, והיא אומרת לא קדשתי. הוא אסור בקרובותיה [שהרי הוא עשה אותה דבר שאסור עליו בהודאתו⁶⁶], והיא מותרת בקרובי⁶⁷. היא אומרת קדשתי, והוא אומר לא קדשתיך. הוא מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרובי⁶⁸. קדשתיך, והיא אומרת לא קדשת אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה [פ' אמא], וגדולה [והאמא] מותרת בקרובי, הוא מותר בקרובות קטנה [פ' הבת] וקטנה [פ' הבת] מותרת בקרובי [שאין אמה נאמנת עליה, ואין אפילו ספק קידושין לחייב גט⁶⁹]. [האומר לאשה] קדשתי את בתך, והיא אומרת לא קדשת אלא אותי. הוא אסור בקרובות הקטנה [פ' הבת]. והקטנה [פ' הבת] מותרת בקרובי. הוא מותר בקרובות גדולה [פ' האמא]. וגדולה [פ' האמא] אסורה בקרובי⁶⁹.

גמ'. האומר לאשה קדשתיך וכו'. וצריכים [את שני המקרים, שבכולם מי שאסר את עצמו בדיבורו, נאסר, ומי שלא אסר את עצמו אינו נאסר], שאם היינו לומדים כלפיו [שאמר קדשתיך, היא מותרת בקרובי, שהוא מקשר], משום שגבר לא איכפת לו [לאסור את עצמו על קרובותיה, ואפשר שיהיה] מקרה שיאמר [קדשתיה אע"ג שלא קדשה], אבל היא [שאמרה קדשתי, שהרי היא אסורה על כל העולם עד שיתן לה גט]. נאמר לולא דידועת בבירור בדבריה, לא היתה אומרת, [ואז היינו אומרים] שאיסור אותו בקרובותיה, [ואפילו נתן לה גט], לכן לומדים [שלא].

קידשתיך והיא אומרת וכו'. עוד [את המקרה] הזה למה לי [פ' למה הביאוהו]. צריכים את זה, הייתי חושב לומר, מן התורה הרחמן [פ' ה' ית'

⁶⁶ ע"י לעיל הערה וכן 48, ובפרט בפ"ת שם, שהפ"ת חוזר על דבריו כאן בסי' מח ס"א, אם יש עדים שמכחישים דברי א'.

⁶⁷ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מח ס"א): האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיך, הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרובי.

ע"י ח"מ: האומר לאשה קדשתיך. בטור כתב קדשתיך בפני פלוני ופלוני משמע אם אמר סתם קדשתיך יכול לפרש דבריו שלא בעדים. וכ"כ הרא"ש בתשובה [מובא בשו"ע סי' טו ס"ל] על פלגש של ראובן שאמרה קדשני ראובן, אין בדבורה כלום [לאסור אותה על קרוביו] עד שתאמר קדשני ראובן בפני שני עדים. ויש להסתפק באולי דוקא בפלגש הנ"ל פסק כן, אבל איש ומכ"ש ת"ח היודע שאין קידושין בלא עדים, אם אמר סתם קדשתיך מסתמ' כדון קידושין קאמר ואינו נאמן לומר אח"כ שהי' בלא עדים.

וע"י פ"ת: והיא מותרת. עיין בתשו' שב יעקב סי' כ"ב דמתחילה נסתפק באשר לשון הש"ס כגון שאמר קדשתיך בפני פ' ופ' והלכו להם למדה"י משמע אם העדים שפרט בשמם ינשם במקום קרוב נכון לשאלו את פיהם עכ"פ דבמקום שיש לברר נכון לברר כדאי' בריו חולין כו' ושוב הביא תשובת רמ"א סי' ל' והוזכר בקצרה בב"ש לעיל סי' מ"ב ס"ק ט"ו דמבואר שם דאין חוששין לדבריו כלל [ז"ל הרמ"א שם: מצאו כתוב בשטר: פלוני קידש פלונית, ועדים חתומים בו, כל זמן שאין השטר מקויים, אין לחוש לקדושין (מרדכי קידושין תקסט)] וא"צ להמתין על העדים כלל לשאלו את פיהם אפי' הם במקום קרוב ומ"מ מסיק הוא ז"ל דאם לא תפסיד כלום בהמתנה זו אפשר הואיל דאיכא לברר ע"י שאלת פיהם של העדים צריכין לברר ע"ש וכבר כתבתי בזה לעיל סי' מ"ב ס"ק ט"ז.

⁶⁸ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מח ס"ג): קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיך, אלא בתי, הוא אסור בקרובות האם והאם מותרת בקרובי, ומותר בקרובות הבת, והבת מותרת בקרובי.

⁶⁹ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מח ס"ד): קדשתי את בתך, והיא אומרת: לא קדשת אלא אותי, הוא אסור בקרובות הבת, והבת מותרת בקרובי, ומותר בקרובות האם, והאם אסורה על קרובי.

בתורה] האמין לאב [על קידושי ביתו], מדרבנן שנאמין לה [פ' לאמה], ותאסר בתה בדיבורה [ותצטרכי גט ותאסר בקרובותיו], לכן לומדים [שלא].

קידשתי את בתך וכו'. עוד [את המקרה] הזה למה לי [פ' למה הביאוהו]. מאחר ולמדו את זה [קידשתיך והיא אומרת קדשת את ביתי], למדו גם [את המקרה] הזה.

למדנו, רב אמר, כופים [אותו ליתן לה גט], ושמואל אמר, מבקשים [ממנו ליתן גט]⁷⁰. על איזה [מקרה]. אם תאמר על ההתחלה [האומר לאשה קדשתיך, והיא אומרת לא קדשתי], אין [מקום ל] כופים ואין [מקום ל] מבקשים [שהיא אינה צריכה ממנו גט, שהרי היא מותרת בקרובי, ואם מחייבים גט, היא תאסר באחיו, ככל גרושת אחיו]. אלא על הסוף [היא אמרה קדשתי], זה מובן שמבקשים [ממנו ליתן גט, שצריך בקשה לאסור את עצמו בקרובותיה בחינם, להתיר אותה לינשא הואיל ואין חפץ בה], אלא למה [יש צד ש] כופין. [שהוא] יאמר, איני רוצה לאסור את עצמי בקרובותיה. אלא למדו הלכות אחד ליד השני [לא לחלוק זו על זו באו אלא להוסיף האחרון מה שלא פירש הראשון], אמר שמואל, מבקשים ממנו ליתן גט. אמר רב, אם נתן גט מעצמו [בלא בקשה], כופים אותו ליתן כתובה שגילה דעתו שקדשה ואפילו לא עשה חופה עכ"ז ארוסה יש לה כתובה⁷¹.

וכן למדנו, אמר רב אחא בר אדא אמר רב, ויש אומרים אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב, כופים ומבקשים. [וכי אין אפשר לעשות] שניהם. כך נאמר, מבקשים ממנו ליתן גט, ואם נתן מעצמו, כופים אותו ליתן כתובה.

אמר רב יהודה, המקדש בעד אחד⁷², אין חוששין לקידושי. שאלו את רב יהודה, [אם גם האיש וגם האשה] שניהם מודים [לדברי העד], מהו [הא] דתניא אין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימנוה או דלמא משום דאין קדושין חלין בלא עדים ויליף דבר דבר מממון כתיב בעריות ערות דבר [דברים כד] ובממון כתיב על פי שני עדים יקום דבר [שם יט]. הוא ענה] כן ולא והיה רפוי בידו [פ' לא היה מחזיק בדבריו לא לאיסור ולא להיתר פעמים שאמר כן ופעמים שאמר לא ולא היתה מוחזקת הוראה זו בידו].

למדנו, אמר רב נחמן אמר שמואל, המקדש בעד אחד, אין חוששין לקידושי, ואפי' שניהם מודים. רבא שאל לרב נחמן מברייתא, האומר לאשה קדשתיך, והיא אומרת לא קדשתי, הוא אסור בקרובותיה, והיא מותרת בקרובי. אם [מדובר במקרה] שיש עדים, למה [היא] מותרת בקרובי. ואם [מדובר במקרה] שאין עדים, למה אסור בקרובותיה. אלא לא, [מדובר במקרה שקדשה] בעד אחד [וכתוב שהוא אסור בקרובותיה, ממילא הקידושין חלים. לא] במה מדובר כאן, כגון שאמר לה קדשתיך בפני [עדים] פלוני ופלוני [והוה קידושין גמורים לכל דבר], והם הלכו למדינת הים [שאי אפשר לברר דבריו]⁷³.

שאלו שאלה מברייתא, המגרש את אשתו ולנה עמו [פ' נבעלן] בפונדקי [אפילו לאחר זמן], ב"ש אומרים, אינה צריכה הימנו גט שני [דאפשר שנבעלה לשם זנות], וב"ה אומרים, צריכה הימנו גט שני [שאין אדם בועל לזנות⁷⁴]. איך מדובר. אם יש עדים [שנבעלו והוה עדי קידושי ביאה], מהו טעמם של ב"ש. ואם אין עדים, מהו טעמם של בית הלל. אלא לא [מדובר במקרה שיש] עד אחד [ושניהם מודים, אם כן רואים שעד א' מספיק ליצור קידושין].

ולדברייך, [למה] נאמר בסוף, ומודים [ב"ה לב"ש] בנתגרשה מן האירוסין, שאין צריכה הימנו גט שני, מפני שאין לבו גס בה [אינו מתבייש לבעלה]. ואם תחשוב שעד אחד נאמן, מה משנה מן האירוסין או מן הנשואין. אלא כאן במה מדובר, כגון שיש עדי יחוד ואין עדי ביאה, בית שמאי סוברים, לא

⁷⁰ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מח ס"ו): כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש: קדשתיך, והוא אומר: לא קדשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה. הגה: ואז נאסר בקרובותיה, הואיל ונתן לה גט. אבל אם הוא אומר: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיך, וכפאו לגט משום חשש הנמנע לנושאה, אין האשה נאסרת בקרובי מחמת הגט (מרדכי דקדושין תקלא).

וע"י ח"מ: מבקשין ממנו שיכתוב לה גט. לא כתב כאן בדין הכתובה כלום משום דפסק לקמן סי' נ"ד דארוסה אין לה כתובה.

וע"י פ"ת: מבקשים ממנו. ע"י בתשו' הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים של"א שכ' שאם טוענת שישבעוהו על ככה אין שומעין לה ע"ש.

⁷¹ ע"י תוס': מכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה ואפילו לא כתב דהא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה דאי כתב לה א"כ מאי מבקשין שייך למימר הכא.

⁷² ע"י לעיל הערה 70.

⁷³ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מח ס"ה): כל אלו שטוענין הקדושין, כשטען הטוען שהיו שם עדים והלכו להם למדינה אחרת או מתו, אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא שני עדים, אין כאן קדושין.

⁷⁴ ע"י לעיל הערה, וכן הערה.

אומרים שעדי יחוד [חשובים] עדי ביאה [משראוה שנתייחדה עמו אין צריך להעיד על הביאה דכיון דלבו גס בה מחזקין אותו בחזקת שבא עליה לשם קידושין], ובית הלל סוברים, אומרים שעדי יחוד [חשובים] עדי ביאה. ובדאי [ב"ה] מודים [לב"ש] בנתגרשה מן האירוסין, שלא אומרים שעדי יחוד [חשובים] עדי ביאה, מפני שאין לבו גס בה [אלא הוא מתבייש לכוועלה].

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא בשם רב, המקדש בעד אחד, אין חוששים לקידושיו, ואפילו שניהם מודים. אמר רבה בר רב הונא, המקדש בעד אחד, בית דין של רבה אמרו, אין חוששים לקידושיו. מיהו בית דין של רבה. רב. ויש שאמרו, אמר רבה בר רב הונא אמר רב, המקדש בעד אחד, בית דין של רבה אמרו, אין חוששים לקידושיו. מיהו בין דין של רבה. רבי.

רב אחדכוי בר אמי שאל, שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה עמהם, זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי, וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי, ואשה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי. [האשה] צריכה שני גיטין [משני הגברים, בתחילה חשבה הגמ' שזה כדי להתירה להנשא לעולם], וגובה כתובתה מן החבילה [שהרי בכל אופן, כל א' אומר שזה אשתי, אם כן חייב לה כתובה, והיא טוענה שזה שלה, אם כן לכו"ע עד כדי הכתובה היא שלה, והשאר יהא מונח בספק עד שיבא אליהו הנביא]. אין מדובר. אם יש לזה עדים [כדבריו] ויש לזה עדים [כדבריו], וכי יכולה לומר אלו שני עבדי וחבילה שלי⁷⁵. אלא לא [מדובר שיש לכל א'] עד אחד [כדבריו, ואם כן אפילו אם אינה מודה, היא חייב בגט כדי להינשא לעולם. וכין זה מוכן, וכין עד אחד שמכחישים אותו עוד עד, נאמן כלל⁷⁶. אלא להתירה לעולם, לפי כולם לא חולקים שהיא מותרת, וכאן כך נאמר, צריכה שני גיטין כדי לגבות כתובתה מן החבילה [כלומר לעולם החבילה מונחת עד שיבא אליהו אלא א"כ נתנו לה שניהם גט מעצמן והגט מביאה לידי גיבוי כתובה מן החבילה ממה נפשך אם של זה הוא הרי מיחייב לה כתובה על פיו וכן זה וכ"ש אם כולה שלה], ור' מאיר היא, שאמר, מטלטלי משתעבדים לכתובה [וזה מה שהברייתא בא ללמדנו].

מהו המסקנה. רב כהנא אמר, אין חוששים לקידושין שלו, רב פפא אמר, חוששין לקדושין שלו. אמר לו רב אשי לרב כהנא, מהו דעתך. שלמדת [גזירה שוה] "דבר" "דבר" מכסף, [הרי יש לשאול] מה [מצינו] שם הודאת בעל דין דומים [כאילו יש] מאה עדים [דכתיב (שמות כב) אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו], כמו כן כאן [בעדות אשה, נאמר] הודאת בעל דין דומים [כאילו יש] מאה עדים. א"ל, שם [הודאתו] לא מחייב אחר [ולכן נאמן], כאן מחייב אחר [שהרי קרובותיה נאסרו בו, וכן קרוביו נאסרו בה].

מר זוטרא ורב אדא סבא הבנים של רב מרי בר איסור [שהיו שותפים, או שירשו ירושה] חלקו נכסיהם, באו לפני רב אשי, אמרו ליה, אמר הרחמן [פ"ה] ה' ית' בתורה על פי שני עדים [וחיוב זו, לאיזה הלכה, האם זה], שאם רוצים לחזור [ולומר לא כך היה], לא יכולים, ואנחנו לא חוזרים [שנאמרו לא שקרנים, ואין צריכים עדים], או אולי לא מתקיימת הדבר אלא בעדים [ואפילו הם מודעים אין דבריהם קיימים אלא בעדים, ואז נמצא אני

⁷⁵ לשון רש"י: מי מצי אמרה וכו' - דתיהו מותר הכתובה שלה ושלחן בספק?
⁷⁶ ואפילו ללא הכחשה הרי לכו"ע עד אחד רק מחייב שבועה, וכאן אין מקום לשבועה (רש"י), ועי' כתי' ש"ג "דבאשה" במקום "בהכחשה".

עי' רמב"ם (גירושין פ"ב ה"ז): אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר זו אשתי וזה עבדי, וזה אומר זו אשתי וזה עבדי, והאשה אומרת שניהן עבדי, הרי היא מותרת לכל ואף על פי שניהן החזיקוה באשת איש הואיל וכל אחד מהן לעצמו העיד אינו נאמן.

ועי' שעה"מ (אישות פ"ט הל"א): ומשמע מדבריו אלו דס"ל דטעמ' דאינם נאמנים משום דכל אחד מעיד לעצמו אבל אם לא היו עדים מעידים לעצמם אלא שאחד מעיד שהיא אשת ראובן ואחד מעיד שהיא אשת שמעון היתה מוחזקת באשת איש על פיהם ואף על פי שמכחישים זה את זה והאשה גם כן מכחישתו וכן כתב הרב מחנ"א עדות סימן ו' י"ג' והדבר תמוה דא"כ מאי פריך בגמ' ותסברא עד אחד בהכחש' כו' ומאי קושיא התם שאני דתרווייהו מחזיקים אותה לא"א ומש"ה הכחשתה דידה לא מהני ואף ע"פ שמחזיקים אותה לא"א ע"פ ע"א וכו' כיון דאפילו למ"ד מקדש בע"א חוששין קאמר מתורת חששא ולא להחזיקה בא"א גמורה אמטו להכי הואיל ואיכא ריעותא דמכחישינן זה את זה ה"ל תרתי לריעותא וכל כי האי לא חיישינן דהבו דלא להוסיף עליו.

ועי' רע"א על הרמב"ם: כיון דא' מהם ודאי פסול א"א לצרף עדותו לשוויה א"א א"כ אף באין מעידין על עצמן מ"מ הא מכחישינן זה את זה. עי' מחנ"א בפנים.

מחזיק בשלו והוא בשלי שאין חלוקתנו כלום]. אמר לו, לא נבראו⁷⁷ עדים אלא לשקרנים [הכופרים בדברים לומר לא כן הוא]⁷⁸.

אמר אביי, אמר לו עד אחד [אתה] אכלת חֶלֶב [בשוגג וחייב אתה קרבן], והוא שותק, נאמן [העד, וכשר הקרבן, ואין כאן משום או הודע אליו חטאתו (ויקרא ד) ולא שיודיעהו אחרים⁷⁹]. וכן למדנו, אמר לו עד אחד אכלת חלב, והוא אומר לא אכלתי, הוא פטור [מקרבן]. הטעם [שהוא פטור, משום] שאמר, "לא", הרי אם שתק, [מי שהעיד עליו] נאמן⁸⁰.

ואמר אביי, אמר לו עד אחד, נטמאו טהרות שלך⁸⁰, והוא שותק, נאמן. וכן למדנו, עד אחד אומר נטמאו, והוא אומר לא נטמאו, פטור. הטעם [שהוא פטור] שאמר "לא", הרי אם שתק, נאמן [זה שהעיד על טהרותיו].

ואמר אביי, אמר לו עד אחד

⁷⁷ רש"י שבת נג ע"ב.

⁷⁸ עי' שו"ע (ח"מ סי' קצה ס"א): בקנין כיצד, יתן הקונה למקנה כלי כל שהוא ויאמר לו: קנה זה חלף הקרקע או המטלטל שמכרת או שנתת לי. וכיון שמשך המקנה הכלי, נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקה או למקבל מתנה בכל מקום שהוא, אף על פי שלא החזיק ולא נתן כסף ולא כתב שטר ולא משך, ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפילו אין עדים בדבר, אם מודים זה לזה.

⁷⁹ פ' הסמ"ע: אפילו אין עדים כו'. דלא איברי סהדי אלא להמשקרים וכופרים זה את זה.

⁷⁹ עי' תוס': אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן - פירוש דשתיקה כהודאה דמי והוי נודע לו מעצמו אבל אמר לו איני יודע אינו נאמן לחייבו קרבן דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו ולא שיודיעהו אחרים ודוקא אחד אבל שנים נאמנים ומביא קרבן על ידם כשאמר התם (כריתות דף יא): אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל וצריך נמי לפרש והלה שותק שאמר לו העד אכלת חלב והיה לך לידע והוא שותק.

עי' רמב"ם (שגגות פ"ג ה"א-ב): מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו אלא אמרו ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב והוא אומר אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה, אינו חייב חטאת הואיל ואם יאמר מזיד הייתי יפטר מן הקרבן כשאמר להן לא אכלתי ולא עשיתי נעשה כאומר לא אכלתי בשגגה אלא בזדון שהוא פטור מן הקרבן ולא הכחיש את העדים. שתק ולא הפליג את העדים (אלא) אפילו אמרה לו אשה אכלת חלב או עשית מלאכה בשבת ושתק חייב להביא חטאת, אמר לו עד אחד חלב הוא זה ושתק, וחזר ואכלו בשגגה מביא חטאת, ואם התרו בו לוקה עליו, אף על פי שעיקר העדות בעד אחד.

עי' שער המלך: נראה מדברי רבינו שדעתו כדעת התוס' ז"ל מ"ש ושתק משמע דבאומר איני יודע אינו חייב קרבן אך קשה דלקמן (פ"ח ה"ג) כתב וז"ל האוכל חתיכה ועד אחד אומר לו כו' והוא אינו יודע אם חטא הרי זה מביא אשם תלוי הרי משמע דאפי' באומר איני יודע חייב וכבר ראיתי להרב לח"מ ז"ל שם שנתקשה בזה וכתב דליכא למימר דס"ל לרבינו דבאומר איני יודע אינו חייב חטאת אבל מביא אשם תלוי דא"כ קשה דבריש פרק האשה רבה דדקדקו ממתני' דקתני עד א' אומר אכלת והוא אומר לא אכלתי פטור הא אישתק מביא מהימן מ"ל דנאמן להביא חטאת נימא חטאתי הכי דייק' מינ' הא אשתיק מביא אשם תלוי א"ו דאין לחלק בין חטאת לאשם תלוי גבי עד א' דאי נאמן לגמרי נאמן ואי אינו נאמן אפי' לאשם תלוי אינו נאמן אשר מכח זה דחק את עצמו בדברי רבינו ז"ל וכתב דאינו יודע שכתב בפ"ח לאו דוקא וכו' אפשר לומר דהיינו דייק דאם איתא הו"ל למתני' לאשמעינן האי דינא באומר איני יודע והכי הו"ל עד א' אומר אכלת חלב והלה אומר איני יודע ה"ז מביא אשם תלוי וממילא שמעי' דבאומר לא אכלתי פטור לגמרי ולא הו"ל למתני' באומר לא אכלתי דהשתא איכא למטעי בדיוקא דאיני יודע אי חייב חטאת או אשם תלוי אלא ש"מ דבשתק מהימן לגמרי ובהכי יתיישב ג"כ דברי רבינו ז"ל כנ"ל ובמ"ש התוס' דדוקא א' אבל ב' נאמנים ראיתי להרב ח"ה שכתב וז"ל והיא סיפא דהך דא"ל עד א' כו' בר"פ אמרו לו ואלביא דר"מ קאמרי דב' נאמנים כמ"ש התוס' לקמן אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דב' נמי אין נאמנים עכ"ל [יש עוד הרבה בשער המלך ומובאים בהערה נא].

⁸⁰ בפניך (תוס').

שורך נרבע, והוא שותק, נאמן [ואסור להקרה, אבל לסוקלו צריכים ב' עדים כמש"כ (ב"ק דף מד ע"א) כמיתת הבעלים כך מיתת השור], וכך למדנו [לענין פסולי קרבן בובחים ע"ב ובבכורות מא ע"א: בהמה], שנעבדה בו עבירה, או שהמית, על פי עד אחד או ע"פ הבעלים, נאמן [לפסולו לקרבן]. זה [שנפסל] על פי עד אחד, איך מדובר. אם הבעלים מודים, היינו ע"פ הבעלים. אלא לא, רק שהעד העיד, והבעלים שחק. וצריכים [את שני המקרים ללמד שבכל א' שתיקה כהודאה], אם היינו לומדים [רק] את הראשון, לולא שידע [בבירור] שנעשה [העבירה] לא היה מביא חולין בעזרה, אבל נטמאו טהרות, אפשר לומר, זה ששחק, חשב שהם ראויים לו בימי טומאתו [ולא איכפת לו, ואינו הודאה ומותרים לטהורים]. ואם היינו לומדים זה [נטמאו טהרות], משום דמפסיד לו בימי טהרתו, אבל שורו נרבע, אפשר לומר, כל השוורים לא עומדים למזבח [להקריב], ולא איכפת ליה להכחישו והודאה מיהא לא היא ומותר להקריב, [אלא רואים שצריכים] [את שניהם].

שאלו אותו, עד אחד [אמר לבעל] אשתו זינתה, ושותק, מה דינו [האם היא אסורה לו]. אמר אביי, נאמן [העד לאסור את אשתו עליו]. רבא אמר, אינו נאמן⁸¹ [העד, ואשתו מותרת לו, משום], שזה דבר שבערה, ואין דבר שבערה פחות משני [עדים]. אמר אביי, מאיפה יודעים את זה. שהיה סומא מסדר משניות לפני שמואל, יום אחד הוא איהר⁸² ולא הגיע [לעת הקבוע לו], שלח שליח אחריו [שימהרנו לבא]. כשהלך השליח בדרך א', הוא הגיע [בדרך] אחר. כאשר הגיע השליח, אמר [לסומא] אשתו [פ' אשתך] זינתה. בא לפני שמואל, אמר לו, אם אתה מאמין לו, תגרש אותה, ואם לא, אל תגרש אותה. מהו [פירוש דבריו שנאמן לך], אם הוא נאמן לך שאינו גולן [פ' הוא כעד אחד פשוט שידעת בו שאינו מפסולי עדות שאינו גולן]. היינו כאן מקור לדברי אביי שעד א' נאמן לגבי זנות לאסור אשה על בעלה, אם הוא מאמין. ורבא [מפרש את דברי שמואל] אם הוא נאמן לו כשתי עדים, לך ותגרשה [הואיל והיא לא הכחיש את העד]⁸³, ואם לא, אל תגרשה.

ואמר אביי, מאיפה לומדים את זה. שלמדנו בבביתא, מעשה בינאי המלך [שהיה שם הכהנים החשמונאים] שהלך [למדינת] כוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים, ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה, וקרא לכל חכמי ישראל. אמר להם, אבותינו היו אוכלים [ירקות] מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש [השני כשבאו מן הגולה, והיו עניים והיו מוציאים הוצאות במלאכה]. אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו [להיות זכר לעוני אבותינו ולהורות לפני הקדוש ב"ה שהצליחנו והעשירנו], והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו.

והיה שם אחד איש לך, לב רע, ובליעל, ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ינאי המלך, לבס של פרושים עליך [פ' התלמידים החכמים הפרושים שונאים אותך ואין שמחים בהצלחתך]. ומה אעשה [כדי לברר דבריך]. תן ציץ [הקודש של בגדי כה"ג על מצחך] בין עיניך [והם יעמדו לפי שהשם כתוב בו, והם יגלו את לבם]⁸⁴, לבס את הציץ בין עיניו. היה שם זקן אחד, יהודה בן גדידה שמו, ויאמר יהודה בן גדידה לינאי המלך, ינאי המלך, רב לך [זה לא מספיק לך] כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן. שהיו אומרים, אמו נשבת [בעיר] מודיעים [ולכן הזקן מחה בו, ששבוייה אסורה לכהונה, ולכן הוא חלל]. וחפשו [עדות אם נשבה או לא] ולא מצא. והעיד את חכמי ישראל בזעם⁸⁵.

⁸¹ עיי' שר"ע (אה"ע ס' קעה סעיף ט): לא קינא לה, ובה עד א' ואמר לו: זינתה, והיא שותקת, אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים, יוציא ויתן כתובה, ואם לאו, מותרת לו. הגה: והוא הדין אם היא עצמה אומרת לו שזנתה, כמו שנתבאר לעיל ס' קט"ו סעיף ו'.

עיי' ב"ש: והיא שותקת. כן הוא גירסת הב"י ועיי' סימן קט"ז ולדעת מהרש"ל כשהיא שותקת אפילו אינו נאמן בעיניו כשנים חייב להוציאה כיון דהיא שותקת, אלא גירסתו והוא הבעל שותק, אז אם הוא נאמן כתיי בעיניו חייב להוציאה ואם הוא אומר מנ"ל זאת וכיוצא בו אין חייב להוציאה אלא משום לזות שפתיים.
⁸² רש"י יבמות צג ע"א.

⁸³ עיי' שר"ת רשב"א (המיוחסות לרמב"ן ס' קיג) שעיקר הגרסא שהיא מכחישתו, שזה עד א' בהכחשה, אבל עיי' ר"ן: אי מהימן לך האי עד כשאר עד אחד זידעת ביה שאינו מפסולי עדות דלאו גולן הוא אפקה הואיל ולא הכחשתו, ועיי' לעיל הערה 81.

⁸⁴ אע"ג שאינו שעת עבודה בגדי כהונה ניתנו להנאות מהם, עיי' לעיל דף נד ע"א.

⁸⁵ עיי' רשב"א: והרמב"ן נר"ו הקשה מה ראו להקפיד ולערער עכשיו על כהונתו יותר ממה שהקפידו עליו שמונים שנה ששמש בכהונה גדולה, ותייך דאפשר שהיו יודעין שיש עדים מכשירים אותו אבל לפי שעשה שלא כהוגן שהניח את הציץ במדינה והוא אסור מדרבנן ואיהו לא אשגח בדרבנן ועוד שהי' בשעת שכרות לפיכך הקפיד אותו זקן, ואינו מחוור לי דהא טעמא יהיבנן בגמרא למחאתו של יהודה בן גודגא שהיו אומרים אמו נשבת במודיעית, ואם יהודה

ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ינאי המלך, הדיוט שבישראל כך הוא דינו [לסכול כזה חרפה], ו[כין] אתה מלך וכהן גדול, כך הוא דינך [אלא עליך לנקום בהם]. ומה אעשה. אם אתה שומע לעצתי, הרגם. ותורה, מה תהיה איתה [שמתכח תורה מכלל ישראל. אמר לו אב"פ]. הרי [הספר תורה] כרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד [שבו נמצא כל המצות, ולא ישתכחן]. אמר רב נחמן בר יצחק, מיד נזרקה בו אפיקורסות⁸⁶, שהיה לו לומר, זה מוכן תורה שבכתב, [אבל] תורה שבעל פה מה [יהיה איתך]⁸⁷. מיד דמיא [ולשון אחר ובערה] הרעה על ידי אלעזר בן פועירה, ויהרגו כל חכמי ישראל. והיה העולם שותק, עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה.

איך מדובר [זה שחפשו עדות ולא נמצא, ששמעו שהחזיקוהו בחזקת כשרות]. אם תאמר ששני [עדים] אמרו שנשבה, ושנים אמרו שלא נשבה, למה סמכת על אלה [שלא נשבה], שתסמוך על אלה [שנשבה], ואיך אמרו ולא נמצא⁸⁸. אלא [מדובר] בעד אחד [שאמר שנשבה], וטעמו ששנים הכחישוהו, אבל לולא זה נאמן. ורבא [סובר] באמת [מדובר] בשני [עדים שאמרו שנשבה] ושנים [שאמרו שלא נשבה], וכמו שאמר רב אחא בר רב מניומי, בעדי הזמה, וכן כאן בעדי הזמה.

ואם תרצה לומר, כדרבי יצחק, שאמר רבי יצחק, שפחה הכניסוהו [וסבורים שהיא זאת וגנבה מהם לאחר שנשבת עד שלא נתייחדה בלא עדים לכן אין כאן הכחשת עדים]. אמר רבא,

בן גודגא היה יודע שיש עדים מכשירין לא היה לו לערער עליו על כהונתו וללגלג עליו מה שאינו, ואם לא הי' יודע מכשיריו מעיקרא מאי סבר כששתק ולבסוף מאי סבר כשצווח, אלא מסתברא דעד עכשיו שלא מיחו בידו לפי שלא הי' הדבר ברור אצלם וכשאמרין ויבוסק הדבר ולא נמצא, ועכשיו שראו שהקים בציצ שלא כהלכה ושעת הודאת הנס היתה סבור אותו זקן שכל מעשיו שגגה הן ואם ימחה בידו יקבל ומיחה ולא קיבל.

⁸⁶ ו"ג מינות, עיי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ז ח): חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין.

שלשה הן הנקראים אפיקורסין: האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם, והמכחיש נבואתו של משה רבינו, והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם כל אחד משלשה אלו הן אפיקורוסים, שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה' אמילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה, וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה והמכחיש מגידיה כגון צדוק ובייתוס, והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אף על פי שהיא היתה מעם ה' כגון ההגרים כל אחד משלשה אלו כופר בתורה.

⁸⁷ עיי' אור תורה (ליקוטים): ובכלל מעלת תלמוד תורה הוא לתן כבוד לתלמידי חכמים העוסקים בתורה לשמה, אשר מהם תצא תורה לישראל וכו' עקר התורה הוא מתברר על ידי תלמידי חכמים העוסקים בה, שהרי כל הדברים הכתובים בספר התורה אינם מפרשים בעצמם בשום אופן, כי אם על פי הדרכים שקבלו החכמים איש מפי איש ועל פי דרכי המדות שהתורה נדרשת בהם, עד שאפלו מה שנראה לכאורה מפרש בהיפך יש כח בידם לבאור בהיפך, וכמו שכתב הגאון בפרושו לפרשת משפטים שהתורה שבכתב עם תורה שבעל פה הם בחינת חותם ונחתם יעוין שם, וכך נמסר להם בתורה שבעל פה שקבלום איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום שקבלו מסיני. ואם כן עקר כבוד התורה הוא לכבוד תלמידי חכמים שבזה יכירו מעלתם ויתנהגו על פי דבריהם, וכמו שכתב בתורה, ועשית וכו', ככל אשר יורוך כו' לא תסור וכו' ימין ושמאל (דברים טז, י-יא), ואפלו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל, והוא מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת שבת בפרק כל כתבי (ק"ט, ב), אמר רב יהודה לא חרבה ירושלים אלא על שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר והיו מלעיבים במלאכי האלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, מאי עד לאין מרפא, אמר רב יהודה אמר רב כל המבזה לתלמידי חכם אין רפואה למכתו. ובאור דבריהם הוא שזהו כלל כל התורה שיהיו נותנים כבוד למחזיקים בה, ובלעדי זה חס ושלום יפול התורה בכללה, מאחר שמבזים אותם יבואו אחר כך להכחיש דבריהם וקבלתם, ואם כן אין לך בטול כל התורה יותר מזה, והוא מה שאמר הכתוב, והיו מלעיבים כו' ובזוים דבריו, רצה לומר תורה שבעל פה שמסר הוא יתברך למשה רבנו עליו השלום בדבור ולא בכתיבה, וגם מבזה בזה לנביאים הקדושים אשר כל התורה נמסרה לחכמים שקבלום מן הנביאים, כמו שכתוב בישעיהו פרק א' ממסכת אבות, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לנחמיה, ונחמיה לנביאים, ונביאים מסרוהו לאנשי כנסת הגדולה כו'. עיי' המשך בהערה נב.

⁸⁸ ואי אמרת ואוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה ה"מ אי היא קמן והיתה באה לב"ד להתיירא אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול (רש"י). ועיי' תוס' שתי ותיי ביחוסין שיש איסור תורה החמירו ואסורה היא מדרבנן ועיי' תוס' כתובות ע"ב ד"ה אגן.

מאיפה יודעים את זה [דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול ואפילו אין לו מכחיש]. שלמדנו במשנה, אמר ר' שמעון, מעשה בבירכת מים של דסקים [פי' או שם הבעלים או שם המקום] ביבנה, שהיתה עומדת בחזקת שלמה [פי' מ' סאה, ומקוה כשרה], ומדרו ונמצאת חסרה, כל טהרות שנעשו על גבה, היה ר' טרפון מטהר [שאמר השתא הוא דחסר ובשעה שטבלו בה אדם וכלים שלימה היתה] ור' עקיבא מטמא [דלא ידעין מאימת חסרה ונמצא שאינה טבילה]⁸⁹. אמר רבי טרפון [לרבי עקיבא], מקוה זה בחזקת שלם הוא [היה] עומד, מספק אתה בא לחסרו, אל תחסרנו מספק. אמר רבי עקיבא, אדם זה בחזקת טמא הוא עומד, מספק אתה בא לטהרו, אל תטהרנו מספק.

אמר רבי טרפון, משל [להוכיח כדבריו], [לכהן] העומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, שעבודתו כשרה⁹⁰. אמר רבי עקיבא, משל [להוכיח כדבריו], לעומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום, שעבודתו פסולה [אפילו בשוגג]⁹¹. אמר רבי טרפון, אתה דמיתי אותו לבעל מום ואני דמיתי אותו לבן גרושה או לבן חלוצה, נראה למי דומה. אי דומה לבן גרושה ולבן חלוצה, נידונו כבן גרושה או כבן חלוצה, אם דומה לבעל מום, נידונו כבעל מום.

התחיל רבי עקיבא לדרן, מקוה פסולו ביחיד [בא אחד ואומר אני מדדתי ונמצא חסר נאמן דקי"ל] [גיטין דף ב:]. דעד אחד נאמן באיסורין], ובעל מום פסולו ביחיד [בא אחד ואמר בעל מום הוא נאמן], ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים [שכל דבר שבעורה צריך ב' עדים]. דבר אחר, מקוה פסולו בגופו, בעל מום פסולו בגופו, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים [מחמת אמן]. אמר לו ר' טרפון, עקיבא, כל הפרור ממך כפורש מן החיים.

הבעל מום הזה שפסולו ביחיד, איך מדובר. אם הוא מכחישו, וכי הוא נאמן. אלא ששתק. וכמותו לגבי בן גרושה ובן חלוצה ששתק [אם כן עד א' ושתיק אינו כלום בדבר שבעורה], וכתוב, מקוה פסולו ביחיד, ובעל מום פסולו ביחיד, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים.

ואביי אמר, באמת [מדובר] שהוא מכחיש אותו, ומה שאמרת למה הוא נאמן. שאמר לו תפשט ותראה [פי' אם אינך בעל מום הפשט בגדיך ונראה הויינד דקתני בעל מום פסולו בגופו שנוכל לברר הדברים וכן מקוה חסרונו לפנינו]⁹². וזהו שכתוב, מקוה פסולו בגופו, ובעל מום פסולו בגופו, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים.

⁸⁹ ע"י י"ד (סי' רא סע"א): מקוה שנמדד ונמצא חסר, בין שהיה המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות היחיד, כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד שיועד זמן שנמדד בו שהיה שלם.

וע"י ש"ך: בין ברה"ר כו'. כלומר אף על גב דבעלמא קי"ל ספק טומאה ברה"ר טהור הכא אמרינן העמד טמא על חזקתו.

⁹⁰ ע"י רמב"ם (ביאת המקדש פ"ו ה"י): כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא, ואם עבד לא חילל שנאמר בך י"י חילו ופועל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה.

ע"י כס"מ: ולכאורה הוה משמע דלא מכשרינן אלא מה שעבד קודם שנודע אלו הם עבד אחר שנודע חילו ורבינו משמע ליה דכיון דלא אשכחן בקרא דמחלל עבודתו אדרבה אשכחן בהדיא דלא מחלל מהי תיתי לן לומר שאם עבד לאחר שנודע חילו ותנא אורחא דמילתא נקט דאין דרך לעבוד אחר שנודע.

וע"י שעה"מ: וקשיא לי טובא לדעת רבינו ז"ל דבפרק האומר אמר' מעשה במגורה ביבנה כו' ונמצאת חסרה כל טהרות שנעשו על גבה למפרע היה ר"ט מטהר כו' אר"ט משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה שעבודתו כשרה והק' בתו' דמאי משל הוא זה הרי בבן גרושה אפילו נודע שפסול היה בשעת עבודה אפ"ה עבודתו כשרה ובמקוה כה"ג טמא למפרע אפילו לר"ט ות"י משם ר"י דבתרתי פליגי כו' ופליגי נמי במקוה שטבל בו כהן ועבד עבודה ובאו עדי' והעידו שהיה המקוה חסר קודם הטבילה דלר"ט כשרה העבודה מיד דהוה אבן גרושה ואהא קאי המשל.

והשתא לדעת רבינו ז"ל אכתי קשה דמאי משל הוא זה דבן גרושה שאני דאפילו עבד אחר שנודע עבודתו כשרה משא"כ במקוה דאם עבד עבודה אחר שבאו עדים והעידו שהיה המקוה חסר דעבודתו פסולה כדק"ל בעלמא דטמא מחלל עבוד' ועיין בהריטב"א ז"ל שתי' לקו' התו' הלזו משם הרמב"ן דבן גרושה ובן חלוצה לא הכשירה תורה עבודתו למפרע אלא כשנמצא ספק אבל כשנמצא ודאי חלל ככ"ע עבודתו פסולה ועוד ת"י שם ת"י אחר יע"ש"ב והמע"י יראה שלדעת רבינו לא יתכן שום א' מהת"י האלו והדבר צ"ע.

⁹¹ ע"י רמב"ם (ביאת המקדש פ"ו ה"א): כל כהן שיש בו מום בין מום קבוע בין מום עובר לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים שנאמר אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש, ואם עבר ונכנס לוקה אף ע"פ שלא עבד, ואם עבד במקדש פסל וחילל עבודה לוקה אף על העבודה, שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב, מפי השמועה למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה.

⁹² ע"י תוס': מכאן דכל דבר שיכול להתברר עד א' נאמן עליו ואפילו עד א' מכחישו.

ובן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשירה, מאיפה יודעים את זה. אמר רב יהודה אמר שמואל, שנאמר בפסוק, "והיתה לו ולזרעו אחריו", בין זרע כשר ובין זרע פסול [פי' חלל, ולכתחילה לא קאמר דהא מחולל קרייה רחמנא שנתחלל מקדושת כהן]. אביו של שמואל אמר, מכאן, "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, תרצה⁹³. רבי ינאי אמר, מכאן, "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו. אלא, זה כשר ונתחלל.

בעל מום שעבודתו פסולה [בשוגג, אפילו בדיעבד]⁹⁴, מאיפה יודעים את זה. אמר רב יהודה אמר שמואל, שנאמר בפסוק, "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום", כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב. אמר רב נחמן, וי"ו דשלום היא קטועה⁹⁵.

מתני'. כל מקום שיש קידושין [פי' שקידושין תופסין בה] ואין עבירה [פי' שהתורה לא אסרתה, יחוס] הולד הולך אחר הזכר, ואיזה זו. זו כהנת לוייה וישראלית שנשאו לכהן לוי וישראל⁹⁶ [לוי שנשא כהנת או ישראלית, אז בנה לוי כמותו, וכן כהן שנשא לוייה או ישראלית בנה כהן, שנאמר למשפחתם לבית אבותם]. וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה, [יחוס] הולד הולך אחר הפגום [שבשניהם], ואיזה זו. זו אלמנה לכהן גדול [זה לפי מי שאמר קידושין תופסין בחיביי לארין], גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיין⁹⁷. וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין, הולד ממזר, ואיזה זה. זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה [שהם חיביי כריתות]⁹⁸. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין, [יחוס] הולד כמותה, ואיזה זה. זה ולד שפחה [פי' ולדה שפחה ואם ששחררו בעליו כשר ומותר בישראלית] ונכרית [פי' ולדה נכרית ואם גיירוהו הוי גר כשר ואינו ממזר]⁹⁹.

גמ'. כל מקום שיש קידושין. אמר לו רבי שמעון לרבי יוחנן, [וכי] זה כלל, דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר. הרי

⁹³ פי' חללין שבשבת לוי, שהפסוק מדבר בשבת לוי (רש"י).

⁹⁴ שהרי במזיד כתיב (ויקרא כא) אך אל הפרוכת לא יבא וגו' ולא יחלל את מקדשי (רש"י).

⁹⁵ ע"י רע"א: א"ר ו"ו דשלום קטיעא הוא, ועין בריטב"א שכתב דהיינו שהווי כרות ונחלק באמצע מדלא קאמר ויו זעירתא היא והסכים לזה בספר אור תורה, ובש"ת בתי כהונה ח"ב ביר"ד סי' כ"א כתבו חכמי ווניצי' לישב דעת הרמב"ם ויתרו עמודי ההוראה שהשמיטו דין זה לגמרי דיש לכתוב וי"ו קטיעא היינו משום דס"ל דפירכת הש"ס בעל מום מנ"ל דפסול היינו לשינויא דשמואל דילפינן דבן גרושה דעבודתו כשירה מקרא דהיתה לו ולזרעו אחריו דזרעו בין כשר בין פסול משמע משר"ה ראוי דגם בע"מ בכלל וצריכא לשינויא שלם ולא כשהוא חסר, אבל לאבוה דשמואל דיליף מקרא דברך ה' חילו אפי' חללים שבך זהו שייך רק לענין חלל אבל בע"מ מה"ת לומר שהוא כשר, ומשר"ה ר"י א"ש בעצמו משני כשהוא שלם ולא כשהוא חסר דלשטית' הוא דאיצטריך לכן, ואם כן לדינא א"צ להך לימודא וממילא אין צריך לדרשא דו"ו קטיעא. והרב המחבר הוסיף בטעם לשבח דדברי חכמי ווניצי' אינם מספיקים. כיון דר"נ אמר וי"ו דשלום קטיעא הוא אף דלאבוה דשמואל ל"צ לדרשא זו מ"מ לא יחלוק על מציאת נוסח הכתיבה, ולזה כתב הוא דודאי לשמואל דילפינן מהאי דרשא דו"ו קטיעא דבע"מ מחלל עבודתו א"כ הוי עיכוב לכתוב כן אבל למאי דק"ל כאבוה דשמואל דא"צ לדרשא זו כנ"ל, וא"כ הו"ו קטיעא אתא לענין אחר ולא ללמוד ממנו הלכה אינו מעכב בדיעבד, וא"כ י"ל דמשר"ה השמיט הרמב"ם ז"ל דמדי דהוי כשאר אותיות זעירות שלא פירשם, אלא כתב בפ"ז ה"ח, ויזהר באותיות גדולות וקטנות וכו' לפי שסמך על המנהג הפשוט הרגיל בין הסופרים, ודברי פח"ח ולעיקר הדין העלה שם דיש לכתוב וי"ו זעירא ולא וי"ו הנחלקת לשנים. וע"י בתשובתי ח"א סי' ע"ה.

⁹⁶ ע"י לקמן הערה.

⁹⁷ ע"י ש"רע (אה"ע ס' ח ס"ד): כל הנישאת באיסור, הולד הולך אחר הפגום שבשניהם, שאם אחד מהם מפסול כהונה, הולד פסול כהונה, ואם אחד מהם מפסולי קהל, הולד אסור לבא בקהל.

ע"י אבנ"מ (סי' ד סק"ח): חיביי עשה לא חשיב יש עבירה אלא דוקא חיביי לארין, וא"כ להם דכתיב גבי מצרי ואדומי דאינו אלא חיביי עשה וכתבי להם דהלך אחר פסולו דאפי' ישראל שנשא מצרית נמי אינו ביש עבירה א"כ ה"ה בנתגיירו דהלך אחר פסולו דהא במצרי לעולם ליכא עבירה דאינו אלא עשה ומה נמי בגר שנשא ממזרת אף על גב דליכא עבירה נמי הלך אחר פסולו.

⁹⁸ ע"י ש"רע (אה"ע ס' ד ס"ג): איזהו ממזר, זה הבא מאחת מכל העריות, בין בחיביי מיתות בין בחיביי כריתות, חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן.

וע"י ט"ז: שהוא פגום. פי' פגום ומקולקל והוא מעזי פנים המורדים והפושעים [ואין משפחתו מיוחס וראוי להרחיק מהם - ב"ש] כדאייתא בנדרים וכו' אבל אינו ר"ל פגום לכהונה.

⁹⁹ ע"י ש"רע (אה"ע ס' ח ס"ה): ולד שפחה ונכרית, כמותן. בין שנתעברו מכשר, בין שנתעברו מפסול.

האומר פרק שלישי קידושין

סז

עין משפט
גר מצוה

קא א מיי' פצ"ו מהל'
אורי ביאה ה"ב
טו"ט אה"ע פט"ו ד
טע"ף כ"ג
קב ב ג מיי' פק"ו י"ט
מהל' אסורי ביאה
הלכה די טו"ט אה"ע
סימן ט טע"ף ג'
ק"ד ר מיי' ט"ס פ"ב
הלכה כ סנה לאוין
ק"ב ק"ו טו"ט ט"ס
סימן ד טע"ף ו'
ק"ד ה מיי' ט"ס הלכה
כא סנה ט"ס טו"ט
ט"ס טע"ף ז'

מתני' ר' יהודה היא - הקשה ה"ר יעקב מקובי לר' יהודה נמי איכא למיפדך הרי גר מזרי שגשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה כדאמר לקמן (דף ע"ד) דמודה הוא בפסולי קהל דהיינו גר מזרי דמוזר במזמרת ואפ"ה אמר דהולך הולך אחר הפגום והוי ממזר ותיזר ר"י בר אברהם דהגמרא לא נחית לאקשויי אה"כ ש' אחד מהם כשר כגון גר כשר הרלווי לבא בקהל שגשא ממזרת דהכי משמע ליה הפסול דיש קידושין ואין עבירה וגר מזרי שגשא ממזרת שניהם פסולים ולכן לא רעה להקשות מנייה מיכו בטר הכי פריך ממזרי אף על גב דלמי כשר לבא בקהל וה"ה דהוא מני למיפדך ממזרי שגשא ממזרת אלא דפריך ליה שפיר :

ונתנייה . פ' בספיא תנא כל מקום לאתויי ולא פריך ולתנייה בהדיא כדפריך בסמוך דכיון דסבר גר אסור במזמרת דליקרו קהל הוי קלח בכלל ממזרת ונתינה לישראל דמי במתניתין ולא לרדך למיתנייה במתניתין עפי כולי האי ומ"מ אילטרך למיתני כל מקום דלי לאו הכי לא הוה מני לאתויי (אלא) ממזרת ונתינה לישראל לבד :

וקרי חלל שגשא בת ישראל והולך הולך אחר הזכר . פירוש שהיא חלל כמו אביו וא"ת מאי פריך מה דבין פסול לאו משום דלזילין בטר הזכר יהודה אלא משום דנקבה פגומה שהיא אמו שזכר פוסלה צביאתו והוי חללה ויש לומר דע"כ פסולו של בן לאו משום פסול דנקבה הוא דהא ישראל שגשא חללה יוכיח שבתו כשרה לכהונה ואף על גב דאמה פסולה אס' כן משמע דלזילין דוקא בטר הזכר לכן פריך שפיר :

הא מני ר' דוסתאי דאמר כמות ישראל כ' . וא"ת אומאי לא משני תנא כל מקום לאתויי כדאמרין על ישראל שגשא חללה ויש לומר דא"כ מנינו למיפדך ונתינה בהדיא ולא מני נמי לשני משום דלא מתיי לה דהכי נתינה כדאמרין בסמוך דהא ודאי מני למיתני במתניתין כהנה שפאחת לכהן וללוי ולישראל ולחלל שהרי לא הוזכרו כשרות ליגשא לפסולים :

בנה שלישי הוי . פירש בקונטרס ומוזר לישא ישראלית כדכתיב (דברים ע"ב) דור שלישי יבא להם דכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינא ציה כישראל והא דקאמר ביבמות (דף ע"ה) להם הלך אחר פסולן היינו לענין ישראל שגשא מזרית או מזרי שגשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד ג' דורות הולך הולך אחר המזרי דוילדו להם כתיב אחריהם הולכים הולדות אבל לענין מזרית לא מוגמר לן האי להם מידי דהתם בתרתייהו להם כתיב ומוזר הוא מזרית והוא מזרית עכ"ל ודקדק הר"ם דלא תימא דוקא ישראל שגשא מזרית שייך לומר הלך אחר פסולן לפי שאין שניהם פסולין אבל בשניהם פסולין לא שייך לומר הלך אחר פסולן דשניהם פסולים שהרי עמומי ומזרית שניהם פסולים והולכים אחר הפגום אלא הדבר תלוי בזה כשהם משני עממים שייך לומר כן דקרא בשני עממים איירי וקאמר הלך אחר הפסול שכלל עם ועם אבל כששניהם מעם אחד לא שייך לומר כן :

כל מקום דרישא לאתויי ישראל שגשא חללה ודרבה בר בר חנה ואיוו למעוטי דרבין ורב דימי . פירוש או או קתני כלומר אי אחיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה א"כ אחיא איזו כל למעוטי דרבין אבל לא דרב דימי משום דהא דרב דימי יתא כיון דמילתא דרבה בר בר חנה יתא שהרי דברי זה סותרים את דברי זה דרבה בר בר חנה קאמר מזרי שני שגשא מזרית ראשונה כה שלישי ולדברי רב דימי אינו אלא שני ואי לא אחיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה משום דלית הילכתא כותיה א"כ כולל לומר דאיוו או דרישא אחי למעוטי ההיא דרב דימי : מנא

מקום דרישא לאתויי ישראל שגשא חללה ודרבה בר בר חנה ואיוו למעוטי דרבין ורב דימי . פירוש או או קתני כלומר אי אחיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה א"כ אחיא איזו כל למעוטי דרבין אבל לא דרב דימי משום דהא דרב דימי יתא כיון דמילתא דרבה בר בר חנה יתא שהרי דברי זה סותרים את דברי זה דרבה בר בר חנה קאמר מזרי שני שגשא מזרית ראשונה כה שלישי ולדברי רב דימי אינו אלא שני ואי לא אחיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה משום דלית הילכתא כותיה א"כ כולל לומר דאיוו או דרישא אחי למעוטי ההיא דרב דימי : מנא

גב' גר שגשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה . דגר מוזר במזמרת לר' יוסי דאמר קהל גרים לא מקרי קהל קהל לקמן בפרק בתרא (דף ע"ג) . ונתנייה . גבי קידושין ויש עבירה במתני' בהדיא אלמנה לר' : כל מקום דסיפא . דיש קידושין ויש עבירה

כל מקום כללא משמע לאתויי הך ללא פריש לה בהדיא : ואיבעית אימא לעולם רבי יוסי היא . דלמך גר מוזר במזמרת ודקשיא לך כללא היא מתניתין לאו כללא כ"ל דלמי כ"ל תנא בה ואיוו זו היא כהנת ולויה כו' למימרא דהכי הוא דהולך הולך אחר הזכר אבל יש אחריהם אה"כ שיש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הפגום : ואיוו זו ופו לא . כלומר אס' כן דאיוו זו דוקא אבל מידי אחרינא לא חזיל אחר הזכר גבי יש קידושין ואין עבירה : וסרי חלל וכו' . ותנן לקמן (דף ע"ג) בת חלל זכר פסולה לכהונה אלא אחר הזכר הוא ומיקרי חללה : כרבי דוסתאי פ"ל . להנא דידן דאמר (ט"ס) בנות ישראל מקוה טהרה לחללין ובהם כשרה לכהונה : וסרי ישראל שגשא חללה דיש קידושין ואין עבירה .

ללא אסורה אלא לכהנים והולך הולך אחר הזכר דתנן לקמן (ט"ס) בתו כשרה לכהונה ולא אמרינן חללה היא כפגום שבשניהם : ונתנייה כרבי . גבי כהנת ליה וישראלית ומשני משום דלא מתיי לה צניה נישנית לו להנא עם השאר כלשון ק"ד דנימא ואיוו כהנת ליה וישראלית ותללה שגשאו לכהן ללוי וישראל דמשמע חללה נמי לכהן אין עבירה : והאיכא . יש קידושין ואין עבירה דהולך הולך אחר הזכר הא דרבה בר בר חנה . מזרי שני . שנתגייר

אביו : **מזרית ראשונה** . שנתגיירה היא : **בנה שלישי** . ומוזר לישא ישראלית כדכתיב (דברים ע"ב) דור שלישי יבא להם דכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינא ציה כישראל והא דלמרינן ביבמות (דף ע"ה) להם הלך אחר פסולן היינו לענין ישראל שגשא מזרית או מזרי שגשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד שלשה דורות הולך הולך אחר המזרי דוילדו להם כתיב ואחריהם הולכים הולדות אבל לענין מזרית לא מוגמר לן האי להם מידי דהא בתרתייהו להם כתיב ומוזר הוא מזרית והוא מזרית עכ"ל . דאמר ביבמות צדיק בערל (דף ע"ה) דמי הוא ויליף לה מאשר יולדו הכתוב תלמו צדיקה למימרא דבטר אימיה שדין ליה מדלא כתיב אשר יולדו : **והאיכא** . גבי יש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הפגום הא דרי אהרן רבין וכו' בלומות הלך אחר הזכר איש ואשה הבאים משני אומות [כדלקמן] . נתגיירו . דיש קידושין ואין עבירה :

הולך הולך אחר הפגום . כדלקמן בשמעתין ומתניתין תני הולך הולך אחר הזכר : **תנא איזו** . דרישא למעוטי ולאשמועינן דמתני' לא כללא כ"ל ומרישא מילתיה דרבין ליכא לאקשויי למיזר ומתנייה במתניתין גבי הולך הולך אחר הזכר דמתניתין גיש קידושין מיירי והכי דלא נתגיירו אין כאן קידושין : **האי מאי** . אסוגיא דשמעתין פריך דשנינו לעיל ואי בעית אימא רבי יוסי היא אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא דאמר גר אסור במזמרת לפיכך בנו הולך אחר הפגום כדן כל מקום שיש קידושין ויש עבירה איכא לתרוי' כל מקום דמתניתין לאתויי מאי ואיוו זו למעוטי מאי כל מקום דרישא לאתויי ישראל שגשא חללה דבתו כשרה דהולך הולך אחר הזכר : **ודרבה בר בר חנה** . מזרי שני שגשא מזרית ראשונה דיש קידושין ואין עבירה לפיכך הולך שלישי : ואיוו זו למעוטי

דרב דימי ודרבין . כלומר ואיוו זו דרישא דמשמע אבל בעלמא לא חזיל אחר הזכר אי פ"ל כרב דימי דאף מזרי שני שגשא מזרית ראשונה כה שני אשמועינן איזו זו דמתניתין למעוטי הא דלא חזיל בטר זכר וכל מקום דרישא לא תיטי אלא ישראל שגשא חללה וכדרבין דאמר נתגיירו הולך אחר הפגום ולא חזיל אחר זכר ואף על גב דאין עבירה ואי פ"ל כרבה בר בר חנה

[לקמן ע"כ פ"ט אה"ט
כדוסתאי פ"ה אה"ה
להדיא גר מזרית בפסולת
הולך ממזר דברי רבי
יוסי'
[לקמן ע"כ דוסתאי ט"ס]

[עליל ס"ד לקמן ע"ד
ט"ז]

יבמות ע"ה .

[ט"ס]

תוס' ר"י הוקן
(א) ויש עבירה כגון
חיובי לאוין : נשוא
מסורת דקדק גרים לא
איירי קהל לר' יוסי :
[שני] שנתגייר
אביו ונפשא שהוא שני :
ראשונה שנתגייר היא :
שלישי . וסותר לישראל
דכתיב דור שלישי יבא
להם בקהל ה' :

(ב) נראה דל"ל ואין
עבירה דגר מוזר ממזרה
דקהל גרים ע"כ :

גר שנשא ממזרת, שיש קידושין ואין עבירה [כדלקמן דף עג ע"א שקהל גרים לא מקרי קהל, ומותר בממזרות], הולד הולך אחר הפגום¹⁰⁰. שלמדנו בבביתא, גר שנשא ממזרת, הולד ממזר, דברי רבי יוסי. אמר לו, מי סובר שהמחבר של משנתנו ר' יוסי היא. [המחבר של משנתנו הוא ר' יהודה היא, שאמר, גר לא ישא ממזרת, ו[ממילא] יש קידושין ויש עבירה, הולד הולך אחר הפגום. [אם כן] שיכתבוהו [בפירוש]. למדו "כל מקום" [שכתוב] בסוף [המשנה, יש משמעות של כלל ו[מרב]ה [אותו].

ואם תרצה לומר, באמת [מחבר של המשנה] רבי יוסי היא [שאמר גר מותר בממזרת, ואם קשה, שמשמעות המשנה שזה כלל, שכל מקום שאין עבירה יחוס הולד הולך אחר הגבר, זה איננו כלל אלא], לימד [המשנה] "איזו זו" למעט. ו"איזו זו" [פי] רק כהנת לוייה וישראל שנשאו לכהן וכו' יחוס הולד הולך אחר הזכר ולא עוד, [אבל יש אחרים שאע"פ שיש קידושין ואין עבירה יחוס הולד הולך אחר הפגום].

והרי חלל שנשא בת ישראל, שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר [ביתם פסולה לכהונה אם כן חשובה חללה]. זה לא קשה, [מחבר המשנה] סובר כמו ר' דוסתאי בן ר' יהודה [שבנות ישראל מקוה טהרה לחללים, ובתה כשרה לכהונה]¹⁰¹.

והרי ישראל שנשא חללה, דיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר [שכרתו כשרה לכהונה, ולא אמרין חללה היא כפגום שבשניהם]. לימדו "כל מקום" של התחלת [המשנה] מרבא אותה. ושיכתבוהו בפירוש [לגבי כהנת לוייה וישראלית]. משום שלא נשנית [בלשון קצר], איך יכתבוהו. כהנת לוייה וישראלית וחללה שנשאת לכהן לוי וישראל, וכי חללה ראוייה לכהן [הרי יש עבירה].

והנה יש [המקרה] של רבה בר בר חנה, שאמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, מצרי שני [שאביו היה מצרי, ונתגייר] שנשא מצרית ראשונה [שהיא היתה מצרית ונתגיירה], בנה הוא שלישי [ומותר לישא ישראלית, כמ"ש דור שלישי יבא להם, והרי יש קידושין ואין עבירה, ויחוס הולד הולך אחר האב]. לימדו [במשנה] "כל מקום" בהתחלה לרבות [מקרה כזו].

ולפי רב דימי, [שחולק על רבה בר בר חנה] ואמר, [בנה של מצרי שני שנשא מצרית ראשונה] הוי [מצרי] שני [שיחוסו הולך אחר הפגום]¹⁰². לימדו [במשנה] "איזו זו" למעטו.

והנה יש [המקרה] כשכבא רבין אמר רבי יוחנן, באומות הלך אחר הזכר, [אבל אם] נתגיירו, [היחוס] הלך אחר הפגום שבשניהם. לימדו [במשנה] "איזו זו" למעטו. מה דינו כאן. אם תאמר זה מובן המשנה שלנו, רבי יהודה היא, "כל מקום" שכתוב בתחילת [המשנה], מרבא ישראל שנשא חללה [וגם המקרה של] רבה בר בר חנה. "איזו זו", [בא] למעט [המקרים של] רב דימי ורבין,

דאז הנקבה פגומה וכיון דיש קידושין ויש עבירה הולך אחר הפגום, ומש"ה לא קשיא ליה ליש ששאל אלא ממצרי ואדומי דאית בהו נקבה פגומה לזה מיישב דמצרי ואדומי לא חשיב עבירה כיון דאינו אלא חיבי עשה.

דיש קידושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום, והולד מצרי שני, ואיכא למימר דאין ה"ג לרב דימי כך הוא אבל לדברי רבה בר בר חנה דמכשיר במצרי שני שנשא מצרית ראשונה אפשר דה"ה דבהא נמי בנה כשר, ואנן אליבי' דרבה בר בר חנה מקשינן סתמא.

ותמהני בזה דאפי' לרבה בב"ח דס"ל במצרי שני שנשא מצרית ראשונה דאזלינן בתר דידי' היינו דוקא במצרי שנשא מצרית אבל עמוני שנשא מצרית אזלינן בתר פגום שבשניהם, וטעמא דמלתא כתב רש"י בקידושין שם (דף ס"ז) ד"ה בנה שלישי ז"ל ומותר לישא ישראלית כיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינן ביה כישאל וכו', וא"כ בישראל שנשא מצרית ודאי אזלינן בתר הפגום כיון דאינו מעם אחד בזה הוא דכתיב להם אחר פסולן וכמו בממזר דכתיב לו הלך אחר הפסול דאם ישראל נשא ממזרת הולד ממזר.

ועי' בב"ש: אפילו לכהונה. כן ס"ל לר' יוחנן אף על גב דביאתם בעבירה מ"מ הבת כשרה ובפ' אלמנה לכ"ג מבואר גר עמוני ומובא הבא על בת ישראל פסולה וכ"פ הר"ף והרמב"ם פ"ח והרא"ש, ולפ"ז צ"ע על הרא"ש איך למד נכרי ועבד הבא על בת ישראל שהולד פגום לכהונה בק"ו מאלמנה לכ"ג הא יש למפרך גר עמוני יוכיח שפוגם בביאתו ויש עביר' בביאתו ומ"מ בתה כשרה לכהונ' והיינו טעמא של הרמב"ם דס"ל נכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר לכהונה משום דס"ל הק"ו פריכא הוא ותו' בערל שם הקשו כן על הסוגיא, וב"ח כתב אהא גר עמוני ומובא שני' ב"י הבת כשרה לכהונה ול"ד לנכרי ועבד הבא על ב"י שהולד פגום לכהונה משום נכרי ועבד אין קידושין תופסים בהם ול"ד דהא נכרי ועבד אתי' מק"ו אלמנה לכ"ג מחמת שאין איסורה שוה בכל ולא אמר הטעם דקידושין תופסים בה, ונראה דאשתמיט' מיניה דברי תוס' הנ"ל.

ועי' אבנ"מ: ולהרמב"ם הולד שני. דעת הרמב"ם דלרבה בב"ח מצרי שני שנשא מצרית ראשונה אזלינן בתר דידי' ומשום דכתיב למשפחותם לבית אבותם ולרב דימי ס"ל דה"ל מצרי שני משום דהכתוב תלאן בלידה והיינו דתלאן נמי בלידה אבל אין ה"ג דתלאן נמי באב וכדכתיב למשפחותם לבית אבותם. ושיטת רש"י בקידושין (דף ס"ז) ד"ה ולרב דימי ז"ל דשני הוא ויליף לה מאשר יולדו הכתוב תלאן בלידה למימרא דבתר אימיה שדינן ל' מדלא כתיב אשר יולדו ע"ש, ומבואר דבין לקולא אין לחומרא שדי ל' בתר אימיה ומדלא כתיב אשר יולדו משמע רק בתר אימיה. ולדעת הרמב"ם הא דלא כתיב אשר יולדו משום דבפ' הערל (דף ע"ח) אמרו אי כתב רחמנא להם הוה אמינא מצרית מעוברת שנתגיירה היא ובנה חד כתב רחמנא אשר יולדו וע"ש, ומש"ה כתב אשר יולדו ולא אשר יולדו לאשמעין דהוי בנה שני.

¹⁰⁰ עיי' שר"ע (אה"ע סי' ד סכ"ב): גר ועבד משוחרר, מותרים בממזרת. וכן ממזר מותר בגירות ובמשוחררת, משום דקהל גרים לא אקרי קהל, והולד ממזר. ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה, כגון שהיה אביו גר ונשא גיורת, אפילו הכי מותר בממזרת, ודוקא עד עשרה דורות, אבל מכאן ואילך אסור, שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבואו לומר: ישראל נושא ממזרת. ולהרמב"ם מותר בממזרת, וכן בן בן בנו, עד שישתקע שם גירותו ממנו ולא יודע שהוא גר, ואח"כ יאסר בממזרת. אחד הגרים ואחד העבדים המשוחררים, דין אחד לכלום. ועיי' בב"ש: מותרים בממזרת. דק"ל קהל גרים לא נקרא קהל, ונ"ל מות' היינו מצד ממזרת אין איסור אבל מ"מ אסור להרבות ממזרים כי בניו הם ממזרים.

¹⁰¹ עיי' שר"ע (אה"ע סי' ח ס"א): כהנים, לויים וישראלים מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר.

ועיי' ש"ב: לויים וישראלים וחללים, מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר.

ועיי' ש"ג: לויים, ישראלים וחללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה. והגר והמשוחרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה, הרי הבן ישראלי. וישראלי או לוי או חלל שנשא גיורת או משוחררת, הולד הולך אחר הזכר.

¹⁰² עיי' שר"ע (אה"ע סי' ד ס"ו): נתגיירה אחת מאלו ושאת לישראל, או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית, הולד הולך אחר הפסול. לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא בת ישראל, הבת כשרה אפילו לכהונה, שאחר איזה מהם שנלך היא כשרה. אבל מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, הולד שני. מצרי ראשון שנשא מצרית שניה, ו"ה הולד שלישי, ולהרמב"ם הולד שני.

עי' שער המלך [איס"ב פ"ב ה"כ]: יש ששאל, נימא כל מקום דסיפא לאתויי ישראל שנשא מצרית דיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפסול, ו"ל דלא קרינן יש עבירה אלא חיבי לאוין אבל לא חיבי עשה ומצרי ואדומי חיבי עשין נינהו. ושואל השעה"מ, יש לדקדק עליו דאכתי תיקשי ליה דאמאי לא קאמר לאתויי עמוני ומובא שני שנשא ישראלית דחיבי לאוין נינהו וקרינן ביה יש עבירה. ועי' אבנ"מ: ונראה משום דהתם במתני' תנן ברישא כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר והיינו מדכתיב למשפחותם לבית אבותם והדר תנן בסיפא יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום והיינו דאין הולכין אחר הזכר אלא אחר הפגום וממזרת ונתניה לישראל הולך אחר הפגום הולך על גב דהזכר כשר וכיון דק"ל עמוני ולא עמונית א"כ לא מצי לאתויי עמוני ומובא שני שנשא ישראלית הולך אחר הפגום דאם הזכר פגום ת"ל דהולד הולך אחר הזכר ואפי' יש קידושין ואין עבירה ולא עדיף במה שיש עבירה, ואם הזכר כשר והנקבה פגומה דהולך אחר הפגום ולא אחר הזכר, הא בעמוני לא משכחת נקבה פגומה, דהא עמוני ולא עמונית ולא משכחת לה אלא בממזרת ונתניה,

"כל מקום" שבסוף [המשנה], כל מקום דיש קידושין ויש עבירה], מרבה גר שנשא ממזרת [לרבי יהודה דיש עבירה דהולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר]. אלא אם תאמר רבי יוסי היא, "כל מקום" של התחלת [המשנה] כמו שאמרנו [לרבות ישראל שנשא חללה, וכן מה שכתוב] "איזו זו" [של התחלת המשנה כמו שאמרנו למעט המקרה של רבין או של רב דימי וגר שנשא ממזרת], אלא "כל מקום" שבסוף [המשנה] מה הוא מרבה [הרי אין עוד מקרה שיש קידושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום חוץ מאלה שכתובים במשנה].

ולדברך, לר' יהודה למה כתוב "איזו זו" בסוף [המשנה]. אלא מאחר שכתוב בתחילת [המשנה] "איזו זו", כתוב בסוף [גם כן] "איזו זו". אותו דבר כאן מאחר וכתוב בתחילת [המשנה] "כל מקום", כתוב גם בסוף "כל מקום".

מה שלמדנו לפני כן, כשהגיע רבין אמר בשם רבי יוחנן, באומות [היחוס] הולך אחר הזכר. [ואם] נתגיירו, [היחוס] הולך אחר הפגום שבשניהם. מהו "באומות הלך אחר הזכר" פי' לאיזה הלכה יש ללכת אחר הזכר], כמו שלמדנו בברייתא, מאיפה אנו יודעים שא' מן האומות [שאינן מן האומות של ארץ ישראל שאמר הכתוב עליהם "לא תחיה כל נשמה"] שבא על הכנענית¹⁰³ [שהיא בכלל לא תחיה כל נשמה], והוליד בן, שמותר לקנותו בעבד [שהיחוס הולך אחר הגבר ומותר לחיותם]. מלמד הנאמר, "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו" [ולעיל כת"ב "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבותיכם שאינן מן האומות מהם תקנו עבד ואמה" וכתוב סמוך לו "וגם מבני התושבים", כלומר ולא משאר אומות לבדם שאין בהם מערכוב שבע אומות, אלא אף מבניהם שמולידים אותם תושבים הבאים לגור עמכם ומולידים מן הכנעניות, מהם תקנו], הייתי חושב אף עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן, שמותר לקנותו כעבד, מלמד הנאמר, "אשר הולידו בארצכם", מן הנוולדין בארצכם [אשר הולידו בני שאר האומות מבנות ארצכם, שלידתן בארצכם, דהיינו אימותיהם], ולא מן הגרים בארצכם [שהולידו בני ארצכם במקומות אחרים מבנות שאר אומות ובאו הבנים לגור כאן אצל אבותם]¹⁰⁴.

נתגיירו, הלך אחר הפגום שבשניהם. במה [מדובר], לענין עבדות ליכא למימר נתגיירו אלא לענין יחוסין ולא מצינו חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו אלא בעמוני ומצרי וזה אסור לעולם וזה עד דור שלישי ופגום משני צדדים במאי משכחת לה דקאמר הפגום שבשניהם]. אם תאמר במצרי שנשא עמונית [הולד הולך אחר המצרי ואסור עד דור שלישי דאילו עמונית מותרת מיד], איזה פגום יש [בצד האם דקאמר נתגיירו אתרייהו קאי לשון רבים ומשמע דבמידי דמשכחת ביה פגם לגבי תרוייהו קאמר והכא גבי אם ליכא פגם. כתוב בפסוק] עמוני [אסור לבא בקהל], ולא עמונית. אלא בעמוני שנשא מצרית [שבהם נקבות זכרים לענין פגם, עי'

¹⁰³ ה"ה חוית ויבוסית וכו', אלא כולם נקראים על שם כנעני, שכתוב ארץ כנען (רש"י).

עי' רמב"ם (עבדים פ"ט ה"ג): אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו הרי הבן עבד כנעני שנאמר אשר הולידו בארצכם, אבל העבד שלנו שבא על אחת מן האומות אין הבן עבד שנאמר אשר הולידו בארצכם ועבד אין לו יחס. [השגת הראב"ד] אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו וכו'. א"א זהו בהיפך ממה שאמרנו בגמרא שהרי אמרו באומות הלך אחר הזכר ולענין לא תחיה כל נשמה איתמר אם רשאי לקיימו בעבד או לא ואם הוא כנעני אינו רשאי לקיימו אבל הוא מהפך הלשונות ומבלבל העניינים, וכתב בכאן עבד כנעני לקיים העבד לעשות תורה חדשה, מעתה מה שאמר אבל עבד שלנו שבא על אחת מן האומות אין הבן עבד כנעני שנאמר אשר הולידו בארצכם ועבד אין לו יחס אם אינו עבד כנעני אינו רשאי לקיימו קאמר וזהו טעות גדולה אף לדבריו.

ועי' כ"מ: מפרש רבינו דלענין אם הולד עבד או בן חורין איתמר אבל רש"י פירש דלענין אם יש לולד דין ז' עממין והוא בכלל לא תחיה כל נשמה או לא איתמר ומ"מ יש לתמוה עליו שר"י אמר הלך אחר הזכר ולפי דברי רבינו אינו הולך אחר הנקבה שכתב שאם האם כנענית הבן עבד כנעני ואם האם משאר אומות אין הבן עבד. והראב"ד מפרש כפירוש רש"י ולפיכך השיג על רבינו וכו'. ולדעת רבינו י"ל דמשמע ליה דלא מיירי התם לענין אם הוא בכלל לא תחיה כל נשמה שאינו ענין לסוגיות דשם והוא גורס בדברי ר' יוחנן באומות הלך אחר הנקבה וגורס בשתי הבהות דמייתי לה מאשר הולידו בארצכם.

ועי' שעה"מ: עי' כ"מ ועיין עוד בהרב ל"מ ז"ל שכתב שרבינו ז"ל מפרש הא דקאמר בגמ' מאי באומות הלך אחר הזכר שלא כפירוש ז"ל שפירש למאי הלכתא כו' אלא ה"פ מנ"ל הא דבאומות הלך אחר הזכר ומשני כדנתיבא כו' דמדאצטרך קרא לומר דא' מן האומות שבא על שפחה כנענית אזלי' בתר דידה והוי עבד כנעני משמע דבאומות הלך אחר הזכר דאי אחר הנקבה ל"ל לומר בשפחה כנענית אזלי' בתר דידה וכי גרעא שפחה שהוטבלה לשם עבדות מגויה כו' יע"ש.

וקשה לי עלה דאכתי מנ"ל דבאומות הלך אחר הזכר, אימא דהלך אחר הפגום שבהם כדון ישראל ובשפחה כנענית גלי לן דאזלי' בתר דידה ותו דלפי דרכו נמי נראה דק' מההיא דפ"ק דסוטה וצ"ע.

יבמות עז ע"ב], ואם [הילד] זכר, [יחוסין] הולך אחרי [הגבר, ואיסור זכרים שבו לעולם], ואם היא נקבה, [היחוסין] הולך אחריה [שמותרת אחרי דור שלישי]¹⁰⁴.

כל שאין לה עליו קידושין. מאיפה לומדים את זה [דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אבל הולד ממזר נפקא לן ביבמות מה ע"ב]. אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, ויש אומרים בדבר זה לומר בשם רבי ינאי, ורב אחא בנו של רבא, ויש אומרים בדבר זה לומר בשם רבי יוסי הגלילי, נאמר בפסוק, "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", לאחרים, ולא לקרובים ["והיתה" היא לשון קידושין הוא שהיתה לו בהן לאשה], ואל רבי אבא, ונאמר, "לאחר", ולא לבן [של בעלה, אבל שאר קרובות, מותר]. בן כתוב בו בפירושו, "לא יקח איש את אשת אביו" [לא יהיה לך בה ליקוחין, שאין קידושין תופסים]. ולמה [כתוב] אחר. לומדים מזה, לאחרים, ולא לקרובים.

ונאמר, שניהם לבן, זה לכתחילה, וזה כדיעבד [כלומר "לא יקח" לא מלמד שלא יהיו קידושין תופסין בהם, אלא אזהרה שלא יקדשנה, ומיהו אי קדיש ניהו קידושין. ובא הפסוק השני לומר שאין בה הויה כלל, ורק מדובר בבן בעלה, כיון שאמר ולא פירש איזה קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל]. לכתחילה לומדים מאחות אשה [שנאמר בה "לא תקח" פי' לא לתקדשה], ומה אחות אשה ברכת לא תקדש, חייבי מיתות בית דין לא כל שכן. ונאמר, שניהם [גם לא תקח וגם והיתה לאיש אחר] באחות אשה, זה לכתחילה, זה דיעבד [כיון שמצינו בה שהזהיר עלה לכתחילה, יש לומר שהפוסק חוזר וכותב "והיתה לאיש אחר" למעט בעל אחותה, שאין לו בה הויה, אבל שאר קרובים שלא מצינו בו אזהרת ליקוחין לכתחילה לא אמר שגם כדיעבד לא נתפסו, אלא רק שאסור לעשות]. נכון [היה אפשר ללמוד כך, אמנם] מצאנו אחות אשה. שאר עריות מאיפה יודעים את זה. לומדים מאחות אשה [במה מצינו], מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבים על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, ולא תופסים בה קידושין, אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, לא תופסים בה קידושין. זה מוכן שלומדים כולם, אלא אשת איש ואשת אח יש לשאול, מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה [כשאין לו בניו מאחיו אשת], תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה [יבוס]. וגם באשת אח יש לשאול, מה לאלה [אחות אשה] שכן אין לה היתר בחיי אוסרן [אחותה, שאפילו גרש אשתו אחותה אסורה], תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרן [שבעלה מתירה בגט].

אלא א"ר יונה, ויש אומרים רב הונא בנו של רב יהושע, אמר קרא, "כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל עריות כולם לא תפסי בה קידושין¹⁰⁵. אם כן,

¹⁰⁴ עי' שר"ע ("אה"ע ס' ד ס"ז): עמוני שנשא אשה מצרית, הולד עמוני. ומצרי שנשא עמונית, הולד מצרי, שבאומות הלך אחר הזכר. אבל אם נתגיירו, הלך אחר הפגום שבשניהם. לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית, הולד, אם הוא זכר, דינו כעמוני להיות אסור לעולם. ואם היא נקבה, דינה כמצרית. הגה: גר מצרי שנשא גויה עמונית הבן הוא עמוני והבת היא מותרת ("ג מצרית).

עי' ב"ש: שבאומות הלך אחר הזכר. כ"כ הרמב"ם והטור אף על גב דבש"ס אתמר לענין לא תחיה כל נשמה מ"מ יליפין התחנותו מלא תחיה ל"כ תוס' פ"ק דסוטה. ואין לשאול למה הולכים אחר הפגום כשנתגיירו הא הוי יש קידושין ואין עבירה וי"ל דילפי' מקרא להם הלך אחר הפסול.

ועי' אבני'מ: לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית. איכא למידק מנ"ל דהלך אחר הפגום וכו'. ונראה לפי מ"ש לעיל [הערה 102] דחייבי עשה לא חשיבי יש עבירה אלא דוקא חייבי לאוין, ואי"ל להם דכתבי גבי מצרי ואדומי דאינו אלא חייבי עשה וכתבי להם דהלך אחר פסולו דאפי' ישראל שנשא מצרית נמי אינו ביש עבירה, א"כ ה"ה בנתגיירו דהלך אחר פסולו, דהא במצרי לעולם ליכא עבירה, דאינו אלא עשה, ומה נמי בגר שנשא ממזרת אף על גב דליכא עבירה נמי הלך אחר פסולו. ואף על גב דביבמות (דף ע"ח) מצריך צריכי לו הלך אחר הפסול ולהם הלך אחר הפסול דאי כתב להם משום דבא מטיפה פסולה אבל ממזר דבא מטיפה כשירה ואי כתב לו משום דאסור לבא בקהל לעולם ע"ש. וא"כ מנ"ל גבי ממזר היכא דאין עבירה כגון בגר שנשא ממזר, היינו משום דבתר דגלי להם במצרי דהלך אחר פסולו אפי' באין עבירה דמצרי לעולם אין עבירה כיון דאינו אלא עשה ה"ה לו דכתבי בממזר דומיא דלהם דבמצרי ואדומי נמי אפי' באין עבירה כגון גר שנשא ממזרת הלך אחר הפסול.

ועי' ט"ז: גר מצרי שנשא כותית עמונית וכו'. הגהה זו קשה להבינה דאי אזלינן בתר דנחשב כאילו גר מצרי הוה ישראל ובא על הגויה גם אם היא בת תהיה מותרת כעמונית כדון ישראל הבא על הגויה ושפחה ולדה צ"ל לכל דבר ואי אזלינן בתריה אפילו בן להוי מצרי וצ"ל דמספקא ליה בתר מ' ניזל כיון דאחד מהם גוי ואחד מהם גר על כן [אזלינן לחומרא בתרווייהו. ומ"מ קשה דאין שום מקור לזה וביש ספרים כתוב כאן הבת היא מותרת וט"ס הוא וצ"ל מצרית]. עי' ח"מ: הבת מותרת. יש גורסין הבת היא מצרית והוא טעות דהא ולדה כמוה אלא מותרת גרסינן כלומר לאחר שנתגיירה.

האומר פרק שלישי קידושין

קח א מ"י פ"ט מ"ה'
עבדים תלכס ג סמג
עשין רב [עין מ"ב] :

קן ב מ"י פ"ב מ"ה'
אכסרי טיאה ה"ל כה
טוש"ע א"ש"ע סימן ד
סעיף ז :
קן ג מ"י פ"ד מהלכות
אישות תלכס יב סמג
עשין מה טוש"ע א"ש"ע
סימן מד סעיף ו :

מנא הני מילי . נראה דלא בעי מה"מ הולד ממזר דהא ביבמות (דף מט.) מוכח ליה מלא יגלה כקף אביו וסמך ליה לא יבא ממזר ומוקמי לה ביבמות (ט) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה

דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בזה תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא ר"ע הוא דאמר (ט) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין הכל מודים בזה על הנדה שצ"ע הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלא דהא בזה תליא ואור"י דאין ה"ל דכלל זה אמת אליבא דר"ע והכא בעי אליבא דרבי ירשע דאמר (ט) אין ממזר מחייבי לאוין [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"י ופ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באלמות אלא דבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי ירשע בעי גמרא מנא לן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות :

עמונית יאלא בעמוני שנשא מצרית ואי זכר הוי האי שדיא אבתריה דידיה ואם נקבה הויא שדיא אבתריה דידה : כל שאין לה עליו קידושין : מנא הני מילי דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ומטו בה משום דרבי ינאי ורב אחא בריה *דרבא ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי אמר קרא *ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לאחרים ולא לקרובים מתקופלה רבי אבא ואימא לאחר ולא לבן בן בהדיא כתיב ביה *לא יקח איש את אשת אביו אחר למה לי שמע מינה לאחרים ולא לקרובים ואימא אידי ואידי לבן הא לבתחילה והא דיעבד לבתחילה *מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה בכרת לא תקדש חיבי מיתות בית דין לא כל שכן ואימא ארי ואידי באחות אשה הא לבתחילה הא דיעבד אין הכי נמי ואשכחן אחות אשה שאר עריות מנא ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת וע"ש שנגתה חמאת ולא תפסי בה קידושין אף כל שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת ועל שנגתה חמאת לא תפסי בה קידושין *בשלמא כולחו אחיין אלא אשת איש ואשת אח איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה אשת איש נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין לה היתר בחיי אוסרין תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרין אלא א"ר יונה ואימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא *כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונברחו *הוקשו כל העריות בולם לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין *אף כל עריות בולם לא תפסי בה קידושין אי הכי אפילו

ד"ה

[ג'ל מו : ארס יודע כ"ג]

[ג'ל דרבא אפר מסו]

[ש"י טוס' יבמות ד. ד"ה עין נידו לנכות]

תוס' ר"י הוקן

מן האמות שאינו מו' האמות ואינו מכלל לא חתה כל נשמה * שבא על הכנענית ה"ה' לחיי ויבוא ה' אומר * בעבד ואתה יכול לחיותו ודש' ליה בתר זכר : אשר הולידו בארצכם משמע שהם מארץ אחרת ודולידו כן שנישאו מבנות הארץ * ולעיל סיני כתיב ועבדך ואפתך אשר יהיו לך מאת הגויים אשר סביבתיכם * וגם מבי הרשעים כלומר לא משאר אומות אלא אהר רשאי לקנות אלא אף סאורן שגולדו בארצכם (א) אע"פ שהולידו בארץ אחרת כגון שאביהם סאורן הארץ ואין מארץ אחרת ובת"כ גרסי ולא מן הכנעניים שבארצכם כלומר שגולדו לא הכנעניים : אחר הפגום [ש ב נ י ה] לענין עבדות לא מצינו לסימך דהא נתגייירו מצונו לענין יוחסין ולא מצונו חילוק בין אומה לאומה שגולדו בין אומה לעמוה וזוואבי עם מצרי ואדומי דעמם ומוצא הוכרים אסורים אסור עולם ונקבות כותרות

כל מקום דסיפא . דיש קידושין ויש עבירה : לאהוי גר שנשא ממורת . לרבי יהודה דיש עבירה הולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר : כדאמרין . לאהוי ישראל שנשא חללה : ואינו זו דרש"א כדאמרין . למעוטי דרבין או דרב דימי וגר שנשא ממורת : כל מקום דסיפא תורה אור . לאהוי מאי . היכא אשכחן חו יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום זכר מהני דקפני במתאי : מאי כדאמרין הלך אחר הוכר . למאי הילכתא יש להלך אחר הוכר כל זמן שלא נתגייירו ומ"ל דביתר זכר אולינן : מנין לאחד מכל האומות . שבעולם שאין מן אומות של ארץ ישראל שאמר הכתוב עליהם (דברים כ) לא תחיה כל נשמה : שבה על הכנענים . שיהא בכלל לא תחיה וה"ל לחיות וליבוסית אלא שכולם נקראין על שם כנעני דכתיב (בראשית יז) ארץ כנען : שאם רשאי לקנותו כעבד . דקדינן ליה בתר זכר ומוחר לחיוס : פ"ל וגם מכני הסוטים וגו' . ולעיל מיימה כתיב ועבדך ואפתך אשר יהיו לך מאת הגויים אשר סביבתיכם שאין מן אומות אשר תקנו עבד וזממה ומסך ליה וגם מצני הסוטים כלומר ולא משאר אומות לבדם שאין בהם מערבוב שבע אומות אלא אף מצניהם שמולידים אותם תושבין בהאים לגור עמכם ומולידין מן הכנעניות מהם תקנו : מן הסוטים כאלכס . אשר הולידו בני אשר דהיינו אומות ארלכס שניתן כאלכס כאלכס . שהולידו בני ארלכס במקומות אחרים מצבות אשר אומות וזכרו הבנים לגור כחן אלא אבותם ובתורת כהנים גרסינן ולא מן הכנעניים שבארלכס כלומר שגולדו מן הכנענים : נתגייירו הלך אחר הפגום שבכניס מאי היא . לענין עבדות ליכא למימר נתגייירו אלא לענין יוחסין ולא מלינו חילוק בין אומה לאומה משנתגייירו אלא בעמוני ומלרי שזה חסור לעולם וזה עד דור שלישי ופגום משני לדדים במאי משכחת לה דקאמר הפגום שבכניס : אימא כמלך שנשא עמוני . וקאמר וקאמר הולד הולך אחר המלך ואסור עד דור שלישי דאילו עמונית שריא לחלתי : מאי פגום איכא . כזד האם דקאמר נתגייירו אחרויהו קאי לשון רבים ומשמע דבמדי דמשכחת ביה פגם לגבי תריוהו וקאמר והכא גבי חס ליכא פגם : מלרי ואדומי עשה בהם נקבות כוכרים כדאמר ביבמות (דף עז.) : אי זכר . הולד שריא בתר עמוני ואסור זכרים משום לעולם ולא אמרי' שריא בתר מלרית ויהא דור שלישי מותר ואי נקבה היא שריא בתר מלרית ולא בתר עמוני למשריה לדידה *כאן עמונית אשך בנה יהא מותר שהוא שלישי דאמר קרא (דברים ג) להם הלך אחר פסולן : מנא * דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אלא הולד ממזר נפקא לן מנא יבא אשת אשת אביו ולא יגלה כקף אביו ומסך ליה לא יבא ממזר ומוקמינן לה ביבמות (דף מט.) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בזה תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא ר"ע הוא דאמר (ט) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין הכל מודים בזה על הנדה שצ"ע הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלא דהא בזה תליא ואור"י דאין ה"ל דכלל זה אמת אליבא דרבי ירשע דאמר (ט) אין ממזר מחייבי לאוין [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"י ופ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באלמות אלא דבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי ירשע בעי גמרא מנא לן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות :

עמונית יאלא בעמוני שנשא מצרית ואי זכר הוי האי שדיא אבתריה דידיה ואם נקבה הויא שדיא אבתריה דידה : כל שאין לה עליו קידושין : מנא הני מילי דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ומטו בה משום דרבי ינאי ורב אחא בריה *דרבא ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי אמר קרא *ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לאחרים ולא לקרובים מתקופלה רבי אבא ואימא לאחר ולא לבן בן בהדיא כתיב ביה *לא יקח איש את אשת אביו אחר למה לי שמע מינה לאחרים ולא לקרובים ואימא אידי ואידי לבן הא לבתחילה והא דיעבד לבתחילה *מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה בכרת לא תקדש חיבי מיתות בית דין לא כל שכן ואימא ארי ואידי באחות אשה הא לבתחילה הא דיעבד אין הכי נמי ואשכחן אחות אשה שאר עריות מנא ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת וע"ש שנגתה חמאת ולא תפסי בה קידושין אף כל שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת ועל שנגתה חמאת לא תפסי בה קידושין *בשלמא כולחו אחיין אלא אשת איש ואשת אח איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה אשת איש נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין לה היתר בחיי אוסרין תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרין אלא א"ר יונה ואימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא *כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונברחו *הוקשו כל העריות בולם לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין *אף כל עריות בולם לא תפסי בה קידושין אי הכי אפילו

אפילו

כל מקום דסיפא . דיש קידושין ויש עבירה : לאהוי גר שנשא ממורת . לרבי יהודה דיש עבירה הולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר : כדאמרין . לאהוי ישראל שנשא חללה : ואינו זו דרש"א כדאמרין . למעוטי דרבין או דרב דימי וגר שנשא ממורת : כל מקום דסיפא תורה אור . לאהוי מאי . היכא אשכחן חו יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום זכר מהני דקפני במתאי : מאי כדאמרין הלך אחר הוכר . למאי הילכתא יש להלך אחר הוכר כל זמן שלא נתגייירו ומ"ל דביתר זכר אולינן : מנין לאחד מכל האומות . שבעולם שאין מן אומות של ארץ ישראל שאמר הכתוב עליהם (דברים כ) לא תחיה כל נשמה : שבה על הכנענים . שיהא בכלל לא תחיה וה"ל לחיות וליבוסית אלא שכולם נקראין על שם כנעני דכתיב (בראשית יז) ארץ כנען : שאם רשאי לקנותו כעבד . דקדינן ליה בתר זכר ומוחר לחיוס : פ"ל וגם מכני הסוטים וגו' . ולעיל מיימה כתיב ועבדך ואפתך אשר יהיו לך מאת הגויים אשר סביבתיכם שאין מן אומות אשר תקנו עבד וזממה ומסך ליה וגם מצני הסוטים כלומר ולא משאר אומות לבדם שאין בהם מערבוב שבע אומות אלא אף מצניהם שמולידים אותם תושבין בהאים לגור עמכם ומולידין מן הכנעניות מהם תקנו : מן הסוטים כאלכס . אשר הולידו בני אשר דהיינו אומות ארלכס שניתן כאלכס כאלכס . שהולידו בני ארלכס במקומות אחרים מצבות אשר אומות וזכרו הבנים לגור כחן אלא אבותם ובתורת כהנים גרסינן ולא מן הכנעניים שבארלכס כלומר שגולדו מן הכנענים : נתגייירו הלך אחר הפגום שבכניס מאי היא . לענין עבדות ליכא למימר נתגייירו אלא לענין יוחסין ולא מלינו חילוק בין אומה לאומה משנתגייירו אלא בעמוני ומלרי שזה חסור לעולם וזה עד דור שלישי ופגום משני לדדים במאי משכחת לה דקאמר הפגום שבכניס : אימא כמלך שנשא עמוני . וקאמר וקאמר הולד הולך אחר המלך ואסור עד דור שלישי דאילו עמונית שריא לחלתי : מאי פגום איכא . כזד האם דקאמר נתגייירו אחרויהו קאי לשון רבים ומשמע דבמדי דמשכחת ביה פגם לגבי תריוהו וקאמר והכא גבי חס ליכא פגם : מלרי ואדומי עשה בהם נקבות כוכרים כדאמר ביבמות (דף עז.) : אי זכר . הולד שריא בתר עמוני ואסור זכרים משום לעולם ולא אמרי' שריא בתר מלרית ויהא דור שלישי מותר ואי נקבה היא שריא בתר מלרית ולא בתר עמוני למשריה לדידה *כאן עמונית אשך בנה יהא מותר שהוא שלישי דאמר קרא (דברים ג) להם הלך אחר פסולן : מנא * דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אלא הולד ממזר נפקא לן מנא יבא אשת אשת אביו ולא יגלה כקף אביו ומסך ליה לא יבא ממזר ומוקמינן לה ביבמות (דף מט.) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בזה תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא ר"ע הוא דאמר (ט) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין הכל מודים בזה על הנדה שצ"ע הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלא דהא בזה תליא ואור"י דאין ה"ל דכלל זה אמת אליבא דרבי ירשע דאמר (ט) אין ממזר מחייבי לאוין [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"י ופ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באלמות אלא דבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי ירשע בעי גמרא מנא לן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות :

יבמות עת : (סוטה ג)

ג'ל טס [טוטה ג:]

[ג'ל הכנעני שבא על אחת מן מ"י]

גליון הש"ס
גב' בשלמא כולה אחיין .
ע"י יבמות נד ע"א טו"ה
שכן נידו :

יבמות .ה. נד
[ב]

אפילו

אפילו

האומר

פרק שלישי קידושין

סח

עין משפט נר מצוה

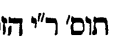
אפילו נדה נמי • אם קידש פנויה בימי גדושה לא להו קידושין ואם בא עליה בגדושה יהא הולד ממזר : **אלמה אמר אביי** • ביבמות בהובחן : **הכל מודים** • שמעון התימני דלמר (יבמות מס) יש ממזר מחייבי כריתות מודה בבא על הגדה ור"ע דלמר (סס) יש ממזר מחייבי לאוין מודה בבא על הסוטה תורה אור

אפילו נדה נמי אלמה* אמר אביי הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חוקיה אמר קרא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא בה הוייה מכרי איבא לאקושה לנדה ואיבא לאקושה לאחת אשה מאי חיות דמקשת להו לאחות אשה אקשה לנדה* קולא וחומר לחומר מקשינן רב אחא בר יעקב אמר אחיאי בקי* מיבמה ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שבן אי חבי שאר חייבי לאוין נמי *אמר רב פפא חייבי לאוין בהדיא כתיב בהו *כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וכי יש שנואה לפני המקום ואהובה לפני המקום אלא אהובה אהובה בנישואיה שנואה שנוא בנישואיה *וקאמר רחמנא כי תהיין ולר"ע דאמר *אין קידושין תופסין בחייבי לאוין כי תהיין במאי מוקים כאלמנה לכ"ג ובר סימאי *דתנאי רבי סימאי אומר מן הכל היה ר"ע עושה ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אמרה תורה *לא יחלל חילולים עושה ואין עושה ממזרות ולר' ישבב דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מדר' סימאי קאתי שפיר אלא אי מעמא דנפשיה קאמר ואפי' חייבי עשה במאי מוקים לה בבעולה לכ"ג ומאי שנא משום דהוי ליה עשה שאין שוה בכל ורבנן אדמוקי לה בחייבי לאוין נוקמא בחייבי עשה הני חייבי עשה במאי נינהו אי שתיהן מצריות שתיהן שנואות אי אחת מצרית ואחת ישראלית שתי נשים מעם אחד בעינן אי בעולה לכהן גדול מי כתיב תהיין לכהן ורבי עקיבא בעל בורחין *שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה : וכל מי שאין לה עליו וכו' : שפחה כנענית מנלן אמר רב הונא אמר קרא *שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אשכחן דלא תפסי בה קדושי ולדה

הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר • פי' בקונטרס ביבמות (דף מט.) גדה משום דכתיב תהיה בגדה דמשמע יש לה הויה והט"ו דקיימא זכרת מ"מ לא הוי ממזר ובא על הסוטה כו' כגון אשמו שזימנה לאסרה לבעלה דנפקא לן ביבמות פ"ק (דף יא) מייחורא דלחרי אשר הוטמאה דכתיב גבי מחזיר גרושה ואפי' דחייבי לאוין הוא שהרי הויא עליו וכלו דלא יוכל בעלה לשוב לקחתה ואם כן הוי לן למימר דהולד ממזר אליבא דר"ע מ"מ מודה הכא בטוטה דלון הולד ממזר שהרי עדיין קידושין תופסין בה משמע מתיק לטון הקונטרס שאינו מודה אלא בטוטה שלא ילאת מתחת בעלה דהכי משמע לישא שפיר עדיין קידושין תופסין בה כלומר הקידושין שנתקדה בהן כבר אבל מחזיר סוטה כלומר שגרשה וחזר וכשהי לא מיירי דבהא לא מודה ר"ע דודאי הולד ממזר וקשה דהא דברק יש מותרות (יבמות דף פה) משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטה שאין הולד ממזר דקאמר הסס מחזיר סוטה איבא בינייהו ואפי' לא שייך בה טעמא דפירש בקונטרס שפירש הטעם דמשום הכי לאו ממזר משום דעדיין קידושין תופסין בה לכך אומר ר"י דידעינן בטוטה דתפסי בה קידושין אף במחזיר סוטה ואין הולד ממזר ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה (סס דף יא) דטוטה אסור להחזיר דהיינו מלא ויכל בעלה דראשון אשר שלחו לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכתיב להיות לו לנדה דמשמע שאל החזירה איבא הויה ויכין דתפסי בה קידושין אין הולד ממזר מיהו קשה דהא עיקר קרא במחזיר גרושה הוא דכתיב ואפי' אמר ר"ע דמחזיר גרושה לא תפסי בה קידושין וגם הולד ממזר כדלמר פרק החולץ (סס מ"ד) ולא דרשי' להיות לו לנדה לטון הויה ובמחזיר סוטה לנדה ליהא לאל מרשא אמר דתפסי בה קידושין ודרשינן לעולם לו לנדה לטון הויה ואין סברא לומר כן לכך אומר ה"ר שלמה מדרי"ש דיש לישב פי' הקונט' דכין דכל זמן דלא גרשה לא יהא הולד ממזר כדפי' אין לומר דמשום שגרשה היא איכא נוסף דמה גרישוחא יש בה

קח א מיי' מ"ו פ"ו מהל' איסורי ביאה הלכה ס' סמך לאוין ק"ו ט"ו ע"ה ס"ט ס"ו ד ס"ט פ"ו : ק"ב מ"ו פ"ד מהל' הישות הלכה יב ס"ט ע"ג מ"מ ט"ו ע"ה ס"ט ס"ו מ"ד ס"ט פ"ו : ק"ג מ"ו פ"ה ס"ט הלכה יד ט"ו ע"ה ס"ט פ"ו : ק"ד מ"ו פ"ה ס"ט הלכה טו ט"ו ע"ה ס"ט פ"ו :

[ס"ב רבא • ע"ו]

תוס' ר"י הוקן

אפי' נדה • אם קידש נדה לא יהיו קידושין ואם בא על גדה יהיה ידול פסור : דא דאביי בתחולץ • הכל מודים שמשני תיבתי ורבי עקיבא לפני התם : לאחות אשה להפסא דלא ליהו קדושי והולד פסור : לנדה לקולא והווי קדושי ואין הולד פסור : דכל הוויסר כלי' שאר עריות חוץ מצריות אשה דלא תפסי בה קדושי והולד פסור נפקא מיבמה דאמר רחמנא לא תחיה לאיש ור' תנא בה היה לור' והך שיפה היא כפי' דייבשה לשוק (אי) לא תפסי בה קדושי והולד פסור (א) או לרבי עקיבא בשאר חייבי לאוין או לפי' ר"ש לרב כפי' שבארנו בסוף החולץ • ומיהו ש"מ מיהא בהדיא דאפילו יד' דלא תפסי בה קדושי (תרי"ג) [שאני] אלא] בלא דהא אמר בהדיא סח יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קדושי כפי' שבארנו ביבמות פרק האשה רבה • חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל' : חייבי לאוין נמי נילף בהם מצינו דנהו דלי' ק"ו נתיב בטח מצינו שלא יהיו קדושין תופסין בחייבי לאוין (א) והוינה אמא איח בה הייתי : אלו' י"ל או כר"ע דהוי כשאר חייבי לאוין או כמו שפי' ר"ש י"ל ס"ל ככך כמו וכו' :

אחר הגירסות יותר מלפני הגירסות וכוין לסברא הוי לומר דלאחר גירסות נמי אין הולד ממזר הכי נמי איכא למימר דתפסי בה קידושין דהא בהא תליא מילתא : **לחומר** מקשינן • ופי' דרדרבה מומרה לומר דתפסי בה קידושין לאסרה לעלמא וי"ל דלדרבה חומרא הוא לומר דלא תפסי בה דמתוך כך אנו אומרים דהולד ממזר דאי הו תפסי בה קידושין הייתי אומר אין הולד ממזר ולא הייתי לומר שאר חייבי כריתות מוקקת יבם יש אצו והיינו אומר שבכולן לומר הולד ממזר כמו בגדה אבל מאחר דלא תפסי בה קידושין יש לנו לומר שיהו כולן למדות מוקקת אצו ופי' לרבי יהושע דלמר אין ממזר מחייבי כריתות מחי חומרא איכא למימר דלא תפסי בה קידושין וי"ל דמשמע ליה דלמר פגום מיהא הוי ופי' תפסי בה קידושין אפילו פגום לא הוי : **ונדה** יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין ופי' אמאי לא קאמר נדה תוכיח שהיא זכרת תפסי בה קידושין אף אי אביא כל הקמור שזכרת וי"ל דק"ו זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דיש לנו להקיש לאחות אשה ואין לנו לומר נדה תוכיח : **וכי** יש אהובה ושנואה לפני המקום • ואין לפרש דלדקת ורשעת קאמר דלס כן לא היה לריך לומר לא יוכל לנכר דאנו משום דלמיה רשעה יפסיד בגה שהוא צטר נחלוהו אבל השקה כיון דרעה בנישוחין דחייבי לאוין ס"ל דללוו בוגו גמור הוא : ולדה

אפילו נדה נמי אלמה* אמר אביי הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חוקיה אמר קרא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא בה הוייה מכרי איבא לאקושה לנדה ואיבא לאקושה לאחת אשה מאי חיות דמקשת להו לאחות אשה אקשה לנדה* קולא וחומר לחומר מקשינן רב אחא בר יעקב אמר אחיאי בקי* מיבמה ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שבן אי חבי שאר חייבי לאוין נמי *אמר רב פפא חייבי לאוין בהדיא כתיב בהו *כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וכי יש שנואה לפני המקום ואהובה לפני המקום אלא אהובה אהובה בנישואיה שנואה שנוא בנישואיה *וקאמר רחמנא כי תהיין ולר"ע דאמר *אין קידושין תופסין בחייבי לאוין כי תהיין במאי מוקים כאלמנה לכ"ג ובר סימאי *דתנאי רבי סימאי אומר מן הכל היה ר"ע עושה ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אמרה תורה *לא יחלל חילולים עושה ואין עושה ממזרות ולר' ישבב דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מדר' סימאי קאתי שפיר אלא אי מעמא דנפשיה קאמר ואפי' חייבי עשה במאי מוקים לה בבעולה לכ"ג ומאי שנא משום דהוי ליה עשה שאין שוה בכל ורבנן אדמוקי לה בחייבי לאוין נוקמא בחייבי עשה הני חייבי עשה במאי נינהו אי שתיהן מצריות שתיהן שנואות אי אחת מצרית ואחת ישראלית שתי נשים מעם אחד בעינן אי בעולה לכהן גדול מי כתיב תהיין לכהן ורבי עקיבא בעל בורחין *שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה : וכל מי שאין לה עליו וכו' : שפחה כנענית מנלן אמר רב הונא אמר קרא *שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אשכחן דלא תפסי בה קדושי ולדה

דקניא לה ונסתרה דהויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה וגו' כדלמר ביבמות (דף יא) : אה מה חזי מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה : שאין הולד ממזר • שהרי עדיין קידושין עומדין בה : מכדי • הך היקשה דרבי יונה איבא לאקושינהו שאר עריות לאחות אשה דלא ליהו קידושין ואיבא לאקושינהו לנדה דהווי קידושין : לחומר ולעשות הולד ממזר שהממזרות תליין בקידושין דכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר (דילפינן לה מלשון אב ביבמות (דף מה) מה אשת מ"ו אב דלא תפסי בה קידושין והולד ממזר אף כל שאין עליו קידושין הולד ממזר : אשה • שאר עריות בקי' מבימה לשוק שאין קידושין תופסין בה כדלמר רב (ב) ביבמות (דף יג) : מנין שאין קידושין תופסין ביבמה דכתיב לא תהיה אשת הנדה החולה לא תהא בה הויה לור : ה"ג חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל' : איה שאר חייבי לאוין נמי • נהי דלא חזי בקי' יניחי צבתי אב צבמה מלינו ביבמה שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה : בהדיא כתיב כסו • דתפסו : וכי יש אהובה לפני המקום • כלומר וכי אהבתו או שגאלתו של צביל חזובה לפני המקום לטות דין החולה שצבילה שהלך הכחוב לכחוב לא יוכל לזכר את בן האהובה לא הויה ליה למיכתב אלא כי את הבכור יכיר ולא ידענא לא שגא אמו אהובה ולא שגא אמו שנואה : שנואה בנישואיה • שנישואיה עשה לפני המקום כגון חייבי לאוין וקאמר רחמנא כי תהיין אלמה איה בן הויה ולקמן פריך דילמא בחייבי עשה הוא דקאמר ולא בחייבי לאוין : ולר"ע • דלמר ביבמות שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין דקתי (סס דף כ) חלק ובעשה כ"ב בה מאמר אין לאחר תליה כלום כלומר אין בהאמר תופס בה דקס ליה השקה בולא יבמה ואמר בגמ' (סס דף כג) תנאי רבי אומר ר"ה הדברים הללו אמורים אלא לרבי ר"ע שהיה עושה חלופה כערוה : **באלמנה לכ"ג** • בהוא הוא דתפסי קידושי דגלי רחמנא בה דלון הולד ממזר אלא חלל : **בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף** • שפסול הרבה משראל שהיה אומר כל ביאה בשראל שאין לו היסר בה הולד ממזר : **סימא** • אי לאו כלל הוא אלא לאפוקי מדרבי סימאי דמפיק חד מחייבי לאוין אחי ואשמעייהו דכלל חייבי לאוין עושה • פי' ממזרין שפיר איכא לאוקמא כי תהיין לרבי ישבב אליבא דר"ע בזמרי וחומיו בתוך שלשה דריות דחייבי עשה נינהו דכתיב דור שלישי יבא ולא שני דהוי לה שנואה בנישואיה : **אלא אי טעמא דנפשיה קאמר** • וכללל כיל ולאו אדרבי סימאי לחזיה פליג אלא אשמעינן דכל שזיחוחו צאיסור הולד ממזר במאי מוקי לה : **בבעולה לכ"ג** • דרשנה הוא דכתיב (ויקרא כ) אשה צבטוליה יקח ולא בעולה ולאו הוצא מכלל עשה עשה וליכא לאקשויי הא זונה היא או אלמנה ולא גרשה דבעולה פנויה (ב) לאו זונה היא כדתתן ביבמות (דף סה) אין זונה אלא גירות ומשומרתת ושבעלה צבילת זנות וביאת איסור לפסול לה : **ומאי שנא** • האי עשה מחייבי עשה דמזרי ואדומי : **שאינו שום ככל** • שאינו טובא אלא ככ"ג הילכך קיל : **ורבנן** • דמוקי להאי כי תהיין בחייבי לאוין כיון דמזני למיף ביבמה כמה מזניו שאין קידושין תופסין בהן אדמוקי ליה בחייבי לאוין נוקמא בחייבי עשה : **בעל כרחיך שצקס לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה** • כיון דגלי לך קרא ביבמה דלא תפסי בה קידושין גילף מיניה דחייבי לאוין לית בהו קידושין וכי תהיין ע"כ חייבי עשה קאמר וכגון דמחא מגרתי ולרבי ישבב דבעולה לכ"ג • שפחה מנלן • דלא תפסי בה קידושי :

יבמות מט. פ"ט

[סס ה. ע"ו מ"ו]

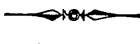
יבמות כג.

תמורה כתי' [יבמות י' וס']

כתובות כתי' [לשיל סד. יבמות מט.]

[פסחים נט. נדה לג.]

יבמות סב. מהו י. כ"ק מט. כתובות ק"א.

הגהות הב"ח (ב) רש"י ד"ה אחי וכו' ביבמות. י"ב פ"ק הלכה ככה דף כג : (ב) ר"ה כבעולה לכ"ג וכו' לרבי יונה הוי' י"ב ופי' לרבי אלעזר דס"ל עשה זונה אף כעויה מ"ע אשכחן בזמנא כן אחא בגמ' ביבמות דף ט"ו ע"ב :

אפילו נדה [אם קידש פנויה בימי נדוטה לא להו קידושין ואם בא עליה בנדתה היא הולד ממזר. אז] למה אביי אמר, הכל מודים [פי' אפילו שמעון התימני שאמר יש ממזר מחייבי כריתות, וכן ר"ע יש ממזר בחייבי לאוין], בבא על הנדה או על הסוטה [אשת איש שקינא לה ונסתרה]¹⁰⁵ אסורה לבעלה אף על גב דחייבי לאוין], שאין הולד ממזר [שהרי היא עדיין מקודשת לו]¹⁰⁶. אמר חזקיה, [המקור לזה היא ש]נאמר בפסוק "ותהי נדתה עליו", אפילו בשעת נדתה יש בה הויה [נישואין].

הנה אפשר לעשות ההקיש [של רבי יונה כל עריות] לנדה [וללמוד שיש קידושין תופסים בכל עריות שבתורה] ויש לעשות [אותו] ההקיש לאחות אשה [וללמוד שאין קידושים תופסים בהם], מה ראית שעשית הקיש לאחות אשה, שתעשה הקיש לנדה. [ישנם כאן] קולה וחומרה [פי' לעשות הולד ממזר, שהממזרות תלויה בקידושין, שכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר, וכל מקום שיש הקיש ואפשר ללמוד לקולה או לחומרה], מקישים לחומרה¹⁰⁷.

רב אחא בר יעקב אמר, [לא לומדים מהקיש, אלא] לומדים בקל וחומר מיבמה [לשוק], ומה יבמה שהיא בלאו, לא תפסי בה קידושין, חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן. אם כן, שאר חייבי לאוים גם [שלא יתפסו בהם קידושין, ושיהיה הולד ממזר, אע"פ שאין ללמוד קל וחומר, שנלמד בנין אב]. אמר רב פפא, הולד ממזר, חייבי לאוים כתוב בהם בפירוש [שקידושין תופסים בהם, שכתוב] "כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה", וכי יש שנואה לפני המקום, ואהובה לפני המקום¹⁰⁸. אלא אהובה, אהובה בנישואיה, שנואה, שנואה בנישואיה [שנישואיה שנואים לפני המקום כגון חייבי לאוין וקאמר רחמנא כי תהיין אלמא אית בהו הויה], ואמר הרחמן [פי' ה' ית' בתורה], "כי תהיין"¹⁰⁹.

ולר"ע, שאמר, אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, איך הוא מעמיד את "כי תהיין". באלמנה לכהן גדול, וכו' סימאי, שלמדנו בברייתא, רבי סימאי אומר, מן הכל היה ר"ע עושה ממזר, חוץ מאלמנה לכהן גדול [בההוא הוא דתפסי קידושי דגלי רחמנא בה דאין הולד ממזר אלא חלל], שהרי אמרה תורה, "לא יחלל", חילולים הוא עושה, ואינו עושה ממזרות. ולר"י שבב, שאמר, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף [שפוסל הרבה מישראל], שהיה אומר כל שאין לו [היתר] ביאה בישראל הולד ממזר. זה מובן לר"י שבב אם בא לאפוקי מדעת ר' סימאי [ולא בא לעשות כלל של עצמו, אז אפשר להעמיד את "כי תהיין" במצרי ואדומי בתוך ג' דורות שהם חייבי עשה], אבל אם טעם של עצמו אמר, אפי' חייבי עשה, במה הוא מעמיד את [הפסוק]. בבעולה לכהן גדול [שזה איסור עשה ולא לאו]. ומה שונה [בעולה לכה"ג לאיסור מצרי או אדומי]. משום שהוא עשה שאין שוה בכל [ישראל אלא רק לכה"ג, ולכן הוא יותר קל].

ורבנן, במקום להעמיד את [הפסוק] בחייבי לאוין, שתעמידה בחייבי עשה. הני חייבי עשה במה הם. אם שתיהן מצריות, שתיהן שנואות. אם אחת מצרית ואחת ישראלית, שתי נשים מעם אחד בעינין [שהרי הפסוק מדמה אותם]. ואם [הפסוק מדבר ב]בעולה לכהן גדול [כמו ר' סימאי], וכי כתיב "תהיין לכהן". ורבי עקיבא. בעל כרחך [צריך לומר] שהוא עוזב פסוק דחוק, ומעמיד אותה בעצמו [מאחר וגילה לך הפסוק ביבמה שלא תופסים בה קידושין, שנלמד ממנה לכל חייבי לאוין, שאין בהם קידושין, אז צ"ל "כי תהיין" מדובר בחייבי עשה, וזה או מצרי או בעולה לכה"ג]. וכל מי שאין לה עליו וכו', [ומי זאת] שפחה כנענית¹¹⁰. מאיפה יודעים את זה [שלא תופסים קידושין בשפחה כנענית]. אמר רב הונא, אמר קרא, "שבו לכם עם החמור", עם הדומה לחמור¹¹¹. מצאנו שלא תפסי בה קדושין,

או מאיסורי לאוין. פשט משמעות הלשון אם אחד קידש שניה או איסור לאו אין תופסין בה עוד קידושין וכבר כתבתי לעיל בס"ו מה שנסתפק הרב מהרמ"א בדין זה בד"מ.

ועי' אבנ"מ: והיינו בדרכי משה כתב דאם א' קידש שני' או חייבי לאוין תופסין בה קידושי אחר. והב"ש כתב דל"כ תופסין בה קידושי אחר דאל"כ סותר למ"ש הב"י סי' מ"ב בשם מ"כ דאם קידש אחד לפני פסולי דרבנן ובא אחר וקידש ג"כ לפני פסולי דרבנן קידושי שניהם תופסין בה ע"כ.

מיהו נראה לחלק דגבי קידושין בפני פסולים דרבנן אף על גב דמדאורייתא קידושי ראשון הוי קידושי תורה כיון דאינן פסולי דאורייתא מכל מקום מדרבנן ע"כ לא הוי קידושין וצריך לקדשה שנית לפני כשרים. מ"ה תופסין בה קידושי שני, כיון דרבנן משוי לה לחומרא כאלו אין כאן קידושין וכלו קידש בלא עדים. אבל בחייבי לאוין, אפי' רבנן לא החמירו כלל בגוף הקידושין, אלא דאסורא עביד, וכיון דתפסי בה קידושי ראשון א"כ קידושי שני לאו כלום הוא ואפי' מדרבנן. ומל"ש בקידושי שניה, אף על גב דרבנן אסרוה אבל בגוף הקידושין ליכא ריעותא כלל, דחכמים נמי לא החמירו בה יותר מחייבי לאוין, ואין בה לא חייבי מיתות ב"ד ולא חייבי כריתות, וא"כ בודאי תפסי קידושי ראשון ואפי' מדרבנן ליכא שום ריעותא בגוף הקידושין, אלא דאסורא רמי עלה ולא החמירו יותר מחייבי לאוין וזה פשוט.

ועי' פ"ת: מאיסורי לאוין. עיין בתשו' נ"ב תניינא סי' נ"ו שדעת השואל עלה לחלק דדוקא קידושי כסף ושטר תופסין בחייבי לאוין שאין כאן עבירה בקדושין לחוד אבל אם קידש ח"ל בביאה לא תפסו הקדושין לפי מה דקיי"ל כרבא בתמורה דכל מקום שאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. והוא ז"ל השיב לו שזה טעות וכו' ולדברך המקדש אשה בביאה ביוה"כ לא תהיה מקודשת [והוא הדין לקדש נדה בביאה] ואין חילוק בין קידושי כסף ושטר לקידושי ביאה בשום דבר. ואי עביד לא מהני ל"ש כאן דהרי השוחט בשבת ובי"כ שחיתתו כשירה ולא אמרינן אי עביד לא מהני והטעם כמ"ש הש"ך בח"מ סי' ר"ח דלא אמרי' אי עביד לא מהני אלא במעשה שאי אפשר לעשותו בהיתר כלל כו' ומעתה גם אם קידש חייבי לאוין בביאה גוף הקדושין היה יכול להיות בהיתר שיקדש בכסף ושטר אלא שהוא עשה באיסור ולכן הקדושין קיימים [חוץ מזה י"ל עוד לפמ"ש הגר"ב עצמו בס"י קל"ט בהיתר הזה. שם דבקדושין גלי קרא דמועיל אפילו עביד נגד מה דאזהיר רחמנא דהרי כה"ג שקידש אלמנה כו' וה"ה בכל אזהרות כו' ע"ש, ועוד י"ל לפמ"ש בתשו' רבינו עקיבא איגר דלא אמרי' דלא מהני אלא היכא דבטיול המעשה תבוטל העבירה כו' ע"ש וכאן אף אי נימא דלא מהני והקידושין בטלים מ"מ לא תבוטל העבירה דבעילת חייבי לאוין. ודבר זה תליא במחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד בפס"ו מהא"ב בכל חייבי לאוין אי לוקין בביאה בלא קדושין ע"ש ודוק].

¹¹⁰ עי' שו"ע (אה"ע סי' מד ס"ח): המקדש עכו"ם או שפחה אינו כלום, שאינן בני קדושין. וכן עכו"ם ועבד שקידשו ישראלית, אינו כלום.

¹¹¹ עי' חדושי הגר"ח: שפחה כנענית מנלן אמר רב הונא אמר קרא שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור, נכרית מנלן אמר קרא לא תתחתן בו. לכאורה קשה לה לן קרא בכרית גילוף ב"ב"ו משפחה, דאם בשפחה לא תפסי קידושין כ"ש דבנכרית גמורה לא תפסי קידושין. ומוכח מהא דמה דלא תפסי קידושין בשפחה אינו משום חסרון יהדות אלא דין מסויים בעבד דילפינן מקרא דחשיב עם הדומה לחמור דמשו"ז לא תפסי בה קידושין ולכן ליכא למילף מינה

¹⁰⁵ עי' רש"י יבמות מט ע"ב שלומד סוטה היא אשה שזנתה ודאית.

¹⁰⁶ רש"י. עי' תוס': משמע מתוך לשון הקונטרס שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת בעלה דהכי משמע לישנא שהרי עדיין קידושין תופסין בה כלומר הקידושין שנתקדשו בהן כבר אמר מחזיר סוטה כלומר שגרשה וחזר וכנסה לא מיידי דבהא לא מודה ר"ע דודאי הולד ממזר וקשה דהא הפרק יש ומתורת (יבמות דף פה:) משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטה שאין הולד ממזר וכו' לכך אומר ר"י דידעינן בסוטה דתפסי בה קידושין אף במחזיר סוטה ואין הולד ממזר ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה (שם דף יא:) דסוטה אסור להחזיר הדיינו מלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכתוב להיות לו לאשה דמשמע שאם החזירה איכא הויה וכיון דתפסי בה קידושין אין הולד ממזר מיהו קשה דהא עיקר קרא במחזיר גרושתו הוא דכתיב ואפי"ה אמר ר"ע דמחזיר גרושתו לא תפסי בה קידושין וגם הולד ממזר כשאמר פרק החולץ (שם מד.) ולא דרש' להיות לו לאשה לשון הויה ובמחזיר סוטה לא איתא אלא מדרשא אמר דתפסי בה קידושי ודרשין להיות לו לאשה לשון הויה ואין סברא לומר כן לכך אומר ה"ר שלמה מדרי"ש דיש ליישב פי' הקונט' דכיון דכל זמן דלא גרשה לא יהא הולד ממזר כדפי' אין לומר דמשום שגרשה יהא איסור נוסף דמה גרעותא יש בה אחר הגירושין יותר מלפני הגירושין וכיון דסברא הוי לומר דלאחר גירושין נמי אין הולד ממזר הכי נמי איכא למימר דתפסי בה קידושין דהא בהא תליא מילתא.

עי' שו"ע (אה"ע סי' מד ס"ו): המקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום, שאין קדושין תופסין בהן, חוץ מהנדה, שהמקדש נדה מקודשת קדושין גמורים, ואין ראוי לעשות כן.

עי' ח"מ: ואין ראוי לעשות כן. הטעם כתב במ"מ שכיון שאין ראוי לביאה ולא לחופה אין ראוי לקדש' ו"א שמה יגע בבשרה ועיין לקמן סי' ס' שאף לחופה כשר הדבר שלא תכנס עד שתטהר ואם כונס' מודיעים לחתן תחילה שהיא נדה.

ועי' ט"ז: [אחרי שכתב כדברי הח"מ] ומה שאנו אין נזהרים בזה לפי שכבר הוכן כל הצורך סעודה ואין להפסיד בשביל זה והא דתופסין קידושין בנדה משום שנאמר ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדה היא מתקדשת עליו. ועי' לעיל הערה 98.

¹⁰⁷ עי' פמ"ג (בפתיחה כוללת ח"א אות י') כתב דהא דקיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן היינו רק מספק וככל ספיקא דאורייתא לחומרא, אבל לענוש מלקות או מיתת ב"ד א"א לענוש מכח זה. ועי' תוס' ב"ק ג ע"א ד"ה דומיא: מדה היא בתורה [להקיש לחומרא] לא שנא באיסורא ול"ש בממונא. ועי' רע"א (שו"ת ח"ג סי' ז), שהתקשה בפמ"ג מכח תוס'.

¹⁰⁸ כלומר וכי אהבתו או שנאתו של בעל חשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה בשבילה שהוצרך הכתוב לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה לא הוה ליה למכתב אלא כי את הבכור יכיר ואנא ידענא לא שנא אמו אהובה ולא שנא אמו שנואה (רש"י).

¹⁰⁹ עי' שו"ע (אה"ע סי' מד ס"ז): המקדש אחת מהשניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה, הרי זו מקודשת קדושין גמורים, חוץ מיבמה שנתקדשה לזר, שאינה מקודשת אלא מספק.

[וההלכה ש]ולדה כמותה, מאיפה יודעים את זה. שנאמר בפסוק, "האשה וילדיה תהיה לאדוניה".

נכרית מאיפה יודעים את זה [שאינן קידושין תופסין בה]¹¹². אמר קרא, "לא תחתן בם" [לא תהא לך בם תורת חיתון]. מצאנו [מקור] שלא

נכרית. ולפי"ז מיד כשמשחררה דכבר לא קרינן בה עם הדומה לחמור תפסי בה קידושין אף קודם טבילה, ואף על גב דצריכה טבילה מד"ת, מ"מ זה אינו מעכב הקידושין, דרק דין עבודתה מעכב קידושיה, ומש"ה אחר שחרור תפסי בה קידושין אף קודם טבילה, משא"כ בנכרית דלא תפסי בה קידושין משום חסרון יהדות, מש"ה אין תופסים בה קידושין עד שתטבול. עי' ריטב"א סב ע"ב?¹¹² עי' קובץ הערות (סימן לו סעיף ו): נכרית מנ"ל דלא תפסי בה קידושין. וקשה כיון דהוא מחייבי כריתות לא איצטרך קרא, דאין קידושין תופסין בחיבי כריתות.

[עי' סנהדרין פב ע"א: "ובעל בת אל נכר" זה הבא על הנכרית, וכתוב בתריה "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות"]. ושאלתי דבר זה את כבוד קדושת מור"ה הגר"ח זצ"ל מבריסק, והשיב דנהי נמי דהוי מחייבי כריתות, אבל אינו בכלל היקשא דר' יונה (שם ס"ז ע"ב), דלא נכתב בפרשת עריות ע"ד.

ולולי דבריו היה אפשר עוד לומר, כיון דהכרת הוא דוקא אם בא עליה בפרהסיא, ולא בצניעה, מש"ה לא דמי לכל חייבי כריתות. [אבל בחי' הר"ן לסנהדרין נסתפק בזה עינין שם, דאפשר דגם בצניעה איכא כרת].

ועי' שו"ע (אה"ע ס"ז טז ס"ב): הבא על העובדת כוכבים, אם לא פגעו בו קנאים ולא הלוקוהו בית דין, הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת, שנאמר: כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב, יא) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה (מלאכי ב, יב) אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים. הגה: ועון זה יש בו הפסד שאין בכל העריות, שבנו הבא מן השפחה ומן הכותים אינו בנו, משא"כ בשאר עריות (טור בשם הרמב"ם). הבא על העובדת כוכבים בפרהסיא, שדינו שקנאים פוגעים בו, כמו שיתבאר בחושן המשפט סימן תכ"ה, הוא בכלל עריות ודינו ליהרג ולא יעבור (ב"י בשם א"ח בשם הרמב"ם), כמו בשאר עריות, כמו שנתבאר ביורה דעה סימן קנ"ז.

ועי' ח"מ: ולא הלוקוהו ב"ד. מלשון זה משמע דעונש דקר' לא קאי רק על דבר שה' אסור מן התורה כגון דרך אישות או פרהסי' אבל לא בצנעא ולשון כי חלל יהודה משמע ג"כ פרהסיא. ועי' ב"ש: ולא הלוקוהו ב"ד. כתב בדרישה וב"ח אפי' בעל בצנעא מ"מ כיון דלא קיבל דינו אז עונשו מפרש בקבלה כה"ל ובח"מ לא כ"כ.

ועי' אב"מ: ובחידושי הר"ן פרק הנשרפין (דף פ"ב) ז"ל ב"ד של חשמונאי גזרו הבא על הכותית משום נשג"א ואת"ו והרי אמרו קנאין פוגעין בו והיא הלכה למשה מסיני וכיון שכן למאי איצטרך ב"ד של חשמונאי, ובפרק אין מעמידין אמרינן שאין קנאין פוגעין אלא בפרהסיא ואתו אינהו וגזרו אפילו בצנעה ומעתה אף הכרת האמור בקבלה כמו כן אינו אלא בפרהסיא שאם ה' הכרת אף בצנעא למה הוצרכו ב"ד של חשמונאי לגזור על הכותית הרי יש בו כרת. אלא שמכל מקום יש לתמוה מה ענין לחלק הכרת בין צנעא לפרהסיא, ואפשר שהכרת מפני חילול השם וחילול לית' אלא בפרהסיא. או אפשר לומר שכמו כן יש כרת בצנעא כמו בפרהסיא אלא שמפני שבדיני אדם אין עושין לו כלום מאחר שהקנאין אין פוגעין בו אלא בפרהסיא גזרו ב"ד של חשמונאי שיה' מלקין אותו ד' מלקיות משום נשג"א כדי להרחיק את אדם מן העבירה שיש בני אדם רשעים שאין עומדין בעצמם בשביל כרת המסור לשמים ובשביל המלקות יתרחק מן האיסור ומעתה אפי' בפרהסיא הועילה גזירתם כשלא פגעו בו קנאין ומאי שאמרינן בע"ז שלא היתה גזירתם אלא בצנעא כו' דאלו בפרהסיא לא ימסור אדם לעבירה זו שאם יבא קנאי אחד שיהרגנו אלא עיקר גזירתם היתה בצנעא וה"ה בפרהסיא היכא דלא הוי ב' קנאי עכ"ל.

ולפי"ז איסור כותית מן התורה אפי' בצנעא כיון דהיא הלכה למשה מסיני שיהא קנאין פוגעין ואין חילוק בין צנעא לפרהסיא וכמו כן עונש כרת האמור בקבלה ג"כ אפי' בצנעא אלא של חשמונאי למלקות הוא דגזור וכמ"ש הר"ן ועמ"ש בסו"ט ז' ס"ק (א"א) [ג].

ועי' ט"ז: ועון זה יש בו הפסד. ז"ל מהר"א שטיין יש מקשים אמאי לא הביא ההיא דעושין פסין אברהם אבינו אינו מניח לשאר (עבירות שעבר) בגיהנם אלא הבא על הגויה דערלתו נמשכת וצ"ל מאחר שפי' התוס' בפ' הזהב דאף הבא על הגויה עולה אחר י"ב חודש א"כ הוה כמו אשת איש שעולה נמי אחר י"ב חודש כדמוכח שם פ' הזהב וא"כ מאחר שכתב הסמ"ג שהיא קשה מכל עריות ממילא לא גרע מעריות דאשת איש שאינו עולה עד אחר י"ב חודש ואין צריך להזכירו עכ"ל וכתב רש"ל על זה אבל מ"מ אין נראה בעיני לומר כן שיהיה גדול עונשו משאר עריות שהן בכרת ומיתה אלא ר"ל שהפסד גדול יש כאן דעל ידי זה סופו להדבק בע"ז ולחלל השם והא דלא מייית כאן ההיא דאברהם משום דהתוס' פי' לשם דהבא על הגויה אינו נענש לידר לגיהנם אלא א"כ יש לו שאר עבירות שיורד בשבילם לגיהנם דאז כשבא על הגויה אינו מעליהו אחר י"ב חודש מש"ה לא תני נמי הבא על הגויה באיך שלשה שיורדים ואינם עולים מיד ומחיי טעמא לא הזכירו הסמ"ג לפי שהוא רוצה להזכיר תיכף העון במי שבא על הגויה לחוד בלא צירוף שאר עבירות עכ"ל. ולענ"ד אין צורך לכל ה"ל כי לא בא

תפסי בה קידושי, [אבל ההלכה ש]ולדה כמותה, מאיפה יודעים את זה. א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, שנאמר בפסוק, "כי יסיר את בנך מאחורי" [לעיל מיניה כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך וסמך ליה כי יסיר את בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מכתך קאמר שסיירו העובד כוכבים מאחוריו ושמעינן דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי בנך], בנך הבא מישראלית קרוי בנך [לאו מקרא דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא אבן הנולד ממנה ש"מ בנך מישראלית קרוי בנך אבל בנך מן העובדת כוכבים אינו בנך], ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה [מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה].

אמר רבינא, לומדים [מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן העובד כוכבים בנך]. בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך. שנאמר שרבינא סובר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר [דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר עובד כוכבים דנימא עובד כוכבים הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן ליה וכיון שבבעירה נולד הוה ליה ישראל פסול כשאר נולדים ממי שאין עליו קידושין דתנן במתני' (לעיל דף סו:): שהם ממזורים, ומשני - מהכא לא תשמע ומזרות נהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה ממזר מיהא לא תשמע מינה כשאמרינן ביבמות (דף מה) דממזר מאשת אביו יליף מה אשת אב דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב שהולד ממזר דסמך ליה לא יבא ממזר אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לאפוקי עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל], אע"פ שאינו כשר, ממזר לא הוי, נקרא פסול [כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינן ממזרים]. אותה [הפסוק - לא תחתן בם וכי יסיר] נאמר בשבעה גוים [שבארץ כנען], שאר אומות מאיפה יודעים את זה. אמר הפסוק, "כי יסיר את בנך", לרבות כל המסירים.

זה מובן לר"ש, שדורש טעם הפסוק¹¹³ [טעמא דחיתון משום כי יסיר ולא איצטרך קרא לפרושי טעמא ואיתתו ליה כי יסיר לרבות שאר אומות, ורבנן איצטרך קרא לפרושי טעמא כו' אומות גופיהו ולמעוטי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן], אלא לרבנן למה [כל גוי לא תופס בו קידושין]. אמר קרא, "ואחר כן תבוא אליה ובעלתה וגו'" [פי' לאחר שתשהא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר והיתה לך כתיב דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם היתר לא קרינן בה והיתה], מכלל, שבתחילה לא תפסי בה קידושין¹¹⁴.

מצאנו שלא תפסי בה קידושין, ולדה כמותה מאיפה יודעים את זה. אמר קרא, "כי תהיין לאיש וילדו לו", כל מקום שקוראים בו "כי תהיין", קוראים בו "וילדו לו" [שמתחס אחר אביו], וכל מקום שלא קוראים בו "כי תהיין", לא קוראים בו "וילדו לו" [אלא אחריה הוא מתיחס]¹¹⁵. אם כן, גם אפשר ללמוד כך ב[שפחה. נכון, אם כן "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" למה [כתוב]. לכמו שלמדנו בברייתא,

להזכיר כאן העונש של עבירה כי בודאי גדול עונו מנשוא אלא דקמ"ל רבותא דמצינו גריעותא בעבירה זו מה שלא מצינו בעריות דישאל ועל כן אמר כאן הפסד ולא קאמר עונש ובא לתרץ דלכאורה דקשי לך הא איתא בעלמא שבעבירה זו מוליד בן לע"ז והא שאמרינן כאן דאינו בנו לזה אמר שיש כאן הפסק אף על גב דהבא על עורה או על הגויה אינו מבקש שיהיה לו בן מאותו בעילה מ"מ מצינו שעל"פ יש מעלייתא שבזה קיים פרו ורבו כדאיתא בסו"ט א' דאפילו בממזר קיים פ"ר משא"כ בבא על הגויה אין שם רק עבירה לחוד דמוליד בן לע"ז ולזה דוקא נקרא זרעו אבל לא לקיום פ"ר דהוה כאילו אינו בנו כלל ומסיר אותו להיות אחרי ע"ז וכו' כלומר דלצד מעלייתא אינו בנו ולגריעותא נקרא בנו כן נראה לענ"ד נכון:

¹¹³ עי' לעיל הערה.

¹¹⁴ עי' לעיל הערה 110.

¹¹⁵ עי' שו"ע (אה"ע ס' ד ס"ט): עובדי כוכבים ועבד שבאו על הממזרת, הולד ממזר. ואם באו על בת ישראל, בין פנויה בין אשת איש, הולד כשר, ופגום לכהונה.

עי' ב"ש: הולד כשר. דק"ל כל מקום שאין קידושין ולא קרינן כי תהיין לא קרינן וילדו לו, ש"ס ס"פ האומר.

ועי' לקמן הערה בשם הח"מ.

האומר פרק שלישי קידושין

קרב א מוי' פ'ד מל' איכות הלכה מו כמנ עטין חמ טושי' הלכ' ס' מד סת' פ :

ולדה כמוה מנלן - לפום ריהטא משמע דה"פ נימא דשראל הבא על השפחה הולד כשר והכי נוכל להכשיר בזין קידושין ויש בעזירה ויזר מיש קידושין ויש בעזירה ואמר והולד הולך אחר הפגום וכי תימא דלחא לאשמועינן דאפי' בא עליה ממזר הולד כמוה ויש לו תקנה בשמרוה הא ליתא אלא לרבי טרפו (לקמן דף ס"ו) אבל לרבנן לא וגרסא דה"פ ולדה כמוה מפני לן שלא יהא קרוי בנו לשום דבר ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא לירשו ולא לגמול לו ולא לייבם אשת אחיו ולא לפטור אשת אביו מיבום: **אמר** קרא לא תתקן בס - פירש בקונטרס לא יהא לך בהס תורת חתנות מיהו קשה שהרי הא קרא לא מיירי בעובדי כוכבים דהא גבי ז' עממים הוא דכתיב כדאמרי בצפק טברל (יבמות דף ט"ו) אמר רבא בגרות איש להו תתנות פירושו איסור לא תתקן יש בהס ובינותן לית להן חתנות לא שייך בהו חתנות לעבד עניו משום לא תתקן לך פרי"ם דגמרא דמייתי קרא לא תתקן הוי כמו וגומר ומסיפא דקרא דריש דכתיב בך לא תתן לבנו ובטל לא תקח לבנך משמע שאין בה קיומה והקשה ה"ד יעקב מאורליני"ש ואימא ה"מ לכתחילה אבל דיעבד תפסי בה קידושין דה"ל אמר לעיל (דף ס"ו) גבי לא יקח איש את אשת אביו ויתרין מהר"ר יצחק ש"ס דאין ה"ל אלא סמך אלא תתקן ואחל תקח רבוי כמו תרי קראי חד לכתחילה וחד ליעבד ואע"ג דלמזר לא תתקן

[פ' תוס' כחומת כט. סוטה ת. יבמות כג. גמ' ד"ה דכתיב וכו' מסיפא דקרא קמיה]

[יבמות כג. ע"ש היטב]

[פ"ו לה]

לעיל ה"ל גיטין מט: סוטה ת. יבמות כג. גמ' קטו. מסנהדרין טו: כ"ל. [מנחות כ"ג] יומא מב

אשה וילדיה וגו' - בשפחה כנענית שיחודה לעבד עבדי ואמר קרא דלא יאחז חפשי עם אביו : לא תתקן בס - לא תאחז לך בס תורה חיתון : כי יסיר את בנך - לעיל מניה כתיב בך לא תתן לבנו ובטו לא תקח לבנך וסמך ליה כי יסיר את בך מלוא כתיב כי יסיר את בך תורה אור משמע דבן הטולד לעובד כוכבים ולדה כמותה מנלן דאמר קרא האשה וילדיה קרא לאשה וילדיה תהיה לארזניה נברית מנלן *אמר קרא לא יבנים העובד כוכבים קרוי בך - ולדה כמותה מנלן *א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי דאמר קרא *כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה אמר רבינא ש"מ בן בךך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך *נימא קסבר רבינא *עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר נהי דכשר לא הוי ממזר לא הוי פסול מיקרי הווא בשבעה גוים כתיב שאר אומות מנלן א"ק כי יסיר את בנך *לרבות כל המסירים הניחא *לר"ש דדריש טעמא דקרא אלא *לרבנן מ"ט א"ק *ואחר כן תבוא אליה ובעלתה וגו' מנלן דמעיקרא *לא תפסי בה קידושין אישבחן דלא תפסי בה קידושין ולדה כמותה מנלן אמר קרא *כי תהיין לאיש וילדו לו כל היבא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו וכל היבא דלא קרינן ביה כי תהיינה לא קרינן ביה וילדו לו אי הכי שפחה נמי אין הכי נמי אלא האשה וילדיה תהיה לארזניה למיה לי לברתניא **האומר**

מיהא לא תשמע מינה כדאמרינן ביבמות (דף מה:) דממזר מאשת אביו יליף מה אשת אב דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב טהור ממזר דממזר ליה לא יבא ממזר אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לפיכך עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל : פסול מיקרי : כשאר גולדים בעזירה מחייבי לאוין או עשה שאין ממזרים : האי כשצטע אומות כתיב - לא תתקן בס וכי יסיר דכשע גוים שאל"ה הוא דכתיב שאר אומות מנלן : **דריש טעמא דקרא** - בב"מ (דף קס"ו) גבי אלמנה דקאמרי עשירה ממשכנין אותה עניה לא ממשכנין אותה דטעמא מאי אמר רחמנא לא תחבול בגד אלמנה מפני שאתה לרדך להחזיר לה עבטתה לערב ומתוך כך שאתה יואל ונכנס תמיד אללה שחירות למשכן וערבית להחזיר אתה משיאה שם רע בשכנותיה והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר ולא אילטרך קרא לפרושי טעמא ואייתר ליה כי יסיר לרבות שאר אומות אלא לרבנן אילטרך קרא לפרושי טעמא ד' אומות גופייהו ולמעושי שאר אומות שאין לחזוקן בעבודת כוכבים כמותן כדק"ל (חולין דף י"ג:) אומות שבוהלו לארץ לא עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולא אייתר ליה ריבויא ושאר אומות מנלן ודכותיהו אמר בסנהדרין (דף כ"ה) גבי לא ירבה לו נשים ולא יסיר לבנו דל"ס הוי האי לא יסיר יתורא דבבלא פירושא דקרא הוי דרשי' ביה טעמא ולרבנן דלא דרשינן טעמא דקרא בעלמא הכא פריש קרא טעמא : **ואחר כן** - לא תשע שפחה כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר והיתה לך חתנת דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם שהתיר לא קרינן בה והיתה : **וילדו לו** - שמתיהם אחר אביו : לא קרינן ביה וילדו לו - אלא אחריה הוא מתיחס : **א"ס שפחה נמי** - דולדה כמוה תיפוק לן מהאי קרא דהא לא קרינן בה כי תהיין דכתיב (בראשית כג) עם החמור עם הדומה לחמור : **האומר**

אמר קרא אינו קרוי בנך אלא בנה : קרוי בנך *ישראל הוא *ולפי מ"ש הר"ם בקדושי' פ"ב ובהלכות יבום פ"א נראה שכן פ' כי יסיר ענין בפני עצמו וקא דליק דאיירי בעובד עבודת כוכבים קרא דאיירי בתחון ועובד כוכבים ש"ס דאחא לאשמועינן שהתחן מביא לעבוד עבודת כוכבים הראויים לחיותם *ישראלית ודלוא אכר כי יסיר את בךך ואת בךך דהיה שמיש שהתחן הנוכר מפרסם מאחרי השם ש"ס דלא עליהו קדי דנרדלים ינרתו ושניהם ישראל וישראלית הם ולא יסירו אלא מהבנים (ב) שאותה נחת לה שהיא מישראלית היא בנך שעובד השם ואין בנך שבא מן העובדת כוכבים היא בנך שאינו עובד השם אלא הוא אלא התחן דבנך לבתו מתייב הוא הוצא מום (לחזק) מאחרי שאין לו רין *ישראל וה"ק בנך (ב) שאותה נחת לה שהיא מישראלית היא בנך שעובד השם ואין בנך שבא מן העובדת כוכבים היא בנך שאינו עובד השם אלא הוא בנה והולד מסור ואחא רבה לאשמועינן דבריר ידיה שדינן ליה וסבור דהא ולא כתר ידיה שאם נתמיר יהיה ראוי לכא בקהל :

(ח) נראה דל"ל ובג שיוולד מנקה הוא שקרוי בנך וכו' (ב) אולי ב"ל בך שבא מנקה שאתה עתק לו כו' :

יבמות י"ג. כ"ג. ע"ש היטב

ש"ס (י"ג) כ"ג. מה. סת: לקמן ע"ה

[יבמות כג. כשע"ו גמול (פ"ט) תוס' ד"ה מאן תבא]

גליון הש"ס רשימי ד"ה ליתא קס"ב רבינא כו' דלא שדיק כו' ע"י לקמן ע"ה ע"כ מדי' וכו' יחמטאל ומהרש"א ש"ס :

ס"א והיה קרא בשאר אומות מיירי דכתיב ושבית בניו דאלו כשצטע אומות כתיב לא תתנה כל כשמה וילדו כו' ח"מ

[ש"י תוס' יבמות י"ג. ד"ה ואין לך]

האומר פרק שלישי

קידושין

סמ

עין משפט
גדר מצוה

האומר לשפחה - מעוברת: **הרי אם צמ חורין** - בגט שחרור זה וולך עבד: **ולדה כמוה** - משוחרר כדיליך בסיפא שנאמר האשה וילייה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולד שהולד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה: **מאי הלמודא** - היכא שמעין מהאי קרא דבריו קיימין: **אמר רבא אדרבי יוסי** ויוסי הגלילי - האי קרא אדרבי יוסי קאי ולדה כמוה משום שגא' כו':

אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו - פי' הקונטרס מתיי האי דקאמר ליה איסורא לן הוה מנסב ליה ענה למיעבד וה"ה גמי כשח"ל זיל גטב ולחודנן בעבד עברי דהוה מלי לאקשווי ומי שרי להשיאו ענה לגטב ולעשות איסורא חלא גמרא פריך שפיר עוי"ל דאי הוה מקשה ליה הכי הוה ליה לשטיי דלמר ליה זיל ומטור עגמך וכו' אליעזר דלמר (לעיל דף יד) אמר זה וחמור זה רבו מוסר לו שפחה כנענית:

תורה אור

הדרן עלך האומר

האומר *לשפחתו הרי את בת חורין וולך עבד הולך כמותה דברי ר' יוסי הגלילי והכ"א דבריו קיימים משום שנאמר °האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי תלמודא אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי: **מתני'** ר' טרפון אומר *ייכולין ממוזין ליטור כיצד ממוז שנשא שפחה (6) הולך עבד שיהררו נמצא הבן בן חורין *רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממוז: **גמ'** איבעיא להו רבי טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד קאמר תא שמע אמרו לו לרבי טרפון מיהרת את הזכרים ולא מיהרת את הנקיבות ואי אמרת לכתחילה קאמר ממוזת נמי תינסיב לעבדא עבד אין לו חיים תא שמע דאישפויכניה דרבי שמלאי ממוז הוה ואמר ליה אי אקדמתך מהרתינהו לבנך אי אמרת בשלמא לכתחילה שפיר אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו דמנסיב ליה עצה ^א ואמר ליה זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי ובשני דר' שמלאי עבד עברי מי הוה והאמר מר *אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא לאו שמע מינה רבי טרפון לכתחילה קאמר °שמע מינה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון: רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממוז: אמר ר' אלעזר מאי מעמיה דרבי אליעזר דאמר קרא °לו הלך אחר פסולו ורבנן הוה בבישראל שנשא ממוזת סלקא לאו אע"ג דכתב למשפחותם לבית אבותם אחא לו אפקיה הכא נמי אף ע"ג דכתיב °האשה וילדיה תהיה לאדוניה אחא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי:

הדרן עלך האומר

***עשרה** יוחסים עלו מבבל כהני לויי ישראל חללי גירי וחורוי ממוזי נתיני שתוקי ואסופי *כהני לויי וישראל מותרין לבא זה בזה לויי ישראל חללי גירי וחורוי מותרין לבא זה בזה והאלו הם שתוקי *כל שהוה מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו *אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו אבא שאלו היה קורא לשתוקי כדוקי: **גמ'** עשרה יוחסים עלו מבבל: מאי אוריית דתני עלו מבבל נתיני הלכו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קמ"ל *כדתניא °וקמת ועלית אל המקום אשר יברר ה' אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל היינו דכתיב דברי

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל - כשעלו בני הגולה ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שצדק מיוחסות הן שהפריש עזרה כל הפסולין משם והולכין עמו: **מללין** - כהנים חללין שגולדו מפסולי כהונה: **וחורוי** - משוחררי: **נתיני** - גבעונים שמלו בימי יואשע וחמרינן ביבמות (דף עה) דוד גור וערוה: **שתוקי ואסופי** - מפרש להו ואולי חזוהי שתוקי כו' לויי וישראל חללי גירי וחורוי **מותרים לבא זה בזה** - אבל כהנים בחללי גירי וערוה לן שחללה בלאו גיורת ומשותרת בחוקת זונה: **גירי וחורוי מותרים כו'** **מותרים לבא זה בזה** - דוקא קהל גרים לא איקרי קהל ולא חזרו ממוזים לבא בקהל גרים אבל לויי ישראלים במוזיו לא ושתוקי ואסופי ספק ממוזים הם ומותרים להסתערב בממוזים כדלמר בגמרא (לעיל דף עג.) **בקהל דתי הוה דלא יבא בקהל ספק יבא: ואינו מכיר אם אביו** - וכשקורא פלוני אבא חמו משתקפו: **כדוקי** - בגמרא מפרש ליה: **גמ'** **מילתא אגב אורחיה קא משמע לן** - על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיעו ולמדנו דבר חדש בלישנה דנקט ולמדנו עוד ממנו דאי"ג גבוה מבבל: **בשלמא בית המקדש גבוה** - השמעת מינה דהא בחרך ישראל משתעי קרא:

דברי

משוחררים: נתיני, גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרי' ביבמות דרור נור עליהם: לבא, כהני לויי וישראל מותרים לשאת זה את זה: אבל הללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשותרת ספק ונותן נתינו: גרי - קיבד לא אקר קהל: הגדה בדר"ב רשב"ב א' א' זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי - מה שמקשה העולם ממקרא מלא דלם גטב יבא גטבו יבא והכא ע"כ לא היה טעם דלם כן מאי קאמר רבי שמלאי אי אקרימך אלא ר"ל ממתי שגא' וכפשי' קושי' זו כדוכה על סכר דברי דוד לע"ז שרשע משפטים וככתי' מזה דנהג שאלמר הפסוק גטבו יבא גטבו יבא היינו שאין האומר יבול לגטבו אבל כל הוא רואה מותר בשפחה ומכ"ס גס המ"ל פ"ג מה"ל עבדים כו' ד' כש היטב"ל יושע' ודוק:

קיב א מיי' פ"ו מה"ל עבדים הלכה ה טושע"ט י"ד סימן רסו טע"ף סא: קיד ב מיי' פ"ו מה"ל איסורי ביאה הל' ג סגסג לאין קין טושע"ט הל"ט סימן ד טע"ף כ: קטן ג מיי' פ"א מה"ל עבדים הל' י בגמ' עין פ"ג טושע"ט י"ד סימן סו טע"ף יד:

קטן ד מיי' פ"ו מה"ל איסורי ביאה הל' ג ד ממג לאין קין טושע"ט הל"ט סימן ד טע"ף כ: קין ה מיי' ט"ס הל' ב טושע"ט טע"ף יח: א ו מיי' ט"ט מה"ל איסורי ביאה הל' טו טושע"ט הל"ט סימן ח טע"ף ה: ב ו מיי' ט"ס הלכה טו טושע"ט טע"ף כב: ג ה מיי' ט"ט טע"ף ט"ו הל' ג: ד מיי' ט"ס הלכה יב:

ה י מיי' ט"ס הלכה יג טושע"ט הל"ט סימן ד טע"ף נא:

תוס' ר"י הוקן

אין לו חיים. לעולם לכתחלה מותר ואפ"ה פטורת אין לה תקנה שאם תנשא לעבד אין הבן מתייחס אחריו אלא אחריו ומצא שראו כפזור - אם קדמתוך אין הכרתוך קודם שנשאת אשה יהיית משיאך עצה שבנתה והיו כשרים: לכתחלה מפור בשפחה מותר היינו שהיה משאו לישא שפחה וישחררה הבנים: אי"א טעמא דרבי טרפון דיעבד אבל לכתחלה אביר ודאי רבי שמלאי לא משאו עצה: ושינוגב ועבד עברי שפחתו ב"ד מותר בשפחה ולא מוכר עצמו ולהכי נכסי זיל גנוב וה"ה דכפי לאקשווי מי שרי ליאנסובי עצה למנבד אלא דתיה מותרין ליה דמ"ל כר' אליעזר דאמר אפי' מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית: והאמר מר בבסבת ערכין אין דין עבד עברי נוהג [אלא בזמן שהיובל נוהג] דקרינן ביה עד שנת היובל יעבד עסק. הלכה כר' טרפון דטבויר וישא שפחה אפילו לכתחלה דאפי' אישרא דרבנן ליבא שלא נזיר על השפחה לפסוד מפני תקנת בניו:

עשרה יוחסין עלו מבבל - כהנים חללין שגולדו מפסולי כהונה: **וחורוי** - משוחררי: **נתיני** - גבעונים שמלו בימי יואשע וחמרינן ביבמות (דף עה) דוד גור וערוה: **שתוקי ואסופי** - מפרש להו ואולי חזוהי שתוקי כו' לויי וישראל חללי גירי וחורוי **מותרים לבא זה בזה** - אבל כהנים בחללי גירי וערוה לן שחללה בלאו גיורת ומשותרת בחוקת זונה: **גירי וחורוי מותרים כו'** **מותרים לבא זה בזה** - דוקא קהל גרים לא איקרי קהל ולא חזרו ממוזים לבא בקהל גרים אבל לויי ישראלים במוזיו לא ושתוקי ואסופי ספק ממוזים הם ומותרים להסתערב בממוזים כדלמר בגמרא (לעיל דף עג.) **בקהל דתי הוה דלא יבא בקהל ספק יבא: ואינו מכיר אם אביו** - וכשקורא פלוני אבא חמו משתקפו: **כדוקי** - בגמרא מפרש ליה: **גמ'** **מילתא אגב אורחיה קא משמע לן** - על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיעו ולמדנו דבר חדש בלישנה דנקט ולמדנו עוד ממנו דאי"ג גבוה מבבל: **בשלמא בית המקדש גבוה** - השמעת מינה דהא בחרך ישראל משתעי קרא:

תמורה סג:

יבמות עה.

יבמות פה:]

גיטין סה. ערכין כט.

יבמות פה.

טע"ט. [לקמן עה.]

זבחים נד. טהרין פו.

הגדהות הב"ח (ה) במשנה שגא' שפחה כגב עבד: (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' עמך הק"ד והל"כ מיה"ל. לא ל' יבא לו:

האומר לשפחתו [המעוברת], הרי את בת חורין [כשטר שחרור זה] ועובר שלך עבר. הולד כמותה [פי' משוחרר], דברי ר' יוסי הגלילי, וחכ"א דבריו קיימים [והיא משוחררת ולא הולד], משום שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה. איך [הפוסק] מלמד [שדבריו קיימים]. אמר רבא, [הפוסק איננה ראייה לדברי חכמים אלא] לרבי יוסי הגלילי [ופירושו: בזמן שהאשה לאדוניה הולד שתלד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה]¹¹⁶.

מתני'. ר' טרפון אומר, יכולים ממזרים להיטהר [מפסול זרעם שבניהם לא יהיו ממזרים]. כיצד. ממזר שנשא שפחה, הולד עבד [כנ"ל סח ע"א ולדה כמותה]. שיחררו, נמצא הבן, בן חורין [ומותר בישראלית]¹¹⁷. רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר.

גמ'. שאלו [שאלה בבית המדרש, האם] רבי טרפון אמר [אפילו] לכתחילה [אפשר לעשות כך, והאיסור לישא שפחה משום "לא יהיה קדש" דוקא בישראל כשר נאמר ולא בממזר], או [רק] בדיעבד [ויש בזה איסור לא יהיה קדש, דשפחה דינה כבהמה וביאותיה הפקר וקדישות]¹¹⁸. בא ושמע, אמרו לו לרבי טרפון, טיהרת את הזכרים [שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונושא שפחה ואין מוחה בידן] ולא טיהרת את הנקבות [אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד]. ואם תאמר שאמר לכתחילה, ממזרת גם תנשא לעבד¹¹⁹. עבד אין לו יחוס [אין הולד מתיחס אחר אביו דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב, הילכך אפילו אם נושאת לעבד לא מהני מידן].

בא ושמע, מארח של רבי שמלאי היה ממזר, ואמר לו, אם הייתי [מכירך] קדום [שנשאת אשה הייתי משיאך עצה] לטהר בניך. אם תאמר, זה מוכן [אם דברי רבי טרפון הם] לכתחילה, אלא אם תאמר בדיעבד, מהו

¹¹⁶ ע"י ש"ע (י"ד סי' רסז ס"א): הכותב לשפחתו מעוברת: הרי את בת חורין וולדך עבד, דבריו קיימים. את שפחה וולדך בן חורין, לא אמר כלום.

¹¹⁷ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ד סעיף כ): ממזר הבא על העכו"ם, הולד עכו"ם. ואם נתגייר, הרי הוא כישראל. ואם בא על השפחה. הולד עבד. נשתחרר, הרי הוא בן חורין. לפיכך, ממזר נושא, לכתחילה שפחה שקבלה עליה מצות, וטבלה לשם עבדות, להתיר בניו שישתחררו ויהיו מותרים בישראלית.

ע"י ח"מ: לפיכך ממזר נושא לכתחילה שפחה. אבל ממזרת לעבד הולד הולך אחריה ואין תקנה לולד וא"כ אפשר דאסורה לו לדעת הרמב"ם דלא התיירו איסור שפחה לממזר רק מפני תקון הולד.

וע"י ב"ש: לא ממזר נושא לכתחילה. לשון הרמב"ם (איסור ב"ש פט"ו ה"ד) ולא גזרו על שפחה לממזר מפני תקנת הולד ומשמע דהוה מתרץ בזה קושית הר"ן [ל ע"א בדפי הר"ף] איך ממזר נושא שפחה הלא הוא חייב כל המצות ותירץ משום תקנת הולד התיירו. ולטעמו אזיל דס"ל דליכא איסור דאורייתא בשפחה כמ"ש בס' ט"ז אלא מדרבנן אסור, הם אמרו והם אמרו משום תקנת הולד מותר. אבל לר"ת [המובן בר"ן שם] איכא איסור דאורייתא מ"ה צריך ליתן הטעם הא דמותר בשפחה משום דכתיב לא יהיה קדש [משמע שאין ממזר בכלל שכיון שיצירתו בעבירה - לשון הר"ת, ופי' האבנ"מ: שנולד מאיסור ערוה שאין קידושין תופסין בה] וזה קדש ועומד.

וע"י פ"ת: כל זה דוקא בממזר ודאי, אבל בספק ממזר יכול לטהר זרעו בזה האופן שאיש יהודי ישחרר שפחתו בעל מנת שתנשא לכשר, ואז זה הספק ממזר יכול לישא אותה שפחה. אם הוא כשר, גם זרעו כשר. ואם הוא ממזר, נמצא שהשפחה אינה משוחררת כו' ע"ש. ולי"א דספק ממזר מותר בשפחה. וע"י הערה.

¹¹⁸ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כו ס"א ברמ"א): אם מייחד אליו אשה וטובלת אליו, יש אומרים שמוותר והוא פלגש האמורה בתורה [ראב"ד אישות פ"א ה"ד]. ולי"א שאסור, ולוקין על זה משום לא תהיה קדשה (דברים כג, יח) [רמב"ם שם].

וע"י ב"ש: מ"ש לוקין בפלגש אין מוכרח, והמהר"ט מסביר את הרמב"ם כשהיא מזומנת לזנות או הוי קדשה אבל כשהיא פלגש ליכא איסור ואפילו לאסור, שם אסור משום דבושה לטבול ובה עליה בנדה אבל משום איסור פלגש י"ל דמותר, ואין להקשות איך ס"ד לומר דליכא איסור בפלגש הא ק"ל כלה בלא ברכה אסורה כנדה ופלגש היא בלא ברכה וקידושין וגם קשה איך מותרת למלך כבר תירץ בתשו' הרמב"ן סי' רפ"ד דוקא כשרוצה לישא אשה שתהיה קנויה לו לכל דבר ותהיה אסורה לכל אדם אז אמרה התור' שיקדש אותה ויכנס אותה לחופה ויבדק ז' ברכות אבל פלגש אין צריך ברכה וקידושין.

וע"י ש"ע (אה"ע סי' ד ס"א): עבד שהוטבל לשם עבדות, אסור בישראלית. וישראל אסור בשפחה, בין אם היא שלו בין אם היא של אחר.

וע"י בהגר"א: עבד כו'. גיטין (מ ע"ב) ומי איכ' כו' ושאר מקומות. ולכל הפוסקים הוא מדאורייתא כמ"ש (דברים כג יח) לא תהיה קדשה כו' וכמ"ש בתרגום אונקלוס שם. אבל הרמב"ם כתב שהו"א מדברי סופרים ופסוק הנ"ל קאי מפניו הבא על פנויה כמ"ש פ"א מה' אישות וכמ"ש (סי' כו ס"א בהג"ה) וע"ש פ"ב מה"א ב"ב י"ג.

¹¹⁹ ע"י ש"ע סי' ד ס"ט הובא לעיל סח ע"ב הערה 115.

[העצה שהיה אומר לו]. איזה עצה היה נותן לו, ואמר לו, לך ותגנוב¹²⁰, ותמכר כעבד עברי [ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית כנ"ל &]. וכי היו עבדים עברים בזמן ר' שמלאי. והרי אמר מר, אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [שאפשר לקרא בו עד שנת היובל יעבוד עמך]. אלא לא, לומדים מזה, רבי טרפון אמר [אפילו] לכתחילה, וכך לומדים מזה. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כר' טרפון.

רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר. אמר ר' אלעזר, מהו טעמו של רבי אליעזר. שנאמר בפסוק [לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא] לו [בקהל ה'], הולך אחר פיסולו [פי' לא יבא לו - שהוא מושך דור אחריו]. ורבנן [איך לומדים "לו"']. אותו [מדבור] בישראל שנשא ממזרת¹²¹, הייתי חושב לומר "למשפחתם לבית אבותם" נאמר, בא "לו", והוציא. ורבי אליעזר. נכון, אף על גב שכתוב "למשפחתם לבית אבותם" בא "לו", והוציא, גם כאן אף ע"ג שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", בא לו והוציא. ורבנן [לומדים] כל ולד כמעני שפחה כנענית, דומה לולד במעני בהמה [ואין מתייחס אחרי אביו כלל].

הר"ן על האופי

מתני'. עשרה יוחסים עלו מבבל [עם עזרא], כהנים, לויים, ישראלים, חללים [פי' כהנים חללים שנולד מפסולי כהונה], גרים, [עבדים] משוחררים, ממזרים, נתינים [גבעונים שמלו בימי יהושע, ודוד המלך גזר עליהם שאסורים בקהל ה'], שתוקים, ואסופים. כהנים, לויים וישראלים, מותרים לבא [פי' להתחתן] זה בזה¹²². לויים, ישראלים, חללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה [אבל כהנים אסורים בחללים כאיסור תורה, וגירות ומשוחררת בחזקת זונה ואסורים לכהן]. גרים [ועבדים] משוחררים, ממזרים ונתינים, שתוקים ואסופים, כולם מותרים לבא זה בזה [שסובר קהל גרים לא איקרי קהל, ואין איסור ממזרים לגר, ושתוקי ואסופי הם ספק ממזרים, ומותרים בממזר]. ואלו הם שתוקים: כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [וכשקורא פלוני אבא אמו משתקתן]. אסופים, כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמר¹²³. אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי.

גמ'. עשרה יוחסים עלו מבבל. מה קרה שכתוב "עלו מבבל". שיכתוב "הלכו לארץ ישראל". למדנו מזה דבר דרך אגב, כמו שלמדנו "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך", מלמד, שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מכל הארצות. זה מוכן בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל [הרי הפסוק מדבר בארץ ישראל], היינו

¹²⁰ ונכון קשה איך הוא יכול לתת לו עצה לגנוב יותר מאשר לישא שפחה כנענית.

¹²¹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ד ס"ח): ישראל שנשא ממזרת, או ממזר שנשא ישראלית, הולד ממזר לעולם.

¹²² ע"י לעיל הערה 101.

¹²³ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ד ס"א): אסופי שנאסף מהשוק הוי ספק ממזר, כגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, בין שיש הוכחה בגופו, כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים, או שהוא משוח בשמן, או ששמו לו כחול בעיניו, או תלו לו קמיע, בין שיש הוכחה במקום, כגון שנמצא במקום מצויים שם או שתלוי במקום באילן שאין חחיה מגעת שם והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך, או בצידי רשות הרבים, אין בו משום אסופי, כיון שחוששין עליו לשומרו, ולא הושלך שם אלא משום רעבון.

וע"י פ"ת: אבל אם יש הוכחה. ע' בתשו' י"ב סי' ז' שכתב דלכאורה קשה טובא מה בכך דכל הני לית בהו משום אסופי אכתי שתוקי הוא ומה לנו במה שאין בו משום אסופי דמה חומר יש באסופי יותר מבשתוקי וכו' ומסיק דההפריש הוא דשתוקי שידענו את אמו וצריכין לדון גם על האם ולדידה הוי קבוע דלמא אזלא איהי לגבייהו ולכך האם והולד פסולים. אבל אסופי אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פי' כמו בט' חנויות כו' דבשר הנמצא בשוק אמר' כל דפריש מר"פ ולכך ליכא באסופי שום חשש רק מדרבנן החמירו באסופי אפי' ברוב כשרים משום רגלים לדבר שהרי השליכתו למיתה ולא חסה עליו ולהכי היכא שיש הוכחה שלא השליכתו מחמת פסולו הוא כשר משום שיש רוב כשרים ומשום שתוקי אין לאסרו דכל דפריש מרובא פריש וכו' והעלה לדינא דגם בשתוקי אם לא נבדקה אמו כלל עד שמתה כגון שילדה במקום שאין ב"ד או שלא נזקקו הב"ד לזה לשלוח לשאול את פיה ממי נתעברה עד שמתה האם בלי בדיקה ושוב אין לנו שום עסק לדון על האם ממי נבעלה ואין אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פירש ואין שום רגלים לדבר שפסול הוא שהרי גדלתו אמו ולא השליכתו א"כ אם רוב כשרים הולד כשר ע"ש באורו. וע' בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא בס' ו' ס"ח וכו', וע' בתשו' מהר"ט ס"ב ח"א' סי' י"ח דף מ"ה ריש ע"ב מבואר ג"כ שלא כדברי הנ"ב עשה"ה גם בתשו' חמדת שלמה סי' א' כתב ע"ד הנ"ב ה"ל דעיקר דבריו תמוהים מאד כאשר האריך בזה בס' בית מאיר וברמב"ם מבואר כמעט להדיא דאפי' לא נבדקה האם עד שמתה הולד שתוקי וקאי על מ"ש לפני זה דמייירי בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים וגם מתשו' בשמים ראש סי' ה' (הובא לעיל ס"ט סק"ג) נראה מדבריו דלא כדברי הנ"ב הנ"ל ע"ש עוד.

ע"י רמב"ם (אישות פ"ז ה"א): בא שני וקידשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני ג לעולם, לפי שבשעה שקידשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קידושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין הקידושי תופסין בה.

וע"י רמב"ן: מדלא קתני ואינה מקודשת לראשון, שמע מינה שאם גירשה שני בתוך שלשים חלו קדושי ראשון, וכן מפורש בירושלמי לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירש חלו עליה קדושי ראשון לאחר שלשים יום, מת לאחר שלשים או גירש לא חלו עליה קדושי ראשון, ועוד אמרו שם שאם מת השני והיה לו אח מכיון שהיא זקוקה ליבום לא חלו עליה קדושי ראשון, ומסתברא לן דהשתא דקיי"ל (יבמות צ"ב ב') יבמה שנתקדשה בעניותנו צריכה גט, האי נמי צריכה גט מראשון משום דזיקתה אינה מונעת שלא יחולו בה קדושיה, וירושלמי סבר כרב שאמר אין קדושי תופסין בה, דליכא למימר מכיון שהיא זקוקה לאחר אינה מתרצה בקדושי הללו של ראשון, דאפי' לרבי יוחנן שאמר חוזרת לא אמר אלא כשחזרה ואמרה כן ומשום דאתי דיבור ומבטל דבור אבל בלא חזרה בדבור ממש לא, ועוד דאדרבה ביבום לא ניחא להו לנשי, ואם תאמר משעה ראשונה שפשטה ידה וקבלה קדושי חזרה בה, א"כ כשמת שני בתוך שלשים ואין לה יבם נמי לא תהא מקודשת לראשון.

וע"י רשב"א: [שלומד את הרמב"ן ורמב"ם בשיטה אחת, אבל מקשה עליהם דאם היא חוזרת מהקידושי לר"י בדיבור] כ"ש כשפשטה ידה וקבלה קדושי משני דהוי ביטול אלים טפי דאיכא מעשה ואתי מעשה ומבטל דבור.

והר"ן סובר: אעפ"כ בקבלה קדושי אין המעשה מוכיח לחזור מקדושי ראשון לגמרי אלא עדיין דעתה דאם היא אפשר לחול דיחולו.

ורע"א אומר על דברי הר"ן: ולענ"ד היה נראה דאין מזה ראייה דבשלמא אם היה אפשר לומר דבחיינו של שני אחר ל' פקעי קידושי שני ויחולו קדושי דהראשון אז היה קבלת קדושי השניים לאו דרך חזרה דכוונתה מיד שמקדשת עצמה להשני עד ל' ואח"כ יפקעו וישארו דהראשון אבל לפי האמת דא"א שיפקעו בכדי וא"כ לא יחולו קדושי דהראשון בזה אמרי' דהוי חזרה דאין דעתה לענין אם ימות או יגרש.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ"ב): בא שני וקדשה בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר השלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושי תופסין בה. (אבל אם מת השני או גירשה תוך ל', חזרו קדושי ראשון ולכן צריכה גט מן הראשון, ויש חולקין).

ביאור: אבל אם מת השני. בירושלמי אמרו שאם מת השני והניח אח מאחר שזקוק ליבום לא חלו הקידושי של ראשון וכתב הרמב"ן שהירושלמי סובר שאין קידושי תופסין ביבמה אבל לדין דק"ל דיבמה שנתקדשה צריכה גט אף כאן אין הזיקה מונעת לחול קידושי הראשון (ח"מ).

ולכן צריכה גט מן הראשון. לשון זה משמע דאינ' ודאי מקודשת לראשון והוא דעת הר"ן (הביאו הב"י סי' זה סוף ס"ק א') שכתב שראוי לחוש לדברי הירושלמי (שסובר דאם מת השני תוך ל' דחלו קידושי של הראשון אף על גב דהרשב"א והרא"ש סברי דלא כהירושלמי דסברי דכיון דקבלה הקידושי מהשני פקעי הקידושי מן הראשון ושוב לא חלין אף על פי כן סיים הר"ן דראוי לחוש לדברי הירושלמי ולהצריכה גט עכ"ל) וא"כ בחנם כתב הרב דיש חולקין הוא דעת הרשב"א והרא"ש דהא הר"ן לא החמיר לחוש לדברי הירושלמי ולהצריכה גט אלא מפני דעת החולקין וכך היה לו לכתוב חזרו קידושי ראשון ומקודשת ודאי לראשון (והוא דעת הרמב"ן והרמב"ם כפי שפי' המ"מ וכהירושלמי) ויש חולקין ואומרים דאינה מקודשת כלל

לראשון שכבר חזרה בה והוא דעת הרשב"א והרא"ש וראוי להחמיר להצריכה גט כדעת הר"ן (ח"מ).

ב ע"י סעיף הקודמת בשו"ע בהערה 4. וע"י שו"ע (אה"ע סי' לה ס"ז): אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקידשה השליח לעצמו, אינו נקרא רמאות.

וע"י ח"מ וב"ש: אינו נקרא רמאות. מ"מ אם אפשר להודיע למשלחו צריך להודיע. וע"י ט"ז: לא זכר כאן הך הודעה דס"ל כיון דיש לפעמים הפסד מזה למקדש אין עליו חיוב בשום פעם להודיעו. וע"י פ"ת: ואם חושש דילמא אדהכי הדרה א"צ להמתין ואפילו בזיווג ראשון איכא למימר שמא יקדמו אחר.

ג רש"י וע"י תוס' (בשם ר"ת) שאיסור של מהפך איננה אלא דווקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או לקנות דבר וחבירו מקדים וקונה ומש"ה קאמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו ילך וישתכר במקום אחר אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחרת, ומכאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו כל זמן שהמלמד בביתו שמאחר שהוא שכיר שם ילך המלמד במקום אחר להשתכר שם אם לא שייאמר בעה"ב דאין רצונו לעכב המלמד שלו אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בעה"ב אחר לשכור אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר לו הבעה"ב לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא לזה שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר.

ד ע"י שו"ע סי' רמט ס"ה: מדת חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: ושונא מתנות יחיה (משלי טו, כז):

ה ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ"א): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר ל' יום, אף על פי שנתאכלו המעות בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לאחר ל' יום; ואם חזר בו בתוך השלשים יום, או חזרה היא, אינה מקודשת. הגה: וי"א דאם קדשה בשטר ואינו בעין לאחר ל' יום, אלא נקרע או נאבד תוך ל', אינה מקודשת. המקדש אשה על ל' יום, מקודשת לעולם.

ביאור: שנתאכלו המעות. לא דמי לאומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר ל' דלא קנה (כמבואר בח"ה סי' קצ"ז סעי' ז) דשאני משיכה דלאחר ל' אין במשיכה ממש ובמה יקנה אבל הכא אם היא תחזור צריכה להחזיר המעות הוי כאלו נתן לה מעות בסוף ל' ומיהו אם הוא חוזר אינה חייבת להחזיר לו וכ"כ הר"ן (ח"מ).

ואם חזר בו וכו' או חזרה היא. כעין לא זו אף זו הוא דבחזר בו הוא מיד נתבטלו הקידושי ואינו מחוסר מעשה דאין צריכה להחזיר לו המעות אבל בחזרה היא מחוסר מעשה דהא צריכה להחזיר המעות אפ"ה בטלו הקידושי והמעות עליה חוב (ח"מ).

דאם קדשה בשטר. כל' שאומר לה בהדיא שמקדשה בתורת שטר (ח"מ).

ו ע"י שו"ע (אה"ע מ"א): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר ל' יום, אף על פי שנתאכלו המעות בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לאחר ל' יום; ואם חזר בו בתוך השלשים יום, או חזרה היא, אינה מקודשת. הגה: וי"א דאם קדשה בשטר ואינו בעין לאחר ל' יום, אלא נקרע או נאבד תוך ל', אינה מקודשת.

וע"י אב"מ: וכתב הר"ן (כד ע"א מדפי הר"ף) ומיהו משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאל"כ במאי מקדשי הרי אינם קנוים לה עד לסוף שלשים יום והרי נתאכלו בנתיים וע"ש. ובחידושי מוהר"ט העלה דגם הכסף הוא ברשות המקדש עד שלשים ואם הוא חוזר תוך שלשים צריכה להחזיר הכסף וע"ש. וע"י ריטב"א: ומ"ט גבי גט בעינן שיהי' בעין וגבי קידושי לא בעינן שיהי' בעין דמידי דאית לה לאשה הנאה בגויהו מכי יהבינהו כבר נהנית מהם שהיא רשאה לעשות מהם רצונה אבל גבי גט דלאו מידי

דהנאה אלא גט הפוטר ואם אינו בעין בעת שהיא מתגרשת אינו כלום.

ונראה מדברי הריטב"א דטעמא דמהני נתאכלו המעות משום דמקדשה בהאי הנאה שנהנית מהם שרשאה לעשות בהם כרצונה ויהיב לה רשות להוציאן, וקשה לי נהי דבשעת נתינה אית לה הנאה מכל מקום בשעת קידושין כבר כלתה הנאה זו וכו' מיקדשה בהאי הנאה דיהיב לה רשות לעשות כרצונה ואף על גב דלאחר שלשים כבר כלתה הנאה זו כיון דנשאר אצלה הנאה זו ונפטרת מלשלם לו לאחר שלשים וכו' עדיין הנאה זו ברשותה במה שנפטרת מלשלם לו ואף על גב דבהאי לחוד' לא מקדשה דהא מקדש במלוה אינה מקודשת וכו' מהני הנאה דמעיקרא כיון דעדיין נשאר במה שנפטרת ממנו.

והרשב"א בחידושו ר"פ האומר ז"ל ואעפ"י שנתאכלו המעות וטעמא דמילתא כיון דלשום קידושין נתנו בתחלתן אעפ"י שבשעה שראויין לחול אינו בעולם מכ"מ כיון שאם לא נגמר הקנין יש עליה להחזירם רואין אנו אותם כאלו הם בעין ובאותה הנאה היא מתקדשת וכענין שהיא מתקדשת בהנאת מחילת מלוה, ומשא"כ במלוה דעלמא הואיל ובשעת מתן מעות לא נתנו לקידושין אלא להלוואה עכ"ל. ומדבריו נראה דלאחר שלשים מקודשת בהאי הנאה שנפטרת ממנו ואף על גב דבמלוה אינה מקודשת כה"ג עד שיאמר לה בהנאת מחילת מלוה הכא דלשום קידושין נתנו מתחלתן כיון דאם לא הי' מתרצה בתחלתה לא הי' נותן לה הכסף כלל ולא הי' מלוה לה כלל משא"כ בשאר מלוה שכבר באו לידיה לשום מלוה.

ומחוררתא כשטת הר"ן דהוא נתן לה הכסף לשום קידושין מיד ואינו רשאי לחזור תוך ל' אבל יהיב לה לגמרי אדעתא דקידושין ואם היא חוזרת תוך ל' צריכה להחזיר לו הכסף א"כ לאחר ל' יום לא היו מלוה כלל וכו'.

י' עי' רמב"ם (תרומות פ"ד ה"ט): האומר לשותפו או לבן ביתו או לעבדו או לשפחתו לתרום, והלכו לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרומו, אם לא שינה השליח תרומתו תרומה, ואם שינה כגון שאמר לו תרום מן הצפון ותרום מן הדרום הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה. [הראב"ד] האומר לשותפו או לבן ביתו וכו' עד הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה. א"א מה ראה זה המחבר שפסק כריש לקיש שלא העמידו בירושלמי את המשנה בשנייה שליחותו אלא לדעת ר"ל דאמר לא אתי דיבור ומבטל דבור ולית הלכתא כוותיה.

עי' דרך אמונה: אינה תרומה. אבל כל הראשונים חלקו על רבנו ודעתם שגם אם לא שינה השליח יכול לבטלו ע"י דיבור כיון שביטלו לפני שתרם דאתי דיבור ומבטל דיבור וכן פסקו האחרונים (רמ"א י"ד שלא סל"ו).

י"ב עי' נתינת הגט ליד השליח. י"ג עי' רש"י, אמנם תוס' חולק שזה רק ספק שלא בפני השליח, שהרי אם בפני השליח יש צד שהיא יכול לקדשה ללא רצונה.

י"ד עי' תוס' שמלשון הגמ' שלנו משמע שאם בטל את הגט בפירוש, שהוא בטל ופסוק לגרש בו, אבל מלשון הגמ' בגיטין אי אפשר לבטל גט.

ועי' רמב"ם (גירושין פ"ו הכ"א): השולח גט ביד שליח ובטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות, לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם [והרי הוא כחרש הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת - לא מופיע בשו"ע], וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם [ואם גירש הרי זה ספק מגורשת - נוסף בשו"ע], ע"כ. ועי' בהגר"א שהרשב"א ור"ן חולקים וסוברים איך שתוס' כאן לומד בגמ' בגיטין, ויש לחוש לדבריהם והוא סוף השו"ע.

י"א עי' שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ב): בא שני וקדשה בתוך ל' יום, הרי זה מקודשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר השלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושין תופסין בה. (אבל אם מת השני או גירשה תוך ל', חזרו קדושי ראשון ולכן צריכה גט מן הראשון, ויש חולקין).

עי' ח"מ: אבל אם מת השני. בירושלמי אמרו שאם מת השני והניח אח מאחר שזקוק ל' יום לא חלו הקידושין של ראשון וכתב הרמב"ן שהירושלמי סובר שאין קידושין תופסין ביבמה אבל לדידן דק"ל דיבמה שנתקדשה צריכה גט אף כאן אין הזיקה מונעת לחול קידושי הראשון.

ועי' ב"ש: אבל אם מת השני וכו'. אף על גב בחזרה בטלו הקדושין לגמרי דשם חזרה בפירוש וכאן מה שקבלה קדושין מאחר ל"ל שאין דעתה לחזור מקדושי הראשון לגמרי אלא דעתה עדיין אם יהיה באפשר יחולו קדושי הראשון [הר"ן] ואם מת השני והניח אח מ"מ צריכה גט מראשון דהא יבמה לשוק תופסים בה קדושין מספק א"כ אין מונעה לחול קדושין הראשונים שם. ועי' אב"מ: ונסתפקתי אם זקוקה היא ליבום וחליצה כיון דקידושי ראשון תופסין בה והרי היא איסור ערוה ליבם באיסור אשת איש ונפקא בלא חליצה מיהו הא דיבמה שנתקדשה צריכה גט אינו אלא מחמת ספק אם קידושין תופסין בה או לא וא"כ ודאי לא נפקא בלא חליצה דספק קידושין אין תופסין ביבמה וא"כ עדיין זקוקה ליבום וחליצה ואפי' למ"ד קידושין תופסין ביבמה בודאי, נמי לא נפקא בלא חליצה כיון דקידושי ראשון לא חיילי אלא לאחר שלשים והיא כבר זקוקה ליבם קודם גמר קידושי ראשון. אמנם נראה דלמ"ד קידושין תופסין ביבמה בודאי, דאינה זקוקה ליבום וחליצה, דכל מקום דלאחר שלשים הקידושין באין ממילא ונעשית אשת איש נפטרה מחליצה ויבום כמו היכא דנעשית אחות אשה ממילא.

ועי' ח"מ: ולכן צריכה גט מן הראשון. לשון זה משמע דאינו ודאי מקודשת לראשון והוא דעת הר"ן שכתב שראוי לחוש לדברי הירושלמי [הנ"ל] וא"כ בחנם כתב הרב דיש חולקין הוא דעת הרשב"א והרא"ש דהא הר"ן לא החמיר לחוש לדברי הירושלמי ולהצריכה גט אלא מפני דעת החולקין וכך היה לו לכתוב חזרו קידושי ראשון ומקודשת ודאי לראשון, ויש חולקין ואומרים דאינה מקודשת כלל לראשון שכבר חזרה בה, וראוי להחמיר להצריכה גט.

י"ב עי' רש"י, אמנם עי' רמב"ן חולק אלא שאם מת הוא בתוך שלשים יום לא תהא מקודשת. ועי' אבנ"מ (מ סק"ז) שהרשב"א בתשוה (סי' תש"ז) שפי' כרמב"ן אבל בפירושו על הגמ' פי' כמו רש"י וגם רש"י ד"ה ושמואל אמר מביא כרמב"ן. אלא ברש"י פי' התנאי, דכי קאמר מעכשיו ולאחר שלשים כאומר מעכשיו תהא מקודשת ובלבד שכל שלשים יהיה ברשותי לבטלן כענין האומר הרי את מקודשת לאחר שלשים יום שרוצה להמלך כל שלשים אם יבטלם, ואז אם מת תוך שלשים נתבטלו הקידושין כיון שהתנה שיהי' מקודשת מעכשיו באופן שיהיה בדין קידושין לאחר שלשים. י"ג שהם מוסדרים א' קצת יותר ממושך מהשני כדי שלא

יפול. כזה:

י"ד עי' ר"ן: המקדש בשטר מעכשיו ולאחר שלשים יום צריך שיהיה השטר קיים לאחר שלשים שאע"פ שמעכשיו מתחילין הקידושין לחול אינן קונין קנין גמור עד אחר שלשים וכו' אבל בכסף לא צריך דהא קי"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לאחר ל' יום מקודשת אף על פי שנתאכלו המעות. וכ"כ התוס' (יבמות פב ע"א ד"ה הא) דלר' יוחנן במשוק פרה מעכשיו ולאחר שלשים צריך שיהיה הפרה עומדת באגם ואם עומדת בר"ה לסוף שלשים לא קנה.

^{טו} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ו): נתן לה פרוטה ואמר לה: התקדשי לי בזה על מנת שאתן ליך מנה, כשיתקיים התנאי יחולו הקדושים למפרע, אף על פי שלא אמר: מעכשיו, שכל האומר: על מנת, כאומר: מעכשיו, דמי. ואם קבלה קדושים מאחר קודם שיתקיים התנאי, ואחר כך נתקיים התנאי, אין קדושי השני כלום. ואם אמר לה: על מנת שאתן ליך מנה תוך ל' יום, אם נתן לה תוך ל' יום, הווי קדושים למפרע; ואם לא נתן תוך ל' יום, אינה מקודשת, ואם קבלה קדושים מאחר תוך ל' יום, מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום, וכי שלמו ל' יום, אם לא קיים ראשון תנאי, פקעי קדושי קמא וגמרי קדושי בתרא ואינה צריכה גט מראשון. ואם קיים ראשון תנאו, אינה צריכה גט משני.

^{טז} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ד): על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה, מקודשת בודאי; ואם אין ידוע, מקודשת מספק, אפילו הוא אומר: אין בידי.

ביאור: אם ידוע בעדים שיש לו מנה. היינו כשאין אנו רואין מנה בידו אבל אם אנו רואין מנה בידו אנו סהדי דיש לו דכל שבידו חזקה שהם שלו וכ"כ הר"ן ועמ"ש הב"י בשם הרמ"ה באומר יש לי מנה במקום פלוני ושניהם מודים שלא היה לו ונראה דה"ה הכא לא מהני שניהם מודים שאין לו (ח"מ).

אפילו אומר וכו'. אפילו הוא והיא אומרים ג"כ שאין לו אצלו כלום הווי ספק קדושים ר"ל בשם הרמ"ה ואם א"י בעדים ש"ל אצלו ופלוני אמר ש"ל אצלו אינו אלא ס"ק וא"ל אם היא ג"כ אומר שיש אצלו הווי כאלו שניהם אומרים שנתקיים התנאי (ב"ש).

^{יז} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ח): על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: ו"א דאפילו הגיע מחלקו מן הריח מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו. הראה לה מנה משלו, והיא משועבדת לבעל חוב, מקודשת. לא היה לו בשעת קדושים, והריח אח"כ והראה לה, ו"א דמקודשת. אבל באומר לה: ע"מ שיש לי, לכ"ע בכה"ג אינה מקודשת, ולא חיישינן דילמא מראה לה בתר הכי למהווי ספק קדושים. אמר לה: ע"מ להביא לה ר' ז וז, דינו כמו בע"מ שאראך מנה, וצריך להיות משלו.

עד שיראנה מנה שלו. אפילו יש עדים שיכול להראות לה לא הווי קדושים דלא ניח' לה לסמוך אסהדי עד שתראה בעצמה כפי תנאו וכמ"ש הטור בשם הרמ"ה (ח"מ).

מאחר שעדיין לא חלקו. לשון הר"ן אינו כן וזה לשונו דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווח לקרנ' משתעבד לא חשיבי כשלו משמע שאם הגיע זמן החלוקה אף שעדיין לא חלקו הרי הרווח שלו מאחר שבידו לחלוק וליטול חלק ריוח שלו (ח"מ).

והיא משועבדת לב"ח. ל' ר' ירוחם בשם הרמ"ה כיון דלא אקני ליה מעכשיו מקודשת ודאי משמע הא אם אקני ליה מעכשיו אינה מקודשת ודאי (ח"מ).

והריח אח"כ. ר' ירוחם כתב בשם הרא"ש שחולק וצריך שיהיה לו בשעת קדושים אפילו באומר סתם ע"מ שאראך דאל"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לי זמן להראותך ועיין בב"ח ואם אמר ע"מ שאראך מנה שיש לי גם הרמ"ה מודה דלא הווי קדושים אא"כ הראה לה ממעות שיש לו בשעת קדושים וזה כוונת הרב כאן באומר לה ע"מ שיש לי כלומר שאראך מנה שיש לי כ"ע מודו (ח"מ).

בתר הכי למיהווי ספק קדושים. ל' הרמ"ה הוא זה לחלק בין האומר ע"מ שיש לי ר' זוז בין אומר ע"מ שאתן ליך או אראה ליך ר' זוז דבע"מ שיש לי אם אין ידוע בעדים שיש לו מקודשת מספק דאולי יש לו אבל בע"מ שאתן או שאראה אם נתן או שהראה בעדים מקודשת ואם אין כאן עדים אין כאן קדושים ספק לחוש דילמא יראה לה בצינעא דצריך לקיים תנאו בעדים וכבר כתבתי סי' זה ס"ק כ' בעשה עמך כפועל דאם היא מודה הווי כעדים ואם היא מכחשת אותו לאו כל כמיני' לומר שקיים תנאו לאסר' ובאומרת איני יודע

הווי ספק ותנאי זה דאעשה עמך כפועל ג"כ מחוסר מעשה ואפ"ה חיישינן דילמא קיים תנאו בלא עדים וא"כ קשה על הרב איך העתיק כאן דברי הרמ"ה שסותר ההיא דלעיל ואפשר לפרש דברי הטור באופן אחר והוא כי מאחר שהרמ"ה סובר דאם אשכח מציאה או נתן לה מתנה מהני א"כ לעולם לא תצא מספק קדושים דכל פעם שתתבע אותו הראיני לי ישיב לה הלא לא אמרתי שיש לי רק שאראה לך ואולי אמצא עוד מציאה או מתנה וכעין שהקשה הרא"ש דמה גבול יש לו וע"ז כ' ומיהו לא חיישינן דילמא אחזי לה בתר הכי למיהווי ספק קדושים לעולם אלא מיד שתאמר הראה לי ואינו מראה לה בטל תנאו ומיהו קשה דהא לקמן סעיף ל"ו בע"מ שאתן אם אומר שעדיין רוצה לקיים תנאו אפ"ה בעל נפש לא ישאנה וא"כ ה"ה בע"מ שאראה לך ג"כ יש לחוש לספק קדושים דאולי יראה לה (ח"מ).

כמו בע"מ שאראך מנה. וכלומר לדעת הרמ"ה אף שלא היו לו בשעת קדושים אם יביא לה ממה שמצא אח"כ מהני וממיל' אם אמר ע"מ שאביא לך מנה שיש לי כ"ע מודו שצריך שיביא לה ממה שהיה לו בשעת הקדושים וכמ"ש הרב לפני זה (ח"מ).

^{יח} עי' שו"ע (אה"ע סי' קמג ס"ב): המגרש על התנאי כשיתקיים התנאי, תהיה מגורשת בשעה שיתקיים, לא בשעת נתינת הגט לידה. לפיכך יש לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי אחר, כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון, אף על פי שהגיע לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או נשרף, קודם שיתקיים התנאי, אינה מגורשת; ואם נשאת, תצא. ואם אמר לה: הרי את מגורשת מעכשיו, או מהיום, על תנאי כך וכך, או שאמר לה: הרי את מגורשת ע"מ כך וכך (ועיין לקמן סי' קמ"ד סעיף ד' ד"א דע"מ לאו כמעכשיו דמי), כשיתקיים התנאי, תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה; לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה, ואם אבד או נשרף, (ואפי' מת הבעל) קודם שיתקיים התנאי, הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה. ולכתחלה לא תנשא קודם קיום התנאי, ואם נשאת, יפרוש ממנה עד שיתקיים התנאי. ומיהו בתנאי שהוא בידה, והוא בשב ואל תעשה, לא חיישינן שמא תעבור עליו, ולפיכך מותרת לינשא מיד, בתנאי דעל מנת או מעכשיו. ויש אומרים דאפילו לא אמר: מעכשיו ולא מהיום ולא על מנת, דינו כאומר: מהיום, משום דזמנו של גט מוכיח עליו, הילכך אזלינן בה לחומרא. (ו"א דאפי' בתנאי דמעכשיו יכול לבטלו, ויש להחמיר).

^{יט} עי' מהרש"ך ח"ב סי' לב (מכחש ו"ת הריטב"א סי' רה), שאם התחייב למכור לפלוני קרקע זו תמורת כסף זה, היינו דווקא לו ולא ליורשיו. ועי' מבי"ט ח"ב סי' קצה: אם מת המוכר אם יוכל הקונ' לומר לו נתחייבתי למוכר ולא ליורשיו נר' שאינו יכול לומר אלא גם יורשיו יכולים לחזור לו המעות כיון שאמר שהיא מכורה מעכשיו לכשיביא ואפי' שאמ' שהיא מכור' לך שנראה לך ולא ליורשין

^כ הרי זו מקודשת ויש לו (דפוס קושטא). פי' רש"י: מפטות לשון המשנה משמע שאם יש עדים שיש לו אז היא מקודשת ולולא זה אין קדושים ומותרת לשוק.

^{כא} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ט): ע"מ שיש לי בית כור עפר, אם יש עדים שיש לו, הרי זו מקודשת; ואם לאו, הרי זו מקודשת מספק, שמא יש לו והוא אומר: אין לי, כדי לקלקלה.

^{כב} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"כ): הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום, מקודשת בודאי. ואם לאו, מקודשת מספק, שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה.

עי' ב"ש: באותו מקום. אבל במקום אחר אפילו אם הוא יותר קרוב ל"ל דהיא רוצה להלך דוקא לאותו מקום גם ל"ל שמא פירות מאותו מקום הם יותר טוב כ"כ הר"ן והמגיד.

כ" עי' שו"ע (אה"ע סי' לח סכ"א): על מנת שאראך בית כור עפר, הרי זו מקודשת, ויראנה; ואם הראה ששכר מאחרים, או שלקח באריסות, אינה מקודשת. הגה: אבל אם יש לו קרקע שמעלה ממנה מס, הרי היא מקודשת, דהא הקרקע שלו, ובלבד שיהא לו בכדי בית כור עפר שאינו מעלה מס, דע"מ שיהא לו בית כור עפר שלו גמור משמע. עי' ב"ש: שאינו מעלה מס. כלומר שיש לו בית כור מה שאינו נותן ממנו מס, וכתב ב"ח אם כל אנשי המקום נותנים מס משדות שלהם אז אמרי' אם אמר ע"מ שיש לי בית כור כדרך העולם קאמר אפילו אם נותן ממנו מס נתקיים התנאי.

כ"ד עי' לעיל הערה כא.

כ"ה עי' לעיל הערה כג.

כ"ו וכנ"ל ס ע"ב שזה חמישים אמה על חמישים אמה.

כ"ז רש"י, ולעולם רחב"ג בעי תנאי קודם למעשה, וקשה דהא אמר בסוף פ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד ע"א) מאן שמעת ליה שאמר בעינן תנאי קודם למעשה רבי מאיר הוא משמע דרבי חנינא בן גמליאל פליג אכולהו לכן נראה לי דפליג אכולהו.

כ"ח עי' רשב"א: כדכתיב ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו.

כ"ט עי' רש"י פסחים ס ע"ב ד"ה הכי.

ל עי' הערה הקודמת.

לא עי' רמב"ם (תרומות פ"ה ה"ט): אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו לכשיתלשו ונתלשו הואיל ובידו לתולשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו שניהם דבריו קיימין, והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר. עי' דרך אמונה: אבל אם אמר. ונראה דה"ה אם חשב כיון שאין סותר דיבורו בזה מהני.

אם אמר פירות ערוגה זו כו'. וכן להיפך פירות ערוגה זו מחוברין יהו תרומה לכשיתלשו על פירות ערוגה זו תלושין או פירות ערוגה זו מחוברין יהו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין לכשיתלשו שניהן או קצת מפירות ערוגה זו מחוברין על שאר הערוגה המחוברת לכשיתלשו שניהן ומ"מ לא יברך כיון שעתה אין יכול לעשות תרומה.

לכשיתלשו. ואין נ"מ בין אמר מעכשיו ולאחר שיתלשו ובין לא אמר מעכשיו ובין אמר על פירות אלו מחוברים לכשיתלשו או לא הזכיר תיבת מחוברים ופשוט דכשאמר פירות תלושין אלו יהיו תרומה על פירות מחוברין לכשיתלשו צריך שתהא התרומה קיימת עד שיתלשו שהרי אז חל התרומה.

הואיל ובידו לתולשן. ואם מפריש מפירותיו על פירות של אחר מחוברין שלא מדעתו ל"ל דלא מהני שהרי אין בידו לתולשן.

שתיהן שליש בעת שאמר. שאז אם יתלשם יהיו בני חיוב תרו"מ אבל לפני הבאת שליש כיון שאין בהם חיוב תרו"מ כמש"כ רבנו בפ"ב ממעשר הוי דבר שלא בא לעולם ואין הפרשתו כלום ואפי' בשדה בית הבעל שא"צ להשקותה וצומח מאליו מ"מ מקרי דבר שלא בא לעולם ויש מי שאומר שאם הביאה שחת שכבר ראוי למאכל בהמה כבר מקרי בא לעולם ויכול לעשותה תרומה לכשתביא שליש ותתלש אבל רוב הראשונים כתבו כדעת רבנו. כתב בחזו"א המוכר פירות לחברו במחובר וקנאם בתלישה [או בכסף אבל התנה עמו שיחול המקח בשעת תלישה] והמוכר אמר קודם שיתלוש פירות ערוגה זו יהי' תרומתן בעוקצן לכשיתלשו וכן מעש"ר ומע"ש חייל אף על גב דבבת אחת אינו שלו מ"מ חל התרו"מ ויכול גם לחלל המע"ש אבל במוכר לגוי כה"ג אפשר דלא חל וכ"ש שלא יכול לחלל המע"ש דכיון דגוי לא ציינת דינא הו"ל כאינו ברשותו דאינו יכול לפדות אף שמתנה שיחול הפדיון בעת שיצא מרשותו.

כ"ב מכאן רואים שדבר שבא ממילא לא הוה מחוסר מעשה, וחשיב דבר שבא לעולם, עי' & בענין ירושה.

כ"ג אם כן זה ל"ד ר"ע אלא ה"ה לת"ק שלו?

ל"ד האם זה לשון הקדש או נדר.

ל"ה עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ח): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבי, רצה האב, מקודשת. לא רצה, או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר, אינה מקודשת.

עי' ט"ז: על מנת שירצה אבי. פירושו שיאמר בפירוש "אין" משו"ה אם רצה דהיינו שאמר בפירוש אין לא רצה דהיינו שמיחה. ועי' ח"מ: רצה האב מקודשת. כלומר שאמר הן דע"מ שירצה פירושו שנדע שהוא רוצה וצריך שיגלה רצונו ועי' לקמן ס"י.

ועי' ח"מ: לא רצה או ששתק או שמת. ולא בחדא מחת' מחתינהו דבמת האב בטלי הקידושין מיד דא"א שיאמר עוד הן, אבל בלא רצה, שאמר לא או שתק, אינם יוצאים מידי ספק קידושין כל זמן שהאב חי, דאולי יאמר האב הן אחר שאמר בתחלה לא, או שתק כמ"ש בסמוך ס"י.

ועי' ב"ש: לא רצה האב. כאן הבי' ל' הרמב"ם ואחר כך (ס"ט וס"י) הבי' דעת החולקים ומ"ש אינה מקודשת כלומר לכל א' לפי שיטתו, ולרמב"ם דהתנאי קאי על שעת השמיעה אז אם לא אמר הן מיד בטלו הקדושין ולשאר פוסקים הוי ספק קידושין כתב בכ"מ ובב"י להרמב"ם כל התנאים שמתנה בין ע"מ שירצה שיאמר הן ובין שאר תנאים כוונתו על שעת השמיעה בעת שישמע צריך שיאמר הן או שישתוק וכמ"ש בסמוך.

עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ט): על מנת שלא ימחה אבי, שמע ומיחה, אינה מקודשת; לא מיחה, או שמת, הרי זו מקודשת. (ועיין בסמוך ס"ס י'). מת הבן ואח"כ שמע האב, מלמדין את האב שיאמר: איני רוצה, כדי שלא יהיו קדושין ולא תפול לפני יבם. וי"א דאומר: ע"מ שירצה, דינו כאומר: ע"מ שלא ימחה. ויש מי שאומר שדינו כאומר: ע"מ שישתוק.

ביאור: לא מיחה או שמת. גם כאן לאו בחד' מחת' נינהו דבמת מקודשת ודאי ובלא מיחה כל ימי חייה האב הוא בספק שמא ימחה ואפילו נתרצה פעם אחד אם אח"כ מוחה נתבטלו הקידושין כמ"ש בסעיף שאחר זה ועל כן השיגו הראב"ד במ"ש מת הבן ואח"כ שמע האב דאילו שמע קודם שמת הבן מלמדין אותו בכך ומדברי המ"מ נתיישב זה דע"מ שלא ימחה דקאמר הרמב"ם כולל ג"כ ע"מ שישתוק ובשתיקה מיד נתקיים התנאי ע"כ כתב שמע אחר שמת וכמו שאכתוב בסעיף י"א (ח"מ).

מלמדין את האב שיאמר איני רוצה. אבל בסעיף שלפני זה בע"מ שירצה אם מת הבן אינו מועיל ללמד האב דאף דלא יאמר הן כשמת בנו מ"מ יש לחוש דאיך תנשא לשוק דאולי יאמר לאחר זמן הן כדי לקלקלה ע"כ אין לה תקנה בלא חליצה כל זמן חיי האב וה"ה דמתייבמת ממ"נ וכ"כ הטור בשם הרמ"א ועיין בב"ח על דברי הרמ"ה דהקשה איך חולצת הא אתי מינה חורב' (ח"מ).

שדינו כאומר ע"מ שישתוק. הוא דעת הרא"ש והטור ודין על מנת שישתוק יתבאר בסמוך בסעיף שאחר זה (ח"מ).

עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"י): אמר: על מנת שיאמר: הן, אף על פי שאמר בתחלה: איני רוצה, כל שחזר ואמר: הן, נתקיים התנאי. (ולכן לעולם הוי ספק, עד שימות האב). והאומר: ע"מ שישתוק, אם שתק בשעת שמיעה, מקודשת, אף על פי שחזר ומיחה. הגה: מיהו אם לא היה בביתו כששמע, וכשבא לביתו מיחה, הוי מחאה, דמה ששתק בתחלה משום שלא היה בביתו (כך משמע בריב"ש סי' י"ד, וקנ"ג). ואם מיחה בשעת שמיעה, אפילו חזר ונתרצה, אינה מקודשת. מת האב עד שלא שמע, מקודשת. והאומר: ע"מ שלא ימחה, כל זמן שמיחה נתבטל התנאי, ואפילו נתרצה בשעת שמיעה. (וי"א דאם אמר: הן, פעם אחת, שוב אינו יכול למחות) (טור).

ביאור: על מנת שלא ימחה כל זמן שמיחה. דהא תנאי זה הוא בשב ואל תעשה וכל זמן שנעשה המעשה נתבטל הענין

וה"ז כאומר לאשה ה"ז גיטך על מנת שלא תשתי יין שהכוונה שלא תשתה יין לעולם (ח"מ).

ע"י שר"ע (אה"ע סי' לח ס"א): מת הבן, מלמדין את האב שימחה, כדי שלא תזקק ליבם.

ביאור: מלמדין את האב שימחה אף אם כבר אמר הן. ולדעת הטור דלא מהני מחאה אחר אמירת הן אם אמר הן ואח"כ מיחה חולצת או מתייבמת ממ"נ אבל בלא חליצה לא מפטרה דילמ' קי"ל כהטור דאין מועיל מחאה אחר הן וכאן כפל ושינה שכתב מת הבן סתם ולעיל בסעיף ט' כתב ג"כ דין זה מת הבן ואח"כ שמע האב משום דלעיל העתיק ל' הרמב"ם והרמב"ם כשכתב על מנת שלא ימחה כוונתו ג"כ אם אמר על מנת שישתוק וכמו שכתב המ"מ ובע"מ שישתוק אם שתק בשעת שמיעה לא יועיל שוב מחאה ע"כ כתב מת הבן ואח"כ שמע האב אבל כאן מיירי בע"מ שלא ימחה לחוד ע"כ כתב מת הבן סתם כלומר אפי' מת הבן אחר ששמע האב ג"כ מועיל מחאת האב אף על פי שנתרצה כבר פעם אחד וכמו שנתבאר הדין בעל מנת שלא ימחה (ח"מ).

י"ו אה"ע לח ט"א

י"ז ע"י שר"ע (אה"ע סי' לז סכ"ד): האשה שאמרה: קדשתי את עצמי ואיני יודעת למי, ובא אחד ואמר: אני קדשתיך, נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא, אבל לא לכונסה. ואם כנסה, אין מוציאין מידו. (ואם יש עד אחד שהוא קדשה, מותר לכנסה לכתחלה).

וע"י ח"מ: אבל לא לכונסה. כלומר אפי' אחר שנתן לה גט והיא מותרת לכל אדם אפ"ה אסורה לזה דיש לחוש לקנוניא המ"מ.

וע"י ח"מ: ואם יש ע"א. אפשר דע"א לא מהני בדין המוזכר למעלה סכ"ב כשבאו שנים וכ"א אומר אני קדשתיך דאף דיש לא' עד המסייע לו אינו נאמן בדבר שבערוה וכאן ע"א נאמן משום דאין שום אדם מכחישו תדע דכאן אם כנסה אין מוציאין מידו ולעיל ס"ק ל"ח כתבתי בשם הירושלמי אף אם כנס מוציאין מידו.

ע"י שר"ע (אה"ע סי' לז סכ"ה): האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה: קדשתי וגרשתי, נאמן לפוסלה מן הכהונה. ודוקא שאמר: גרשתי, תוך כדי דיבור לקדשתי, אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו, אינו נאמן לומר לאחר זמן; גרשתי.

ביאור: נא תוך כדי דיבור וכו'. משום כשאמר קדשתי ואח"כ אמר גרשתי אינו מפ' דבריו אלא אומר מלתא אחריתי ואינו נאמן אלא מחמת מיגו מ"ה אינו נאמן אלא תכ"ד דאז שייך לומר מיגו דלא אמר כלום אבל אחר כ"ד לא אמרינן מיגו דלא היה אומר כלום משום דהוה מיגו למפרע ומגו למפרע לא אמרי' כמ"ש בהרא"ש פ' שני דיני ו"ל"ד להא דק"ל בקדושין תכ"ד לאו כדיבור הוא דשם לא איירי לענין מיגו אלא כשהוא מקדש ועושה מעשה בפני עדים ואח"כ רוצה לחזור אפי' תכ"ד א"י לחזור אף על גב בעלמא תכ"ד יכול לחזור מ"מ בקדושין א"י לחזור אבל בכה"ג כשאומר דבר שסותר לדבריו הראשונים נאמן הוא במיגו אם הוא תכ"ד וכן מוכח לקמן סי' מ"ז כשהיא אומרת נתקדשתי ותכ"ד אומרת פנויה אני ועיין סי' ו' דאינו נאמן לומר דהיתה שבויה משום דוקא לנשואין הימניה רחמנ' לאב ולא לשבויה ש"ס ודברי ב"ח בק"א תמוהים ועיין סימן י"ג (ב"ש).

אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתי. לכאורה משמע דלאו דוקא גרשתי אינו נאמן לפוסלה לכהונה דה"ה באומר קידושי תנאי היו או פסולי עדות היו עידי הקדושין וכיוצא בדברים אלו ג"כ אינו נאמן להחזיקה בפנויה כל שהוחזקה א"א על פיו ואינו נאמן להתירה לעלמא רק כמשמעות פשט הכתוב בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה (פרש"י לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר הזה התירה לזה) ועוד יתבאר בסמוך (ח"מ).

י"ח ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פ"א הכ"ג): האב שאמר בתי זו מקודשת היא לזה אף על פי שהוא נאמן ותנשא לו אם זינתה אינה נסקלת על פיו עד שיהיו שם עדים שנתארסה בפניהם, וכן האשה שאמרה מקודשת אני אינה נהרגת על פיה עד שיהיו שם עדים או תוחזק.

י"ט ע"י רמב"ם (אישות פ"ב הכ"ג): האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשים, בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד בתי זו בת שתים עשרה שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמים ולהקדשות אבל לא ד למכות ולא לעונשים.

כ" ע"י שולחן ערוך (אבן העזר סימן לז סעיף כז): אב שאמר שקידש בתו, ואח"כ קדשה לאחר ואמר: קדושי ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא ואינו כלום, נאמן. (ול"נ דוקא תוך כדי דיבור נאמן, וכמו שנתבאר בסמוך סעיף כ"ה). וע"י ט"ז: ול"נ דוקא תוך כדי דיבור. כמו שיתבאר בסמוך סעיף כ"ו נראה שצ"ל כמו שנתבאר סעיף כ"ה והיינו דשם כתב גרשתי צ"ל דוקא תוך כדי דיבור דבקדשתיה וכאן לענין פסולי עדות אמרינן דנאמן ומשמע אפילו אחר כדי דיבור, ואם כן רמ"א פליג על הפסק השר"ע (שכתב) ואח"כ קדשה לאחר דהיינו אפילו לאחר כדי דיבור וקשה באמת על השר"ע שפסק בתרוייהו דסותרים זה את זה ועל רמ"א תימה שאמר כאן דמהני משום תוך כדי דיבור והא בזה כיון דלא מהני אחר כדי דיבור על כרחך לומר דסותר דבריו הראשונים ואם כן גם תוך כדי דיבור לא מהני כיון דבקידושין לא הוי תוך כדי דיבור כדיבור וכו' בהך שאמרה פסולי עדות היו דמהני מטעם אמתלא ואפילו אחר זמן אמרינן בזה הפה שאסר הוא שהתיר.

כ"א ע"י רש"י ב"מ ג ע"ב ד"מה לו לשקר" הוא נאמנות של מיגו.

כ"ב נראה לי שכוונתו בזה היא, שאף שזה בידו, עכ"ז אין לו נאמנות כמיגו בענין זה.

כ"ג ע"י שעה"מ (איסור ביאה פ"ח הכ"ד) הביא מהמהר"י בן לב: אין בידו למוסרה לזנות כדי שתיפסל משום דקא עבר בלאו דלא תחלל את בתך להזנותה הלכך לאו בידו הוא, והא דקאמר בידו להשיאה לממזר ופי' רש"י ביד האב להשיאה לו בעבירה שנראה שאעפ"י שהוא עובר בלאו שיכול להשיאה לו, לא שהאב עובר כלל שהרי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים אלא הממזר שהשיאה [הוא] עובר בלאו עכ"ל. והן דברים תמוהין דהא שאמרינן לא הוזהרו כשרות היינו דוקא לפסולי כהונה אבל שאר פסולי' שהאנשים הוזהרו מלישא אותן כגון ממזר וכיוצא אף נשים הוזהרו עליהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כו'.

וע"י אבנ"מ (סי' ז סק"ג): ונראה דהא דהוזהרו נשים היינו אם הנשים בעצמן נישאו לפסולי קהל אבל הכא האב הוא שמקדשה ואין האב מוזהר בזה ואין האב עובר כלל במה שמקדש בתו לממזר ובתו ג"כ אינה באזהרה כיון דאביה הוא המקדשה לזה ולא היא. ומ"ש מהר"ן לב שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים בזה ודאי דברי שעה"מ נכונים דהיא ג"כ מוזהרת, מיהו היינו היכא שהיא מתקדשת לממזר אבל הכא האב שמקדשה לממזר אין האב עובר בזה כלל. וזה ברור.

כ"ד ע"י שר"ע (אה"ע סי' קנו ס"ו): האומר: זה בני או יש לי בנים, נאמן לפטור את אשתו, אפילו הוחזק באחים. וי"א שאם יש עדים שיש לו אחים, אינו נאמן אח"כ לומר שיש לו בנים.

ע"י ב"ש: נאמן לפטור. הטעם הוא דנאמן במיגו דיכול ליתן לה גט אף על גב בעלמא קי"ל דלא אמרינן מיגו נגד החזקה כאן לא הוי נגד חזקה דהא לענין בנים אין לו חזק' דיכול להיות דיש לו אחין ויש לו בנים ואיירי כאן דלא היה חזקה דאין לו בנים אלא לא היה מוחזק דיש לו בנים וכשאינו מוחזק בבנים לא דמי לחזקה דאין לו בנים, א"כ

במוחזק דאין לו בנים אין נאמן במיגו דהוי מיגו נגד חזק' אבל י"א אף במוחזק דאין לו בנים נאמן כי בנים בדידי' תליא והוא אמר יש לי בנים וכו' ותוס' כתבו פ' האומר לתירוץ אחרון בעת מיתתו אינו נאמן לומר יש לי בנים דאז לא שייך מיגו הנ"ל ד"ל דאין לו כח ליתן גט, והרמב"ם רפ"ג ה"ג משמע אפי' בעת מיתתו נאמן וכו'.

^מ עי' שו"ע (אה"ע סי' קנז ס"ו): לא היה מוחזק באחים, ואמר: יש לי אחים, אינו נאמן. בא אחד ואמר: אני אחי, אינו נאמן; ואפי' עד אחד (או קרוב) מעיד עליו שהוא אחי. אינו נאמן להוציאה מחזקתה.

^מ עי' שולחן ערוך (אבן העזר סימן קנו סעיף ז): אמר בשעת קידושין (או אחר כך), יש לי בנים ובשעת מיתה אמר: אין לי בנים, אינו נאמן לאסרה. ויש מי שאומר שחולצת ולא מתייבמת.

ועי' ב"ש: אמר בשעת קידושין וכו'. היינו במוחזק שיש לו אחים ואין מוחזק בבנים ואמר דיש לו בנים נאמן וא"י לחזור ול"א דס"ל דחוששין לדבריו משמע דווקא כשחזר בעת מיתתו אז י"ל קושטא קאמר שלא יהא עון תלוי בו משא"כ כשחזר שלא בעת מיתתו.

^מ זה היתה אותו דבר אם היו כמה בוגרות ורק קטנה אחת, אבל רצו ללמד בוגרות דומה לקטנות.

^מ וממילא אסור המספק ולא בודאי אפילו ר' יוסי.

^מ עי' שולחן ערוך (אבן העזר סימן מח סעיף ב): קדשתני, והוא אומר: לא קדשתין, הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו.

ועי' פ"ת: עיין בס' לח"מ פ"ט מה"א שנתקשה בזה במאי קמיירי אי אחר שנתן לה גט הא קי"ל כל שנתן לה גט נאסר בקרובותיה ואי איירי קודם נתינת הגט הלא היא אסורה לכל העולם וא"כ איך קאמר אסורה בקרוביו משמע הא לכל העולם שריא והניח בצ"ע ועי' בס' קרבן נתנאל פ' האומר אות נ"ן שכ' עליו ותמהני על חכם גדול כמותו דהא דתני אסורה בקרוביו במת דמקדש איירי ולק"מ.

^י עי' הערה. ועי' שו"ע (אה"ע סי' מב ס"ב): המקדש שלא בעדים, ואפילו בעד אחד, אינם קדושין. ואפילו שניהם מודים בדבר ואפילו קדשה בפני עד אחד ואחר כך קידשה בפני עד אחר, זה שלא בפני זה, אינה מקודשת. הגה: ויש מחמירים אם מקדש לפני עד אחד אם שניהם מודים; אבל אם אחד מכחיש העד, אין לחוש. ובמקום עיגון ודוחק, יש לסמוך אדברי המקילין. ואין חילוק בין אומר העד שנתקדשה לפניו לבד, או שאומר שנתקדשה לפני שנים והוא לבד ראה, והאחרים אומרים שלא ראו. וכן אם קידש לפני שנים, והאחד מהם קרוב, הוי כמקדש לפני עד אחד. ועי' לקמן סימן מ"ז סעיף ג'.

^כ ואין דבריו נראין בעיני דלא זו הדרך בדבריהם למסתם סתומי אליבא דר"מ דלית הלכתא כותיה ותו דלאיזה תכלית הוכרחו להביא זה מאחר דמשנה מפורשת היא ולכן נראה שדבריהם ז"ל אליבא דרבנן דר"מ היא דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ אלא באומר לא אכלתי ומטעמא דאם ירצה לומר מזיד הייתי אבל באומר איני יודע אפי' רבנן נמי מודו וכמ"ש התוס' בר"פ אמרו לו והכא איני יודע דסליקו מיניה קאי וקאמרי דדוקא בעד אחד אינו נאמן כל שאומר איני יודע אבל בב' ואומר איני יודע נאמנים כנ"ל פשוט ודע דהא שאמרין דבשתק חייב להביא חטאת כתבו התוס' בד"ה הנזכר דהיינו דוקא בשא"ל העד אכלת חלב והיה לך לידע כו' הא לא"ה השתיקה חשיב כאומר איני יודע דאינו נאמן יע"ש ולפ"ז סיפא דקתני עד אחד אומר אכל ועד אחד אומר לא אכל מביא אשם תלוי אף על גב דכיון דשתק לדברי העד שאומר אכל הרי הודה לדברי העד וסמך עליו וא"כ הי"ל להביא חטאת י"ל כיון דעד אחד מכחישו לא חשיב שתיקה כהודאה ד"ל דסומך אעד המכחישו ויודע קצת רגלים לדבר זה ולזה שהרי כשבאו שניהם בבת אחת מיירי התם כמ"ש התוס' שם ואף על גב דהיכא דשותק שאינו יודע בבירור אינו נאמן לדעת התוס' ואפי'

אשם תלוי ליכא כבר כתב הרב ש"ך ז"ל י"ד סי' קכ"ז סק"ב דשאני חלבים שכן אפי' לבו נוקפו מביא אשם תלוי כמ"ש בירושלמי אך קשה לתירוץ זה ממתניתין דספ"ה דטהרות דקתני עד אחד אומר נטמא ועד אחד אומר לא נטמא ברה"י טמא והשתא לדעת התוס' אפי' ברה"י נמי טהור כיון דלא חשיב שתיקה כהודאה דאיכא למימר דסומך אעד המכחישו והו"ל כאומר איני יודע דאינו נאמן כלל ולפי תי' הא' שכתב הרב ש"ך ז"ל א"ש ודוק ודע שהתוס' ז"ל פרק מי שקני' דל"א ע"ב ד"ה הא הק' וז"ל ותימא היכי היה מתרץ ר' יצחק מתני' דר"פ אמרו לו דתנן עד אחד אומר אכל ועד אחד אומר לא אכל מביא אשם תלוי הא כיון דהאמינ' תורה עד אחד הרי כאן שנים וחטאת הו"ל לאתויי בשלמא ר"ח מוקי לה בבת אחת אבל לר"י דס"ל דאפי' בבת אחת אמרינן כל מקום כו' יע"ש ולא הבינותי קו' ז"ל שהרי לפי שיטתם דס"ל דדוקא היכא דשתק מחמת דהו"ל לידע הוא דנאמן משום דחשיבא שתיקה כהודאה אבל באומר איני יודע אין עד אחד נאמן וכ"כ ז"ל בריש פרק האשה רבה ובפרק הניזקין א"כ אין כאן קושיא כלל דבשלמא גבי סוטה דהתורה האמינה עד אחד אפי' היכא דבעל דבר מכחישו וכמ"ש התוס' בקדושין ד"ה אמר אביי וברפ"ק דסוטה ד"ה ת"ל יע"ש איכא למימר שפיר דכיון דהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים כו' ואפי' בבאו בבת א' אבל גבי עד אחד אומר אכלת חלב דנאמנותו של עד תלוי בשתיקתו של בעל דבר א"כ דוקא בעד אחד אומר אכלת חלב איכא למימר שפיר דחשיב שתיקה כהודאה דה"ל לידע אבל בעד אחד אומר אכל ואחד אומר לא אכל דאין שתיקתו הודאה דכיון דעד אחד מכחישו מאן פלג לן לומר דמאי דשתק הוא משום דהודה לדברי העד האומר אכל ולא נימא איפכא ולפחות מיהא נאמר דחשיב כאינו יודע ואם כן אדרבא אפי' אשם תלוי הי"ל לומר דאינו חייב וכמ"ש ואפי' נימא דהתוס' ז"ל בסוטה מחלפא שיטתייהו דס"ל כדעת הרשב"א והריטב"א דס"ל דאפי' בשותק מחמת שאינו יודע הדבר בבירור נאמן מבואר הוא שלא כ"כ אלא אליבא דאביי דשמעתין וס"ל דאביי פליג אההיא שאמרין בר"פ האשה רבה ודילמא שאני התם משום דשתקה כהודאה דמאי וכמבואר בדבריהם באורך וא"כ איכא למימר שפיר דר"י ס"ל כההיא דר"פ האשה רבה ופליג אדאביי סוף דבר שדבריהם צריכים אצלי עיון: כתב מרן הב"י י"ד סימן קכ"ו וז"ל מ"כ מה שפי' ר"ת דעד אחד שאמר נתנסך יינך ומכחישו כו' אינו נאמן נראה דהיינו דוקא לבנה ובני ביתו שמפסידו ממון להם אבל אחרים לאו כל כמיניהו לסמוך על הכחשת דב"ה דעד אחד נאמן באיסורין ומורי הגבור אמר דעד אחד נאמן להתיר היכא דלא איתחזק איסורא אבל לאסור דבר שבחזק' היתר לאו כל כמיניה כיון דמכחישו ליה כו' וק"ל דבפרק האומר אמרינן מקוה פסולו ביחיד עכ"ל יע"ש ודבריו לעין הקורא סתומים כספר החתום במאי דק"ל מההיא דמקוה דאליבא דמאן ק"ל דאי לרבא הא מוקי לה התם לקמן בדשתיק ולהכי מהימן כמו עד אחד דעלמא דנאמן כל שהלה שותק ואי לאביי הא מתרץ לה שפיר דאפי' במכחישו נאמן דס"ל שלח אחוי וכן גבי מקוה הרי מקוה לפנינו ויכולים אנו למודדו וכבר מוהרימ"ט ז"ל ח"א סימן ט"ו תמה עליו בזה והניח דבריו בצ"ע והנראה אצלי שכונתו ז"ל להקשות לדעת מורי הגבור שכתב דכנראה דס"ל דכל שהלה מכחישו או אומר איני יודע דאינו נאמן כלל ואפי' לאחרים מההיא דמקוה דמוקי לה בהלה שותק והשתא קשה לדעת ר"ת דס"ל דבעינן שתיקה מחמת הודאה דה"ל לידע דהתם גבי מקוה מאי הודאה איכא ואשתיקה דמאן מיתסר ועיין בהריטב"א שתמה לדעת ר"ת מההיא דמקוה יע"ש וליכא למימר דההיא דמקוה מיירי בשאומר לבעל הטהרות או לטמא שטבל שם שבפניו מדדו ונמצא חסר דהתם ודאי לא חשיב שתיקה כהודאה דאם איתא לא היה עושה טהרות על גבו ועיין בחידושי מוהרימ"ט ז"ל שם אכן לפי שיטתו ז"ל שם דסבירא ליה דלאחרים אפי' כשבעל דבר מכחישו אינו

נאמן ניחא שפיר דההיא דמקוה דקאמר דמקוה פסולו ביחיד ונאמן לומר שהוא חסר מיירי לפוסלו לאחרים דלא בעייתא שתיקה מחמת הודאה והאי דפריך בגמ' האי בעל מום היכי דמי אי דקא מכחיש ליה מי מהימן אב"מ דוקא הוא דפריך ומשום דלגבי דידיה אינו נאמן כיון שמפסידו אבל גבי מקוה אפי' בשמכחישו ב"ה נאמן לפוסלו לאחרים ומה מאד מדוקדק לפי זה לישנא דתלמודא דקאמר האי ב"מ היכי דמי כו' ול"ק האי מקוה דפסולו ביחיד היכי דמי דנשנית בבביתא מקמי חלוקת ב"מ אלא משום דגבי מקוה נאמן לפוסלו לאחרים ולא ק"ל לרבא אלא מחלוקת ב"מ דפיסולו גבי דידיה כנ"ל: כתבו התוס' שם בד"ה נטמאו דהא שאמרין דבדבר שהוא בידו כגון אכלת חלב ושוך נרבע אי שתיק מהימן ואי לא שתיק מהימן ה"ד בדבר שאינו יכול להתברר אבל בדבר שיכול להתברר כגון שאמר לו יש שרץ בטהרותיך כו' בהא ודאי יש לחוש לדבריו כשאמרין לקמן גבי ב"מ דמצי א"ל שלח אחוי כו' יע"ש ודבריהם ז"ל הן מן המתמיהים דההיא דלקמן אביי הוא דקאמר לה כשאמרין ואביי אמר לעולם דקא מכחיש ליה כו' אבל לרבא דקי"ל כותיה משמע ודאי דלא ס"ל הך סברא מדקאמר האי ב"מ ה"ד אי דקא מכחיש ליה מי מהימן כו' ואם איתא מאי ק"ל ולולי דבריהם דלקמן היה אפשר ליישב דבריהם דהכא דס"ל דאפי' רבא לא פליג אדאביי אלא דוקא בשבעל דבר מכחישו אבל כל שאומר איני יודע מסתברא ודאי דאפי' רבא מודה דיש לחוש לדבריו כיון דאפשר להתברר ומאי דלא מוקי לה הכי לברייתא משום דגבי ב"מ לא משכחת לה באומר איני יודע שהרי ידע איניש בנפשיה אי ב"מ הוא או לא וניחא השתא מאי דהוצרך רבא להקשות מחלוקת ב"מ ולא מחלוקת מקוה פיסולו ביחיד דנשנית בבביתא ראשונה משום דההיא דמקוה מצינן לאוקמא בשתיקה דלאו מחמת הודאה דאפ"ה נאמן כל שיכול להתברר כך היה נראה ליישב דבריהם ז"ל אבל במ"ש לקמן בד"ה שלח אחוי וז"ל מכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר ע"א נאמן ואפי' ע"א מכחישו לא ניתן ליאמר תי' זה אלא מבואר מדבריהם דס"ל דקי"ל בהא כאביי ולא כרבא ונראה שלזה היתה כונתו של הרב משפטי שמואל ז"ל סימן פ"ה שתמה על דברי ר"ו ז"ל נכ"ב ח"ב שכתב וז"ל ע"א נאמן לומר אמו נשבת אם הוא כהן לשוייה חלל והוא ששותק ואין מי שיכחישנו כו' דלמה פסק כאביי במקום רבא דלרבא ע"א אינו נאמן ואפי' הלה שותק משום דהו"ל דבר שבערוה כדאיתא בשמעתין וכתב שהמעין בתוס' פרק האומר יתיישב לו דברי ר"ו כי מדבריהם יש לו סעד ע"כ דנראה שכוון למ"ש דס"ל דהתוס' ג"כ ס"ל דקי"ל בהא כאביי גם מדברי ר"ו שכתב בנתיב כ"ב ח"ב וז"ל א"ל ע"א אשתך זנתה ושתק אין העד נאמן כו' ונראה שאם א"ל העד זנתה בפניך ושתק שאסורה עליו כו' ובנתיב ט"ו דקנ"ז כתב שהעיקר כדברי ר"ת דאין ע"א נאמן באיסורין אלא דוקא בשא"ל בפניך נטמאו כו' יע"ש וא"כ כי קאמר רבא דאין דבר שבערוה כו' ע"כ מיירי אפי' באומר בפניך זנתה ואיך כתב ר"ו דאם א"ל זנתה בפניך ושתק שאסורה עליו אלא אלא ע"כ שדעתו ז"ל לפסוק כאביי והרב כנה"ג חא"ה סימן קט"ו בהגהת ב"י אות כ"ט הביא דברי הרב בעל משפטי שמואל הללו וכתב וזה לשונו וחושב אני שכוון למה שכתבו התוס' עלה דההיא דרבא וז"ל וא"ת כיון דשותק ושתיקה כהודאה דמיא כו' וי"ל דקסבר רבא דטעמא דשותק לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא משום דאיכא רגלים לדבר מהימני ע"כ ולפי זה היכא שאמר לו אשתך זנתה בפניך והוא שותק נאמן דהא שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא בשתיקתו ועל פי זה כתב ר"ו דע"א אומר אמו נשבת והוא שותק נאמן ומיירי באומר אמך נשבת ואתה יודע בדבר הזה נראה כונת הרב ז"ל עכ"ל והן דברים תמוהים דכנראה שהבין מדברי התוס' דהא דרבא מיירי באומר אשתך זנתה שלא בפניך אבל באומר זנתה בפניך אפי' רבא מודה וזה ודאי ליתא שהרי לפי שיטת התוס' דהא דע"א נאמן באיסורין מיירי באומר נטמאו טהרותיך בפניך

וכן היא שיטת ר"ו כמ"ש ע"כ כי קאמר אביי אשתך זנתה כו' היא היא מיירי נמי ככה"ג באומר אשתך זנתה בפניך ועלה קאמר רבא דאין דבר שבערוה פחות מב' אלא ודאי דכונת התוס' ז"ל דאפי' באומר זנתה בפניך ס"ל לרבא דלא חשיב שתיקה כהודאה וכ"כ הש"ך ז"ל י"ד סימן קנ"ז בכונת דברי התוס' וזה פשוט גם מ"ש ליישב דברי ר"ו ז"ל משם מהור"ר יום טוב נ' יע"ש ז"ל ותמה הרב הנזכר על דבריו מדברי ר"ו שכתב ואם הכחישו אותו נאמן וחזר הרב הנז' והודה לדבריו ודחק עצמו בדברי ר"ו ז"ל לומר דהכחשה דקאמר פי' הזמה כמו שיעויין שם באורך נראה דל"ק דאפשר דר"ו ז"ל מפרש הסוגיא כפי' הריטב"א ז"ל דמאי דפריך בגמ' מאי חזית דסמכת אהני כו' לאו אעיקר דינא קפריך למה הכשירוהו אלא אלישנא דויבוקש הדבר ולא נמצא דקאמר דמשמע שלא נשאר חשש כלל ולעולם דלענין דינא אפי' איכא תרי ותרי נמי אמרינן אוקמיה אחזקתיה אך זו היא שקשה לפי דרכו ז"ל דכיון דכל עיקר יסודו של ר"ו ז"ל שכתב דכל דאיכא רגלים לדבר חשיב כשני עדים הוא משום דק"ל דאמאי ל"ק רבא דמיירי בע"א ויבוקש הדבר ולא נמצא שלא נמצאו עדים אחרים והחזיקוהו בכשרות משום דאין דבר שבערוה פחות משנים א"כ אכתי תקשי ליה קו' הלזו לאביי דס"ל דאע"ג דאיכא רגלים לדבר לא חשיב כב' עדים כמ"ש הרב שם מאי קפריך ליה לרבא אימא דמיירי בע"א אלא עכ"ל כמ"ש הריטב"א ז"ל וא"כ מעתה נפל כל הבנין ארצה ובאמת שיש לתמוה על עוצם חכמתו ז"ל איך לא נרגש בזה והיותר נ"ל עיקר שדעתו של ר"ו ז"ל לפסוק כאביי כמו שנראה מדברי התוס' שכתבו אלא דתמיהא מלתא טובא דהא ק"ל בעלמא דהלכתא כרבא לגבי אביי בר מעי"ל קג"ם ואפשר דה"ט משום מ"ש התוס' לקמן דרבא ס"ל דטעמא דשותק לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא כו' אשר נראה מדבריהם דאביי ורבא בהא פליגי דאביי ס"ל דשתיקה כהודאה דמיא וכ"כ מוהרי"מ ט ז"ל בחידושו ומש"ה פסקו כאביי משום דסתמא דתלמודא פרק האשה רבא אזלא אליבא דאביי דקאמר שתיקה כהודאה דמיא: שבת וראה שמדברי ר"ו ז"ל שכתב בנכ"ג ח"ב גבי אשתך זנתה נראה בהדיא שפוסק כרבא ממ"ש וז"ל ונראה שאם א"ל העד זנתה בפניך כו' זולתי אם חזר ואמר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי לדברי העד משא"כ בשאר איסורין שאם א"ל נתנסך יינך בפניך ושתק נאמן אפי' חזר ואמר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי לדברי העד ע"כ והשתא אי ס"ל דבהא ק"ל כאביי א"כ אין הפרש בין שאר איסורין לדבר שבערוה כדקאמר אביי היא היא אלא מבואר דס"ל דהלכתא כרבא אלא דס"ל דאפי' רבא דקאמר אין דבר שבערוה כו' אינו אלא באומר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי הא לא"ה וכגון שאומר שמה ששתק הוא מפני שלא היה יודע אפי' בדבר שבערוה נאמן וא"כ מ"ש בנתיב כ"ג דע"א נאמן לומר שאמו נשבת והוא שותק מיירי ככה"ג וסמך אמ"ש כאן כנ"ל:

²³ וכן מצינו במסכת קדושין פרק האומר (סו ע"א), גבי ינאי המלך ששמע לעצת אלעזר בן פוטירה ימח שמו, שאמר הרי התורה מנחת וכל הרוצה כו', ואמרו שם מיד נזרקה בו מינות דהיה לו לומר תינח תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי אכא למימר. ולכן אמרו שהמבזה תלמידי חכמים אין רפואה למכתו, שהתורה היא מרפא לכל גופו, כמו שנאמר, רפאות תהי לשריך כו' (משלי ג, ח), וכמו שנאמר, אם שמע כו' כל המחלה כו' כי אני ה' רפאיך כו' (שמות טו, כו). ובפרק חלק (סנהדרין צט ע"ב) איתא, אפיקורס כגון מאן, רב ורבי חנינא שאמרי תרווייהו זה המבזה תלמיד חכם, ר"י ורבי יהושע בן לוי שאמרי תרווייהו זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם. ואיתא שם עוד ואיכא דמתני לה אסיפא, מגלה פנים בתורה כגון מאן, רב ור"ח אמרי זה המבזה תלמיד חכם. ר"י ורבי יהושע בן לוי אמרי זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם, ופריך שם למאן שאמר מבזה חברו בפני תלמיד חכם מגלה פנים הוי אפיקורס כגון מאן, אמר רב

יוסף כגון שאמרי מאי אהני לן רבנן, לדידהו קארו, לדידהו
תנו, אמר ליה אביי האי מגלה פנים בתורה נמי הוא, דכתיב,
אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת
(ירמיה לג, כה), וכו'.

^ג ובתורת כהנים גרסינן ולא מן הכנענים שבארצכם
כלומר שנולדו מן הכנענים (רש"י).

^ד גירסת רש"י: מאי היא.

^ה עי' הערה הבאה.